

Eskiyeni

ISSN 1306-6218 eISSN 2636-8536 Başlangıç 2006

Yayıncı Anadolu İlahiyat Akademisi

Makale Süreç Raporu

Makale Başlığı: Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiylere Korunmuşluğu Üzerine

Rapor Tarihi: 20-03-2022

Süreç ve Raporlama Sistemi: DergiPark

Makale Başlığı(tr)	Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiylerin Korunmuşluğu Üzerine
Makale Başlığı(en)	On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an
Gönderilme Tarihi	24-06-2021
Öz (tr)	<p>Öz Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın Müheyminliği ele alınmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de Müheymin kavramı iki yerde geçmiştir. Birinde, Allah'ın (c.c.) ismi; diğerinde Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olarak kullanılmıştır. Allah (c.c.) hakkında koruyan, gözeten, yöneten anlamı verilen müheymin, Kur'ân hakkında kullanıldığında önceki vahiylere koruyan anlamına gelmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı koruyacağını taahhüt ederken Kur'ân vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur.</p> <p>Buna göre Kur'ân, kendisinden önceki kitapların koruyucusu, kollayıcısı, onlardaki ayetlerin doğrulayıcısıdır. Kur'ân, onları Allah'ın (c.c.) sözü olarak kabul etmiştir. Ancak onlara sokulan tahriflere de işaret eden, o kitaplarda mevcut olan hak ile hak olmayanları birbirinden ayırt edendir. O, bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta mevcut olduğunu söylediği şeyler, bu gün mevcut değilse, bunlar zamanla kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Sonuç olarak Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhafız, tanık, emin, kontrolcü, murâkıp, tasdik edici bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki vahiylere sağlama vasfı vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti Kur'ân tarafından belirlenir. Bu gün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil'den tespit edilemez.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, Semâvî Kitaplar</p>

Öz (en)	<p>Abstract Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined. The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an. As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.</p>
Anahtar Kelimeler (tr)	Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlâhî Vahiylar
Anahtar Kelimeler (en)	Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations
Makale Türü (tr)	Araştırma Makalesi
Makale Türü (en)	Research Article
Konular (tr)	Din Bilimi

2. YAZARIN EKLEDİĞİ MAKALE DOSYALARININ İLK HALİ

TAM METİN

Başlık: Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlahî Vahiylere Korunmuşluğu Üzerine.docx

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlähî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

*Aslan ÇITIR

Öz

Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi vahiilerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın Müheyminliği ele alınmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'de *Müheymin* kavramı iki yerde geçmiştir. Birinde, Allah'ın (c.c.) ismi; diğerinde Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olarak kullanılmıştır. Allah (c.c.) hakkında koruyan, gözeten, yöneten anlamı verilen müheymin, Kur'ân hakkında kullanıldığında önceki vahiileri koruyan anlamına gelmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı koruyacağını taahhüt ederken Kur'ân vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Buna göre Kur'ân, kendisinden önceki kitapların koruyucusu, kollayıcısı, onlardaki ayetlerin doğrulayıcısıdır. Kur'ân, onları Allah'ın (c.c.) sözü olarak kabul etmiştir. Ancak onlara sokulan tahriflere de işaret eden, o kitaplarda mevcut olan hak ile hak olmayanları birbirinden ayırt edendir. O, bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta mevcut olduğunu söylediği şeyler, bu gün mevcut değilse, bunlar zamanla kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Sonuç olarak Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhâfız, tanık, emin, kontrolcü, murâkıp, tasdik edici bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki vahiileri sağlama vasfı vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti Kur'ân tarafından belirlenir. Bu gün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil'den tespit edilemez.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlähî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract

Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined.

The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an. As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

* Dr. Konya İl Müftü Yardımcısı

** Bu makale Kur'ân-ı Kerîm'de Dinin Birliği temalı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı nakledilen rivayetler, Kur'ân/İncil/Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik taraflı/subjektif/art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrif/tebdil/tağyir kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Kitâb-ı Mukaddes'in lafzının tahrif edilmediği/te'vil tahrifatının yapıldığı iddia edilmiştir.¹ Bu iddialara ilişkin yaklaşımlarla bağlantılı olmasına binaen bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Tevrât'ın/İncil'in aslının/Kur'ân'ın ve peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına istinaden muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin olması normaldir. el-Mâide 5/14. ayette, “*Onlar kendilerine zikredilen (verilen öğütlerin veya kitabın) önemli bir bölümünü unuttular.*” buyrulmaktadır. Bu ayette unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil, önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Bu minvalde muharref Tevrât'ın/İncil'in bazı ifadeleri lâfzen tahrif edilse de mana olarak tahrif edilmemiş olabilir. Anlam bağlamında tahrif edilenle edilmeyen metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.² Bu açıdan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak olarak gösterilmesinin hatalı bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bütün semâvî kitapların/sahifelerin lâfzen/manen tahrif edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiydir.

Bu minvalde Kur'ân önceki vahiylerdeki nâsihi/mensûhu, tahrif edileni/edilmeyeni, önceki vahiylerin aslında var olanı/sonradan insanlar tarafından ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin vasfıyla açıklamıştır.

Allah (c.c.) Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını: “*Şüphesiz Kur'ân'ı biz indirdik. Onu koruyacak olan da biziz.*” (Hicr 15/9) ayetiyle taahhüt etmiş; Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle/sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesiyle lafzın korunması şeklinde teşekkül etmiştir. İlk vahiyden itibaren ayetler vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış, ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu inzâl olan her bir ayeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân satırlarda/sadırlarda korunmuştur. İnen ayetlerin her

1 bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Ankara: 2016); Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.)

2 bk. Mâide 5/48.

Ramazan ayında hatadan beri olarak doğru yazılıp/ezberlendiği Hz. Muhammed/Cebrâil arasında arz/sema metoduyla denetlenmiştir. Bu metot, İslâm ümmetinde mukabele geleneğinin kaynağı olmuştur. Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri tebliğ/tebyîn edilmesidir. İnen vahiy Müslümanlara ivedi olarak tebliğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, mübhemi açıklanmış; umûmî/husûsî olanı ve mutlak/mukayyeti tebyin edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.³ Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde nazil olan semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar/sahifeler gibi tahrif edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan/sahifelerden haberdar olunmaz, bu kitapların/sahifelerin aslına ulaşılamaz, muhtevası bilinmezdi. Bu gün elimizde sadece tahrif edilmiş şekli bulunurdu. Kur'ân'ın korunmasıyla önceki nebilere vahyolunan kitaplar/sahifeler de korunmuş oldu. Kur'ân müheymin vasfıyla bu korumayı sağlamıştır. Kur'ân'ın korunmasına⁴ ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşamamıştır.

Bu makalede Kur'ân'ın önceki vahiylerde koruduğu hükümler, müheymin kavramının lügat anlamı, Kur'ân'daki muhtevası ele alınacaktır. Önceki vahiylerden neshedilip/edilmeyenler, tahrif edilip/edilmeyenler, önceki nebilere inzal edilen hükümler müheymin kavramı kapsamında incelenecektir.

1. Müheymin Kavramı

1.1. Lügat Anlamı

Kur'ân-ı Kerîm'de *Müheymin* kavramı iki yerde geçmiştir. Birinde, Allah'ın (c.c.) ismi; diğesinde Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olarak kullanılmıştır. Bu kelime *Hey-me-ne* kökünden ismi fâil olarak gelmiştir. Bu vezinde *Hey-me-ne/sey-ta-ra/ hem-ye-ra/key-ga-ra* haricinde başka kelime yoktur.⁵ Lügatte, râkıp, hâfiz (koruyan, gözeten, muhâfaza eden)⁶, yöneten⁷,

3 bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV, 1996), 46-143; Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

4 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkîllânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

5 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

6 Cemâlüddin Muhammed b. Mukerrem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arap* (Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254.

7 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lüğaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: 1993), 170

denetim altına alan⁸ ve kendisinden hiçbir şey gizli kalmayan⁹ gibi anlamlara gelmektedir. Ebû'l-Bekâ'nın *Müheymin*'in aslının *Müeymin* olduğunu; *Müeymin*'in ise *el-Emânetü* (emanet)'den türediğini söylediği nakledilmiştir.¹⁰ Allah'ın (c.c.) isimlerinden olan *el-Müheymin*, “O, kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. Egemenliğin mutlak sahibidir, her türlü eksikliklerden uzaktır, esenlik verendir, güven sağlayan ve kendisine güvenilendir, görüp gözetten ve yönetendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, büyüklükte eşi olmayandır. Allah onların yakıştırdıkları ortaklardan tamamen münezzehtir.”¹¹ ayetinde görüp, gözetten, yöneten anlamında Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri olarak telakki edilmiştir. Bu ayetteki manalar hususunda muhtelif te'viller yapılmıştır.

İbn Abbâs (ö. 68/687-88) bir yerde emin, sözüne güvenilir, şahit ve tanık anlamında *Şehîd*¹²; başka yerde ise, güvenli, kefil, vefalı, yönetici anlamlarında *el-Emîn* olarak te'vil etmiştir. Katâde, Mâide 5/48. ayeti, “Allah (c.c.) kitabı indirdi ve onu tanık tuttu”¹³ şeklinde diğerlerini tasdik eden, doğrulayan, onaylayan anlamında *el-Musaddık* kavramıyla tefsir etmiştir. Kur'ân kendinden önceki kitapları doğrulayıp, onaylayandır. Allah (c.c.), dünyadan geçen kalan her bildirileni, konuşulani ve âhirette olacak olanların hak olduğunu onaylayan, doğrulayan, tasdik edendir, anlamlarında te'vil edilmiştir.¹⁴ Her şeyi, denetleyen, koruyan, kontrol eden, koruyucu, muhâfız manaları, kendisinden hiçbir şeyin kayıp olmayacağına tanıklık eden anlamı verilmiştir.¹⁵

Kelimenin aslı ile ilgili iki görüş nakledilmiştir¹⁶:

1. Halîl ve Ebû Ubeyde, *Hey-me-ne/Yü-hey-mi-nü* kalıbında bir şey denetlenip gözetlendiğinde *Müheymin* olarak ifade edilir, demiştir.

2. Bu kelimenin aslının “Varlıkların rızkını ikâme eden” anlamında *Â-me-ne/ Yü'-mi-nü*'den *Müeyminün* (مؤمن) olduğu nakledilmiştir.

8 Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr et-Taberî, *el-Câmi 'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

9 Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman Ali İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422), 7/56.

10 Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Ali b. Adil en-Nu'mânî, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

11 Haşr 59/23.

12 Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 3/254.

13 Mâide 5/48.

14 Taberî, *el-Câmi 'u'l-beyân*, 10/377-381; Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 6/605; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsir* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

15 Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

16 Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

1. 2. Kur'ân'ın Mûheymin Kavramına Genel Yaklaşımı

Kur'ân'ın bir vasfı olarak *Mûheymin* kavramı, “(Resûlüm!) sana da kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu Kitab'ı hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma....”¹⁷ ayetinde, yer almıştır. Kur'ân, Allah (c.c.) katından indirilmiş kitapların cümlesinden, önünde bulunanı tasdik edici, diğer kitaplar üzerine emin bir nezaretçi, koruyucu, şâhit, kontrolcü ve hâkim olmak üzere hak ile indirilen kitap olarak telakki edilmiştir. Allah'ın (c.c.) bizzat muhâfazasında, bozulma ve tahriften masun (dokunulmaz olan) bir kitaptır. Diğer kitapların amel edilmesi gereken hükümlerini kaybolup bozulmaktan koruyan, şâhitliğiyle hakikatleri ortaya koyan, bozuk olanları iptal eden, onun tasdikinden geçmeyen, ona aykırı kitapları ve diğer şeriatlerle amel etmeyi caiz görmeyen, onlar üzerinde tasdik ve teyidine başvurulacak emin bir merci, koruyucu, murâkıp, şâhit ve hâkim bir kitaptır. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.¹⁸

Kur'ân, kendisinden önceki kitapların koruyucusu, kollayıcısı, onlardaki ayetlerin doğrulayıcısıdır. Kur'ân, onları Allah'ın (c.c.) sözü olarak kabul etmiştir. Ancak onlara sokulan tahriflere de işaret eden, o kitaplarda mevcut olan hak ile hak olmayanları birbirinden ayırt edendir. O, bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta mevcut olduğunu söylediği şeyler, bu gün mevcut değilse, bunlar zamanla kaybolmuş demektir. Bu Kur'ân, İsrâiloğullarına ayrılığa düştükleri birçok şeyi anlatmaktadır.¹⁹

Yüce Allah, Kur'ân'ın önceki kitaplara sahip çıkıp, onları doğruladığını, koruduğunu ve onlar için bir ölçü olduğunu beyan etmiştir.²⁰ Allah Teâlâ, hakkında koruyan, gözeten, yöneten anlamında kullanılan müheymin, Kur'ân hakkında kullanıldığında önceki vahiyleri koruyan anlamına gelmektedir. Bu özelliğe sahip Kur'ân sayesinde Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) ebediyen bilinecektir.²¹ Çağıl, “*Ayetlerimiz kendilerine apaçık birer delil olarak okunduğunda, (öldükten sonra) bize kavuşmayı ummayanlar, 'Bundan başka bir Kur'ân getir veya bunu değiştir' dediler...*”²² ayetindeki, *Tebdîl* (değiştirme) hadisesini, değişime uğrayan şeyin aslının bir şekilde korunduğuna yönelik olduğunu ifade etmiştir.²³

17 Mâide 5/48.

18 Elmalılı, *Hak Din*, 3/253-254.

19 Neml 27/76 “*Doğrusu bu Kur'ân, İsrâiloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*”

20 Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

21 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 12/371.

22 Yûnus 10/15.

23 Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

Çağıl bu ifadeleri kullanırken, Kitâb-ı Mukaddes'in lâfzen tahrif edilmediğini, mânâ olarak tahrif edildiğini iddia etmektedir.²⁴ Kitâb-ı Mukaddes'in lâfzen nasıl korunduğu hususunda bir şey söylememektedir. Kitâb-ı Mukaddes'in lâfzen korunması imkânsızdır; ancak Kur'ân'ın müheymin vasfıyla Kitâb-ı Mukaddes'in aslının korunmasının muhtemel olduğu kanaatindeyiz. Bu korumanın, bu günkü Kitâb-ı Mukaddes'le değil, Kur'ân'la gerçekleşmesi mümkündür.

Kur'ân, kendisinden önce gönderilen vahiyler üzerinde gözeticidir. Buna göre, önceki vahiylerde Kur'ân'a uygun olarak bulunan pasajlar doğrudur; ona muhâlif olan pasajlar yanlıştır, denilmiştir.²⁵ Bütün bunlar, müheymin olan Kur'ân'ın kendisinden önce gönderilen kitapların, vahyin aslına uygun olup olmadıkları hususunda bir sağlama görevi yaptığını göstermektedir. Muhtevâsında beşerî herhangi bir müdâhale bulunmayan Kur'ân'ın, önceki vahiyler üzerinde müheymin (gözetici) olması, onun evrenselliğinin bir gereğidir. Bu vahiylerle sonradan eklenen ya da başlangıçta onların muhtevâsında olduğu halde sonradan değiştirilen, dolayısıyla vahiyle ilgisi olmadığı halde kutsal kitaplarda yer alan pek çok şeyin doğrusu Kur'ân tarafından açıklanmaktadır. Ayetteki müheymin'den (gözeticilik) kastedilen de budur.

Bu ayet-i kerîme, önceki vahiylerin varlığına rağmen, Kur'ân'ın gönderilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir vaat ve adeta bir müjde olarak sunmaktadır. Bundan da en fazla önceki vahiylerin müntesiplerinin sevinmesi gerekir. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm, onların bu konuda beklenti içerisinde olduklarını belirtmektedir: “ *Onlara Allah katından ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap gelince, daha önce kafirlere karşı zafer isterlerken işte şimdi bilip tanıdıkları (Kur'ân) kendilerine ulaşınca onu inkar ettiler....* ”²⁶

Kur'ân'ın *Müheymin* oluşu, tebdîl (değiştirilmiş) olmaktan korunmuş; diğer kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların doğruluğuna ve sabitliğine tanıklık edici olmasıdır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensûh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedî, bâkî hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdîl (değiştirme) ve tağyîrden (değiştirme) koruyandır. Kur'ân, ilâhî kitaplardan bâkî olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder.²⁷

24 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

25 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/371; Muhammed Tâhir b. Muhammed İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

26 Bakara 2/89.

27 Muhammed b. Muhammed el-Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü'l akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî, ts.), 3/45.

Kur'ân'ın önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Kur'ân'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtil olarak ayırdığı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların sonuncusu, en kapsamlısı, en büyüğü ve en sağlamı olarak telakki edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (Mehâsin) cemededen, diğerlerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Allah da (c.c.) kendini Kur'ân'ı korumakla mükellef kıldı. Allah (c.c.) “*Şüphesiz Zikri (Kur'ân)'ı biz indirdik, onun koruyucusu da biziz*”²⁸ buyurmuştur. Mâide, 5/48. ayetin son bölümünde Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben Arap, Acem, Ümmî²⁹ ve Ehl-i Kitap arasında senden önceki peygamberlerin senin şeriatinle neshedilmemiş şeriat, hüküm ve kararlarıyla hükmet, denilmiştir.³⁰

Kur'an'daki *Müheymin* kavramı üç şekilde te'vil edilmiştir: ³¹

1. Kur'ân kendisinden önceki kitaplar için itimat edilendir.
2. Hz. Muhammed (s.a.s.) Kur'ân için itimat edilendir.
3. Önceki kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.

Cumhurun *Müheymin* kavramı hakkındaki görüşü, Kur'ân, önceden indirilen kitapların doğruluğuna tanıklık eden; onlarda neshedilmeyen hükümleri kabul eden; şeriatin aslından olanları denetleyip gözetten ve muhâfaza eden bağlamında olmuştur. Muhkem ve mensûhlarda kendisine müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümleri ihtivâ etmek için önceki kitaplar hususunda itimat edilendir.³² Kur'ân'ın müheyminliğinin (denetleyici) devamı, Kur'ân'ın tahrif edilmemiş olmasına bağlanmıştır.³³

Ebû Zehre (ö. 1394/1971), “...*Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. Rabbin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı.*”³⁴ ayetin tefsirinde, Hz. İsmâil'in (a.s.) zürriyetinden gelen son nebinin indirilen her kitabın üzerinde denetici, hâkim, şâhit, gözetici olan kitabı getirdiğini ifade etmiştir.³⁵

28 Hier 15/9.

29 bk. Âl-i İmrân, 3/20. ayette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal- Tefsir)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yay., 1999), 1/92.

30 Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128.

31 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

32 Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

33 Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtir* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1997), 5/3179.

34 Meryem 19/55.

35 Muhammed b. Ahmed b. Mustafa b. Ahmed el-Ma'rûf Ebû Zehre , *Zehretü't-tefâsîr* (Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 9/4658.

Kur'ân'ın önceki kitapları birleştirici ve gözeticiliği, “Nûh’a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik”³⁶, “Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?”³⁷ ayetleriyle anlatılmıştır.³⁸

Beyyine Sûresinde söz edilen “Tertemiz sahifeleri okuyan”³⁹ ayetindeki sahifelerin Kur'ân ve diğer sahifeler olması muhtemeldir. Buna göre, diğer sahifeler Kur'ân'da, Kur'ân diğer sahifelerde mevcuttur. Onlar kendilerine ait olan sahifeleri, kitapları okuyorlar. Bu kitaplar Tevrât, Zebûr ve İncil'dir. Adetâ Kur'ân o kitaplarda, o kitaplar da Kur'ân içerisinde ifadesini, “Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.”⁴⁰, “İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur.”⁴¹ ayetleri desteklemektedir. Kur'ân'ın okunmasıyla önceki kitapların okunmuş olacağı, “Benimle beraber olanların Kitab'ı ve İşte benden öncekilerin Kitab'ı (hiç birinde birden fazla ilah olduğuna dair hiçbir delil yok.)”⁴² ayetiyle delillendirilmiştir. Bakara, Âl-i İmrân ve Fâtır sûrelerinde vârid olan “Kur'ân öncekileri tasdik edici”⁴³, “Onların yanındakileri tasdik edici”⁴⁴ ayetlerinde ifade edilen tasdik demüheymin (gözetici, denetici, tanık) anlamında kullanıldığı nakledilmiştir. Sonuç olarak, önceki kitapların muhtevâsının Kur'ân'da mevcûd olduğu⁴⁵; Kur'ân'ın da önceki kitap ve sahifelere gözeticilik, muhâfızlık, müheyminlik, şâhitlik ve tanıklık ettiği müşâhede edilmiştir.⁴⁶

Ezcümle, Kur'ân'ın bir özelliğinin de önceki nebilere vahyedilenleri koruyucu olması/onlara tanıklık etmesidir.

2. Kur'ân'ın Dinin Aslından Olan Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen inanç esalarıdır. Fakat Râgıp el-İsfahânî (ö. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin aslı/fûrûu, muâmelâtın aslı/fûrûu, mezâcirin aslı/fûrûu vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁴⁷ Buna göre, dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz

36 Nisâ 4/163.

37 Tâhâ 20/133.

38 Şa'râvî, *Havâtır*, 15/9462.

39 Beyyine 95/2.

40 Şuarâ 26/196.

41 A'lâ 87/18-19.

42 Enbiyâ 21/24.

43 Âl-i İmrân 3/3; Fâtır 35/31.

44 Bakara 2/101.

45 Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

46 Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râgıp el-İsfahânî, *Tefsîru'r Râgıp el-İsfahânî*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

47 bk. Râgıp, *Tefsîru Râgıp*, 4/372

rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmaktadır. Peygamberlerin şeriatinde farklı olması muhtemeldir. Önceki şartlarda oruç ibadeti sahorsuz⁴⁸ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatinde sahur vardır. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Konumuzun temellendirildiği ayetle ilgili olarak burada üzerinde durulması gereken asıl konu, Kur'ân'ın önceki vahiyler üzerinde nasıl bir gözetilme yaptığı ve bunun da hangi yönlerden gerçekleştiğidir. Aslında Kur'ân, sadece önceki vahiyler üzerinde gözetilme yapmakla kalmamakta aynı zamanda o, mezkûr vahiylerle inanan ve hatta inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri yanlış inançların doğrularını da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda üzerinde en çok durulan konu "Allah'ın varlığı ve birliği" ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlerde/tahrif edilmiş kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi açısından temel bir sorun olarak takdim etmektedir. Bu kavimlerde sahil bir tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvuru tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilere ilkidir. İlk şirk itikadı Hz. Nûh'un kavminde görülmektedir. Hz. Nûh'a itikadi konularda indirilen vahiylerden birinin tevhid olduğunu Kur'ân haber vermektedir: "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a kulluk edin. Ondan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁴⁹ Aynı ifade/üslub/söz/ikaz Hz. Hûd⁵⁰ ve Hz. Sâlih⁵¹ tarafından kavimlerine ibraz edildiği Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Bu ayette Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine tanıklık edilmektedir.⁵² Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid/ahiret akidesinin içeren vahyin indirildiğini Kur'ân'ın tanıklığından öğrenilmektedir. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahyi muhafaza etmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde var olduğu Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır.⁵³

Semâvî kitapların tahrif edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmektedir. Bu kitaplar tahrif edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin

48 bk. İbn Ebî Hâtim, Tefsîru Ebî Hâtim, 1/305: İbn Abbâs, Mikbâs, 1/25.

49 A'râf 7/59.

50 A'râf 7/65.

51 A'râf 7/73.

52 bk Ebü'l-Berekât Abdullâh b. Ahmed b. Mahmûd Hâfizüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-tevil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

53 bk. Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; Mü'min 40/27, 39-43.

vasfıyla önceki kitaplarda/sahifelerde vahyedilen ile tahrif edileni ayırt etmiş; Allah'ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları açıklamıştır: “(Ey Muhammed) de ki; ‘ Ey Ehl-i Kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin: yalnız Allah’a ibadet edelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah’ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.’ Eğer yine yüz çevirirlerse, ‘şâhit olun ki, biz müslümanlarız’ deyin.”⁵⁴

Ayetteki *كَلِمَةً عَدَلٌ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ* ifadesi, *كَلِمَةً سَوَاءٌ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ* anlamında tefsir edilmiştir.⁵⁵ Adalet, adl, insaf⁵⁶ manası verilen ortak kelime “Allah’tan başka ilah yoktur.” bağlamında ele alınmıştır.⁵⁷ Bu ayetin muhatabının Ehl-i Kitabın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce hiçbir nebiyi göndermedik ki, ona benden başka ilah yok, bana ibadet edin diye vahyetmiş olmayalım.”⁵⁸ Ve “Her ümmete Allah’a ibadet edin, tâğuttan kaçının diye resûl gönderdik”⁵⁹ ayetleri delil gösterilmiştir.⁶⁰ Ortak kelimenin, kitapların/resûllere indirilen vahiylerin tamamında mevcut olduğu,⁶¹ Kur’ân’ın şahitliğinde anlaşılmaktadır.

İbn Kesîr (ö. 774/1373), bu ortak kelimenin tevhid akîdesi olduğunu ve bütün nebilerin davetini ihtivâ ettiğini, “Sizden önce hiçbir nebiyi göndermedik ki, ona benden başka ilah yok, bana ibadet edin diye vahyetmiş olmayalım.”⁶² ve “ Her ümmete Allah’a ibadet edin, tâğuttan kaçının diye resûl gönderdik”⁶³ ayetleriyle açıklamıştır.⁶⁴ Ortak kelimenin, kitapların/resûllerin birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁶⁵

Reşid Rızâ’ya (ö. 1354/1935) göre “Allah’tan (c.c.) başkasına ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi ortak koşmayız”, “Allah’tan (c.c.) başka birbirlerini rab edinmesinler” ifadeleri Ulûhiyet Birliği ve Rubûbiyyet Birliğine işaret edip, her ikisi üzerinde nebiler ittifak etmişlerdir. Hz. İbrâhim, (a.s.) saf ve arı bir müvahhiddir. Hz. Mûsâ’nın (a.s.) şeriatinin ilk esasını, Tevrât’taki “Bu rab senin ilahındır. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne gökyüzünde, yukarıdakilerin; ne de yerde ve suda yerin altındakilerin resmi

54 Âl-i İmrân 3/64.

55 Taberî, *el-Câmi ‘u l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te ‘vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu l-ğayb*, 8/252.

56 Râzî, *Mefâtihu l-ğayb*, 8/252.

57 Taberî, *el-Câmi ‘u l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

58 Enbiyâ 21/25.

59 Nahl 16/36.

60 İbn Kesîr, *Tefsîru l-Kur ‘ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu l-kadîr*, 1/400.

61 Ebüssuûd, *İrşâdu l- ‘akl-i selîm*, 2/48.

62 Enbiyâ 21/25.

63 Nahl 16/36.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru l-Kur ‘ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu l-kadîr*, 1/400.

65 Ebüssuûd, *İrşâdu l- ‘akl-i selîm*, 2/48.

yoktur. Onlara ibadet etme, secde etme.”⁶⁶ sözü oluşturmuş; Mesih’e kadar İsrâiloğullarının bütün nebileri bu yolu izlemiştir. Hatta bunlar Yuhanna İncilinde (17:3) hâlâ bulunmaktadır. Bazı fanomen resimler ve işlemlerdeki (Davranış) dayatma haricinde, tevhid, bu şeriatte hâlâ mevcuttur. On emrin başı tevhiddir ve şirki terk etmedir. Ondandır da hiçbir şey neshedilmemiştir. Buradaki ortak kelimenin, biz ve sizler âlemi tek ilahın yarattığına inanırız, âlemdeki tasarruf tek bir ilahındır, O yaratan, tedebbür edip düzenleyendir. Amellerden razı olduğu/olmadığı şeyleri resûllerin/nebilerin dillerinden bize öğretendir. Gelin, bizimle beraber bu dinin aslını, usûlü’-d-dini (Dinin aslını), ikame etme ve aklınıza gelen şüpheleri ortadan kaldırma üzerine ittifak edelim, şeklinde tefsir edildiği nakledilmiştir.⁶⁷

Reşid Rızâ (ö. 1354/1935), *Ulûhiyyet Birliğinin*, “Allah’tan başkasına ibadet etmeyiz” ayeti olduğunu, bunu “Ona hiçbir şeyi ortak koşmayız” ayetinin desteklediğini; *Rubûbiyyet Birliğinin* ise, “Allah’tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin” ayeti olduğunu ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliğinden muradın, Adıyy b. Hâtim hadisinde olduğu gibi haram ve helal hükmü içeren teşrî hakkı olduğu zikredilmiştir. Bu hakkın Ahbâr ve Ruhbânlarla ait olmadığı; sadece Allah’a (c.c.) ait olduğu şu hadiste zikredilmiştir: “Rivayete göre “Onlar Ahbâr ve Ruhbânları rab edindiler.”⁶⁸ ayeti nazil olunca, Adıyy b. Hâtim, biz onlara ibadet edenlerden değiliz Ya Resûlallah! dedi. Allah resûlü, onlar sizlere haram ve helal hükümler koyuyorlar, siz de onların sözlerini alıyorsunuz değil mi? dedi. Adıyy İbn Hâtim evet, dedi. Allah resûlü işte o budur dedi.”⁶⁹

Kur’ân’ın İncil’de koruduğu inanç konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil’in muhatabı Hıristiyanlar, teslis itikadını benimsemiştir. Bu inancı Hz. İsa ve İncil’e isnat etmişlerdir. Kur’ân teslis itikadının Hz. İsa’ya nazil olan İncil’in aslında olmadığını ibraz etmiştir: “Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilah başka ilah yoktur.”⁷⁰ İncil’in aslında teslisin değil, tevhidin varlığını ilan etmiştir.⁷¹ Bu şekilde

66 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri “Tefsîru’t-Tevrât bi’l-Arabiyye”*, Haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: TYEKB, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

67 Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîru’l-menâr*. (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısrıyyetü’l-Âmme li’l-Kitâb, 1411/1990), 3/268.

68 Tevbe 9/31.

69 Muhammed b. İsa b. Sevrâ b. Mûsa Ebû İsa et-Tirmizî. *Sünenü Tirmizî*. thk. Beşşâr Avâd Ma’rûf (Beyrut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü’t-Tevbe*, 3095. (Başşâr, Hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb’in tanınmadığı, Gatayf b. ‘Ayân’ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî’nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Huseyn b. Ali b. Mûsâ el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198, 20350; Ebül-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyüp b. Mutayr et-Taberânî, *Mu’cemü’l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218 ; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

70 Mâide 5/73.

71 bk. Mâide 5/116-118.

İncil’de mevcut olan tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırt edip tashih etmiştir.

Kur’ân-ı Kerim’in, önceki kavimlerde/tahrif edilmiş kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi açısından temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmişti.

Kur’ân tahrif edilmiş Tevrât’ta ki *Tanrı* mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât’ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah anlayışını çağrıştırmaktadır. Bu bağlamda Eski Ahit’te yer alan *İsrail’in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler/iddialar Kur’ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin daha ilk ayetinde Yüce Allah’ın sadece bir milletin değil, bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Esk-i Ahitte mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş bölüm Kur’ân’ın denetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabulleniş olarak yer eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, mezkûr vahiylerdeki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada Yüce Allah’ın zatiyla bağdaşmayan ve asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin ona izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Bu bağlamda Eski Ahit’e göre Cenabı Hakk, bazen yeryüzüne inmekte ve orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir.(bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski ahide zikredilen güreş ile ilgili ibareler Kur’an’da temel birer ilke olan şu iki rabbani gerçeğe örtüşmemektedir:

1. Yüce Allah, bu dünyada kullarından herhangi bir kimseye görünmemiştir.

“Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.”⁷²

2. Kullarından hiç birisinin Cenab-ı Hakk’a güç yetirmesi de söz konusu değildir. Bu temel ilke birçok ayette zikredilmiştir: “Allah’ın her şeye gücü yeter”⁷³

Tevrat’ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur’an-ı Kerim Hz. Mûsâ’nın yüce Allah’ı görme yönündeki arzusunun kabul edilmediğini, asıl itibariyle böyle bir ameliyenin de imkânsız olduğunu bildirmektedir: “Musa belirlediğimiz yere (Tura) gelip rabbi de ona konuşunca, “Rabbim! Bana kendini göster, sana bakayım” dedi. Allah da, “

72 En’âm 6/103.

73 Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

beni (dünyada) kesinlikle göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin” dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca “ seni eksikliklerden uzak tutarım, Allahım sana tevbe ederim “ben inananların ilkiyim” dedi.”⁷⁴

Hz. Musa kıssasının anlatıldığı bu ayet, Yahudilerin, yüce Allah hakkında öteden beri devam ettirdikleri yanlış inancı ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Zaten bu konuda eski ahitte bulunan bilgiler de gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü insanların, Allah’ı tasavvur etmeleri de mümkün değildir. Zira o kullarına görülen bir varlık değildir: *“Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder.”*⁷⁵

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: *“Allahın çocuk edinmesi düşünülemez. O bundan yücedir ve uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece “ol” der ve o da olur.”*⁷⁶

Zikredilen bu ayetin anlamına paralel olarak Kur’ân-ı Kerim, İsa’nın babasız olarak yaratılmasına da açıklık getirerek bu mucizenin *“Allah’a çocuk isnadı”* gibi sapırtıcı bir olguya dönüştürülmemesini ihsas etmiştir: *“Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa’nın durumu, Âdem’in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”*⁷⁷

Kur’ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka açıdan seslenerek, çocuk edinmenin aynı zamanda eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu da gerektirdiğini, hâlbuki Allah’ın bundan münezzehtir olduğunu bildirmektedir: *“O gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. Onun bir eşi olmadığı halde nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi o yarattı. O her şeyi hakkıyla bilendir.”*⁷⁸; *“Doğrusu rabbimiz şanı pek yücedir. Ne bir eş edinmiştir. Ne de bir çocuk.”*⁷⁹

Diğer taraftan İsa’dan bahseden ayetlerde bu ismin başında geçen *Meryemoğlu*⁸⁰ Allah’a oğul isnad edenlere sürekli bir reddiyedir. Kur’an’dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen, Allah hakkındaki yanlış inançlarında ısrar edenlere yöneltilen şu ayet aynı

74 A’raf 7/143.

75 Şûrâ 42/51.

76 Meryem 19/35.

77 Âl-i İmrân 3/59.

78 En’âm 6/101.

79 Cin 72/3.

80 Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; Maide 5/ 17, 46 vd.

zamanda onlar için çok açık bir tehdittir: “Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş olan kimselerin söylediklerine benziyor. Allah onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar.”⁸¹

Bu başlık altında zikredilen ayetler/veriler incelendiğinde Tevrât’ın/İncil’in aslında olmayıp, sonradan ilave edilenler/tahrif edilenler Kur’ân’ın denetiminde tashih edilmiştir.

Kur’ân risâlet hususunda da önceki vahiylerde var olup, sonradan tahrif edilmiş olan bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral⁸² olarak takdim edilen Hz. Dâvûd’un⁸³/Hz. Süleyman’ın⁸⁴ Kur’ân’da aynı zamanda peygamber olduğu zikredilerek Tevrât’ta tahrif edilmiş olan vahiy tashih edilmiştir. Eski Ahid’de Âdem, özel isim, ilk insan ve insan türü olarak kullanılmıştır.⁸⁵ Tevrât’ta Nûh’un şeceresi Şit ile Âdem’e isnat edilmiştir.⁸⁶ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmektedir⁸⁷, Yûsuf’un, İbrânice de Yosef olarak bilindiği⁸⁸; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel adındaki hanımından doğduğu ve Bünyamin adında kardeşinin olduğu nakledilmiştir.⁸⁹ Bu şahsiyetler, birer peygamber değil sadece göçebe Kâbile reisi (Patriark) olarak kabul edilmiştir.⁹⁰ Kur’ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Esk-i Ahid’de tahrif edilen ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr⁹¹ Ahd-i Atik’de kendine mahsus bir kitabı olmasına rağmen peygamber olarak telakki edilmez. Kur’ân’da Üzeyr’in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur. Kur’ân, İncil’de Feraklît⁹² olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu zikretmiştir. Hz. Muhammed’in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: “Meryem oğlu İsâ, Ey İsrâiloğulları! Ben Allah’ın benden önce gönderdiği Tevrat’ı tasdik edici; benden sonra gelen

81 Tevbe 9/ 30.

82 2. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

83 Bakara 2/251; İsrâ 17/55; Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

84 Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

85 Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26.

86 Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

87 Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

88 Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

89 Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

90 William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, İstanbul: 2000, 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

91 Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ’yı aynı kişi kabul etmişlerdir. Tevbe 9/30. Ayette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah’ın oğlu demeleri Kur’ân’da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *TDVİA* (İstanbul: TDV. Yayınları., 2012), 42/401-402.

92 İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici peygamberiyim."⁹³ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere değıldir. Kur'ân bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğere taraftan bu gün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş olan Hz. Muhammed'in ismini Ahmed⁹⁴ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta "*Mûsâ'nın kardeşi*"⁹⁵ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.⁹⁶

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât/İncil) Hz. Muhammed'e/peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir: "*Onlar yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları ümmî peygambere uyan kimselerdir.*"⁹⁷ ve "*Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam söz almıştı. Onlardan on iki temsilci seçmiştik. Allah şöyle demişti: 'sizinle beraberim. Andolsun namaz kılar, zekat verir ve elçilerime inanır ve onları desteklerseniz.....sizleri cennete koyarım.*"⁹⁸ Kur'ân, Tevrât/İncil'de var olup, sonradan tahrif edilen peygamberlere imanı zikrederek bu kitaplardaki vahyi muhafaza etmiştir.

Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde var olan/sonradan kaybolan tevhid/ahiret/nübüvvet vb inanç esasları Kur'ân'da kayıt altına alınıp muhafaza edilmiş; hatalı/yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki kitaplarda/sahifelerde var olan namaz/zekât ibadetinden bahsetmektedir: "*Rabbinin adını anıp namaz kılip, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. (Oysa) ahiret hayatı daha kalıcıdır. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*"⁹⁹

İlk sahifelerde, Hz. İbrâhîm (a.s.) ve Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde100 فصلي (namaz kılan kimse) ifadesi, mevcuttur. İlk sahifeler, Hz. İbrâhîm (a.s.) ve Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifeleri dâhil, bütün nebilerin sahifeleridir.101 Nebiler/resûller arasında Hz. İbrâhîm (a.s.) ve Hz. Mûsâ'nın (a.s.) tercih edilmesinde Hz. İbrâhîm'in (a.s.) nebilerin atası olması, şeriatinin ilk şeriat olması; onu Hz. Mûsâ'nın (a.s.) şeriatinin takip etmesi ve sonra da İslam şeriatinin gelmesi, denilmiştir. Namaz, imandan sonra her resûlün kavmine davetidir. İbadetlerin başı,

93 Sâff 61/6.

94 Sâff 61/6.

95 Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

96 bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

97 A'râf 7/157.

98 Mâide 5/12.

99 A'lâ, 87/14-19.

100 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

101 Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 31/ 135-137.

itaatin nişânı, her nebinin şeriatidir.¹⁰² İbn Abbâs, *Fesallâ* kelimesinin beş vakit namaza işaret ettiğini belirtmiştir.¹⁰³ Bu kelimenin dua anlamında olduğu¹⁰⁴, Fıtr günündeki Bayram Namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak surenin Mekkî oluşu, Mekke’de fıtr zekâtı ve bayram namazının olmayışı bu görüşü zayıflatmaktadır.¹⁰⁵

Kanaatimizce; Kur’ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin var olduğunu zikretmektedir. Bu ayet diğer ayetlerle beraber incelendiğinde *Fesallâ* kelimesinin bütün nebilere namaz ibadetine tekâbül ettiği anlaşılmaktadır. Kur’ân; Hz. İbrâhîm’in/Hz. İsmâ‘îl’in¹⁰⁶, Hz. Şuayb’in¹⁰⁷ Hz. Mûsâ’nın¹⁰⁸, Hz. Zekariyyâ’nın¹⁰⁹, Hz. Meryem’in¹¹⁰, İsrâiloğullarının¹¹¹, Hz. İsa’nın¹¹², Hz. Muhammed’in¹¹³ namazından bahsetmiştir. Hz. Lokmân’ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹¹⁴ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışını Kur’ân şöyle haber vermiştir: “*Ey İman edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılınmıştır...*”¹¹⁵ Kâbe merkezli hac ibadetinin¹¹⁶, kurban¹¹⁷ ve karz-ı hasen¹¹⁸ gibi ibadetlerin önceki nebilere de olduğu Kur’ân’da zikredilmiştir. Bir kısmı günümüze ulaşmamış; bir kısmı tahrif edilerek günümüze gelmiş olan sahifelerde/semâvi kitaplarda namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinin var olduğu Kur’ân’ın müheymenliğinde bilinmektedir.

Ezcümle Kur’ân’ın önceki vahiyleri koruması namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

102 Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

103 Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

104 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

105 Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/135-137; Ebû'Hasen Alâeddîn Ali b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ömer el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415), 4/418, 419.

106 İbrâhîm 14/37; Meryem 19/55.

107 Hûd 11/87.

108 Yûnus 10/87.

109 Âl-i İmrân 3/39.

110 Âl-i İmrân 3/43.

111 Mâide 5/12.

112 Meryem 19/31.

113 Tâhâ 20/132.

114 Lokmân 31/17.

115 Bakara 2/183.

116 bk. Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97 ; Hacc 22/27-29. Cessâs (ö. 370/981), Bakara 2/125. ayetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Ayetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

117 Âl-i İmrân 3/183; Mâide 5/27; Hacc 22/27-29; Sâffât 37/102, 107.

118 Mâide 5/12.

Kur'ân-ı Kerîm'in önceki vahiylerle müheymin oluşu, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir (zararı defetme) vb. konularda olduğu önceden zikredilmişti. Kur'ân'da Hz. Îsâ'ya (a.s.) isnat edilen “Şüphesiz ben Allahın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı. Ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anneme saygılı kıldı. Ve beni azgın bir zorba kalmadı.”¹¹⁹ ayetinde iki temel ibadetin mevcûdiyeti müşâhede edilmektedir. Namaz ve zekât gibi bu iki temel ibadet mevcut muharref İncil'de görülmemektedir. Bu vahiylerin muhtevâlarına yapılan tahrifâtlar neticesinde, onların ortadan kaldırıldığı ya da ilâhî iradenin böyle bir vahiy vaz etmediği bir şekilde büründüğü görülmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan önce gönderilen bir peygamberin diliyle bu ibadetlerin önceki vahiylerdeki inkâr edilemez varlığını bildirmekte, diğer taraftan da aynı ibadetlerin şekil ve muhtevâlarını ilâhî formatlarına uygun olarak ortaya koymaktadır. Böylece önceki vahiyleri tahrif edenler tarafından müminlerin gündeminden çıkarılmak istenen bu ibadetler, yeniden Kur'ân tarafından birer temel vecibe olarak ortaya konulmaktadır. Bu da Kur'ân'ın müheymin oluşunun başka bir yönüdür. Müfessirler genel olarak *Müheymin* kavramına rakîp, şahit, hâfız, mu'temen, emin, hâkim anlamları verirken¹²⁰; İbn Abbâs (ö. 68/687-88), bu kavramların anlamlarının birbirlerine yakın olduğunu söylemiştir.¹²¹

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylerle müheymin oluşu sadece itikadi konularla sınırlı değildir. Kur'an'ın müheymin oluşu, dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

Kur'ân'ın Ahlâk'ta müheymin oluşunu Abdullah Draz, “Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini *Dağdaki Vaaz* da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.”¹²² Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹²³ ifadeleriyle açıklamıştır.

119 Meryem 19/ 30-32.

120Mekkî b. Ebî Tâlip, Ebû Muhammed Hammûs b. Muhammed el-Kaysî. *el-Hidâye ilâ bülûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâli Câmi'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Temâm İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1422), 2/ 199, 200; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 2/ 55.

121 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/ 128.

122 Mâide 5/48.

123 Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin gönderilen her nebide aynı olduğunu Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Kur'ân'ın dinin bu hükümlerinde müheyminliği makalenin bu bölümüne kadar olan kısmında anlatılmıştır. Ahlâkî hükümler ise, peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuştur. Her bir nebiye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiştir. Bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır. Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: *“Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”*¹²⁴ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir: *“Benimle benden önceki peygamberlerin misali şuna benzer. Bir adam bir ev inşa etmiş, bir köşede bir kerpiç yeri hariç, evi güzelce yapıp süslemiş, İnsanlar evin etrafında dolaşmaya başlamışlar. (onun güzelliğine) hayran kalmışlar. ‘Keşke şu kerpiç de yerine konsaydı, demişler. İşte o kerpiç benim. Ben peygamberlerin sonuncusuyum.”*¹²⁵

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem'in risâletinde Habil/Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹²⁶ olduğu Kur'ân'ın müheyminliğinde bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetme, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'in gönderilen vahiylerde bu kusurların yasaklandığı Kur'ân'ın müheyminliğinde öğrenilmektedir.¹²⁷ Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹²⁸ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığını yine Kur'ân'ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur'ân'dan önce inen vahiylerde fâizin¹²⁹, kibrin¹³⁰ yasaklandığını Kur'ân haber vermiştir. Bu kusurların var olduğu bütün kavimlere gönderilen nebilere indirilen vahiylerde mevcudiyeti Kur'ân'ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

124 Enes b. Mâlik b. Âmir İmam Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî İbn Hanbel, *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

125 Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *el-Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir en-Nâsir (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el- Haccâc b. Müslim el-Küşeyrî. *el-Müsnedü's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't- Tûrâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

126 Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. Bakara 2/84.

127 Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

128 A'râf 7/80.

129 Bakara 2/106; Nisâ 4/160-161.

130 bk. Ankebût 29/39; Mâide 5/82; A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; Mü'minûn 23/46; Şuarâ 26/111; Neml 27/14; Kasas 28/4,39, 76-84; Duhân 44/31; Nûh 71/7.

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde var olduğu görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan/emredilen eylemlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri/kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹³¹

Ana-babaya iyilik¹³², sıla-i rahim¹³³, insanlara güzel söz söylemek¹³⁴, adaletli olmak¹³⁵, isar ruhuna sahip olmak¹³⁶, ilâhî imtihanda sabırlı olmak¹³⁷, merhametli olmak¹³⁸, temiz kalpli olmak¹³⁹, kimsesizleri korumak¹⁴⁰, halim ve bağışlayıcı olmak¹⁴¹ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemektedir. Sadece dinin aslına/fürûuna yönelik esaslardan bahsedilmektedir. Bu kıssaların büyük bir bölümü peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriğini kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza altına almıştır. Tahrif edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh/Mensûh, Tahrif Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda/sahifelerde neshedilen/edilmeyen hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsîh/mensûh ve tahrif bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsîh/Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kavramının neshedilen ile neshedilmeyeni ayırt etme anlamında da olduğu önceden zikredilmiştir. Kur'ân; Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrat'ta/Hz. İsa'ya indirilen İncil'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsa'nın şeriatı Tevrat'ı tasdik etmekle beraber onda haram kılınan bazı şeyleri helal kılmıştır: *“Benden önceki Tevrât'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁴²

131 Mâide 5/63; A'râf 7/157.

132 Bakara 2/83.

133 Bakara 2/83.

134 Bakara 2/83.

135 Sâd 38/26.

136 Bakara 2/83.

137 En'âm 6/34; A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; Enbiyâ 21/83-85; Rûm 30/60; Lokmân 31/17; Ahzâb 33/48; Sâffât 37/99; Sâd 38/17; Ğâfir 40/55,77; Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; Müzzemmil 73/10.

138 Bakara 2/83.

139 Sâffât 37/84.

140 Bakara 2/83; Mâide 5/12.

141 Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; Sâffât 37/100-108.

142 Âl-i İmrân 3/ 50.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı şeylerin Tevrat'ta haram kılındığı belirtilmiştir¹⁴³: *“Yahudilere tırnaklı hayvanların hepsini haram kıldık. Sığır ve koyunların ise, sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar ya da kemiklerine karışanlar dışındaki, iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. İşte böyle azgınlıklarından dolayı onları cezalandırdık. Biz elbette doğru söyleyenleriz.”*¹⁴⁴

Allah'ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığından ve zulümlerinden dolayı şiddetli; diğerlerine ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁴⁵ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁴⁶ Bu durum şu ayetlerde zikredilmiştir: *“Yahudilerin zulümleri sebebiyle kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri haram kıldık”*¹⁴⁷; *“İsrailin kendisine haram kılması hariç bütün yiyecekler İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁴⁸

Kur'ân-ı Kerîm, fâiz almaları ve insanların mallarını batıl yolla yemeleri şeklindeki zulümleri sebebiyle, Yahudilere, kendilerinden önce ve sonraki nebilerin şeriatinde helal olan bazı temiz ve hoş şeylerin, yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasaklama, *“Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alikoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları, insanların mallarını haksız yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyi, onlara haram kıldık...”*¹⁴⁹ ayetinde açıklanmıştır.

Bu hükümler, uzun veya kısa süreli olan, belirli bir zaman dilimi için teşrî edilen hükümlerdir. Bu süre sona erince bu tür hükümler de yürürlükten kalkmıştır. Ancak bir sonraki şeriat bu hükümlerin yerine yeni ortaya çıkan şartlara, ortama daha uygun olan hükmü getirir. Bu keyfiyeti Allah (c.c.) daha iyi bilir. Bu te'vil, şu ayetle açıklanmıştır: *“Bir ayeti nesheder veya unutturursak, ondan daha iyisini ya da onun benzerinin getiririz.”*¹⁵⁰

Abdullah Draz (ö. 1377/1958), sonra gelen ilâhî kitabın önce gelen ilâhî kitaplarda bazı şeyleri haram ya da helal kılması, zaman ve şartlara göre belirli süre için olmuştur. Şartlar değişip, belirli süre geçince hükümler de değişmiştir der ve bu hususta şöyle bir temsilde bulunur: *“Bu üç doktor örneğine benzer. Bu üç doktordan biri, çocuğa hayatının ilk dönemlerinde sadece anne sütüyle beslenmesini söyler. Diğer doktor, çocuğa daha sonraki merhalesi için yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğer doktor ise,*

143 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

144 En'âm 6/146.

145 bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

146 Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30, 31

147 Nisâ 4/160.

148 Âl-i İmrân 3/93.

149 Nisâ 4/160-161.

150 Bakara 2/106.

çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için arz edilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunda şüphe yoktur.”¹⁵¹ Hz. İsa (a.s.) bir taraftan Tevrât’ı tasdik ettiğini¹⁵² ifade ederken; zamanın ve şartların değişmesine bağlı olarak muvakkat hükümleri değiştirmiştir: “*Benden önce gelen Tevrâtı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve rabbiniz tarafından size bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.*”¹⁵³

Aynı şekilde, Kur’ân’da, Hz. Muhammed (s.a.s.), insanlara bütün temiz yiyecekleri helal; bütün pis şeyleri haram kılmak ve üzerlerindeki ağır sorumlulukları, yükümlü buldukları güç emir ve yasakları onlardan kaldırmak için geldiğini söylemiştir. O, İncil ve Tevrât’ta bazı hükümleri değiştirerek gelmiştir: “*Onlar yanlarındaki Tevrât’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır.,...*”¹⁵⁴

Bu ayetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak inzal edildiği Kur’ân’ın murâkâplığında müşahade edilmektedir.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur’ân-ı Kerîm, Yahudilerin zihniyet itibariyle tahrife yatkın olduklarına işaret eder: “*Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden kaydırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak ‘işittik, karşı geldik’... derler...*”¹⁵⁵ Dili eğip bükme manasına gelen *Leyy* kelimesi, işitenin kulağına başka bir kelimenin tımsını yansıtmak amacıyla dili, alfabe harflerinin birinden buna yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamına gelir. Yahudiler Hz. Peygamber’e bizi gözet, sözümüze kulak ver, sohbet edelim anlamında ki *râinâ* sözüyle “Bizim çobanımız ol, koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat” ya da *ruûnet* kökünden geldiği şekliyle “Bizim ahmağımız” manasını kastederek sövgü (sebbetme) olarak kullanıyorlardı. Ayrıca, Hz.

151 Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

152 Sâff 61/6.

153 Âl-i İmrân 3/50.

154 A’râf 7/157.

155 Nisâ 4/46.

Peygamber'e *Esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin anlamında *Essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *Essilâmu aleyke* diyorlardı. Bu şekilde dillerini eğip büküyorlardı.¹⁵⁶

Bu ayetteki tahrif kavramı iki şekilde te'vil edilmiştir.

1. Cehaletleri nisbetinde manayı tebdil edip değiştirme, te'vilini, tefsirini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiş¹⁵⁷; *el-Kelime* ifadesinin Tevrat olduğu zikredilmiştir.¹⁵⁸ Lafzî tahrifatın olmadığı kötü te'vil edildiği ifade edilmiştir.¹⁵⁹ Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavi tefsir/te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrifatın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldığında Tevrat ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı müşahede edilmektedir. Bu minvalde Kur'ân önceki vahiylerin tahrif edilip/edilmemesi hususunu müheymin vasfıyla denetlemektedir.

2. Lafzın ve yazının bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁶⁰ Allah hüküm koyduktan sonra onun koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler, şeklinde tefsir edilmiştir.¹⁶¹ Yahudilerin Tevrat'ı değiştirmesi şeklinde te'vil edilmiştir.¹⁶² Kur'ân müheymin özelliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrif edilip/edilmediğine şahitlik etmiştir.

Reşîd Rızâ (ö.1354/1935), ayetteki *el-Leyy* ifadesinin bazen lâfzî bazen de te'vil tahrifâtına tekâbül ettiğini ifade etmiştir.¹⁶³

Levh-i mahfûz, Kur'ân dâhil olmak üzere bütün vahiylerin kaynağı durumundaki bir levhadır. Kur'ân'ın yanı sıra önceki vahiylerin aslı da levh-i mahfûzda korunmuştur: "*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dır.*"¹⁶⁴

156 Ebû'l-Hasen Saîd b. Mes'ade el-Mücâşî el-Belhî el-Ahfeş el-Evsat, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüda Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *el-Câmi'ul-beyân*, 5/119; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. el-Habîb, en-Nüket ve'l-'uyûn, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/119; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfiş (Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısıryye, 1384/1964), 5/243; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

157 Taberî, *el-Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

158 Taberî, *el-Câmi'ul-beyân*, 8/432.

159 İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

160 Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

161 Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

162 Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebû'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

163 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283,284.

164 Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, **BB**; bk. Mekî b. Ebî Tâlip , *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *el-Câmi'ul-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568 ; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

Elmalılı (ö. 1361/1942), her şeyin ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da), her şeyin oluşundan önce, Allah'ın ilminde olup, tamamıyla zabtedildiğini, Levh-i Mahfûz'un her şeyin yazıldığı varlık sahifesi olduğunu, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunduğunu düşünmektedir.¹⁶⁵

Buhârî'nin, *Tevhid* bölümünde ele aldığı İbn Abbâs'a mı¹⁶⁶ Buhârî'nin kendisine mi ait olduğunda ihtilaf olan

لَيْسَ مِنْ أَحَدٍ فِي هَذَا نِظْمٌ
بِأَنَّكُمْ مَلَائِكَةٌ
اللَّيْلُ نَبِيٌّ لَيْسَ كُنْزٌ عِندَهُ
فَرَّهْ مِنْهُ هَمْ

”بُنَّ أَنْ لَوْ نَزَّ نِظْمٌ مِنْهُ هَمْ لَوْ كَهْ”

(Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakîkî anlamı dışında te'vîl edebilir.)¹⁶⁷ ibaresi, Buhârî'nin semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın olmadığını; sadece manevî (te'vîl) tahrifâtın var olduğunu dillendirmesine delil teşkil etmiştir.¹⁶⁸

İbn Abbâs (ö. 68/687-88) ise lafzî tahrifâtın var olduğunu: “Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabımız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”¹⁶⁹ sözleriyle dillendirmiştir. Bu ifadeler söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olduğunu geçersiz kılmaktadır.¹⁷⁰

Kanaatimize göre, ilâhî vahiylerin aslı, Levh-i mahfûzda korunmuş olmakla beraber Kur'an'la da korunmuştur. Çünkü Kur'an, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir. Ayrıca semâvî kitaplarda hangi hükümlerin var olduğunu, tahrif edilen/edilmeyen, neshedilen/edilmeyen hükümleri ibraz etmiştir. Kur'an bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş ve yasaklamıştır.

165 Elmalılı, *Hak Din*, 6/403; 9/102.

166 Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk. Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî, *el-Fethu 'l-bârî şerhu sahîhi 'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

167 Buhârî, *Tevhid*, 55.

168 İbn Hacer, *Fethu 'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

169 Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

170 Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

Özetle Kur'ân *Müheymin* vasfıyla Allah'ın (c.c.) kitaplarından neshedilip/edilmeyeni, değiştirilip/değiştirilmeyeni, tahrifâta uğrayıp/uğramayanları belirleyip, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

Allah (c.c.), Kur'ân'ı koruyacağını taahhüt ederken Kur'ân vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Bu kitaplarda/sahifelerde yok olup kaybolan, tahrif edilen, hükümleri koruma altına almış; neshedilen/neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Kur'ân'daki peygamber kıssalarının büyük bir bölümü peygamberlere indirilen vahiyden müteşekkildir. Kur'ân önceki kitaplarda/sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât, mezâcir (zararı defetme) vb konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; bu vahiylerin yalan/yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur'ân'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur'ân'ı muhafaza etmiştir. İnen ayetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz/sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'ân korunmuştur. Bu koruma daha önce inen semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır.

Kur'ân'ın önceki vahiylerle müheyminliği peygamber kıssaları bağlamında yüksek lisans/doktora formatında ele alınabilir. Kur'ân'ın Tevrat'ın/İncil'in aslına dair müheyminliği doktora tezi olarak çalışılabilir. Bu makalede daha geniş/detaylı ele alınması mümkün değildir.

Sonuç olarak Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhâfız, tanık, emin, kontrolcü, murâkıp, tasdik edici bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki vahiyleri sağlama vasfı vardır. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti Kur'ân tarafından belirlenir. Bu gün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil'den tespit edilemez.

Kaynakça

Adam, Bâkî. "Üzeyr". *TDVİA* İstanbul: TDV. Yayınları, 2012.

Ahfeş, Ebü'l-Hasen Saîd b. Mes'ade el-Mücâşî el-Belhî el-Evsat. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüda Mahmûd Karrâ'a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.

- Akdemir, Salih. "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (2016).
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali b. Mûsâ. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003, 20350.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi. *el-Câmi 'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir en-Nâsir. 8 cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağlı, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'an*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: Otto Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa b. Ahmed el-Ma'rûf. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'l akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçtak-Ahmet Ertürk. 3 cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabîyye"*. Haz. Nuh Arslantaş. 2 cilt. İstanbul: TYEKB, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an*. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebû'l-Hasen Alâeddîn Ali b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ömer. *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzil*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir b. Muhammed. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Temâm. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1422.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahihi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. 45 cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbüddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn Muhammed b. Mukerrem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü'l-'arap*. 15 cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman Ali. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik b. Âmir. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2)
- Kondi, Şaban. *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'an Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş. 20 cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverîdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. el-Habîb. en-Nüket ve'l-'uyûn. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlip, Ebû Muhammed Hammûş b. Muhammed el-Kaysî. *el-Hidâye ilâ bülûğî'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 cilt. b.y.: Câmi'atü's-Şârika Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (Konya: 2013).
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Küşeyrî. *el-Müsnedü's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21 (2286).
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Abdullâh b. Ahmed b. Mahmûd Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Nu'mânî, Ebû Hafs Sırâcüddîn Ömer b. Ali b. Adil. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- Râğîb el-İsfahânî, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal. *Tefsîru'r Râğîb el-İsfahânî*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 cilt. Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtır*. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürukü'l-lüğaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: 1993.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyüp b. Mutayr. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts., 218.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr. *el-Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Muhammed b. İsâ b. Sevra b. Mûsa Ebû İsâ. Sünenü Tirmizî. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1998.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

Ön Kontrol Formu
Article Preliminary Review Form

Makale Adı Kur'ân'ın Müheymînliğinde İlâhî Vahiylerin Korunmuşluğu Üzerine
Title of the article

İncelenen Hususlar	Evet Yes	Kismen Partially	Hayır No
Makale başlığı incelenen konuyu tam olarak yansıtıyor mu? <i>Does the article title reflect the subject matter studied accurately?</i>	☒	☐	☐
Makalede kullanılan başlıklandırma formatı <i>ISNAD Atıf Sistemi</i> 'ne uygun mu? <i>Does the title format used in the article conform to the Isnad Citation Style?</i>	☐	☒	☐
Öz, yeterli ve uygun mu? <i>Is the Turkish abstract of the article adequate and appropriate?</i>	☒	☐	☐
Anahtar Kelimeler makale içeriğini tam olarak yansıtıyor mu? <i>Does the Turkish Keywords reflect the content of the article accurately?</i>	☒	☐	☐
Abstract yeterli ve uygun mu? <i>Is the abstract of the article adequate and appropriate?</i>	☒	☐	☐
Keywords uygun olarak seçilmiş mi? <i>Does the specified English Keywords reflect the content of the article accurately?</i>	☒	☐	☐
Arapça özel isimlerin imlasında <i>ISNAD</i> 'a uyulmuş mu? <i>Does the author follow the Isnad Citation Style on writing the names of Arabic works?</i>	☒	☐	☐
Müracaat edilen âyetlerin kaynak gösterimi <i>ISNAD</i> 'a uygun mu? <i>Does the source presentation of the applied verses conform to the Isnad Citation Style?</i>	☐	☒	☐
Müracaat edilen hadislerin kaynak gösterimi <i>ISNAD</i> 'a uygun mu? <i>Does the source presentation of the applied hadith conform to the Isnad Citation Style?</i>	☒	☐	☐
Çalışmada kullanılan Kısaltmalar, Isnad Atıf Sistemi'ne uygun mu? <i>Abbreviations used in the study do they conform to the Isnad Citation Style?</i>	☐	☒	☐
Atıf ve alıntılar uygun mu? <i>Is the footnotes of the article prepared in accordance with citation style?</i>	☐	☒	☐
Kaynakça <i>ISNAD</i> 'a uygun olarak hazırlanmış mı? <i>Is the bibliography of the article prepared in accordance with the Isnad Citation Style?</i>	☐	☒	☐

Ek-1: Ön İnceleme Rapor Eki <i>Annex: 1 Pre-Review Form Attachment</i>	Eklendi <i>Attached</i> ☒	Eklenmedi <i>Not attached</i> ☐
Ek-2: İntihal Tarama Benzerlik Raporu <i>Annex-2: Originality Report - Similarity Index</i>	% 50	
<p>* Benzerlik oranı %15'ten azdır. Bu açıdan dergi yayın ilkelerine uygundur . <i>The similarity rate is less than 15%. Therefore, the article complies with the publication principles of the Journal.</i></p> <p>** Benzerlik oranı %15'ten fazladır, düşürülmelidir. Bu açıdan dergi yayın ilkelerine uygun değildir. <i>The similarity rate is more than 15%. Therefore, the article does not comply with the publication principles of the Journal.</i></p>		
Karar <i>Decision</i>		
☐ İncelenen makale, hakem değerlendirmesine gönderilebilir. <i>The article reviewed can be sent to the referees to evaluation.</i>		
☐ Makale, Derginin yazım ilkeleri dikkate alınmadan hazırlandığı için yazara iade edilmelidir. Yazar, gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra isterse yeniden mürâaat edebilir. <i>The article should be returned to the author since it is prepared without complying with the Guidelines for Author. The author, if s/he wants, may apply again after the necessary corrections are made.</i>		
☒ Yazar, belirtilen eksiklikleri düzelterek makale metnini editöre iletmelidir. <i>The author should send the article to the editor with making specified corrections</i>		
Tarih <i>Date</i>	27.06.2021	
İncelemeyi Yapan Editörün Ad ve Soyadı <i>Title Name and Surname of the Editor</i>	Abdullah Demir	

Editörün Ön İnceleme Notu: Makale metni, Dergi Yazım İlkeleri ve İSNAD Atıf Sistemi'ne uygunluk Açısından incelenmiştir. Eksik veya HATALAR VAR ise metinde belirtilmiş ve her bir HATA türünde HATALI yazım SARI ile doğrusu YEŞİL metin vurgu rengi ile İŞARETLENMİŞTİR. Metinde OLABİLECEK diğER HATALAR VEYA eksikliklerin TARAFINIZDAN tASHİH edilebilmesi metni güçlendirecektir.

Kur'an'ın Müheminliğinde İlahî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

*Aslan ÇITIR

Öz

Kur'an'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'an öncesi vahiilerin korunmasını ihtiva eden Kur'an'ın Müheminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'an'ın Müheminliği ele alınmıştır. Kur'an-ı Kerim'de *Mühemin* kavramı iki yerde geçmiştir. Birinde, Allah'ın (c.c.) ismi; diğ erinde Kur'an-ı Kerim'in vasfı olarak kullanılmıştır. Allah (c.c.) hakkında koruyan, gözet en, yönet en anlamı verilen mühemin, Kur'an hakkında kullanıldığında önceki vahiileri koruyan anlamına gelmektedir. Allah (c.c.), Kur'an'ı koruyacağını taahhüt ederken Kur'an vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Buna göre Kur'an, kendisinden önceki kitapların koruyucusu, kollayıcısı, onlardaki ayetlerin doğrulayıcısıdır. Kur'an, onları Allah'ın (c.c.) sözü olarak kabul etmiştir. Ancak onlara sokulan tahriflere de işaret eden, o kitaplarda mevcut olan hak ile hak olmayanları birbirinden ayırt edendir. O, bir ölçüdür. Kur'an'ın Tevrât'ta mevcut olduğunu söylediği şeyler, bu gün mevcut değilse, bunlar zamanla kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil'le hükümün mutlak olması Kur'an'la mukayyed olmasına bağlıdır. Sonuç olarak Kur'an semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhafız, tanık, emin, kontrolcü, murâkıp, tasdik edici bir vahiidir. Kur'an'ın önceki vahiileri sağlama vasfı vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti Kur'an tarafından belirlenir. Bu gün elimizde mevcut olan Tevrât ve İncil'den tespit edilemez.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'an, Mühemin, İlahî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract

Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined. The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an. As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

* Dr. Konya İl Müftü Yardımcısı

** Bu makale Kur'an-ı Kerim'de Dinin Birliği temalı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'an'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı nakledilen rivayetler, Kur'an/İncil/Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'an'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'an'a kaynak aramaya yönelik taraflı/subjektif/art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'an'da zikredilen tahrif/tebdil/tağyir kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Kitâb-ı Mukaddes'in lafzının tahrif edilmediği/te'vil tahrifatının yapıldığı iddia edilmiştir.¹ Bu iddialara ilişkin yaklaşımlarla bağlantılı olmasına binaen bu çalışmada *Kur'an'ın Müheminliği* incelenmiştir.

Tevrât'ın/İncil'in aslının/Kur'an'ın ve peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına istinaden muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin olması normaldir. el-Mâide 5/14. ayette, “*Onlar kendilerine zikredilen (verilen öğütlerin veya kitabın) önemli bir bölümünü unuttular.*” buyrulmaktadır. Bu ayette unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil, önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Bu minvalde muharref Tevrât'ın/İncil'in bazı ifadeleri lâfzen tahrif edilse de mana olarak tahrif edilmemiş olabilir. Anlam bağlamında tahrif edilenle edilmeyen metinler Kur'an'ın müheminliğinde tespit edilebilir.² Bu açıdan mezkûr benzerliklerin Kur'an'a kaynak olarak gösterilmesinin hatalı bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bütün semâvî kitapların/sahifelerin lâfzen/manen tahrif edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiydir.

Bu minvalde Kur'an önceki vahiylerdeki nâsihi/mensûhu, tahrif edileni/edilmeyeni, önceki vahiylerin aslında var olanı/sonradan insanlar tarafından ilave edilenleri ayırt etmeyi mühemin vasfıyla açıklamıştır.

Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'i koruyacağını: “*Şüphesiz Kur'an'ı biz indirdik. Onu koruyacak olan da biziz.*” (Hicr 15/9) ayetiyle taahhüt etmiş; Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin

¹ bk. Salih Akdemir, “Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Ankara: 2016) (Yayın Ayı Yılı), Sayfa Numarası; Necdet Çağır, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.)

² bk. Mâide 5/48.

Açıklamalı [Yzr1]: Önceki paragrafa atfı yapılarak “Bu minvalde” şeklinde paragraf başı yapılmaması önerilmektedir. Aynı zamanda paragraflar en az üç cümleden oluşmalıdır. Dolayısıyla bu paragraf uygun yere eklenebilir.

mahreçleriyle/sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesiyle lafzın korunması şeklinde teşekkül etmiştir. İlk vahiyden itibaren ayetler vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış, ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu inzâl olan her bir ayeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân satırlarda/sadırlarda korunmuştur. İnen ayetlerin her Ramazan ayında hatadan beri olarak doğru yazılıp/ezberlendiği Hz. Muhammed/Cebrâil arasında arz/sema metoduyla denetlenmiştir. Bu metot, İslâm ümmetinde mukabele geleneğinin kaynağı olmuştur. Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri tebliğ/tebyin edilmesidir. İnen vahiy Müslümanlara ivedi olarak tebliğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, mübhemi açıklanmış; umûmî/husûsî olanı ve mutlak/mukayyeti tebyin edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.³ Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde nazil olan semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar/sahifeler gibi tahrif edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan/sahifelerden haberdar olunmaz, bu kitapların/sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinmezdi. Bu gün elimizde sadece tahrif edilmiş şekli bulunurdu. Kur'ân'ın korunmasıyla önceki nebilere vahyolunan kitaplar/sahifeler de korunmuş oldu. Kur'ân müheymin vasfıyla bu korumayı sağlamıştır. Kur'ân'ın korunmasına⁴ ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Bu makalede Kur'ân'ın önceki vahiylerde koruduğu hükümler, müheymin kavramının lügat anlamı, Kur'ân'daki muhtevası ele alınacaktır. Önceki vahiylerden neshedilip/edilmeyenler, tahrif edilip/edilmeyenler, önceki nebilere inzal edilen hükümler müheymin kavramı kapsamında incelenecektir.

1. Müheymin Kavramı

1.1. Lügat Anlamı

Kur'ân-ı Kerim'de *Müheymin* kavramı iki yerde geçmiştir. Birinde, Allah'ın (c.c.) ismi; diğerinde Kur'ân-ı Kerim'in vasfı olarak kullanılmıştır. Bu kelime *Hey-me-ne* kökünden ismi fâil olarak gelmiştir. Bu vezinde *Hey-me-ne/se-y-ta-ra/ hem-ye-ra/key-ga-ra* haricinde

³ bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV İFAV Yayınları, 1996), 46-143; Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

⁴ bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondı, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018 Yazar Adı Soyadı, Tez Adı (Şehir: Üniversite Adı, Enstitü Adı, Doktora Tezi, Yıl), Sayfa Numarası.

Açıklamalı [Yzr2]: Eğeryayınıcı yoksa örnekte verildiği gibi yayınıcı yok (y.y.) kısaltması kullanılması önerilmektedir. bk. İSNAD:

<https://www.isnadsistemi.org/guide/isnad2/akademik-yazim/24-kisaltmalar-dizini-turkce-ingilizce-arapca/>

Açıklamalı [Yzr3]: İsimler yazılırken Arapça ve Farsça kökenli müellif isimleri Türkçe metinde ilk geçtiği yerde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin ilgili şahıs maddesinde yer alan madde başı esas alınarak yazılır: Fahreddin er-Râzî, İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî gibi. Sonraki kullanımlarında ise meşhur ad tercih edilir: Râzî, Cüveynî gibi. bk. İSNAD:

<https://www.isnadsistemi.org/guide/isnad2/akademik-yazim/6-yazar-isimlerinin-yazimi/>

başka kelime yoktur.⁵ Lüğatte, râkıp, hâfız (koruyan, gözeten, muhâfaza eden)⁶, yöneten⁷, denetim altına alan⁸ ve kendisinden hiçbir şey gizli kalmayan⁹ gibi anlamlara gelmektedir. Ebü'l-Bekâ'nın *Müheymin*'in aslının *Müeymin* olduğunu; *Müeymin*'in ise *el-Emânetü* (emanet)'den türediğini söylediği nakledilmiştir.¹⁰ Allah'ın (c.c.) isimlerinden olan *el-Müheymin*, "O, kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. Egemenliğin mutlak sahibidir, her türlü eksikliklerden uzaktır, esenlik verendir, güven sağlayan ve kendisine güvenilendir, görüp gözeten ve yönetendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, büyüklükte eçi olmayandır. Allah onların yakıştırdıkları ortaklardan tamamen münezzehtir."¹¹ ayetinde görüp, gözeten, yöneten anlamında Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri olarak telakki edilmiştir. Bu ayetteki manalar hususunda muhtelif te'viller yapılmıştır.

İbn Abbâs (ö. 61. 68/687-88) bir yerde emin, sözüne güvenilir, şahit ve tanık anlamında *Şehid*¹²; başka yerde ise, güvenli, kefil, vefalı, yönetici anlamlarında *el-Emîn* olarak te'vil etmiştir. Katâde, Mâide 5/48. ayeti, "Allah (c.c.) kitabı indirdi ve onu tanık tuttu"¹³ şeklinde diğerlerini tasdik eden, doğrulayan, onaylayan anlamında *el-Musaddik* kavramıyla tefsir etmiştir. Kur'ân kendinden önceki kitapları doğrulayıp, onaylayandır. Allah (c.c.), dünyadan geçen kalan her bildirileni, konuşulanı ve âhirette olacak olanların hak olduğunu onaylayan, doğrulayan, tasdik edendir, anlamlarında te'vil edilmiştir.¹⁴ Her şeyi, denetleyen, koruyan, kontrol eden, koruyucu, muhâfız manaları, kendisinden hiçbir şeyin kayıp olmayacağına tanıklık eden anlamı verilmiştir.¹⁵

Kelimenin aslı ile ilgili iki görüş nakledilmiştir¹⁶:

⁵ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

⁶ Cemâlüddîn Muhammed b. Mukerrem b. Ali b. Ahmed el-Ensâri er-Rüveyfî İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arap* (Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990), 13/436; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254.

⁷ Abdurrahman eç-Şâyi, *el-Fürükü'l-lügaviyye fi tefsiri'l-Kur'âni'l-kerim* (Riyad: 1993), 170

⁸ Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerir b. Yezid b. Kesir et-Taberî, *el-Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

⁹ Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman Ali İbnü'l-Cevzi, *Zâdü'l-mesir fi 'ilmi't-tefsir*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422), 7/56.

¹⁰ Ebü Hafs Sıracüddîn Ömer b. Ali b. Adil en-Nu'mânî, *el-Lübâb fi 'ulümi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcüd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

¹¹ Haşr 59/23.

¹² Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

¹³ Mâide 5/48.

¹⁴ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; Ebü Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâturidî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdi Basellûm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 6/605; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

¹⁵ Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemaşerî, *el-Keşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyüni'l-ekâvil fi vücühi't-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

¹⁶ Ebü Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *Mefâihü'l-ğayb* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

1. Halil ve Ebû Ubeyde, *Hey-me-ne/Yü-hey-mi-nü* kalıbında bir şey denetlenip gözetlendiğinde *Müheymîn* olarak ifade edilir, demiştir.

2. Bu kelimenin aslının “*Varlıkların rızkını ikâme eden*” anlamında *Â-me-ne/ Yü'-mi-nü*’ den *Müeyminün* (يَمِين) (يَمِين) olduğu nakledilmiştir.

1. 2. 1.2 Kur’ân’ın Müheymîn Kavramına Genel Yaklaşımı

Kur’ân’ın bir vasfı olarak *Müheymîn* kavramı, “(Resûlüm!) *sana da kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu Kitab’ı hak ile indirdik. Artık aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma...*”¹⁷ ayetinde, yer almıştır. Kur’ân, Allah (c.c.) katından indirilmiş kitapların cümlesinden, önünde bulunanı tasdik edici, diğer kitaplar üzerine emin bir nezaretçi, koruyucu, şahit, kontrolcü ve hâkim olmak üzere hak ile indirilen kitap olarak telakki edilmiştir. Allah’ın (c.c.) bizzat muhâfazasında, bozulma ve tahriften masun (dokunulmaz olan) bir kitaptır. Diğer kitapların amel edilmesi gereken hükümlerini kaybolup bozulmaktan koruyan, şahitliğiyle hakikatleri ortaya koyan, bozuk olanları iptal eden, onun tasdikinden geçmeyen, ona aykırı kitapları ve diğer şeriatlerle amel etmeyi caiz görmeyen, onlar üzerinde tasdik ve teyidine başvurulacak emin bir merci, koruyucu, murâkıp, şahit ve hâkim bir kitaptır. Tevrât ve İncil’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.¹⁸

Kur’ân, kendisinden önceki kitapların koruyucusu, kollayıcısı, onlardaki ayetlerin doğrulayıcısıdır. Kur’ân, onları Allah’ın (c.c.) sözü olarak kabul etmiştir. Ancak onlara sokulan tahriflere de işaret eden, o kitaplarda mevcut olan hak ile hak olmayanları birbirinden ayırt edendir. O, bir ölçüdür. Kur’ân’ın Tevrât’ta mevcut olduğunu söylediği şeyler, bu gün mevcut değilse, bunlar zamanla kaybolmuş demektir. Bu Kur’ân, İsrâiloğullarına ayrılığa düştükleri birçok şeyi anlatmaktadır.¹⁹

Yüce Allah, Kur’ân’ın önceki kitaplara sahip çıkıp, onları doğruladığını, koruduğunu ve onlar için bir ölçü olduğunu beyan etmiştir.²⁰ Allah Teâlâ, hakkında koruyan, gözeten, yöneten anlamında kullanılan müheymîn, Kur’ân hakkında kullanıldığında önceki vahiyleri koruyan anlamına gelmektedir. Bu özelliğe sahip Kur’ân sayesinde Tevrât, Zebûr ve İncil’in hakikati (özü) ebediyen bilinecektir.²¹ Çağıl, “*Ayetlerimiz kendilerine apaçık birer delil olarak okunduğunda, (öldükten sonra) bize kavuşmayı ummayanlar, ‘Bundan başka bir*

¹⁷ Mâide 5/48.

¹⁸ Elmalılı, *Hak Din*, 3/253-254.

¹⁹ Neml 27/76 “*Doğrusu bu Kur’ân, İsrâiloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*”

²⁰ Ateş, *Yüce Kur’ân*, 3/7-8.

²¹ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 12/371.

*Kur'ân getir veya bunu değiştir' dediler...*²² ayetindeki, *Tebdîl* (değiştirme) hadisesini, değişime uğrayan şeyin aslının bir şekilde korunduğuna yönelik olduğunu ifade etmiştir.²³ Çağıl bu ifadeleri kullanırken, Kitâb-ı Mukaddes'in lâfzen tahrif edilmediğini, mânâ olarak tahrif edildiğini iddia etmektedir.²⁴ Kitâb-ı Mukaddes'in lâfzen nasıl korunduğu hususunda bir şey söylememektedir. Kitâb-ı Mukaddes'in lâfzen korunması imkânsızdır; ancak Kur'ân'ın müheymin vasfıyla Kitâb-ı Mukaddes'in aslının korunmasının muhtemel olduğu kanaatindeyiz. Bu korumanın, bu günkü Kitâb-ı Mukaddes'le değil, Kur'ân'la gerçekleşmesi mümkündür.

Kur'ân, kendisinden önce gönderilen vahiyler üzerinde gözeticidir. Buna göre, önceki vahiylerde Kur'ân'a uygun olarak bulunan pasajlar doğrudur; ona muhâlif olan pasajlar yanlıştır, denilmiştir.²⁵ Bütün bunlar, müheymin olan Kur'ân'ın kendisinden önce gönderilen kitapların, vahyin aslına uygun olup olmadıkları hususunda bir sağlama görevi yaptığını göstermektedir. Muhtevâsında beşerî herhangi bir müdâhale bulunmayan Kur'ân'ın, önceki vahiyler üzerinde müheymin (gözetici) olması, onun evrenselliğinin bir gereğidir. Bu vahiylerle sonradan eklenen ya da başlangıçta onların muhtevâsında olduğu halde sonradan değiştirilen, dolayısıyla vahiyle ilgisi olmadığı halde kutsal kitaplarda yer alan pek çok şeyin doğrusu Kur'ân tarafından açıklanmaktadır. Ayetteki müheymin'den (gözeticilik) kastedilen de budur.

Bu ayet-i kerîme, önceki vahiylerin varlığına rağmen, Kur'ân'ın gönderilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir vaat ve adeta bir müjde olarak sunmaktadır. Bundan da en fazla önceki vahiylerin müntesiplerinin sevinmesi gerekir. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm, onların bu konuda beklenti içerisinde olduklarını belirtmektedir: “*Onlara Allah katından ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap gelince, daha önce kafirlere karşı zafer isterlerken işte şimdi bilip tanıdıkları (Kur'ân) kendilerine ulaşınca onu inkar ettiler....*”²⁶

Kur'ân'ın *Müheymin* oluşu, tebdîl (değiştirilmiş) olmaktan korunmuş; diğer kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların doğruluğuna ve sabitliğine tanıklık edici olmasıdır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensûh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedî, bâkî hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki

²² Yûnus 10/15.

²³ Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

²⁴ Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

²⁵ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/371; Muhammed Tâhîr b. Muhammed İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

²⁶ Bakara 2/89 el-Bakara 2/89.

Açıklama [Yzr4]: Süre adlarındaki “el-” takılarına ve uzatmalara (â) riayet edilmesi önerilmektedir. bk. İSNAD: <https://www.isnadsistemi.org/guide/isnad2/isnad-dipnotlu/4-kuran-i-kerim/4-1-meal-basili/>

kitaplardaki hükümleri tebdil (değiştirme) ve tağyîrden (değiştirme) koruyandır. Kur'ân, ilâhî kitaplardan bâkî olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder.²⁷

Kur'ân'ın önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Kur'ân'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtil olarak ayırdığı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların sonuncusu, en kapsamlısı, en büyüğü ve en sağlamı olarak telakki edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (Mehâsin) cemedden, diğerlerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Allah da (c.c.) kendini Kur'ân'ı korumakla mükellef kıldı. Allah (c.c.)“ *Şüphesiz Zikri (Kur'ân)'ı biz indirdik, onun koruyucusu da biziz*”²⁸ buyurmuştur. Mâide, 5/48. ayetin son bölümünde Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben Arap, Acem, Ümmî²⁹ ve Ehl-i Kitap arasında senden önceki peygamberlerin senin şeriatinle neshedilmemiş şeriat, hüküm ve kararlarıyla hükmet, denilmiştir.³⁰

Kur'ân'daki *Müheymin* kavramı üç şekilde te'vil edilmiştir: ³¹

1. Kur'ân kendisinden önceki kitaplar için itimat edilendir.
2. Hz. Muhammed (s.a.s.) Kur'ân için itimat edilendir.
3. Önceki kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.

Cumhurun *Müheymin* kavramı hakkındaki görüşü, Kur'ân, önceden indirilen kitapların doğruluğuna tanıklık eden; onlarda neshedilmeyen hükümleri kabul eden; şeriatin aslından olanları denetleyip gözeten ve muhâfaza eden bağlamında olmuştur. Muhkem ve mensûhlarda kendisine müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümleri ihtivâ etmek için önceki kitaplar hususunda itimat edilendir.³² Kur'ân'ın müheyminliğinin (denetleyici) devamı, Kur'ân'ın tahrif edilmemiş olmasına bağlanmıştır.³³

Ebü Zehre (ö. 1394/1971), “...*Ailesine namaz ve zekâti emrederdi. Rabbin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı.*”³⁴ ayetin tefsirinde, Hz. İsmâil'in (a.s.) zürriyetinden gelen son nebinin

²⁷ Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-Amâdi Ebüssuûd, *İrşâdü'l akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 3/45.

²⁸ Hier 15/9. el-Hier 15/9.

²⁹ bk. Âl-i İmrân, 3/20. **Ayette ayette** *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*, çev. Câhit Koçtak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yay. Yayınları, 1999), 1/92.

³⁰ Ebü'l-Fidâ' İmâdüddin İsmâil b. Şihâbiddin Ömer b. Kesîr b. Dav' Ibn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128.

³¹ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

³² Ebü Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

³³ Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtır* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1997), 5/3179.

³⁴ Meryem 19/55.

indirilen her kitabın üzerinde denetici, hâkim, şahit, gözetici olan kitabı getirdiğini ifade etmiştir.³⁵

Kur'ân'ın önceki kitapları birleştirici ve gözeticiliği, "Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik"³⁶, "Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?"³⁷ ayetleriyle anlatılmıştır.³⁸

Beyyine Süresinde söz edilen "Tertemiz sahifeleri okuyan"³⁹ ayetindeki sahifelerin Kur'ân ve diğer sahifeler olması muhtemeldir. Buna göre, diğer sahifeler Kur'ân'da, Kur'ân diğer sahifelerde mevcuttur. Onlar kendilerine ait olan sahifeleri, kitapları okuyorlar. Bu kitaplar Tevrât, Zebûr ve İncil'dir. Adetâ Kur'ân o kitaplarda, o kitaplar da Kur'ân içerisinde ifadesini, "Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur."⁴⁰, "İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur."⁴¹ ayetleri desteklemektedir. Kur'ân'ın okunmasıyla önceki kitapların okunmuş olacağı, "Benimle beraber olanların Kitab'ı ve İşte benden öncekilerin Kitab'ı (hiç birinde birden fazla ilah olduğuna dair hiçbir delil yok.)"⁴² ayetiyle delillendirilmiştir. Bakara, Âl-i İmrân ve Fâtır sûrelerinde vârid olan "Kur'ân öncekileri tasdik edici"⁴³, "Onların yanındakileri tasdik edici"⁴⁴ ayetlerinde ifade edilen tasdikî de müheymin (gözetici, denetici, tanık) anlamında kullanıldığı nakledilmiştir. Sonuç olarak, önceki kitapların muhtevâsının Kur'ân'da mevcûd olduğu⁴⁵; Kur'ân'ın da önceki kitap ve sahifelere gözeticilik, muhâfızlık, müheyminlik, şahitlik ve tanıklık ettiği müşâhede edilmiştir.⁴⁶

Ezcümle, Kur'ân'ın bir özelliğinin de önceki nebilere vahyedilenleri koruyucu olması/onlara tanıklık etmesidir.

2. Kur'ân'ın Dinin Aslından Olan Hususlarda Önceki Vahiyelere Müheyminliği

³⁵ Muhammed b. Ahmed b. Mustafa b. Ahmed el-Ma'rûf Ebû Zehre, *Zehretü 'l-tefâsir* (b.y.; Dâru'l-Fikri'l-'Arabi, ts.), 9/4658.

³⁶ Nisâ 4/163.

³⁷ Tâhâ 20/133.

³⁸ Şa'râvi, *Havâtur*, 15/9462.

³⁹ Beyyine 95/2. ⁴⁰

Şuarâ 26/196. ⁴¹

A'lâ 87/18-19.

⁴² Enbiyâ 21/24.

⁴³ Âl-i İmrân 3/3; Fâtır 35/31.

⁴⁴ Bakara 2/101.

⁴⁵ Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

⁴⁶ Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râğib el-İsfahânî, *Tefsîru'r Râğib el-İsfahânî*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen inanç esaslarıdır. Fakat Râgıp el- İsfahânî (ö. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin aslı/fûrûu, muâmelâtın aslı/fûrû, mezâcirin aslı/fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁴⁷ Buna göre, dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rûkû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmaktadır. Peygamberlerin şeriatinde farklı olması muhtemeldir. Önceki şeraitlerde oruç ibadeti sahorsuz⁴⁸ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatinde sahur vardır. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'an'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Konumuzun temellendirildiği ayetle ilgili olarak burada üzerinde durulması gereken asıl konu, Kur'an'ın önceki vahiyler üzerinde nasıl bir gözeticilik yaptığı ve bunun da hangi yönlerden gerçekleştiğidir. Aslında Kur'an, sadece önceki vahiyler üzerinde gözeticilik yapmakla kalmamakta aynı zamanda o, mezkûr vahiylerle inanan ve hatta inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri yanlış inançların doğrularını da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda üzerinde en çok durulan konu "Allah'ın varlığı ve birliği" ilkesidir.

Kur'an-ı Kerim, önceki kavimlerde/tahrif edilmiş kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi açısından temel bir sorun olarak takdim etmektedir. Bu kavimlerde sahit bir tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvuru tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilere ilkidir. İlk şirk itikadı Hz. Nûh'un kavminde görülmektedir. Hz. Nûh'a itikadi konularda indirilen vahiylerden birinin tevhid olduğunu Kur'an haber vermektedir: "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a kulluk edin. Ondan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁴⁹ Aynı ifade/üslub/söz/ikaz Hz. Hûd⁵⁰ ve Hz. Sâlih⁵¹ tarafından kavimlerine ibraz edildiği Kur'an'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Bu ayette Ahirete iman hususunda da Kur'an'ın müheyminliğine tanıklık edilmektedir.⁵² Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid/ahiret akidesinin içeren vahyin indirildiğini Kur'an'ın tanıklığından öğrenilmektedir. Kur'an bu vasfiyle söz konusu peygamberlere inen vahyi

⁴⁷ bk. Râgıp, *Tefsîru Râgıp*, 4/372

⁴⁸ bk. İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebî Hâtim* *Tefsîru Ebî Hâtim*, 1/305; İbn Abbâs, *Mikbâs* *Mikbâs*, 1/25.

⁴⁹ A'râf/7/59.

⁵⁰ A'râf/7/65.

⁵¹ A'râf/7/73.

⁵² bk. Ebü'l-Berekât Abdullâh b. Ahmed b. Mahmûd Hâfîzüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

muhafaza etmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde var olduğu Kur'an'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır.⁵³

Semâvî kitapların tahrif edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmektedir. Bu kitaplar tahrif edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'an müheymin vasfıyla önceki kitaplarda/sahifelerde vahyedilen ile tahrif edilene ayırt etmiş; Allah'ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları açıklamıştır: “(Ey Muhammed) de ki; ‘ Ey Ehl-i Kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin: yalnız Allah'a ibadet edelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazıların rab edinmesin. ’ Eğer yine yüz çevirirlerse, ‘şâhit olun ki, biz müslümanlarız’ deyin.”⁵⁴

Açıklamalı [Yzr5]: Arapça ibarelerin italik değil de tırnak içerisinde yazılması okumayı kolaylaştıracağı için tavsiye edilmektedir.

Ayyetteki **نَكْمَ بِنِنَا** ifadesi, **نَعْدَلُ بِنِنَا وَبِنِكْمَ** anlamında tefsir edilmiştir.⁵⁵

Adalet, adl, insaf⁵⁶ manası verilen ortak kelime “Allah'tan başka ilah yoktur.” bağlamında ele alınmıştır.⁵⁷ Bu ayetin muhatabının Ehl-i Kitabın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce hiçbir nebiyi göndermedik ki, ona benden başka ilah yok, bana ibadet edin diye vahyetmiş olmayalım.”⁵⁸ **Ve ve** “Her ümmete Allah'a ibadet edin, tâğuttan kaçının diye resül gönderdik”⁵⁹ ayetleri delil gösterilmiştir.⁶⁰ Ortak kelimenin, kitapların/resüllere indirilen vahiylerin tamamında mevcut olduğu,⁶¹ Kur'an'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır.

İbn Kesîr (ö. 774/1373), bu ortak kelimenin tevhid akidesi olduğunu ve bütün nebilerin dayetini ihtivâ ettiğini, “Sizden önce hiçbir nebiyi göndermedik ki, ona benden başka ilah yok, bana ibadet edin diye vahyetmiş olmayalım.”⁶² ve “ Her ümmete Allah'a ibadet edin, tâğuttan kaçının diye resül gönderdik”⁶³ ayetleriyle açıklamıştır.⁶⁴ Ortak kelimenin, kitapların/resüllerin birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁶⁵

Reşid Rızâ'ya (ö. 1354/1935) göre “Allah'tan (c.c.) başkasına ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi ortak koşmayız”, “Allah'tan (c.c.) başka birbirlerini rab edinmesinler” ifadeleri

⁵³ bk. Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; Mü'min 40/27, 39-43.

⁵⁴ Âl-i İmrân 3/64.

⁵⁵ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te'vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 8/252.

⁵⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 8/252.

⁵⁷ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

⁵⁸ Enbiyâ 21/25.

⁵⁹ Nahl 16/36.

⁶⁰ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

⁶¹ Ebüssuûd, *Irşâdu'l-'akl-i selîm*, 2/48.

⁶² Enbiyâ 21/25.

⁶³ Nahl 16/36.

⁶⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

⁶⁵ Ebüssuûd, *Irşâdu'l-'akl-i selîm*, 2/48.

Ulûhiyet Birliği ve Rubûbiyyet Birliğine işaret edip, her ikisi üzerinde nebiler ittifak etmişlerdir. Hz. İbrâhim, (a.s.) saf ve arı bir müvahhiddir. Hz. Mûsâ'nın (a.s.) şeriatinin ilk esasını, Tevrât'taki *"Bu rab senin ilahındır. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne gökyüzünde, yukarıdakilerin; ne de yerde ve suda yerin altındakilerin resmi yoktur. Onlara ibadet etme, secde etme."*⁶⁶ sözü oluşturmuş; Mesih'e kadar İsrâiloğullarının bütün nebileri bu yolu izlemiştir. Hatta bunlar Yuhanna İncilinde (17:3) hâlâ bulunmaktadır. Bazı fanomen resimler ve işlemlerdeki (Davranış) dayatma haricinde, tevhid, bu şeriate hâlâ mevcuttur. On emrin başı tevhiddir ve şirki terk etmedir. Ondan da hiçbir şey neshedilmemiştir. Buradaki ortak kelimenin, biz ve sizler âlemi tek ilahın yarattığına inanırız, âlemdaki tasarruf tek bir ilahındır, O yaratan, tedebbür edip düzenleyendir. Amellerden razı olduğu/olmadığı şeyleri resüllerin/nebilerin dillerinden bize öğretendir. Gelin, bizimle beraber bu dinin aslını, usûlü'd-dini (Dinin aslını), ikame etme ve aklınıza gelen şüpheleri ortadan kaldırma üzerine ittifak edelim, şeklinde tefsir edildiği nakledilmiştir.⁶⁷

Reşid Rızâ (6. 1354/1935), *Ulûhiyyet Birliğinin*, *"Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz"* ayeti olduğunu, bunu *"Ona hiçbir şeyi ortak koşmayız"* ayetinin desteklediğini; *Rubûbiyyet Birliğinin* ise, *"Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin"* ayeti olduğunu ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliğinden muradın, Adıyy b. Hâtim hadisinde olduğu gibi haram ve helal hükümü içeren teşrî hakkı olduğu zikredilmiştir. Bu hakkın Ahbâr ve Ruhbânlar a ait olmadığı; sadece Allah'a (c.c.) ait olduğu şu hadiste zikredilmiştir: *"Rivayete göre "Onlar Ahbâr ve Ruhbânları rab edindiler."*⁶⁸ *ayeti nazil olunca, Adıyy b. Hâtim, biz onlara ibadet edenlerden değiliz Ya Resûlallah! dedi. Allah resûlü, onlar sizlere haram ve helal hükümler koyuyorlar, siz de onların sözlerini alıyorsunuz değil mi? dedi. Adıyy İbn Hâtim evet, dedi. Allah resûlü işte o budur dedi."*⁶⁹

Kur'ân'ın İncil'de koruduğu inanç konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanlar, teslis itikadını benimsemiştir. Bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmişlerdir. Kur'ân teslis itikadının Hz. İsa'ya nazil olan İncil'in aslında olmadığını

⁶⁶ Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa'adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsiru't-Tevrât bi'l-Arabiyye"*, Haz, hazı Nuh Arslantaş (İstanbul: TYEKB, 2018), 2/1610, 1612, 1614.

⁶⁷ Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsiru'l-menâr*. (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

⁶⁸ Tevbe 9/31.

⁶⁹ Muhammed b. İsa b. Sevrâ b. Mûsa Ebû İsa et-Tirmizî. *Sünenü Tirmizî*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Başşâr, Hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Huseyn b. Ali b. Mûsâ el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198, 20350; Ebül-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyüp b. Mutayr et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye,ts.), 17/92, 111 ; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

ibraz etmiştir: “Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur.”⁷⁰ İncil’in aslında teslisin değil, tevhidin varlığını ilan etmiştir.⁷¹ Bu şekilde İncil’de mevcut olan tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırt edip tashih etmiştir.

Kur’ân-ı Kerim’in, önceki kavimlerde/tahrif edilmiş kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi açısından temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmişti.

Kur’ân tahrif edilmiş Tevrât’ta ki *Tanrı* mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât’ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah anlayışını çağrıştırmaktadır. Bu bağlamda Eski Ahit’te yer alan *İsrail’in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler/iddialar Kur’ân tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk ayetinde Yüce Allah’ın sadece bir milletin değil, bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Esk-i Ahitte mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş bölüm Kur’ân’ın denetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabulleniş olarak yer eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, mezkûr vahiylerdeki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada Yüce Allah’ın zatıyla bağdaşmayan ve asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin ona izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Bu bağlamda Eski Ahit’e göre Cenabı Hakk, bazen yeryüzüne inmekte ve orada karşılaştığı bir insan ile görüş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski ahide zikredilen görüş ile ilgili ibareler Kur’ân’da temel birer ilke olan şu iki rabbani gerçeğe örtüşmemektedir:

1. Yüce Allah, bu dünyada kullarından herhangi bir kimseye görünmemiştir. “Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.”⁷²

2. Kullarından hiç birisinin Cenab-ı Hakk’a güç yetirmesi de söz konusu değildir. Bu temel ilke birçok ayette zikredilmiştir: “Allah’ın her şeye gücü yeter”⁷³

Tevrat’ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur’an-ı Kerim Hz.

⁷⁰ Mâide 5/73.

⁷¹ bk. Mâide 5/116-118.

⁷² En’âm 6/103.

⁷³ Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

Mûsâ'nın yüce Allah'ı görme yönündeki arzusunun kabul edilmediğini, asıl itibariyle böyle bir ameliyenin de imkânsız olduğunu bildirmektedir: *"Musa belirlediğimiz yere (Tura) gelip rabbi de ona konuşunca, "Rabbim! Bana kendini göster, sana bakayım" dedi. Allah da, " beni (dünyada) kesinlikle göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin" dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Musa da baygın düştü. Aylunca " seni eksikliklerden uzak tutarım, Allahım sana tevbe ederim "ben inananların ilkiyim" dedi."*⁷⁴

Hız. Musa kıssasının anlatıldığı bu ayet, Yahudilerin, yüce Allah hakkında öteden beri devam ettirdikleri yanlış inancı ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Zaten bu konuda eski ahitte bulunan bilgiler de gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü insanların, Allah'ı tasavvur etmeleri de mümkün değildir. Zira o kullarına görülen bir varlık değildir: *"Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder."*⁷⁵

Kur'ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: *"Allahın çocuk edinmesi düşünülemez. O bundan yücedir ve uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece "ol" der ve o da olur."*⁷⁶

Zikredilen bu ayetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, İsa'nın babasız olarak yaratılmasına da açıklık getirerek bu mucizenin *"Allah'a çocuk isnadı"* gibi sapırtıcı bir olguya dönüştürülmemesini ihsas etmiştir: *"Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi."*⁷⁷

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka açıdan seslenerek, çocuk edinmenin aynı zamanda eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu da gerektirdiğini, hâlbuki Allah'ın bundan münezzeh olduğunu bildirmektedir: *"O gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. Onun bir eşi olmadığı halde nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi o yarattı. O her şeyi hakkıyla bilendir."*⁷⁸; *"Doğrusu rabbimiz şanı pek yücedir. Ne bir eş edinmiştir. Ne de bir çocuk."*⁷⁹

⁷⁴ A'râf 7/143.

⁷⁵ Şûrâ 42/51.

⁷⁶ Meryem 19/35.

⁷⁷ Âl-i İmrân 3/59.

⁷⁸ En'âm 6/101.

⁷⁹ Cin 72/3.

Diğer taraftan İsa'dan bahseden ayetlerde bu ismin başında geçen *Meryemoğlu*⁸⁰ Allah'a oğul isnad edenlere sürekli bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillerle rağmen, Allah hakkındaki yanlış inançlarında ısrar edenlere yöneltilen şu ayet aynı zamanda onlar için çok açık bir tehdittir: “*Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş olan kimselerin söylediklerine benziyor. Allah onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar.*”⁸¹

Bu başlık altında zikredilen ayetler/veriler incelendiğinde Tevrât'ın/İncil'in aslında olmayıp, sonradan ilave edilenler/tahrif edilenler Kur'an'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Kur'an risâlet hususunda da önceki vahiylerde var olup, sonradan tahrif edilmiş olan bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât'ta sadece kral⁸² olarak takdim edilen Hz. Dâvûd'un⁸³/Hz. Süleyman'ın⁸⁴ Kur'an'da aynı zamanda peygamber olduğu zikredilerek Tevrât'ta tahrif edilmiş olan vahiy tashih edilmiştir. Eski Ahid'de Âdem, özel isim, ilk insan ve insan türü olarak kullanılmıştır.⁸⁵ Tevrât'ta Nûh'un şeceresi Şit ile Âdem'e isnat edilmiştir.⁸⁶ Lût'un İbrâhîm'in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran'a geldiğinden bahsedilmektedir⁸⁷, Yûsuf'un, İbrânice de Yosef olarak bilindiği⁸⁸; İbrâhîm'in oğlu İshâk'ın oğlu Ya'kûb'un Rahel adındaki hanımından doğduğu ve Bünyamin adında kardeşinin olduğu nakledilmiştir.⁸⁹ Bu şahsiyetler, birer peygamber değil sadece göçebe Kâbile reisi (Patriark) olarak kabul edilmiştir.⁹⁰ Kur'an, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Esk-i Ahid'de tahrif edilen ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr⁹¹ Ahd-i Atik'de kendine mahsus bir kitabı olmasına rağmen peygamber olarak telakki edilmez. Kur'an'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi

⁸⁰ Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/45,157, 171; Maide 5/17, 46 vd.

⁸¹ Tevbe 9/30.

⁸² Y. Samuel 2:2-3, Krallar 3:5, 11:11.

⁸³ Bakara 2/251; İsrâ 17/55; Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

⁸⁴ Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

⁸⁵ Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26.

⁸⁶ Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

⁸⁷ Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

⁸⁸ Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

⁸⁹ Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

⁹⁰ William Binner, “Studies of Islamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65.

Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, İstanbul: 2000, 34-35 (Basım Yeri, Yayıncı, Basım Yılı), Sayfa Numarası. bk. Tevrat, Tekvîn, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes'in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

⁹¹ Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmişlerdir. Tevbe 9/30. Ayette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın oğlu demeleri Kur'an'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” TDVIA *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV, Yayınları, TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

yoktur. Kur'ân, İncil'de Feraklît⁹² olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu zikretmiştir. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: *"Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Ben Allah'ın benden önce gönderdiği Tevrat'ı tasdik edici; benden sonra gelen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici peygamberiyim."*⁹³ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere değildir. Kur'ân bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bu gün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş olan Hz. Muhammed'in ismini Ahmed⁹⁴ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta *"Mûsâ'nın kardeşi"*⁹⁵ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.⁹⁶

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât/İncil) Hz. Muhammed'e/peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir: *"Onlar yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları ümmî peygambere uyan kimselerdir."*⁹⁷ ve *"Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam söz almıştı. Onlardan on iki temsilci seçmiştik. Allah şöyle demişti: 'sizinle beraberim. Andolsun namaz kılar, zekat verir ve elçilerime inanır ve onları desteklerseniz.....sizleri cennete koyarım."*⁹⁸ Kur'ân, Tevrât/İncil'de var olup, sonradan tahrif edilen peygamberlere imanı zikrederek bu kitaplardaki vahiy muhafaza etmiştir.

Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde var olan/sonradan kaybolan tevhid/ahiret/nübüvvet vb inanç esasları Kur'ân'da kayıt altına alınıp muhafaza edilmiş; hatalı/yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheminlik

Kur'ân önceki kitaplarda/sahifelerde var olan namaz/zekat ibadetinden bahsetmektedir: *"Rabbinin adını anıp namaz kılp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. (Oysa) ahiret hayatı daha kalıcıdır. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır."*⁹⁹

⁹² İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halil Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

⁹³ Sâff 61/6.

⁹⁴ Sâff 61/6.

⁹⁵ Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

⁹⁶ bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

⁹⁷ A'râf 7/157.

⁹⁸ Mâide 5/12.

⁹⁹ A'lâ, 87/14-19.

İlk sahifelerde, Hz. İbrâhim (a.s.) ve Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde100 لي (namaz kılan kimse) ifadesi, mevcuttur. İlk sahifeler, Hz. İbrâhim (a.s.) ve Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifeleri dâhil, bütün nebilerin sahifeleridir.¹⁰¹ Nebiler/resûller arasında Hz. İbrâhim (a.s.) ve Hz. Mûsâ'nın (a.s.) tercih edilmesinde Hz. İbrâhim'in (a.s.) nebilerin atası olması, şeriatinin ilk şeriat olması; onu Hz. Mûsâ'nın (a.s.) şeriatinin takip etmesi ve sonra da İslam şeriatinin gelmesi, denilmiştir. Namaz, imandan sonra her resûlün kavmine davetidir. İbadetlerin başı, itaatın nişanı, her nebînin şeriatidir.¹⁰² İbn Abbâs, *Fesallâ* kelimesinin beş vakit namaza işaret ettiğini belirtmiştir.¹⁰³ Bu kelimenin dua anlamında olduğu¹⁰⁴, Fıtr günündeki Bayram Namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak surenin Mekki oluşu, Mekke'de fıtr zekâtı ve bayram namazının olmayışı bu görüşü zayıflatmaktadır.¹⁰⁵

Kanaatimizce; Kur'an diğer nebîlere gelen vahiylerde namaz ibadetinin var olduğunu zikretmektedir. Bu ayet diğer ayetlerle beraber incelendiğinde *Fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekâbül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'an; Hz. İbrâhîm'in/Hz. İsmâ'il'in¹⁰⁶, Hz. Şuayb'in¹⁰⁷, Hz. Mûsâ'nın¹⁰⁸, Hz. Zekariyyâ'nın¹⁰⁹, Hz. Meryem'in¹¹⁰, İsrâiloğullarının¹¹¹, Hz. İsa'nın¹¹², Hz. Muhammed'in¹¹³ namazından bahsetmiştir. Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹¹⁴ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışını Kur'an şöyle haber vermiştir: "Ey İman edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılınmıştır..."¹¹⁵ Kâbe merkezli hac ibadetinin¹¹⁶, kurban¹¹⁷ ve karz-

¹⁰⁰ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁰¹ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/ 135-137.

¹⁰² Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

¹⁰³ Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

¹⁰⁴ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁰⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/135-137; Ebû'Hasen Alâeddîn Ali b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ömer el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzil*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415), 4/418, 419.

¹⁰⁶ İbrâhîm 14/37; Meryem 19/55.

¹⁰⁷ Hüd 11/87.

¹⁰⁸ Yûnus 10/87.

¹⁰⁹ Âl-i İmrân 3/39.

¹¹⁰ Âl-i İmrân 3/43.

¹¹¹ Mâide 5/12.

¹¹² Meryem 19/31.

¹¹³ Tahâ 20/132.

¹¹⁴ Lokmân 31/17.

¹¹⁵ Bakara 2/183.

¹¹⁶ bk. Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97 ; Hacc 22/27-29. Cessâs (6. 370/981), Bakara 2/125. ayetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Ayetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

¹¹⁷ Âl-i İmrân 3/183; Mâide 5/27; Hacc 22/27-29; Sâffât 37/102, 107.

hasen¹¹⁸ gibi ibadetlerin önceki nebilerde var olduğu Kur'an'da zikredilmiştir. Bir kısmı günümüze ulaşmamış; bir kısmı tahrif edilerek günümüze gelmiş olan sahifelerde/semâvi kitaplarda namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinin var olduğu Kur'an'ın müheyminliğinde bilinmektedir.

Ezcümle Kur'an'ın önceki vahiyleri koruması namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'in önceki vahiylerle müheymin oluşu, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcîr (zararı defetme) vb. konularda olduğu önceden zikredilmişti. Kur'an'da Hz. İsa'ya (a.s.) isnat edilen *“Şüphesiz ben Allahın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı. Ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anneme saygılı kıldı. Ve beni azgın bir zorba kılmadı.”*

¹¹⁹ ayetinde iki temel ibadetin mevcüdiyeti müşâhede edilmektedir. Namaz ve zekât gibi bu iki temel ibadet mevcut muharref İncil'de görülmemektedir. Bu vahiylerin muhtevâlarına yapılan tahrifâtlar neticesinde, onların ortadan kaldırıldığı ya da ilâhî iradenin böyle bir vahiy vaz etmediği bir şekle büründüğü görülmektedir. İşte Kur'an, bir taraftan önce gönderilen bir peygamberin diliyle bu ibadetlerin önceki vahiylerdeki inkâr edilemez varlığını bildirmekte, diğer taraftan da aynı ibadetlerin şekil ve muhtevâlarını ilâhî formatlarına uygun olarak ortaya koymaktadır. Böylece önceki vahiyleri tahrif edenler tarafından müminlerin gündeminden çıkarılmak istenen bu ibadetler, yeniden Kur'an tarafından birer temel vecibe olarak ortaya konulmaktadır. Bu da Kur'an'ın müheymin oluşunun başka bir yönüdür. Müfessirler genel olarak *Müheymin* kavramına rakîp, şahit, hâfiz, mu'temen, emin, hâkim anlamları verirken¹²⁰; İbn Abbâs (ö. 68/687-88), bu kavramların anlamlarının birbirlerine yakın olduğunu söylemiştir.¹²¹

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylerle müheymin oluşu sadece itikadi konularla sınırlı değildir. Kur'an'ın müheymin oluşu, dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

¹¹⁸ Mâide 5/12.

¹¹⁹ Meryem 19/ 30-32.

¹²⁰ Mekki b. Ebî Tâlip, Ebû Muhammed Hammûş b. Muhammed el-Kaysî, *el-Hidâye ilâ bülûğî'n-nihâye*. thk. Câmî'atü Şârîka Mecmû'atü Resâilî Câmî'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmî'atü Şârîka Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Temâm İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422), 2/199, 200; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/128; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 2/ 55.

¹²¹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/ 128.

Kur'ân'ın Ahlâk'ta müheymin oluşunu Abdullah Draz, "Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini *Dağdaki Vaaz* da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹²² Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir."¹²³ ifadeleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin gönderilen her nebide aynı olduğunu Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Kur'ân'ın dinin bu hükümlerinde müheyminliği makalenin bu bölümüne kadar olan kısmında anlatılmıştır. Ahlâkî hükümler ise, peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuştur. Her bir nebeye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiştir. Bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır. Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: "*Ben güzel ahlâkî tamamlamak için gönderildim*"¹²⁴ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir: "*Benimle benden önceki peygamberlerin misali şuna benzer. Bir adam bir ev inşa etmiş, bir köşede bir kerpiç yeri hariç, evi güzelce yapıp süslemiş, İnsanlar evin etrafında dolaşmaya başlamışlar. (onun güzelliğine) hayran kalmışlar. 'Keşke şu kerpiç de yerine konsaydı, demişler. İşte o kerpiç benim. Ben peygamberlerin sonuncusuyum.*"¹²⁵

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem'in risâletinde Hâbil/Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹²⁶ olduğu Kur'ân'ın müheyminliğinde bilinmektedir. Özellikle dünyevileşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetme, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'in gönderilen vahiylerde bu kusurların yasaklandığı Kur'ân'ın müheyminliğinde öğrenilmektedir.¹²⁷ Livâta

¹²² Mâide 5/48.

¹²³ Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

¹²⁴ Enes b. Mâlik b. Âmir İmam Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.): Müessesetü Zâhid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî İbn Hanbel, *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

¹²⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi el-Buhârî, *el-Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir en-Nâsir (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *el-Müsnedü's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

¹²⁶ Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. Bakara 2/84.

¹²⁷ Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹²⁸ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığını yine Kur'an'ın muhafızlığında bilinmektedir. Kur'an'dan önce inen vahiylerde fâizin¹²⁹, kibrin¹³⁰ yasaklandığını Kur'an haber vermiştir. Bu kusurların var olduğu bütün kavimlere gönderilen nebilere indirilen vahiylerde mevcudiyeti Kur'an'ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde var olduğu görülmektedir. Kur'an'da yasaklanan/emredilen eylemlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri/kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹³¹

Ana-babaya iyilik¹³², sıla-i rahim¹³³, insanlara güzel söz söylemek¹³⁴, adaletli olmak¹³⁵, isar ruhuna sahip olmak¹³⁶, ilâhî imtihanında sabırlı olmak¹³⁷, merhametli olmak¹³⁸, temiz kalpli olmak¹³⁹, kimsesizleri korumak¹⁴⁰, halim ve bağışlayıcı olmak¹⁴¹ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'an'da anlatılan peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemektedir. Sadece dinin aslına/fürûuna yönelik esaslardan bahsedilmektedir. Bu kıssaların büyük bir bölümü peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriğini kapsamaktadır. Kur'an bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza altına almıştır. Tahrif edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'an'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh/Mensûh, Tahrîf Bağlamında Kur'an'ın Müheyminliği

Kur'an, semâvî kitaplarda/sahifelerde neshedilen/edilmeyen hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'an'ın nâsîh/mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

¹²⁸ A'râf 7/80.

¹²⁹ Bakara 2/106; Nisâ 4/160-161.

¹³⁰ bk. Ankebût 29/39; Mâide 5/82; A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; Mü'minûn 23/46; Şuarâ 26/111; Neml 27/14; Kasas 28/4,39, 76-84; Duhân 44/31; Nûh 71/7.

¹³¹ Mâide 5/63; A'râf 7/157.

¹³² Bakara 2/83.

¹³³ Bakara 2/83.

¹³⁴ Bakara 2/83.

¹³⁵ Sâd 38/26.

¹³⁶ Bakara 2/83.

¹³⁷ En'âm 6/34; A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hüd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; Enbiyâ 21/83-85; Rûm 30/60; Lokmân 31/17; Ahzâb 33/48; Sâffât 37/99; Sâd 38/17; Ğâfir 40/55,77; Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; Müzzemmil 73/10.

¹³⁸ Bakara 2/83.

¹³⁹ Sâffât 37/84.

¹⁴⁰ Bakara 2/83; Mâide 5/12.

¹⁴¹ Tevbe 9/113-114; Hüd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; Sâffât 37/100-108.

3.1. Nâsîh/Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kavramının neshedilen ile neshedilmeyeni ayırt etme anlamında da olduğu önceden zikredilmiştir. Kur'ân; Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrat'ta/Hz. İsmâ'ya indirilen İncil'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsmâ'nın şeriatî Tevrat'ı tasdik etmekle beraber onda haram kılınan bazı şeyleri helal kılmıştır: *"Benden önceki Tevrat'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim."*¹⁴²

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâilîoğullarını te'dîb için bazı şeylerin Tevrat'ta haram kılındığı belirtilmiştir¹⁴³: *"Yahudilere turnaklı hayvanların hepsini haram kıldık. Sığır ve koyunların ise, sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar ya da kemiklerine karışanlar dışındaki, iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. İşte böyle azgınlıklarından dolayı onları cezalandırdık. Biz elbette doğru söyleyenleriz."*¹⁴⁴

Allah'ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığından ve zulümlerinden dolayı şiddetli; diğerlerine ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁴⁵ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâilîoğullarına haram kılınmıştır.¹⁴⁶ Bu durum şu ayetlerde zikredilmiştir: *"Yahudilerin zulümleri sebebiyle kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri haram kıldık"*¹⁴⁷; *"İsrailin kendisine haram kılması hariç bütün yiyecekler İsrâilîoğullarına helal idi."*¹⁴⁸

Kur'ân-ı Kerîm, fâiz almaları ve insanların mallarını batıl yolla yemeleri şeklindeki zulümleri sebebiyle, Yahudilere, kendilerinden önce ve sonraki nebilerin şeriatinde helal olan bazı temiz ve hoş şeylerin, yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasaklama, *"Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları, insanların mallarını haksız yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyi, onlara haram kıldık..."*¹⁴⁹ ayetinde açıklanmıştır.

Bu hükümler, uzun veya kısa süreli olan, belirli bir zaman dilimi için teşrî edilen hükümlerdir. Bu süre sona erince bu tür hükümler de yürürlükten kalkmıştır. Ancak bir sonraki şeriat bu hükümlerin yerine yeni ortaya çıkan şartlara, ortama daha uygun olan hükmü

¹⁴² Âl-i İmrân 3/ 50.

¹⁴³ Şa'râvi, *Havâtir*, 5/3181.

¹⁴⁴ En'âm 6/146.

¹⁴⁵ bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

¹⁴⁶ Râgîb, *Tefsîru Râgîb*, 1/30, 31

¹⁴⁷ Nisâ 4/160.

¹⁴⁸ Âl-i İmrân 3/93.

¹⁴⁹ Nisâ 4/160-161.

getirir. Bu keyfiyeti Allah (c.c.) daha iyi bilir. Bu te'vil, şu ayetle açıklanmıştır: “ *Bir ayeti nesheder veya unutturursak, ondan daha iyisini ya da onun benzerinin getiririz.* ”¹⁵⁰

Abdullah Draz (ö. 1377/1958), sonra gelen ilâhî kitabın önce gelen ilâhî kitaplarda bazı şeyleri haram ya da helal kılması, zaman ve şartlara göre belirli süre için olmuştur. Şartlar değişip, belirli süre geçince hükümler de değişmiştir der ve bu hususta şöyle bir temsilde bulunur: “Bu üç doktor örneğine benzer. Bu üç doktordan biri, çocuğa hayatının ilk dönemlerinde sadece anne sütüyle beslenmesini söyler. Diğer doktor, çocuğa daha sonraki merhalesi için yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğer doktor ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için arz edilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunda şüphe yoktur.”¹⁵¹ Hz. İsa (a.s.) bir taraftan Tevrât’ı tasdik ettiğini¹⁵² ifade ederken; zamanın ve şartların değişmesine bağlı olarak muvakkat hükümleri değiştirmiştir: “*Benden önce gelen Tevrâtı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve rabbiniz tarafından size bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.*”¹⁵³

Aynı şekilde, Kur’ân’da, Hz. Muhammed (s.a.s.), insanlara bütün temiz yiyecekleri helal; bütün pis şeyleri haram kılmak ve üzerlerindeki ağır sorumlulukları, yükümlü buldukları güç emir ve yasakları onlardan kaldırmak için geldiğini söylemiştir. O, İncil ve Tevrât’ta bazı hükümleri değiştirerek gelmiştir: “*Onlar yanlarındaki Tevrât’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır,...*”¹⁵⁴

Bu ayetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak inzal edildiği Kur’ân’ın murâkâplığında müşahade edilmektedir.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur’ân-ı Kerîm, Yahudilerin zihniyet itibarıyla tahrife yatkın olduklarına işaret eder: “*Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden kaydırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak işittik, karşı*

¹⁵⁰ Bakara 2/106.

¹⁵¹ Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*, çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

¹⁵² Sâff 61/6.

¹⁵³ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁵⁴ A’râf 7/157.

geldik' ... derler..."¹⁵⁵ Dili eğip bükme manasına gelen *Leyy* kelimesi, işitenin kulağına başka bir kelimenin tınısını yansıtmak amacıyla dili, alfabe harflerinin birinden buna yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamına gelir. Yahudiler Hz. Peygamber'e bizi gözet, sözümüze kulak ver, sohbet edelim anlamında ki *râinâ* sözüyle "Bizim çobanımız ol, koyunlarımızı otlat, sözlerince kulaklarımızı otlat" ya da *ruînet* kökünden geldiği şekliyle "Bizim ahmağımız" manasını kastederek sövgü (sebbetme) olarak kullanıyorlardı. Ayrıca, Hz. Peygamber'e *Esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin anlamında *Essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *Essilâmu aleyke* diyorlardı. Bu şekilde dillerini eğip büküyorlardı.¹⁵⁶

Bu ayetteki tahrif kavramı iki şekilde te'vil edilmiştir.

1. Cehaletleri nisbetinde manayı tebdil edip değiştirme, te'vilini, tefsirini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiş¹⁵⁷; *el-Kelime* ifadesinin Tevrat olduğu zikredilmiştir.¹⁵⁸ Lafzî tahrifatın olmadığı kötü te'vil edildiği ifade edilmiştir.¹⁵⁹ Tahrif kelimesinin anlamından hareketle lügavi tefsir/te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrifatın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldığında Tevrat ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı müşahede edilmektedir. Bu minvalde Kur'ân önceki vahiylerin tahrif edilip/edilmemesi hususunu müheymin vasfıyla denetlemektedir.

2. Lafzın ve yazının bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁶⁰ Allah hüküm koyduktan sonra onun koyduğu hükmü başka hükümlerle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler, şeklinde tefsir edilmiştir.¹⁶¹ Yahudilerin Tevrat'ı değiştirmesi şeklinde te'vil edilmiştir.¹⁶² Kur'ân müheymin özelliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrif edilip/edilmediğine şahitlik etmiştir.

¹⁵⁵ Nisâ 4/46.

¹⁵⁶ Ebû'l-Hasen Saïd b. Mes'ade el-Mücâşî el-Belhî el-Ahfeş el-Evsat, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancı, 1411/1990), 1/448; Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. el-Habîb, en-*Nüket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/119; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısıryye, 1384/1964), 5/243; İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

¹⁵⁷ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

¹⁵⁸ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 8/432.

¹⁵⁹ İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

¹⁶⁰ Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

¹⁶¹ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

¹⁶² Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebû'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 1/550.

Reşid Rızâ (ö.1354/1935), ayetteki *el-Leyy* ifadesinin bazen lâfzî bazen de te'vîl tahrifâtına tekâbül ettiğini ifade etmiştir.¹⁶³

Levh-i mahfûz, Kur'ân dâhil olmak üzere bütün vahiylerin kaynağı durumundaki bir levhadır. Kur'ân'ın yanı sıra önceki vahiylerin aslı da levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dır.*”¹⁶⁴

Elmalılı (ö. 1361/1942), her şeyin ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da), her şeyin oluşundan önce, Allah'ın ilminde olup, tamamıyla zabtedildiğini, Levh-i Mahfûz'un her şeyin yazıldığı varlık sahifesi olduğunu, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunduğunu düşünmektedir.¹⁶⁵

Buhârî'nin, *Tevhid* bölümünde ele aldığı İbn Abbâs'a mı¹⁶⁶ Buhârî'nin kendisine mi ait olduğunda ihtilaf olan

”وَلَيْ يَزِيدَ لَلَّ فَمِ مِ
بِطَرِكِ اسْلَ اِدُّ كُ
بِ
كُ
”وَلَيْ يَزِيدَ لَلَّ فَمِ مِ
بِطَرِكِ اسْلَ اِدُّ كُ
بِ
كُ

(Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakîki anlamı dışında te'vîl edebilir.)¹⁶⁷ ibaresi, Buhârî'nin semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın olmadığını; sadece manevî (te'vîl) tahrifâtın var olduğunu dillendirmesine delil teşkil etmiştir.¹⁶⁸

İbn Abbâs (ö. 68/687-88) ise lafzî tahrifâtın var olduğunu: “Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size

¹⁶³ Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/283,284.

¹⁶⁴ Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ۳۳۳; bk. Mekki b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Mûsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât'ta İsrâilîyaya Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

¹⁶⁵ Elmalılı, *Hak Din*, 6/403; 9/102.

¹⁶⁶ Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk. Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî, *el-Fethu'l-bârî şerhu sahihi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

¹⁶⁷ Buhârî, *Tevhid*, 55.

¹⁶⁸ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

soru soran hiç kimseyi görmedik.”¹⁶⁹ sözleriyle dillendirmiştir. Bu ifadeler söz konusu ibarenin İbn Abbâs’a ait olduğunu geçersiz kılmaktadır.¹⁷⁰

Kanaatimize göre, ilâhî vahiylerin aslı, Levh-i mahfûzda korunmuş olmakla beraber Kur’ân’la da korunmuştur. Çünkü Kur’ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir. Ayrıca semâvî kitaplarda hangi hükümlerin var olduğunu, tahrif edilen/edilmeyen, neshedilen/edilmeyen hükümleri ibraz etmiştir. Kur’ân bazı hükümleri Hz. Muhammed’in risâletinde onun ümmetine peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş ve yasaklamıştır.

Özetle Kur’ân *Müheymin* vasfıyla Allah’ın (c.c.) kitaplarından neshedilip/edilmeyeni, değiştirilip/değiştirilmeyeni, tahrifâta uğrayıp/uğramayanları belirleyip, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

Allah (c.c.), Kur’ân’ı koruyacağını taahhüt ederken Kur’ân vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Bu kitaplarda/sahifelerde yok olup kaybolan, tahrif edilen, hükümleri koruma altına almış; neshedilen/neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Kur’ân’daki peygamber kıssalarının büyük bir bölümü peygamberlere indirilen vahiyden müteşekkildir. Kur’ân önceki kitaplarda/sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât, mezâcîr (zararı defetme) vb konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; bu vahiylerin yalan/yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur’ân’ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur’ân’ı muhafaza etmiştir. İnen ayetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz/sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur’ân korunmuştur. Bu koruma daha önce inen semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır.

Kur’ân’ın önceki vahiylerle müheyminliği peygamber kıssaları bağlamında yüksek lisans/doktora formatında ele alınabilir. Kur’ân’ın Tevrat’ın/İncil’in aslına dair müheyminliği doktora tezi olarak çalışılabilir. Bu makalede daha geniş/detaylı ele alınması mümkün değildir.

¹⁶⁹ Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ’tisâm*, 25.

¹⁷⁰ Kaya, “*Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

Sonuç olarak Kur'an semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhafız, tanık, emin, kontrolcü, murâkıp, tasdik edici bir vahiydir. Kur'an'ın önceki vahiyleri sağlama vasfı vardır. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'an'la mukayyed olmasına bağlıdır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti Kur'an tarafından belirlenir. Bu gün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil'den tespit edilemez.

Açıklamalı [Yzr6]: 1-Makalenin bazı yerlerinde birden fazla boşluk bulunmaktadır. Bu boşlukların teke indirilmesi önerilmektedir.
2-Dipnotta yapılan düzeltmelerin kaynakçaya uyarlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Adam, Bâki. "Üzeyr". *TDVİA İstanbul: TDV. Yayınları, 2012.*
- Ahfeş, Ebû'l-Hasen Saîd b. Mes'ade el-Mücâsîi el-Belhî el-Evsat. *Me'âni'l-Kur'an li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. Kâhîre: Mektebetü Hancı, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/31* (2016).
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 cilt. **Cilt**. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali b. Mûsâ. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmîyye, 1424/2003, 20350.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi. *el-Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehir b. Nâsir en-Nâsir. 8 cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'an*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmîyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: **Otto OTTO** Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa b. Ahmed el-Ma'rûf. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'l-akl-ı selim ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsî'l-Arabî, ts.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdî Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabîyye"*. Haz. Nuh Arslantaş. 2 cilt. İstanbul: **TYEKB**, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'âni li'l-Kur'an*. Kâhîre: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.
- Hâzîn, Ebû'l-Hasen Alâeddîn Ali b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ömer. *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzil*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmîyye, 1415.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir b. Muhammed. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Temâm. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmîyye, 1422.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed. *el-Fethu'l-bâri şerhu sahihi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.

- İbn Hanbel, Ebü Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. 45 cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn Muhammed b. Mukerrem b. Ali b. Ahmed el-Ensâri er-Rüveyfî. *Lisânü'l-'arap*. 15 cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman Ali. *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik b. Âmir. *Muvattâ'*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrîf Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2)
- Kondî, Şaban. *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'an Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Kurtubî, Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûni, İbrâhîm Atfîş. 20 cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâtürîdî, Ebü Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdi Basellûm. 10 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverîdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. el-Habîb. en-Nüket ve'l-'uyûn. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlip, Ebü Muhammed Hammûş b. Muhammed el-Kaysî. *el-Hidâye ilâ bülüği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâilî Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-'İlmiyyi. 13 cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâilîyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (Konya: 2013).
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Küşeyri. *el-Müsnedü's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21 (2286).
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Abdullâh b. Ahmed b. Mahmûd Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelîmi't-Tayyib, 1419/1998.
- Nu'mânî, Ebü Hafs Sırâcüddîn Ömer b. Ali b. Adil. *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, 1419/1998.
- Râğûb el-İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal. *Tefsîru'r Râğûb el-İsfahânî*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 cilt. Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hîndî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halil Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Ebü Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtır*. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lügaviyye fî tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: 1993.
- Şevkânî, Ebü Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed. *Fethu'l-kadir*. 6 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelîmi't-Tayyib, 1414/1994.

Taberânî, Ebül-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyüp b. Mutayr. *Mu'cemü'l-kebir*. thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefî. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts., ٨١٢.

Taberî, Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr. *el-Câmi'ul-beyân fî te'vil'il-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.

Tirmizî, Muhammed b. İså b. Sevrâ b. Mûsâ Ebü İså. Sünenü Tirmizî. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1998.

Zemaşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşâf'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fî vücûhi't-te'vil*. 4 cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

PKYEN

Kur'ân'ın Müheymînliğinde İlâhî Vahiyyelerin Korunmuşluğu Üzerine

Yazar : Aslan ÇITIR Sayfa Sayısı : 26 Kelime Sayısı : 8163 Karakter Sayısı : 67748

ORJİNALLİK RAPORU

BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
%50	-	-	-

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Necmettin Erbakan Üniversitesi - Kur'ân-ı Kerim'de dinin birliği	%41
2	www.ktp.isam.org.tr - Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiyyelerden Ayırt Eden Bazı Özellikler	%4
3	- KURAN	<%1
4	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Ebook- Kuran	<%1
5	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Dergipark)- Metnin mi Yorumun mu Tahrifi? - Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşımı Üzerine-	<%1
6	www.ktp.isam.org.tr - Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiyyelerden Ayırt Eden Bazı Özellikler	<%1
7	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Fatih Üniversitesi- Word sense disambiguation for Turkish lexical sample	<%1
8	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Uluslararası Spor Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi (Dergipark)- Elite athletes' characteristics in esthetic sports related to body composition, physiology, bone mineral density and nutrition	<%1

9	[ÇIKARILAN KAYNAK] # The Historical Research Foundation - Historiography in the Reign of Süleyman the Magnificent	<%1
10	Sakarya Üniversitesi - M.E.B. İslam Ansiklopedisi'ndeki Kur'ân ve tefsirle ilgili maddelerin eleştirel analizi	<%1
11	www.milligazete.com.tr - Internet Source	<%1
12	[ÇIKARILAN KAYNAK] # İstanbul Üniversitesi - H. 750-900 (m. 1349-1495) tarihleri arasında yazılmış bazı kıraat kaynakları müellifleri ve içerik özetleri	<%1
13	[ÇIKARILAN KAYNAK] # 0 - Internet Source	<%1
14	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Cumhuriyet İlahiyat Dergisi (Dergipark) - Gözlerden Kaçmış Bir Fetâva Mecmûası: Bostânu Şekâ'iki'n-Numan	<%1
15	BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ - Mikdâd b. Amr'ın İslâm Tarihi'ndeki Yeri	<%1
16	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Harran Üniversitesi - Esbab-ı Nüzul bağlamında Haşr Suresi ve getirdiği hükümler	<%1
17	İstanbul Üniversitesi - İslâm Aile Hukukunda hakemlik kurumu	<%1
18	[ÇIKARILAN KAYNAK] # 0 - Internet Source	<%1
19	[ÇIKARILAN KAYNAK] # İnönü Üniversitesi - Muhyiddîn İbn Arabî'nin Alûsî'nin Rûhu'l-meânî tefsirinde geçen bazı görüşlerinin analizi	<%1
20	0 - Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi ŞÜİFD Sayı dosyası	<%1
21	Cumhuriyet Üniversitesi - Er-râğıb el-İsfahânî'nin mukaddimetü't-tefsîr adlı eseri ve fâtiha suresindeki uygulamasının tefsir usûlü açısından değerlendirilmesi	<%1
22	[ÇIKARILAN KAYNAK] # 0 - A Methodological Contribution to the Commentary About the Language and Qur'ân and Meaning - Abû Sanâ al-İsfahânî's Introduction	<%1

23	Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - ROGER GARAUDY'NİN TEVHİD YORUMU	<%1
24	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Bursa Uludağ Üniversitesi - İbn Kesîr tefsirinde nesh olgusu	<%1
25	[ÇIKARILAN KAYNAK] # İzmir Katip Çelebi Üniversitesi - Kurân'da düşünme anlamında kullanılan kelimelerin filolojik tahlili	<%1
26	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Hitit Üniversitesi - Yedinci haclı seferi	<%1
27	Atatürk Üniversitesi - Kur'ân ve Hadislere göre peygamberlerin özellikleri	<%1
28	[ÇIKARILAN KAYNAK] # ulumulislam.com - Internet Source	<%1
29	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Şirnak Üniversitesi - İlk dönem tefsirlerinde Nuh Sûresi tefsiri ve sûredeki konuların tarihi açıdan değerlendirilmesi	<%1
30	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü - Komünizm sonrası Kazak gençlerinin dini yönelimleri	<%1
31	Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (KTUİFD) (Dergipark) - Mevdûdî'nin Enfal 67 ve 68. Ayetler Hakkındaki Yorumuna Eleştirel Bir Yaklaşım	<%1
32	www.ktp.isam.org.tr - Hasta Ziyareti ile İlgili Hadisler Bağlamında Bir İnceleme	<%1
33	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Erciyes Üniversitesi - M. Zeki Duman'ın Beyânu'l-Hak isimli tefsirindeki hadislerin tahriri ve değerlendirilmesi	<%1
34	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Sivas Cumhuriyet Üniversitesi - Muhammed B. Nasr el-Mervezi'nin hadisçiliği ve es-Sünne adlı eserindeki metodu	<%1
35	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Aclûnî'nin Keşfu'l-Hafâ adlı eserinin kaynakları	<%1

36	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Karabük Üniversitesi- Nûh b. Mustafa el-Konevî'nin Tenvîru Besâiri Uli'l-Elbâb bi-Tefsiri Dekâiki Ümmi'l-Kitâb adlı Fâtiha sûresi tefsiri (inceleme ve metin)	<%1
37	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Marmara Üniversitesi- Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'de İdris Peygamber	<%1
38	Selçuk Üniversitesi - 16. yüzyıl mesnevilerinde ayet ve hadis iktibasları	<%1
39	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Ankara : Ankara Üniversitesi : Sosyal Bilimler Enstitüsü : Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı : İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı- Ebu'l-Muîn en-Nesefî bağlamında mâturîdî gelenekte mu'tezile karşıtlığı	<%1
40	Ankara Üniversitesi - Hıristiyanlık ve İslamiyet'te vahiy anlayışı	<%1
41	Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Seyyid Kutup ve İzzet Derveze'nin tefsirlerinde mekki ve medeni sureler bağlamında kur'an kıssaları	<%1
42	[ÇIKARILAN KAYNAK] # www.memleket.com.tr - Internet Source	<%1
43	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Marmara Üniversitesi- Dini çeşitlilik tasnifine yeni bir bakış: Tarihselcilik ve Ehl-i Fetret örneği	<%1
44	Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Tıbbî gelişmeler paralelinde abdest ve orucu bozan durumlar	<%1
45	[ÇIKARILAN KAYNAK] # - Hayreddin Karaman & Mustafa Çağrırcı & İbrahim Kâf i Dö & Sadrettin Gümüş - Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir	Filtrelere uygun sonuçlar güncellendi. x <%1
46	Tasavvur / Tekirdağ İlahiyat Dergisi (Dergipark) - Tek Partili Dönem Türkiye'sinde Mûsikî Politikaları: Dini Mûsikî Örneği	<%1
47	İstanbul Üniversitesi - Asr-ı Saâdet'te suffe; Doğuşu, önemi ve işlevi	<%1
48	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi- Ahilik öğretilerine ilham olan ayetler	<%1

49	[ÇIKARILAN KAYNAK] # İnönü Üniversitesi - Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetlerinin değerlendirilmesi	<%1
50	Marmara Üniversitesi - Kur'an kıssalarının ahlaki boyutu	<%1
51	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı - Nüzül sürecinde önceki hukuk sistemlerinin değeri	<%1
52	Tefsir Araştırmaları Dergisi (Dergipark) - Abdullah Bosnevî'nin Tefsirciliği	<%1
53	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Marife Dini Araştırmalar Dergisi (Dergipark) - Tefsirde İsrailiyyata Farklı Bir Yaklaşım	<%1
54	Fırat Üniversitesi - Ei-Külliyât özelinde Ebü'l-Bekâ el-Kefevî'nin meâni ve beyân kavramlarına yaklaşımı	<%1
55	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi - Mâverdî'nin en-Nüket ve'l-Uyûn adlı tefsirinde isrâiliyyât	<%1
56	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Fırat Üniversitesi - Eğitim fakültelerinde uygulanan fen eğitimi programı konusunda, aynı alanda öğrenim gören 1. ve 4. sınıf öğretmen adaylarının algıları	<%1
57	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Muş Alparslan Üniversitesi - Şii tefsir geleneğinde Takiyye kavramı (Tabâtabâî'nin el-Mizân fi tefsiri'l-Kur'ân özelinde)	<%1
58	İslam Araştırmaları Dergisi - Ziyaüddin Sardar'ın Postnormal Zamanlar Teorisi Çerçevesinde Toplumsal Değişim Sürecinde Din Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme = An Evaluation on Religious Education in Social Change Process in the Context of Postnormal Times Theory of Ziauddin Sardar	<%1
59	Yalova Üniversitesi - Kur'an yorumunda bağlamın sınırlayıcılığı	<%1
60	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Uludağ Üniversitesi - Kur'ân'da şehâdet kavramı	<%1
61	Marmara Üniversitesi - Ulûmü'l-Kur'ân ve tefsir kaynağı olarak Taberî tarihi (Başlangıçtan risâletin sonuna kadar)	<%1

ESKİYENİ

Editörün Ön İnceleme Notu: Makale metni, Dergi Yazım İlkeleri ve İSNAD Atıf Sistemi'ne uygunluk Açısından incelenmiştir. Eksik veya HATALAR VAR ise metinde belirtilmiş ve her bir HATA türünde HATALI yazım SARI ile doğrusu YEŞİL metin vurgu rengi ile İŞARETLENMİŞTİR. Metinde OLABİLECEK diğER HATALAR VEYA eksikliklerin TARAFINIZDAN TASHİH edilebilmesi metni güçlendirecektir.

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlahî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

*Aslan ÇITIR

Öz

Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiilerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın Müheyminliği ele alınmıştır.

Kur'ân'da biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerim'in vasfı olmak üzere iki yerde *Müheymin* kavramı zikredilmiştir. Allah'ın (c.c.) koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, Kur'ân'ın önceki vahiileri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki ayetleri doğrulayanıdır.

Kur'ân, bu sahifelerin/kitapların Allah'ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanları ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta/İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, bu gün bugün yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır.

Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiileri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bu gün elimizde mevcut olan Tevrât ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlahî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract

Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined.

The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them.

The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an.

As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

Açıklama [Yzr1]: Buradaki paragrafların birleştirilmesi önerilmektedir. Aynı şekilde İngilizce özetteki paragraflarda birleştirilmelidir.

* Dr. Konya İl Müftü Yardımcısı

** Bu makale Kur'an-ı Kerim'de Dinin Birliği temalı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'an'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı nakledilen rivayetler, Kur'an/İncil/Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'an'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'an'a kaynak aramaya yönelik taraflı/sübjektif/art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'an'da zikredilen tahrîf/tebdîl/tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği/te'vîl tahrîfâtının yapıldığı iddia edilmiştir.¹

Bu iddialara ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına binaen bu çalışmada *Kur'an'ın Müheminliği* incelenmiştir.

Tevrât'ın/İncil'in aslının/Kur'an'ın ve peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına istinaden muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin olması normaldir. Kur'an'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*” önemli bir kitapların tamamında değîlî unutmamanın semâv zikredildiği üzereayetinde² bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Bu minvalde muharref Tevrât'ın/İncil'in bazı ifadeleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'an, ilâhî vahiylerdeki nâsihi/mensûhu, tahrîf edileni/edilmeyeni, önceki vahiylerin aslında var olanı/insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi mühemin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam bağlamında tahrîf edilenle edilmeyen metinler Kur'an'ın müheminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların/sahifelerin lâfzen/manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'an'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'an'ı) indirdik. Onun muhafızı da biziz.*” (Hicr el-Hicr 15/9) ayetiyle âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber,

¹ bk. Salih Akdemir, “Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.), sayfa numarası.

² el-Mâide 5/14.

³ bk. el-Mâide 5/48.

Açıklamalı [Yzr2]: Bu paragraf üç cümleden az paragraf yapılamayacağı için yukarı eklenmelidir. Aynı zamanda “Bu” şeklinde önceki paragrafa atıf yaparak yeni paragrafın başlatılmaması önerilmektedir. Makalede diğer paragraflar da buna göre gözden geçirilmeli ve buna göre yeniden düzenlenmelidir.

ashabı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle/sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesiyle lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İlk vahiyden itibaren ayetler vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış, ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu inzal olan her bir ayeti ezberlemiştir.

Bu metotla Kur'ân satırlarda/sadırlarda korunmuştur. İnen ayetlerin her Ramazan ayında hatadan beri bir şekilde doğru yazılıp/ezberlendiği Hz. Muhammed/Cebrâil arasında arz/sema metoduyla denetlenmiştir. Bu metot, İslâm ümmetinde mukabele geleneğinin kaynağı olmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri tebliğ/tebyîn edilmesidir. İnen vahiy Müslümanlara ivedi olarak tebliğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî/husûsî olanı ve mutlak/mukayyeti tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁴

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde nazil olan semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar/sahifeler gibi tahrif edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan/sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların/sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bu gün elimizde sadece tahrif edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁵ ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşamamıştır.

Bu makalede Furkân'ın önceki vahiylerde koruduğu hükümler, müheymin kavramının lügat anlamı, Kur'ân'daki muhtevası ele alınacaktır. Önceki vahiylerden neshedilip/edilmeyenler, tahrif edilip/edilmeyenler, önceki nebilere inzal edilen hükümler müheymin kavramı kapsamında incelenecektir.

1. Müheymin Kavramı

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *Müheymin* kavramı biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde zikredilmiştir. Bu kelime ismi fâil

⁴ bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 46-143; Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

⁵ bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.), [sayfa numarası](#).

Açıklamalı [Yzr3]: Direkt kitaba atıf yapılacaksa sayfa numarası verilmesine gerek yoktur ancak yayıncı ve tarih bilgilerinin verildiği parantezden sonra nokta koyulması önerilmektedir.

olarak *Hey-me-ne* kökünden türemiştir. Bu vezinde *Hey-me-ne/sey-ta-ra/ hem-ye-ra/key-ga-ra* haricinde başka bir kelime yoktur.⁶

Lügatte; rakıb, hafız (gözeten, muhafaza eden)⁷, yöneten⁸, denetim altında tutan⁹ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan¹⁰ gibi anlamlara gelmektedir. Ebü'l-Bekâ'nın *Müheymin* 'in aslının *Müeymin* olduğunu; *Müeymin*'in ise *el-Emânetü* (emanet)'den türediğini söylediği nakledilmiştir.¹¹

Allah'ın (c.c.) "el-Esmâü'l-Hüsnâ"sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kavramı "O, kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. Egemenliğin mutlak sahibidir, her türlü eksikliklerden uzaktır, esenlik verendir, güven sağlayan ve kendisine güvenilendir, görüp gözeten ve yönetendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, büyüklükte eşi olmayandır. Allah onların yakıştırdıkları ortaklardan tamamen münezzehdir."¹² ayetinde görüp/gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır. Bu ayetteki *Müheymin* kelimesine farklı anlamlar yüklenmiştir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *Müheymin* kavramını iki yerde ele almıştır. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *Şehid*¹³; diğesinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiştir. Katâde, Mâide 5/48. ayeti "Allah (c.c.) kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu"¹⁴ şeklinde sâbık vahiyleri doğrulayan/onaylayan/tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kavramıyla açıklamıştır. Kur'an önceki ilâhî vahiyleri doğrulayıp, onaylayan, tasdik edendir. Allah (c.c.), her konuşulana, dünyadan geçen/kalan her bildirilene, âhirette olacak olanların hak olduğunu doğrulayan, tasdik edendir, anlamları verilmiştir.¹⁵

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız manalarında, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁶

⁶ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

⁷ Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arap* (Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254.

⁸ Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lügaviyye fi tefsiri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1993), 170.

⁹ Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'an*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

¹⁰ Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422), 7/56.

¹¹ Ebü Hafs Sırâcüddîn İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulümi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcüd, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

¹² el-Haşr 59/23.

¹³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

¹⁴ el-Mâide 5/48.

¹⁵ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; Ebü Mansûr Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdi Basellûm (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 6/605; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

¹⁶ Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki gâvâmi'iz-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil* (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

Müheymin kavramının aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir¹⁷:

1. Bu kavram, *Hey-me-ne/Yü-hey-mi-nü* kalıbında, bir şey denetlenip gözetlendiğinde *Müheymin* olarak ifade edilir, denilmiştir. Bu görüş, Halil ve Ebû Ubeyde tarafından kabul görmüştür.

2. Bu kavramın aslının "*Â-me-ne/Yü'-mi-nü*"den *Müeyminün* (يمن) olduğu, "*Varlıkların rızkını temin eden*" manasına geldiği nakledilmiştir.

1.2. Kur'an'ın Müheymin Kavramına Genel Yaklaşımı

Müheymin kavramı, Kur'an'ı niteleyen bir vasıf kapsamında "*(Resulüm!) kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak sana da bu kitabı hak ile indirdik. Artık Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma....*"¹⁸ ayetinde zikredilmiştir.

Kur'an, Allah'ın (c.c.) vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız, şahit ve hâkim olmak üzere hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. İfsad ve tahriften masun (dokunulmaz), bizzat Allah'ın (c.c.) muhafazasında olan bir kitaptır. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, diğer kitapların amel edilmesi gereken hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır. Kur'an, kendisine muhalif olan, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlarla amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen bir kitaptır. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'an'la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.¹⁹

Kur'an, kendisinden önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetten, onlardaki ayetleri tasdik eden, onlara sahip çıkandır. Kur'an, bu sahifelerin/kitapların Allah'ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayırt eden bir ölçüdür. Kur'an'ın Tevrât'ta/İncil'de var olduğunu ifşa ettiği hükümler, bu gün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Bu Kur'an, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâilîoğullarına açıklamaktadır.²⁰

Allah'ın (c.c.) koruyan, gözetten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, Kur'an'ın önceki vahiyleri koruma özelliğine işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'an'ı korumakla semâvî

¹⁷ Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

¹⁸ el-Mâide 5/48.

¹⁹ Elmalılı, *Hak Din*, 3/253-254.

²⁰ en-Neml 27/76. "*Doğrusu bu Kur'an, İsrâilîoğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*" bk. Ateş, *Yüce Kur'an*, 3/7-8.

Açıklama [Yzr4]: 1.2.'dan sonra bir boşluk olmalıdır.

kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözetken, onlardaki ayetleri doğrulayanır. Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.²¹

Çağıl, "Ayetlerimiz apaçık birer delil olarak kendilerine okunduğunda, (öldükten sonra) bize kavuşmayı ummayanlar, 'Bundan başka bir Kur'ân getir veya bunu değiştir' dediler..."²² ayetindeki *tebdil* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vil tahrifatına delalet ettiğini ifade etmiştir.²³

Çağıl, tebdil/tahrif kavramlarının te'vil tahrifatını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifatının lâfzen değil mana bazında gerçekleştiğini iddia etmiş;²⁴ bu tarz korunmanın niteliğine/nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kumnamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin/açık/net bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının ancak Kur'ân'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân ayetlerinde varit olan kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân, önceden indirilen ilâhî vahiylerin gözetleyicisidir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler Kur'ân ayetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.²⁵

Bu kontekste Kur'ân, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin/kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Muhtevasında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheymin (gözetici) olmakla zaman bağlamında evrenselliğini ortaya koymuştur. Başlangıçta bu vahiylerin muhtevasında olduğu halde sonradan değiştirilen, vahiye ilgisi olmadığı halde kutsal kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metnin doğrusu Kur'ân tarafından ilan edilmiştir. Ayette zikredilen müheymininden (gözeticilik) maksat da budur.

²¹ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 12/371.

²² Yûnus 10/15.

²³ Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

²⁴ Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

²⁵ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/371; Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

Açıklamalı [Yzr5]: Uygun yere veya yukarıdaki paragrafa eklenebilir.

Bu ayet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde/adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü Kur'ân'da anlatıldığı gibi onlar bu konuda beklenti içerisinde: *"Onlara Allah katından ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap gelince, daha önce kafirlere karşı zafer isterlerken işte şimdi bilip tanıdıkları (Kur'ân) kendilerine ulaşınca onu inkar ettiler...."*²⁶

Kur'ân'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna/sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatların asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri ibraz eden, Hz. Âdem'den itibaren nebilere/resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırarak, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden/tağyirden (değiştirme) muhafaza eden, ilâhî sahifelerde/kitaplarda baki/sabit şeriatları birleştirendir.²⁷

Kur'ân'ın ilâhî vahiylerle müheyminliği, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sağlanmasını hak; muhalefet edenini batıl kabul ederek ayırdığı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde/kitaplarda var olan iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır. Allah (c.c.) Kur'ân'ı korumayı kendine has kılmıştır: *"Şüphesiz Zikri (Kur'ân)'ı biz indirdik, onun koruyucusu da biziz."*²⁸

Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. ayetin son bölümünde, senden önceki nebilere/resullere senin şeriatınla neshedilmemiş şeriatlarıyla/hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî²⁹ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.³⁰

Müheymin kavramı üç şekilde anlaşılmıştır: ³¹

1. Kur'ân önceki ilâhî kitaplar için itimat edilendir.
2. Kur'ân önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri onaylayandır.

²⁶ el-Bakara 2/89.

²⁷ Muhammed b. Mustafa el-Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü'l akl-ı selim ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerim* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 3/45.

²⁸ el-Hicr 15/9.

²⁹ bk. Âl-i İmrân, 3/20. ayette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*, çev. Câhit Koçtak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

³⁰ Ebü'l-Fidâ' İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azim*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beirut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128.

³¹ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

3. Hz. Muhammed (s.a.s.) Kur'ân için itimat edilen bir peygamberdir.

Cumhur *Müheymin* kavramını, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması kapsamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem/mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler/kitaplar) hususunda itimat edilendir.³² Kur'ân'ın tahrif edilmemiş olması müheyminliğinin (denetleyici) devamlılığını sağlamıştır.³³

Ebü Zehre (öl. 1394/1971), "...*Ailesine namaz ve zekâtu emrederdi. Rabbinin rızasına ulaşmıştı.*"³⁴ ayetini Hz. İsmâil'in (a.s.) nesebinden olan nebinin vahyedilen her kitabın üzerinde denetleyici, hâkim, şahit, gözetleyici kitap olan Kur'ân'la geldiği bağlamında tefsir etmiştir.³⁵

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması "*Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*"³⁶, "*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*"³⁷ ayetleriyle de delillendirilmiştir.³⁸

Beyyine Süresi'nin "*Tertemiz sahifeleri okuyan*"³⁹ ayetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifeler Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içeriğinde mevcut olduğu "*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*"⁴⁰, "*İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur.*"⁴¹ ayetleriyle desteklenmektedir. Kur'ân'ın okunmasının önceki kitapların okunmasını sağladığına "*Benimle beraber olanların kitabı ve İşte benden öncekilerin kitabı (hiç birinde birden fazla ilah olduğuna dair hiçbir delil yok.)*"⁴² ayeti delil gösterilmiştir. el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr "*Kur'ân öncekileri tasdik edici*"⁴³, "*Onların yanındakileri tasdik edici*"⁴⁴ ayetlerindeki tasdik kavramının müheymin (gözetici, denetici, tanık) manasını taşıdığı

³² Ebü Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadir* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

³³ Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi'ü Ahbârî'l-Yevm, 1997), 5/3179.

³⁴ Meryem 19/55.

³⁵ Muhammed Ebü Zehre, *Zehretü't-tefâsir* (b.y.: Dâru'l-Fikri'l-'Arabi, ts.), 9/4658.

³⁶ en-Nisâ 4/163.

³⁷ Tâhâ 20/133.

³⁸ Şa'râvî, *Havâtur*, 15/9462.

³⁹ el-Beyyine 95/2. ⁴⁰

eş-Şuarâ 26/196. ⁴¹

el-A'lâ 87/18-19.

⁴² el-Enbiyâ 21/24.

⁴³ Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

⁴⁴ el-Bakara 2/101.

Açıklamalı [Yzr6]: Basım yeri olmayan kaynaklarda yayıncıdan önce "b.y.:" kullanılması önerilmektedir.

nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajlarının Kur'ân'da varit olduğu⁴⁵; Kur'ân'ın ise bu semâvî kitaplara/sahifelere muhafızlık/müheyminlik/şahitlik ettiği müşahede edilmiştir.⁴⁶

Ezcümle, Kur'ân'ın bir özelliğinin de peygamberimizden önce risâletle görevlendirilen nebilere vahyedilenlere muhafız olması/tanıklık etmesidir.

2. Kur'ân'ın Dinin Aslından Olan Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen, inanç esaslarıdır. Fakat Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin aslı/fûrûu, muâmelâtın aslı/fûrû, mezâcirin aslı/fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁴⁷ Buna göre, dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rûkû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmaktadır. Namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz⁴⁸ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Konumuzu temellendiren ayete (el-Mâide 5/48) ilişkin ele alınması elzem olan asıl konu, Kur'ân'ın ilâhî vahiylere müheyminliğinin nasıl ve hangi yönlerde gerçekleştiğidir. Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inanan/inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini ihtiva eden tevhid ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak tebyîn etmiştir. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir.

Hz. Nûh bu nebilerin ilkidir. İlk şirk itikadı Hz. Nûh'un kavminde görülmektedir. Hz. Nûh'a itikadi konularda indirilen vahiylere birinin tevhid olduğunu Kur'ân haber vermektedir: *“Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a kulluk edin. Ondan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden*

⁴⁵ Mâtürîdî, *Te'vîlât*, 10/588-592.

⁴⁶ bk. Ebû'l-Kâsım Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (Câmi'attü **Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn**, 1422/2001), 4/370.

⁴⁷ bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372

⁴⁸ bk. İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebî Hâtim*, 1/305; İbn Abbâs, *Mikbâs*, 1/25.

korkuyorum' dedi."⁴⁹ Aynı ifade/üslup/söz/ikazın Hz. Hüd⁵⁰ ve Hz. Sâlih⁵¹ tarafından kavimlerine ibraz edildiği Kur'an'ın muhafızlığında anlaşılmalıdır. Ahirete iman hususunda Kur'an'ın müheyminliğine bu ayet tanıklık etmektedir.⁵²

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hüd ve Hz. Sâlih'e tevhid/ahiret akidesini içeren vahyin indirildiği, Kur'an'ın tanıklığında öğrenilmektedir. Kur'an bu vasfiyle söz konusu peygamberlere inen vahyi muhafaza etmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde var olduğu Kur'an'ın şahitliğinde anlaşılmalıdır.⁵³

Semâvî kitapların tahrif edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmektedir. Bu kitaplar tahrif edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'an müheymin vasfiyle önceki kitaplarda/sahifelerde vahyedilen ile tahrif edilene ayırt etmiş; Allah'ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları açıklamıştır: "(Ey Muhammed) de ki: 'Ey Ehl-i Kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin: yalnız Allah'a ibadet edelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazılarına rab edinmesin.' Eğer yine yüz çevirirlerse, 'şahit olun ki, biz Müslümanlarız' deyin."⁵⁴

Âyetteki "أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له" ifadesi "بيننا وبينكم" anlamında tefsir edilmiştir.⁵⁵ Adalet, adl, insaf⁵⁶ anlamında tefsir edilen ortak kelime "Allah'tan başka ilah yoktur." kapsamında tetkik edilmiştir.⁵⁷ Bu ayetin muhatabının Ehl-i Kitabın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna "Sizden önce hiçbir nebiyi göndermedik ki, ona benden başka ilah yok, bana ibadet edin diye vahyetmiş olmayalım."⁵⁸ ve "Her ümmete Allah'a ibadet edin, tâğuttan kaçının diye resul gönderdik"⁵⁹ ayetleri delil gösterilmiştir.⁶⁰

Ortak kelimenin, kitapların/resullere indirilen vahiylerin tamamında mevcut olduğu,⁶¹ Kur'an'ın müheyminliğinde anlaşılmalıdır.

⁴⁹ el-A'râf/59.

⁵⁰ el-A'râf/65.

⁵¹ el-A'râf/73.

⁵² bk Ebü'l-Berekât Hâfizüddin en-Nesefî, *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

⁵³ bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

⁵⁴ Âl-i İmrân 3/64.

⁵⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te'vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 8/252.

⁵⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 8/252.

⁵⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

⁵⁸ el-Enbiyâ 21/25.

⁵⁹ en-Nahl 16/36.

⁶⁰ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

⁶¹ Ebüssuûd, *Irşâdu'l-'akl-i selîm*, 2/48.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin bütün nebilerin davetini ihtiva eden tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce hiçbir nebiyi göndermedik ki, ona benden başka ilah yok, bana ibadet edin diye vahyetmiş olmayalım.”⁶² ve “ Her ümmete Allah’a ibadet edin, tâğuttan kaçımın diye resul gönderdik”⁶³ ayetleriyle açıklamıştır.⁶⁴ Ortak kelimenin, kitapların/resullerin birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁶⁵

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan (c.c.) başkasına ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi ortak koşmayız”, “Allah’tan (c.c.) başka birbirlerini rab edinmesinler” ayetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği *Ulûhiyet Birliğine/Rubûbiyyet Birliğine* işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim (a.s.) arı/saf bir müvahhidir. Hz. Mûsâ’nın (a.s.) Tevrât’taki şeriatının ilk esasını “Bu rab senin ilahındır. Senin için başka ilah yoktur. Ötümde oyma heykel yapma. Ne gökyüzünde, yukarıdakilerin; ne de yerde ve suda yerin altındakilerin resmi yoktur. Onlara ibadet etme, secde etme.”⁶⁶ ifadesi oluşturmuş; İsrâilîğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.⁶⁷

Bu ifadeler Yuhanna İncili’nde (17:3) hâlâ mevcuttur. Tevhid bu şeriatta bazı fenomen resimler/davranışlardaki dayatma haricinde hâlâ bulunmaktadır. On emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁶⁸

Ayetteki ortak kelimenin, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu/olmadığı şeyleri resullerin/nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te’vîl edildiği; Ehl-i Kîtab’a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız; aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü’-d-dini (dinin aslı) ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim şeklinde tefsir edildiği nakledilmiştir.⁶⁹

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935), “Allah’tan başkasına ibadet etmeyiz” ayetinin *Ulûhiyyet Birliğine* delâlet ettiğini, “Ona hiçbir şeyi ortak koşmayız” ayetinin ise *Ulûhiyyet Birliğini* desteklediğini; “Allah’tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin” ayetinin *Rubûbiyyet Birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde olduğu gibi haram

⁶² el-Enbiyâ 21/25.

⁶³ en-Nahl 16/36.

⁶⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

⁶⁵ Ebüssüüd, *İrşâdu’l-’akl-i selîm*, 2/48.

⁶⁶ Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “*Tefsîru’l-Tevrât bi’l-Arabîyye*”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018), 2/1610, 1612, 1614.

⁶⁷ Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru’l-menâr*. (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-Âmme li’l-Kitâb, 1411/1990), 3/268.

⁶⁸ Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

⁶⁹ Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

ve helal hükmü içeren teşri hakkını ihtiva etmektedir. Teşri hakkının sadece Allah'a (c.c.) ait olduğu, Ahbârların/Ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir: "Rivayete göre "Onlar Ahbâr ve Ruhbânları rab edindiler."⁷⁰ ayeti nazil olunca, Adıyy b. Hâtım, biz onlara ibadet edenlerden değiliz Ya Resûlallah! dedi. Allah resulü, onlar sizlere haram ve helal hükümler koyuyorlar, siz de onların sözlerini alıyorsunuz değil mi? dedi. Adıyy İbn Hâtım evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi."⁷¹

Kur'an'ın İncil'de koruduğu inanç konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanlar, teslis itikadını benimsemiştir. Bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmişlerdir. Kur'an teslis itikadının Hz. İsa'ya nazil olan İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: "Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur."⁷² Kur'an, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan etmiştir.⁷³ Bu şekilde İncil'de mevcut olan tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırt edip tashih etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir.

Kur'an tahrif edilmiş Tevrât'ta ki Tanrı mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır. Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan İsrail'in tanrısı (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler/iddialar Kur'an tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk ayetinde Yüce Allah'ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Esk-i Ahitte mevcut olan Allah tasavvuru ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur'an'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan

⁷⁰ et-Tevbe 9/31.

⁷¹ Ebû İsa Muhammed et-Tirmizî. *Sünenü Tirmizî*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü'l-Tevbe*, 3095. (Başşâr, Hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdi b. Abdülmecid es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, ٨١٧; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

⁷² el-Mâide 5/73.

⁷³ bk. el-Mâide 5/116-118.

bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hakk, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir.(bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahid'de mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği *"Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder."*⁷⁴ ayetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok ayette zikredilmiştir: *"Allah'ın her şeye gücü yeter"*⁷⁵

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyumunu, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibarıyla böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir: *"Musa belirlediğimiz yere (Tura) gelip rabbi de ona konuşunca, "Rabbim! Bana kendini göster, sana bakayım" dedi. Allah da, "beni (dünyada) kesinlikle göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin" dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca "seni eksikliklerden uzak tutarım, Allahım sana tevbe ederim "ben inananların ilkiyim" dedi."*⁷⁶

Hiz. Musa kıssasının anlatıldığı bu ayet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamıştır. Eski Ahid'de bu konuda var olan metinler gerçeği yansıtmayan bilgilerdir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de mümkün değildir. Zira O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *"Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder."*⁷⁷

Kur'an eski ve yeni ahitte anlatılan Allah a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'an müheymin vasfıyla cevap vermiştir: *"Allahın çocuk edinmesi düşünülemez. O bundan yücedir ve uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece "ol" der ve o da olur."*⁷⁸

⁷⁴ el-En'âm 6/103.

⁷⁵ el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

⁷⁶ el-A'râf 7/143.

⁷⁷ eş-Şûrâ 42/51.

⁷⁸ Meryem 19/35.

Zikredilen bu ayetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin "Allah'a çocuk isnadı" gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: "Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi."⁷⁹

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka açıdan seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzeh olduğunu bildirmektedir: "O gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. Onun bir eşi olmadığı halde nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi o yarattı. O her şeyi hakkıyla bilendir."⁸⁰; "Doğrusu rabbimiz şanı pek yücedir. Ne bir eş edinmiştir. Ne de bir çocuk."⁸¹

Diğer taraftan İsa'yı anlatan ayetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*⁸² ifadesi, Allah'a oğul isnat edenlere sürekli bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen, Allah hakkındaki sapırcı inançlarında ısrarcı olanlara yöneltilen şu ayet aynı zamanda onlar için çok açık bir tehdittir: "Yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise 'İsa Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş olan kimselerin söylediklerine benziyor. Allah onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar."⁸³

Bu başlık altında zikredilen ayetler/veriler incelendiğinde Tevrât'ın/İncil'in aslında olmayıp, sonradan ilave edilenler/tahrif edilenler Kur'ân'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Kur'ân risâlet hususunda da önceki vahiylerde var olup, sonradan tahrif edilmiş olan bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât'ta sadece kral⁸⁴ olarak takdim edilen Hz. Dâvûd'un⁸⁵/Hz. Süleyman'ın⁸⁶ Kur'ân'da aynı zamanda peygamber olduğu zikredilerek Tevrât'ta tahrif edilmiş olan vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahid'de ilk insan/insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.⁸⁷

⁷⁹ Âl-i İmrân 3/59.

⁸⁰ el-En'âm 6/101.

⁸¹ el-Cin 72/3.

⁸² el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmrân 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/ 17, 46 vd.

⁸³ et-Tevbe 9/ 30.

⁸⁴ 1. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

⁸⁵ el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

⁸⁶ en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

⁸⁷ Tevrât, Tekvin 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26.

Nûh'un nesebi ise Âdem ile Şit'e isnat edilmiştir.⁸⁸ Lût'un İbrâhîm'in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran'a geldiğinden bahsedilmektedir⁸⁹, Yûsuf'un, İbrânicе de Yosef olarak bilindiği⁹⁰; İbrâhîm'in oğlu İshâk'ın oğlu Ya'kûb'un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.⁹¹ Bu isimler, sadece göçebe kâbile reisi (Patriark) olarak görülmüş, peygamber kabul edilmemiştir.⁹²

Kur'ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Esk-i Ahid'de tahrif edilen ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr⁹³ Ahd-i Atik'de kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

Kur'ân, İncil'de Feraklît⁹⁴ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamıştır. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: *"Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Ben Allah'ın benden önce gönderdiği Tevrat'ı tasdik edici; benden sonra gelen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici peygamberiyim."*⁹⁵ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere değildir. Kur'ân bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelmeyi onaylarken diğer taraftan bu gün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş olan Hz. Muhammed'in ismini Ahmed⁹⁶ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrat'ta *"Mûsâ'nın kardeşi"*⁹⁷ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.⁹⁸

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât/İncil) Hz. Muhammed'e/peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir: *"Onlar yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları ümmî peygambere uyan kimselerdir."*⁹⁹ ve *"Andolsun Allah*

⁸⁸ Tevrat, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

⁸⁹ Tevrat, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

⁹⁰ Tevrat, Tekvîn 19:31, 30:1.

⁹¹ Tevrat, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

⁹² William Binner, "Studies of Islamic and Judaic Traditions II", *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, (İstanbul: [y.y. yay.](#), 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvîn, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes'in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

⁹³ Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmişlerdir. Tevbe 9/30. Ayette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın oğlu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, "Üzeyr" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

⁹⁴ İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halil Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

⁹⁵ es-Sâff61/6.

⁹⁶ es-Sâff61/6.

⁹⁷ Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

⁹⁸ bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

⁹⁹ el-A'râf 7/157.

İsrâiloğullarından sağlam söz almıştı. Onlardan on iki temsilci seçmiştik. Allah şöyle demişti: 'sizinle beraberim. Andolsun namaz kular, zekat verir ve elçilerime inanır ve onları desteklerseniz.....sizleri cennete koyarım.'¹⁰⁰ Kur'ân, Tevrât/İncil'de var olup, sonradan tahریف edilen peygamberlere imanı zikrederek bu kitaplardaki vahyi muhafaza etmiştir.

Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde var olan/sonradan kaybolan tevhid/ahiret/nübüvvet vb inanç esasları Kur'ân'da kayıt altına alınıp muhafaza edilmiş; hatalı/yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheminlik

Kur'ân önceki kitaplarda/sahifelerde var olan namaz/zekât ibadetinden bahsetmektedir: "Rabbinin adını anıp namaz kılıp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. (Oysa) ahiret hayatı daha kalıcıdır. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır."¹⁰¹

Hiz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde, İlk sahifelerde 102 "لی" (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmaktadır. İlk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifeleri olmak üzere bütün peygamberlerin sahifeleridir.¹⁰³ Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm'in (a.s.) tercih edilmesinde nebilerin atası, şeriatının ilk şeriat olmasının; Hiz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hiz. Mûsâ'nın (a.s.) Hiz. İbrâhîm'in şeriatını izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatının gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiştir. Namaz ibadetlerin başı, itaatın nişanı, her nebînin şeriatıdır.¹⁰⁴ İbn Abbâs, *Fesallâ* kelimesinin beş vakit namaza işaret ettiğini belirtmiştir.¹⁰⁵ Bu kelimenin dua anlamında olduğu¹⁰⁶, Fıtr günündeki Bayram Namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitur zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekki oluşuna istinaden bu görüş zayıf kabul edilmiştir.¹⁰⁷

Kanaatimizce; Kur'ân diğer nebîlere gelen vahiylerde namaz ibadetinin var olduğunu zikretmektedir. Bu ayet diğer ayetlerle beraber incelendiğinde *Fesallâ* kelimesinin bütün nebîlerin namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân; Hiz. İbrâhîm'in/Hz.

¹⁰⁰ el-Mâide 5/12.

¹⁰¹ el-A'lâ, 87/14-19.

¹⁰² Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁰³ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/ 135-137.

¹⁰⁴ Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'âni li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

¹⁰⁵ Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

¹⁰⁶ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁰⁷ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/135-137; Ebû'Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzil*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1415), 4/418, 419.

İsmâ'il'in¹⁰⁸, Hz. Şuayb'in¹⁰⁹ Hz. Mûsâ'nın¹¹⁰, Hz. Zekariyyâ'nın¹¹¹, Hz. Meryem'in¹¹², İsrâiloğullarının¹¹³, Hz. İsâ'nın¹¹⁴, Hz. Muhammed'in¹¹⁵ namazından bahsetmiştir. Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹¹⁶

Rûm 30/39. ayet hariç zekât ibadeti (تَزَكُّوْةٌ قِيَمٰلُصُوْ) lafzıyla namaz ibadetinin

hemen akabinde zikredilmiştir.¹¹⁷ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışını Kur'an şöyle haber vermiştir: "Ey İman edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılınmıştır..."¹¹⁸ Kâbe merkezli hac ibadetinin¹¹⁹, kurban¹²⁰ ve karz-ı hasen¹²¹ gibi ibadetlerin önceki nebilerde var olduğu Kur'an'da zikredilmiştir. Bir kısmı günümüze ulaşmamış; bir kısmı tahrif edilerek günümüze gelmiş olan sahifelerde/semâvi kitaplarda namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinin var olduğu Kur'an'ın müheyminliğinde bilinmektedir.

Ezcümle Kur'an'ın önceki vahiyleri koruması namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

Kur'an'ın itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcîr (zararı defetme) vb. hususlarda önceki ilâhî vahiylerle müheyminliği önceden zikredilmiştir. Kur'an'ın "Şüphesiz ben Allahın kulumuyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı. Ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anneme saygılı kıldı. Ve beni azgın bir zorba kılmadı." ¹²² ayetinde Hz. İsâ'ya (a.s.) isnat edilen iki temel ibadetin mevcudiyeti müşahede edilmektedir. Namaz ve zekât gibi bu iki temel ibadet elimizdeki muharref İncil'de mevcut değildir. Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifatlar sonucunda, bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vaz

¹⁰⁸ İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

¹⁰⁹ Hüd 11/87.

¹¹⁰ Yûnus 10/87.

¹¹¹ Âl-i İmrân 3/39.

¹¹² Âl-i İmrân 3/43.

¹¹³ el-Mâide 5/12.

¹¹⁴ Meryem 19/31.

¹¹⁵ Tâhâ 20/132.

¹¹⁶ Lokmân 31/17.

¹¹⁷ bk. Şa'râvî, *Havâtır*, 19/11658.

¹¹⁸ el-Bakara 2/183.

¹¹⁹ bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. ayetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Ayetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

¹²⁰ Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

¹²¹ el-Mâide 5/12.

¹²² Meryem 19/30-32.

edilmediği bir şekilde büründüğü müşahede edilmektedir. İşte Kur'an, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkâr mevcudiyetini haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrif/tebdil edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'an vesilesiyle birer temel vecibe kapsamında tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır. Bu Kur'an'ın müheyminliğinin başka bir yönüne işaret etmektedir. Müfessirler genelde *Müheymin* kavramına rakib, şahit, tanık, hâfız, mu'temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken¹²³; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kavramlardaki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.¹²⁴

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylerle müheyminliği sadece itikadî konulara has kılınmamıştır. Kur'an'ın müheymin oluşu, dinin hem itikadî hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

Kur'an'ın Ahlâk'ta müheyminliğini Draz, "Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini *Dağdaki Vaaz* da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'an-ı Kerim mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹²⁵ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'an-ı Kerim, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir."¹²⁶ sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebide aynı olduğu Kur'an'da anlatılan peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Kur'an'ın dinin bu hükümlerinde müheyminliği makalenin bu bölümüne kadar olan kısmında anlatılmıştır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuştur. Her bir nebiye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiştir. Bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

¹²³ Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bülüğî'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârîka Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmi'atü Şârîka Külliyyetü'l-Şerî'atü ve'l-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsiri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422), 2/ 199, 200; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/128; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 2/ 55.

¹²⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/ 128.

¹²⁵ el-Mâide 5/48.

¹²⁶ Draz, *Kur'an'a Giriş*, 85-86.

Açıklama [Yzr7]: İtalik yazılmalıdır. Doğrudan alıntılanan kısım üç satırdan uzun ise (kırk kelimedenden fazla ise) ayrı bir paragraf hâlinde gösterilir. Uzun alıntılarda ana metinden ayırtılması için normal metin boyutundan bir küçük yazı tipi boyutunda ve paragrafın tamamının soldan sağa başı hizasında girintili olarak yazılması tercih edilmelidir.
bk. ISNAD
<https://www.isnadsistemi.org/guide/isnad2/akademik-yazim/20-atif-ve-alinti-yapmak/>

Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”¹²⁷ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir: “Benimle benden önceki peygamberlerin misali şuna benzer. Bir adam bir ev inşa etmiş, bir köşede bir kerpiç yeri hariç, evi güzelce yapıp süslemiş, İnsanlar evin etrafında dolaşmaya başlamışlar. (onun güzelliğine) hayran kalmışlar. ‘Keşke şu kerpiç de yerine konsaydı, demişler. İşte o kerpiç benim. Ben peygamberlerin sonuncusuyum.’”¹²⁸

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem’in risâletinde Habil/Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹²⁹ olduğu Kur’ân’ın müheyminliğinde bilinmektedir. Özellikle dünyevileşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetme, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hüd ve Hz. Şuayb’in gönderilen vahiylerde bu kusurların yasaklandığı Kur’ân’ın müheyminliğinde öğrenilmektedir.¹³⁰

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹³¹ Hz. Lût’tan itibaren yasaklandığını yine Kur’ân’ın muhafızlığında bilinmektedir. Kur’ân’dan önce inen vahiylerde fâizin¹³², kibrin¹³³ yasaklandığını Kur’ân haber vermiştir. Bu kusurların var olduğu bütün kavimlere gönderilen nebilere indirilen vahiylerde mevcudiyeti Kur’ân’ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde var olduğu görülmektedir. Kur’ân’da yasaklanan/emredilen eylemlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri/kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹³⁴

¹²⁷ Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-‘Azamî (Müessesetü Zâhid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

¹²⁸ Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehir b. Nâsir (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

¹²⁹ el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

¹³⁰ eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hüd 11/84

¹³¹ el-A'râf 7/80.

¹³² el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

¹³³ bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

¹³⁴ el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

Ana-babaya iyilik¹³⁵, sıla-i rahim¹³⁶, insanlara güzel söz söylemek¹³⁷, adaletli olmak¹³⁸, isar ruhuna sahip olmak¹³⁹, ilâhî imtihanında sabırlı olmak¹⁴⁰, merhametli olmak¹⁴¹, temiz kalpli olmak¹⁴², kimsesizleri korumak¹⁴³, halim ve bağışlayıcı olmak¹⁴⁴ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemektedir. Sadece dinin aslına/fürûuna yönelik esaslardan bahsedilmektedir. Bu kıssaların büyük bir bölümü peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriğini kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza altına almıştır. Tahrif edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh/Mensûh, Tahrif Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda/sahifelerde neshedilen/edilmeyen hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsîh/mensûh ve tahrif bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsîh/Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kavramının neshedilen ile neshedilmeyeni ayırt etme anlamında da olduğu önceden zikredilmiştir. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrât'ta/Hz. İsmâ'ya indirilen İncil'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsmâ'nın şeriatı Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümleri helal kabul etmiştir: *"Benden önceki Tevrât'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim."*¹⁴⁵

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir¹⁴⁶: *"Yahudilere tırnaklı hayvanların hepsini haram*

¹³⁵ el-Bakara 2/83.

¹³⁶ el-Bakara 2/83.

¹³⁷ el-Bakara 2/83.

¹³⁸ Sâd 38/26.

¹³⁹ el-Bakara 2/83.

¹⁴⁰ el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

¹⁴¹ el-Bakara 2/83.

¹⁴² es-Sâffât 37/84.

¹⁴³ el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

¹⁴⁴ et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

¹⁴⁵ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁴⁶ Şa'râvî, *Havâtür*, 5/3181.

kıldık. Sığır ve koyunların ise, sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar ya da kemiklerine karışanlar dışındaki, iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. İşte böyle azgınlıklarından dolayı onları cezalandırdık. Biz elbette doğru söyleyenleriz.”¹⁴⁷

Allah'ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁴⁸ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁴⁹ Bu durum şu ayetlerde zikredilmiştir: “Yahudilerin zulümleri sebebiyle kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri haram kıldık”¹⁵⁰; “İsrâilin kendisine haram kılması hariç bütün yiyecekler İsrâiloğullarına helal idi.”¹⁵¹

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri/zorbalıkları sebebiyle, kendilerinden önceki/sonraki nebilerin şeriatlarında helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak “Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları, insanların mallarını haksız yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyi, onlara haram kıldık...”¹⁵² ayetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşri edilmiş uzun/kısa süreli olan hükümlerdir. Bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler de yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bir sonraki şeriat bu hükümlerin yerine yeni ortaya çıkan ihtiyaçlara/şartlara/maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükümü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)'dür. Bu hal, şu ayetle açıklığa kavuşturulmuştur: “Bir ayeti nesheder veya unutturursak, ondan daha iyisini ya da onun benzerinin getiririz.”¹⁵³

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram/helal kılması, zamana/şartlara göre muvakkat bir zaman içerisinde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat süre tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur: “Bu üç doktor örneğine benzer. Bu üç doktordan biri, çocuğa hayatının ilk dönemlerinde sadece anne sütüyle beslenmesini söyler. Diğer doktor, çocuğa daha sonraki merhalesi için yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğer doktor ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla

¹⁴⁷ el-En'âm 6/146.

¹⁴⁸ bk. Ebü Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

¹⁴⁹ Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

¹⁵⁰ en-Nisâ 4/160.

¹⁵¹ Âl-i İmrân 3/93.

¹⁵² en-Nisâ 4/160-161.

¹⁵³ el-Bakara 2/106.

beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için arz edilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunda şüphe yoktur.”¹⁵⁴

Hz. İsa (a.s.) Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁵⁵ zamanın/şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gelen Tevrâtı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve rabbiniz tarafından size bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.*”¹⁵⁶

Kur'ân'da da, Hz. Muhammed'in (s.a.s.), insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri/yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun/kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir: “*Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resüle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır.,...*”¹⁵⁷

Bu ayetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak inzal edildiği Kur'ân'ın murakıphında müşahede edilmektedir.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyete sahip oldukları haber verilmiştir: “*Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden kaydırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak 'işittik, karşı geldik' ... derler...*”¹⁵⁸ Dili eğip/bükme anlamını ihtiva eden *Leyy* kavramı, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet, manasına *hâvî râinâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle “Bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) anlamında kullanmışlardır. Yine *Esselâmu aleyke* yerine

¹⁵⁴ Abdullâh Draz, *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

¹⁵⁵ es-Sâff 61/6.

¹⁵⁶ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁵⁷ el-A'râf 7/157.

¹⁵⁸ en-Nisâ 4/46.

ölüm sana gelsin anlamında *Essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *Essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁵⁹

Bu ayetteki tahrîf kavramı iki şekilde te'vîl edilmiştir:

1. Cehaletleri nispetinde manayı tebdil edip değiştirme, te'vîlini, tefsirini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiş¹⁶⁰; *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu zikredilmiştir.¹⁶¹ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te'vîl edildiği ifade edilmiştir.¹⁶²

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir/te'vîl yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı müşahade edilmektedir. Bu minvalde Kur'ân önceki vahiylerin tahrîf edilip/edilmemesi hususunu müheymin vasfıyla denetlenmektedir.

2. Lafzın ve yazının bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁶³ Allah hüküm koyduktan sonra onun koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler, şeklinde tefsir edilmiştir.¹⁶⁴ Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde te'vîl edilmiştir.¹⁶⁵ Kur'ân müheymin özelliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip/edilmediğine şahitlik etmiştir.

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935), ayetteki *el-Leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de te'vîl tahrîfâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.¹⁶⁶

Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin aslı levh-i mahfûzda muhafaza edilmiştir: “Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dir.”¹⁶⁷

¹⁵⁹ Ebü'l-Hasen el-Ahfeş el-Evsat, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüda Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemaşşeri, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfiş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964), 5/243; İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

¹⁶⁰ Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturidî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

¹⁶¹ Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

¹⁶² İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

¹⁶³ Mâturidî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

¹⁶⁴ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

¹⁶⁵ Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 1/550.

¹⁶⁶ Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/283,284.

¹⁶⁷ el-Bürüc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ۳۲۳۲; bk. Mekki b. Ebi Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde olduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da korunduğunu, burada bozulmaktan/yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini düşünmektedir.¹⁶⁸

İbn Abbâs'a¹⁶⁹ ya da Buhârî'nin kendisine ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

”وَأَيُّكُمْ يُزِيلُ فَلْيَمِمْ
قَدْ كُفِّرُوا وَنُورُوا، نِي نِرْتَأْوِيلَهُ
يَتَنَا وَنُورُوا عَزَّ وَجَلَّ
بِ

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakikî anlamı dışında te'vil edebilir.”¹⁷⁰ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın değil sadece manevî (te'vil) tahrifâtın varit olduğunu dillendirmesine delil teşkil etmiştir.¹⁷¹

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) ise “Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”¹⁷² ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.¹⁷³

Kanaatimize göre, ilâhî vahiylerin aslının tamamı, Levh-i Mahfûz'da zabtedilmekle beraber Kur'an'la da korunmuştur. Çünkü Kur'an, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Ayrıca semâvî kitaplarda hangi hükümlerin var olduğunu, tahrif edilen/edilmeyen, neshedilen/edilmeyen hükümleri ibraz etmiştir. Kur'an bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş ve yasaklamıştır. Kısaca Kur'an Allah'ın (c.c.)

¹⁶⁸ Elmalılı, *Hak Din*, 6/403; 9/102.

¹⁶⁹ Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk. Ebü'l-Fazl Şihâbüddin İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bâri şerhu sahihi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

¹⁷⁰ Buhârî, *Tevhid*, 55.

¹⁷¹ İbn Hacer, *Fethu'l-bâri*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

¹⁷² Buhârî, *Şehâdât*, 29; *I'tisâm*, 25.

¹⁷³ Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

vahyettiği sahfelerden/kitaplardan neshedilene/neshedilmeyeni, değiştirilene/değiştirilmeyeni, tahrif edilene/tahrif edilmeyeni *Müheymîn* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

Allah (c.c.), Kur'an'ı koruyacağını taahhüt ederken Kur'an vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Bu kitaplarda/sahifelerde yok olup kaybolan, tahrif edilen hükümleri koruma altına almış; neshedilen/neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır.

Kur'an'daki peygamber kıssalarının büyük bir bölümü peygamberlere indirilen vahiyden müteşekkildir. Kur'an önceki kitaplarda/sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât, mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; bu vahiylerin yalan/yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir.

Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur'an'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur'an'ı muhafaza etmiştir. İnen ayetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz/sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyîn edilmesi vd. önlemlerle Kur'an korunmuştur. Bu koruma daha önce inen semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır.

Kur'an'ın önceki vahiylerle müheymînliği peygamber kıssaları bağlamında yüksek lisans/doktora formatında ele alınabilir. Kur'an'ın Tevrât'ın/İncil'in aslına dair müheymînliği doktora tezi olarak çalışılabilir. Bu makalede daha geniş/detaylı ele alınması mümkün değildir.

Sonuç olarak Kur'an semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhâfız, tanık, emin, kontrolcü, murakıp, tasdik edici bir vahiydir. Kur'an'ın önceki vahiyleri sağlama vasfı vardır. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'an'la mukayyed olmasına bağlıdır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bu gün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil ile değil Kur'an'la belirlenir.

Kaynakça

- Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfeş, Ebû'l-Hasen el-Evsat. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/31* (Nisan 2010).
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekîr Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsir*. Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.

- Ebüsüüd, Muhammed b. Mustafa el-Amâdi. *İrşâdü'l-akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsiru't-Tevrât bi'l-Arabîyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatib, Abdülkerim Yünus. *Tefsiru'l-Kur'âni li'l-Kur'an*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şahin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415.
- İbn Âdil, Ebü Hafs Sırâcüddin. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusîyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebü Muhammed el-Ebdülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsiri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddin. *el-Fethu'l-bâri şerhu sahihi'l-buhâri*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsiru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddin. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ülmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. **Müessesetü Zâyd b. Sultân**, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2)
- Kondi, Şaban. *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'an Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhim Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Misriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebü Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdi, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebü Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârîka Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârîka Külliyyetü'ş-Şer'i'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsiru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsiru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselâm Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleymân et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (Konya: 2013).
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâki. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-

Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21 (2286).

Neseî, Ebû'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.

Râgıb el-İsfahânî, Ebû'l-Kâsım. *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. **Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn**, 1422/2001.

Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halil Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Hameyn, 1414/1994.

Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.

Reşid Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısrıyyetü'l-Âmmeli'l-Kitâb, 1411/1990.

Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.

Şa'râvî, Muhammed Mûtevellâ. *Havâtır*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1997.

Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürukü'l-lügaviyye fitefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1993.

Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebir*. thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.

Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.

Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1998.

Zemaşşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlähî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

*Aslan ÇITIR

Öz

Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiilerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın Müheyminliği ele alınmıştır.

Kur'ân'da biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerim'in vasfı olmak üzere iki yerde Müheymin kavramı zikredilmiştir. Allah'ın (c.c.) koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, Kur'ân'ın önceki vahiileri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki ayetleri doğrulayandır.

Kur'ân, bu sahifelerin/kitapların Allah'ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanları ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta/İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, bu gün yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükümün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır.

Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiileri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bu gün elimizde mevcut olan Tevrât ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlähî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract

Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined.

The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them.

The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an.

As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

* Dr. Konya İl Müftü Yardımcısı

** Bu makale Kur'ân-ı Kerim'de Dinin Birliği temalı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı nakledilen rivayetler, Kur'ân/İncil/Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik taraflı/sübjektif/art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf/tebdil/tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği/te'vîl tahrifâtının yapıldığı iddia edilmiştir.¹

Bu iddialara ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına binaen bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheminliği* incelenmiştir.

Tevrât'ın/İncil'in aslının/Kur'ân'ın ve peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına istinaden muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin olması normaldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*” önemli kitapların tamamında değil unutmanın semâv zikredildiği üzereayetinde² bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Bu minvalde muharref Tevrât'ın/İncil'in bazı ifadeleri lâfzen tahrifâta uğrasa da mana bazında tahrif edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi/mensûhu, tahrîf edileni/edilmeyeni, önceki vahiylerin aslında var olanı/insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi mühemin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam bağlamında tahrîf edilenle edilmeyen metinler Kur'ân'ın müheminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların/sahifelerin lâfzen/manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Allah (c.c.) Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun muhafızı da biziz.*” (Hicr 15/9) ayetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle/sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesiyle lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İlk vahiyden itibaren ayetler vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,

¹ bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağır, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.)

² el-Mâide 5/14.

³ bk. el-Mâide 5/48.

ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu inzal olan her bir ayeti ezberlemiştir.

Bu metotla Kur'ân satırlarda/sadırlarda korunmuştur. İnen ayetlerin her Ramazan ayında hatadan beri bir şekilde doğru yazılıp/ezberlendiği Hz. Muhammed/Cebrâîl arasında arz/sema metoduyla denetlenmiştir. Bu metot, İslâm ümmetinde mukabele geleneğinin kaynağı olmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ/tebyîn edilmesidir. İnen vahiy Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî/hususî olanı ve mutlak/mukayyeti tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁴

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde nazil olan semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar/sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan/sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların/sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bu gün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁵ ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşamamıştır.

Bu makalede Furkân'ın önceki vahiylerde koruduğu hükümler, müheymin kavramının lügat anlamı, Kur'ân'daki muhtevası ele alınacaktır. Önceki vahiylerden neshedilip/edilmeyenler, tahrîf edilip/edilmeyenler, önceki nebilere inzal edilen hükümler müheymin kavramı kapsamında incelenecektir.

1. Müheymin Kavramı

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan Müheymin kavramı biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde zikredilmiştir. Bu kelime ismi fâil

⁴ bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 46-143; Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

⁵ bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkîllânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.)

olarak Hey-me-ne kökünden türemiştir. Bu vezinde Hey-me-ne/sey-ta-ra/ hem-ye-ra/key-ga-ra haricinde başka bir kelime yoktur.⁶

Lügatte; rakıb, hafız (gözeten, muhafaza eden)⁷, yöneten⁸, denetim altında tutan⁹ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan¹⁰ gibi anlamlara gelmektedir. Ebü'l-Bekâ'nın Müheymin'in aslının Müeymin olduğunu; Müeymin'in ise el-Emânetü (emanet)'den türediğini söylediği nakledilmiştir.¹¹

Allah'ın (c.c.) "el-Esmâü'l-Hüsnâ"sından (en güzel isimlerinden) biri olan el-Müheymin kavramı [redacted] münezzehdir."¹² ayetinde görüp/gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır. Bu ayetteki Müheymin kelimesine farklı anlamlar yüklenmiştir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) Müheymin kavramını iki yerde ele almıştır. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *Şehid*¹³; diğerinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında el-Emîn anlamı vermiştir. Katâde, Mâide 5/48. ayeti "*Allah (c.c.) kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu*"¹⁴ şeklinde sâbık vahiyleri doğrulayan/onaylayan/tasdik eden anlamında el-Musaddık kavramıyla açıklamıştır. Kur'an önceki ilâhî vahiyleri doğrulayıp, onaylayan, tasdik edendir. Allah (c.c.), her konuşulanı, dünyadan geçen/kalan her bildirileni, âhirette olacak olanların hak olduğunu doğrulayan, tasdik edendir, anlamları verilmiştir.¹⁵

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız manalarında, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁶

⁶ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

⁷ Ebü'l-Fazl Cemâlüddin İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arap* (Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254.

⁸ Abdurrahman eş-Şâyi, *el-Fürukü'l-lügaviyye fi tefsiri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1993), 170.

⁹ Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'an*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

¹⁰ Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422), 7/56.

¹¹ Ebü Hafs Sırâcüddin İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmecûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

¹² el-Haşr 59/23.

¹³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

¹⁴ el-Mâide 5/48.

¹⁵ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; Ebü Mansûr Muhammed el-Mâtürîdî, *Te vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 6/605; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

¹⁶ Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşaf 'an hakâiki gâvâmi'î't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi*

Müheymin kavramının aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir¹⁷:

1. Bu kavram, [redacted] enilmiştir. Bu görüş, Halil ve Ebû Ubeyde tarafından kabul görmüştür.

2. Bu kavramın aslının “Â-me-ne/Yü’-mi-nü’den Müeyminün (مؤمن) olduğu, “Varlıkların rızkını temin eden” manasına geldiği nakledilmiştir.

1.2.Kur’ân’ın Müheymin Kavramına Genel Yaklaşımı

Müheymin kavramı, Kur’ân’ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) kendisinden [redacted] sana da [redacted] Artık Allah’ın indirdiği ile aralarında [redacted] onların isteklerine uyma....”¹⁸ ayetinde zikredilmiştir.

Kur’ân, Allah’ın (c.c.) vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız, şahit ve hâkim [redacted] kapsamında telakki edilmiştir. İfsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın (c.c.) muhafazasında olan bir kitaptır. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, diğer kitapların amel edilmesi gereken hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır. Kur’ân, kendisine muhalif olan, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlarla amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen bir kitaptır. Tevrât ve İncil’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukavved olmasına bağlıdır, denilmiştir.¹⁹

Kur’ân, kendisinden önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetten, onlardaki ayetleri tasdik eden, onlara sahip çıkandır. Kur’ân, bu sahifelerin/kitapların Allah’ın (c.c.) kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayırt eden bir ölçüdür. Kur’ân’ın Tevrât’ta/İncil’de var olduğunu ifşa ettiği hükümler, bu gün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Bu Kur’ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîloğullarına açıklamaktadır.²⁰

Allah’ın (c.c.) koruyan, gözetten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, Kur’ân’ın önceki vahiyleri koruma özelliğine işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur’ân’ı korumakla semâvî

vücûhi’-te’vil (Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, 1407/1987), 4/509.

¹⁷ Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, 1420/1999), 29/513.

¹⁸ el-Mâide 5/48.

¹⁹ Elmalılı, Hak Din, 3/253-254.

²⁰ en-Neml 27/76. “Doğrusu bu Kur’ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.” bk. Ateş, *Yüce Kur’ân*, 3/7-8.

kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözetken, onlardaki ayetleri doğrulayandır. Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.²¹

Çağıl, "Kitâb-ı Mukaddes'in aslını koruyup, önceki kitapları muhafaza eden, gözetken, onlardaki ayetleri doğrulayandır. Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir."22 ayetindeki tebdîl (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.²³

Çağıl, tebdîl/tahrîf kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil mana bazında gerçekleştiğini iddia etmiş,²⁴ bu tarz korunmanın niteliğine/nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin/açık/net bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının ancak Kur'ân'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân ayetlerinde varit olan kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân, önceden indirilen ilâhî vahiylerin gözetleyicisidir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler Kur'ân ayetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.²⁵

Bu kontekste Kur'ân, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin/kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Muhtevasında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiyler müheymin (gözetici) olmakla zaman bağlamında evrenselliğini ortaya koymuştur. Başlangıçta bu vahiylerin korunduğu ve onlara ilâve edilen pek çok metnin doğrusu Kur'ân tarafından ilan edilmiştir. Ayette zikredilen müheymin (gözetici) maksat da budur.

²¹ bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 12/371.

²² Yûnus 10/15.

²³ Necdî Çaçıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi*, 209.

²⁴ Çaçıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi*, 179.

²⁵ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/371; Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

Bu ayet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde/adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü Kur'ân'da anlatıldığı gibi onlar bu konuda beklenti içerisindedir:

*bilip tanıdıkları (Kur'ân) kendilerine ulaşınca onu inkar ettiler....*²⁶

Kur'ân'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna/sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatların asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri ibraz eden, Hz. Âdem'den itibaren nebilere/resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden/tağyîrden (değiştirme) muhafaza eden, ilâhî sahifelerde/kitaplarda baki/sabit şeriatları birleştirendir.²⁷

Kur'ân'ın ilâhî vahiyelere müheyminliği, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl kabul ederek ayırdığı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde/kitaplarda var olan iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır. Allah (c.c.) Kur'ân'ı korumayı kendine has kılmıştır: "*Şüphesiz Zikri (Kur'ân) 'i biz indirdik, onun koruyucusu da biziz.*"²⁸

Hiz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. ayetin son bölümünde, senden önceki nebilere/resullere senin şeriatınla neshedilmemiş şeriatlarıyla/hükümleriyle Arap, Acem, Ümmü²⁹ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.³⁰

Müheymin kavramı üç şekilde anlaşılmıştır:³¹

1. Kur'ân önceki ilâhî kitaplar için itimat edilendir.
2. Kur'ân önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri onaylayandır.

²⁶ el-Bakara 2/89.

²⁷ Muhammed b. Mustafa el-Amâdî Ebüssüüd, *İrşâdü'l-akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 3/45.

²⁸ el-Hicr 15/9.

²⁹ bk. Âl-i İmrân, 3/20. ayette Ümmiyyîn şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli 1/92.

³⁰ Ebü'l-Fidâ' İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128.

³¹ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

3. Hz. Muhammed (s.a.s.) Kur'ân için itimat edilen bir peygamberdir.

Cumhur Müheymin kavramını, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması kapsamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem/mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler/kitaplar) hususunda itimat edilendir.³² Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin (denetleyici) devamlılığını sağlamıştır.³³

Ebû Zehre (öl. 1394/1971), "...Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. Rabbinin rızasına ulaşmıştı."³⁴ ayetini Hz. İsmâil'in (a.s.) nesebinden olan nebinin vahyedilen her kitabın üzerinde denetleyici, hâkim, şahit, gözetleyici kitap olan Kur'ân'la geldiği bağlamında tefsir etmiştir.³⁵

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması "Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik"³⁶, "Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?"³⁷ ayetleriyle de delillendirilmiştir.³⁸

Beyyine Sûresi'nin "Tertemiz sahifeleri okuyan"³⁹ ayetindeki sahifeler kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifeler Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içeriğinde mevcut olduğu "Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur."⁴⁰, "İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur."⁴¹ ayetleriyle desteklenmektedir. Kur'ân'ın okunmasının önceki kitapların okunmasını sağladığına "Beyyine Sûresi'nin kâfirler için önceki kitapları okutmasını emrettiği ayetler (Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.)"⁴² ayeti delil gösterilmiştir. el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr "Kur'ân öncekileri tasdik edici"⁴³, "Onların yanındakileri tasdik edici"⁴⁴ ayetlerindeki tasdik kavramının müheymin (gözetici, denetici, tank) manasını

³² Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, Fethu'l-kadîr (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

³³ Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, Havâtur (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1997), 5/3179.

³⁴ Meryem 19/55.

³⁵ Muhammed Ebû Zehre, Zehretü't-tefâsîr (Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 9/4658.

³⁶ en-Nisâ 4/163.

³⁷ Tâhâ 20/133.

³⁸ Şa'râvî, Havâtur, 15/9462.

³⁹ el-Beyyine 95/2.

⁴⁰ eş-Şuarâ 26/196.

⁴¹ el-A'lâ 87/18-19.

⁴² el-Enbiyâ 21/24.

⁴³ Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

⁴⁴ el-Bakara 2/101.

taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajlarının Kur'ân'da varit olduğu⁴⁵; Kur'ân'ın ise bu semâvî kitaplara/sahifelere muhafızlık/müheyminlik/şahitlik ettiği müşahede edilmiştir.⁴⁶

Ezcümle, Kur'ân'ın bir özelliğinin de peygamberimizden önce risâletle görevlendirilen nebilere vahyedilenlere muhafız olması/tanıklık etmesidir.

2. Kur'ân'ın Dinin Aslından Olan Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen, inanç esaslarıdır. Fakat Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin aslı/fûrûu, muâmelâtın aslı/fûrû, mezâcirin aslı/fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁴⁷ Buna göre, dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rûkû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmaktadır. Namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz⁴⁸ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Konumuzu temellendiren ayete (el-Mâide 5/48) ilişkin ele alınması elzem olan asıl konu, Kur'ân'ın ilâhî vahiylere müheyminliğinin nasıl ve hangi yönlerde gerçekleştiğidir. Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inanan/inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini ihtiva eden tevhid ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak tebyîn etmiştir. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebilere gönderilmiştir.

Hız. Nûh bu nebilere ilkidir. İlk şirk itikadı Hız. Nûh'un kavminde görülmektedir. Hız. Nûh'a itikadi konularda indirilen vahiylere birinin tevhid olduğunu Kur'ân haber vermektedir: *“Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavim!*

⁴⁵ Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

⁴⁶ bk. Ebü'l-Kâsım Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

⁴⁷ bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372

⁴⁸ bk. İbn Ebi Hâtim, *Tefsîru Ebi Hâtim*, 1/305; İbn Abbâs, *Mikbâs*, 1/25.

Ortak kelimenin, kitapların/resullere indirilen vahiylerin tamamında mevcut olduğu,⁶¹ Kur'ân'ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin bütün nebilerin davetini ihtiva eden tevhid akîdesi olduğunu *.....* olmayalım.”⁶² ve “.....” *.....* esul gönderdik”⁶³ ayetleriyle açıklamıştır.⁶⁴ Ortak kelimenin, kitapların/resullerin birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁶⁵

Reşîd Rızâ (öl.) *.....* yetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği *Ulûhiyet Birliğine/Rubûbiyyet Birliğine* işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim (a.s.) arı/saf bir müvahhidir. Hz. Mûsâ'nın (a.s.) Tevrât'taki şeriatının **ilk esasını** “.....” *.....* etme. -- hadesi oluşturmuş; İsrailoğullarının bütün nepleri mesin e kadar bu yolu takip etmiştir.⁶⁷

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hâlâ mevcuttur. Tevhid bu şeriatta bazı fenomen resimler/davranışlardaki dayatma haricinde hâlâ bulunmaktadır. On emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁶⁸

Ayetteki ortak kelimenin, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu/olmadığı şeyleri resullerin/nebilerin lisanında bizlere öğretene anlamında te'vîl edildiği; Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız; aklımızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd-dîni (dinin aslı) ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim şeklinde tefsir edildiği nakledilmiştir.⁶⁹

⁶¹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-'akl-i selîm*, 2/48.

⁶² el-Enbiyâ 21/25.

⁶³ en-Nahl 16/36.

⁶⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

⁶⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-'akl-i selîm*, 2/48.

⁶⁶ Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa'adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri “Tefsîru'l-Tevrât bi'l-Arabiyye”*, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

⁶⁷ Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-menâr*. (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

⁶⁸ Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

⁶⁹ Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935), “Allah’tan başkasına ibadet etmeyiz” ayetinin Ulûhiyyet Birliğine delâlet ettiğini, *Ulûhiyyet Birliğini* desteklediğini; “Allah’tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin” ayetinin Rubûbiyyet Birliğine işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtım hadisinde **olduğu gibi haram ve helal hükmü içeren teşrî** hakkını ihtiva etmektedir. Teşrî hakkının sadece Allah’a (c.c.) ait olduğu, Ahbârların/Ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir: *edindiler.*⁷⁰ *ülü, onlar sizlere* *Adıyy İbn Hâtım evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.*⁷¹

Kur’ân’ın İncil’de koruduğu inanç konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil’in muhatabı Hıristiyanlar, teslis itikadını benimsemiştir. Bu inancı Hz. İsa ve İncil’e isnat etmişlerdir. Kur’ân teslis itikadının Hz. İsa’ya nazil olan İncil’in aslında olmadığını ibraz etmiştir: “Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur.”⁷² Kur’ân, İncil’in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan etmiştir.⁷³ Bu şekilde İncil’de mevcut olan tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırt edip tashih etmiştir.

Kur’ân-ı Kerim’in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir.

Kur’ân tahrif edilmiş Tevrât’ta ki *Tanrı* mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât’ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır. Bu minvalde Eski Ahit’te yer alan *İsrail’in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler/iddialar Kur’ân tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk ayetinde Yüce Allah’ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Esk-i Ahitte

⁷⁰ et-Tevbe 9/31.

⁷¹ Ebû İsa Muhammed et-Tirmizî. Sünenü Tirmizî. thk. Beşşâr Avâd Ma’rûf (Beyrut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü’l-Tevbe*, 3095. (Başşâr, Hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb’in tanınmadığı, Gatayf b. ‘Ayân’ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî’nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, Sünenü kübrâ, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü’l-dünya et-Taberânî, *Mu’cemü’l-kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, Menâr, 3/269.

⁷² el-Mâide 5/73.

⁷³ bk. el-Mâide 5/116-118.

mevcut olan Allah tasavvuru ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur'an'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hakk, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile mücadele yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahid'de mevcut mücadeleye ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği "Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder."⁷⁴ ayetiyle beyan edilmiştir.
2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok ayette zikredilmiştir: "Allah'ın her şeye gücü yeter"⁷⁵

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyumu, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir: "Musa belirlediğimiz yere (Tura) gelip rabbi de ona konuşunca, "Rabbim! Bana kendini göster, sana bakayım" dedi. Allah da, "beni (dünyada) kesinlikle göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni göreceksin. Eğer o yerinde durursa sen de beni göreceksin." dedi. "Ayılınca " seni eksikliklerden uzak tutarım, Allahım sana tevbe ederim "ben inananların ilkiyim" dedi."⁷⁶

Hz. Musa kıssasının anlatıldığı bu ayet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamıştır. Eski Ahid'de bu konuda var olan metinler gerçeği yansıtmayan bilgilerdir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de mümkün değildir. Zira O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: "Allah bir insanla

⁷⁴ el-En'âm 6/103.

⁷⁵ el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

⁷⁶ el-A'râf 7/143.

dilediğini vahyeder.”⁷⁷

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allahın çocuk edinmesi düşünülemez. O bundan yücedir ve uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece “ol” der ve o da olur.”⁷⁸

Zikredilen bu ayetin anlamına paralel olarak Kur’ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsâ’nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin “Allah’a çocuk isnadı” gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: “... Allah’ın bir çocuğu oluverdi.”⁷⁹

Kur’ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka açıdan seslenerek, Allah’ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: “O gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. Onun nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi o varattı. O her şeyi hakkıyla bilendir.”⁸⁰; “Doğrusu rabbimiz şanı pek yücedir. Ne bir eş edinmiştir. Ne de bir çocuk.”⁸¹

Diğer taraftan İsâ’yı anlatan ayetlerde bu ismin başında bulunan Meryemoğlu⁸² ifadesi, Allah’a oğul isnat edenlere sürekli bir reddivedir. Kur’an’dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen, Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara yöneltilen şu ayet aynı zamanda onlar için çok acık bir tehdittir: “Yahudiler, ‘Üzevir Allah’ın oğludur dediler. (erreceği vansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş olan kimselerin söylediklerine benziyor. Allah onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar.”⁸³

Bu başlık altında zikredilen ayetler/veriler incelendiğinde Tevrât’ın/İncil’in aslında olmayıp, sonradan ilave edilenler/tahrîf edilenler Kur’ân’ın denetiminde tashih edilmiştir.

⁷⁷ eş-Şûrâ 42/51.

⁷⁸ Meryem 19/35.

⁷⁹ Âl-i İmrân 3/59.

⁸⁰ el-En’âm 6/101.

⁸¹ el-Cin 72/3.

⁸² el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmrân 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/ 17, 46 vd.

⁸³ et-Tevbe 9/ 30.

Kur'ân risâlet hususunda da önceki vahiylerde var olup, sonradan tahrîf edilmiş olan bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât'ta sadece kral⁸⁴ olarak takdim edilen Hz. Dâvûd'un⁸⁵/Hz. Süleyman'ın⁸⁶ Kur'ân'da aynı zamanda peygamber olduğu zikredilerek Tevrât'ta tahrîf edilmiş olan vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahid'de ilk insan/insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.⁸⁷

Nûh'un nesebi ise Âdem ile Şit'e isnat edilmiştir.⁸⁸ Lût'un İbrâhîm'in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran'a geldiğinden bahsedilmektedir⁸⁹, Yûsuf'un, İbrânicе de Yosef olarak bilindiği⁹⁰; İbrâhîm'in oğlu İshâk'ın oğlu Ya'kûb'un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.⁹¹ Bu isimler, sadece göçebe kâbile reisi (Patriark) olarak görülmüş, peygamber kabul edilmemiştir.⁹²

Kur'ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Esk-i Ahid'de tahrîf edilen ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr⁹³ Ahd-i Atik'de kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

Kur'ân, İncil'de Feraklît⁹⁴ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamıştır. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: *"Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Ben Allah'ın benden önce gönderdiği Tevrat'ı tasdik edici; benden sonra gelen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici peygamberiyim."*⁹⁵ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere değildir. Kur'ân bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bu gün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş olan Hz.

⁸⁴ 2. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

⁸⁵ el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

⁸⁶ en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

⁸⁷ Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26.

⁸⁸ Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

⁸⁹ Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

⁹⁰ Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

⁹¹ Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

⁹² William Binner, "Studies of Islamic and Judaic Traditions II", Scholars Press Atlanta Georgia, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. (İstanbul: y.y, 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes'in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

⁹³ Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'ı aynı kişi kabul eder), 42/401-402.

⁹⁴ İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleyman. Tefsîru Mukâtil. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halil Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

⁹⁵ es-Sâff 61/6.

Muhammed'in ismini Ahmed⁹⁶ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'an, Tevrât'ta "Mûsâ'nın kardeşi"⁹⁷ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.⁹⁸

Kur'an, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât/İncil) Hz. Muhammed'e/peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir: "Onlar yanlarındaki Tevrat ve İncil'deki peygamberlerdir."⁹⁹ ve "Andolsun Allah'ın yâhudî ve nâsârî peygamberleri için, onları kendilerine gönderdiğim her peygambere, 'Ey Muhammed, sen de bizim gibi bir peygamberdin.' diye vahiy göndermişimdir. Eğer sizler onları inkâr ederseniz, ben de onları inkâr ederim." Kur'an, Tevrât/İncil'de var olup, sonradan tahrif edilen peygamberlere imanı zikrederek bu kitaplardaki vahyi muhafaza etmiştir.

Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde var olan/sonradan kaybolan tevhid/ahiret/nübüvvet vb inanç esasları Kur'an'da kayıt altına alınıp muhafaza edilmiş; hatalı/yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'an önceki kitaplarda/sahifelerde var olan namaz/zekât ibadetinden bahsetmektedir: "Rabbinin adını anıp namaz kılp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. (Oysa) ahiret hayatı daha kalıcıdır. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır."¹⁰¹

Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde, İlk sahifelerde¹⁰² "فصلي" (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmaktadır. İlk sahifeler, başta Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifeleri olmak üzere bütün peygamberlerin sahifeleridir.¹⁰³ Peygamberler arasında Hz. İbrâhîm'in (a.s.) tercih edilmesinde nebilerin atası, şeriatının ilk şeriat olmasının; Hz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hz. Mûsâ'nın (a.s.) Hz. İbrâhîm'in şeriatını izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatının gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiştir. Namaz ibadetinin beş vakit namaza işaret ettiğini her nebinin şeriatıdır.¹⁰⁴ İbn Abbâs, Fesallâ kelimesinin beş vakit namaza işaret ettiğini belirtmiştir.¹⁰⁵ Bu

⁹⁶ es-Sâff 61/6.

⁹⁷ Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

⁹⁸ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

⁹⁹ el-A'râf 7/157.

¹⁰⁰ el-Mâide 5/12.

¹⁰¹ el-A'lâ, 87/14-19.

¹⁰² Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁰³ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/ 135-137.

¹⁰⁴ Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

¹⁰⁵ Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

kelimenin dua anlamında olduđu¹⁰⁶, Fıtr günündeki Bayram Namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fıtr zekâtı ve bayram namazının Mekke’de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf kabul edilmiştir.¹⁰⁷

Kanaatimizce; Kur’ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin var olduğunu zikretmektedir. Bu ayet diğer ayetlerle beraber incelendiğinde Fesallâ kelimesinin bütün nebilere namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur’ân; Hz. İbrâhîm’in/Hz. İsmâ’îl’in¹⁰⁸, Hz. Şuayb’in¹⁰⁹ Hz. Mûsâ’nın¹¹⁰, Hz. Zekariyyâ’nın¹¹¹, Hz. Meryem’in¹¹², İsrâîloğullarının¹¹³, Hz. İsâ’nın¹¹⁴, Hz. Muhammed’in¹¹⁵ namazından bahsetmiştir. Hz. Lokmân’ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹¹⁶

Rûm 30/39. ayet hariç zekât ibadeti (واقموا الصلوة واتوا الزكوة) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹¹⁷ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışını Kur’ân şöyle haber vermiştir: “...¹¹⁸ Kâbe merkezli hac ibadetinin¹¹⁹, kurban¹²⁰ ve karz-ı hasen¹²¹ gibi ibadetlerin önceki nebilere var olduğu Kur’ân’da zikredilmiştir. Bir kısmı günümüze ulaşmamış; bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş olan sahifelerde/semâvi kitaplarda namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinin var olduğu Kur’ân’ın müheyminliğinde bilinmektedir.

Ezcümle Kur’ân’ın önceki vahiyleri koruması namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

¹⁰⁶ Taberî, *Câmi’u l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁰⁷ Râzî, *Mejâtihu l-ğayb*, 31/135-137; Ebû’Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü t-te’vil fi me’âni t-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415), 4/418, 419.

¹⁰⁸ İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

¹⁰⁹ Hûd 11/87.

¹¹⁰ Yûnus 10/87.

¹¹¹ Âl-i İmrân 3/39.

¹¹² Âl-i İmrân 3/43.

¹¹³ el-Mâide 5/12.

¹¹⁴ Meryem 19/31.

¹¹⁵ Tâhâ 20/132.

¹¹⁶ Lokmân 31/17.

¹¹⁷ bk. Şa’râvî, *Havâtur*, 19/11658.

¹¹⁸ el-Bakara 2/183.

¹¹⁹ bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97 ; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. ayetteki mesâbeten kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Ayetteki linnâs kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem’den itibaren Kâbe’yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. **Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî** el-Cessâs, *Ahkâmü l-Kur’ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

¹²⁰ Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

¹²¹ el-Mâide 5/12.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebide aynı olduğu Kur'an'da anlatılan peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Kur'an'ın dinin bu hükümlerinde müheyminliği makalenin bu bölümüne kadar olan kısmında anlatılmıştır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuştur. Her bir nebiye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiştir. Bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: *"Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim"*¹²⁷ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir: *"Benimle benden önceki peygamberlerin misali şuna benzer. Bir adam bir ev inşa etmiş, bir köşede bir kerpiç yeri hariç, evi güzelce yapıp süslemiş, İnsanlar evin etrafında dolaşırken kerpiç yeri için konuşurlar: 'Bu kerpiç ne için buraya konmuş? Bu kerpiç de yerine konsaydı, demişler. İşte o kerpiç benim. Ben peygamberlerin sonuncusuyum."*¹²⁸

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem'in risâletinde Habil/Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹²⁹ olduğu Kur'an'ın müheyminliğinde bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetme, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'in gönderilen vahiylerde bu kusurların yasaklandığı Kur'an'ın müheyminliğinde öğrenilmektedir.¹³⁰

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹³¹ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığını yine Kur'an'ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur'an'dan önce inen vahiylerde fâizin¹³², kibrin¹³³ yasaklandığını Kur'an haber vermiştir. Bu kusurların var olduğu bütün kavimlere gönderilen nebilere indirilen vahiylerde mevcudiyeti Kur'an'ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

¹²⁷ Enes b. Mâlik, Muvattâ, thk. Muhammed Mustafa el-Azami (Müessesetü Zâhid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

¹²⁸ Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahîh*, thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'ü's-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

¹²⁹ el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

¹³⁰ eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

¹³¹ el-A'râf 7/80.

¹³² el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

¹³³ bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde var olduğu görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan/emredilen eylemlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri/kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹³⁴

Ana-babaya iyilik¹³⁵, sıla-i rahim¹³⁶, insanlara güzel söz söylemek¹³⁷, adaletli olmak¹³⁸, isar ruhuna sahip olmak¹³⁹, ilâhî imtihanda sabırlı olmak¹⁴⁰, merhametli olmak¹⁴¹, temiz kalpli olmak¹⁴², kimsesizleri korumak¹⁴³, halim ve bağışlayıcı olmak¹⁴⁴ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemektedir. Sadece dinin aslına/fürûuna yönelik esaslardan bahsedilmektedir. Bu kıssaların büyük bir bölümü peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriğini kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza altına almıştır. Tahrif edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh/Mensûh, Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda/sahifelerde neshedilen/edilmeyen hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsîh/mensûh ve tahrif bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsîh/Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kavramının neshedilen ile neshedilmeyeni ayırt etme anlamında da olduğu önceden zikredilmiştir. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrat'ta/HZ. İsa'ya indirilen İncil'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsa'nın şeriatı Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümleri

¹³⁴ el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

¹³⁵ el-Bakara 2/83.

¹³⁶ el-Bakara 2/83.

¹³⁷ el-Bakara 2/83.

¹³⁸ Sâd 38/26.

¹³⁹ el-Bakara 2/83.

¹⁴⁰ el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Ğâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

¹⁴¹ el-Bakara 2/83.

¹⁴² es-Sâffât 37/84.

¹⁴³ el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

¹⁴⁴ et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

helal kabul etmiştir: “Benden önceki Tevrât’ı [redacted] şeyleri helal kılmak için gönderildim.”¹⁴⁵

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te’dib için bazı hükümlerin Tevrât’ta haram kılındığı belirtilmiştir¹⁴⁶: “[redacted] karışanlar dışındaki, iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. İşte böyle azâmlıklarından dolayı onları cezalandırdık. Biz elbette doğru söyleyenleriz.”¹⁴⁷

Allah’ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁴⁸ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁴⁹ Bu durum şu ayetlerde zikredilmiştir: “Yahudilerin zulümleri sebebiyle kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri haram kıldık”¹⁵⁰; “İsrailin kendisine haram kılması hariç bütün yiyecekler İsrâiloğullarına helal idi.”¹⁵¹

Kur’ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri/zorbalıkları sebebiyle, kendilerinden önceki/sonraki nebilerin şeriatlarında helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak “Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimsevi Allah volundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları, insanların mallarını haksız yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş sevi, onlara haram kıldık...”¹⁵² ayetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun/kısa süreli olan hükümlerdir. Bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler de yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bir sonraki şeriat bu hükümlerin yerine yeni ortaya çıkan ihtiyaçlara/şartlara/maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)’dür. Bu hal, şu ayetle açıklığa kavuşturulmuştur: “Bir ayeti nesheder veya unutturursak, ondan daha iyisini ya da onun benzerinin getiririz.”¹⁵³

¹⁴⁵ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁴⁶ Şa’râvî, *Havâtır*, 5/3181.

¹⁴⁷ el-En’âm 6/146.

¹⁴⁸ bk. Ebû Zehre, *Zehretü’-t-tefâsir*, 4/2227-2228.

¹⁴⁹ Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

¹⁵⁰ en-Nisâ 4/160.

¹⁵¹ Âl-i İmrân 3/93.

¹⁵² en-Nisâ 4/160-161.

¹⁵³ el-Bakara 2/106.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram/helal kılması, zamana/şartlara göre muvakkat bir zaman içerisinde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat süre tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur: *“... tavsiiye eder. Bir diğerk doktor ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade ... arz edilen konuda, ... yoktur.”*¹⁵⁴

Hiz. İsa (a.s.) Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁵⁵ zamanın/şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdîl etmiştir: *“Benden önce gelen Tevrâtı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve rabbiniz tarafından size bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.”*¹⁵⁶

Kur'ân'da da, Hiz. Muhammed'in (s.a.s.), insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri/yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun/kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir: *“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Başöle ... ümmi peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır, ...”*¹⁵⁷

Bu ayetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak inzal edildiği Kur'ân'ın murakıplığında müşahede edilmektedir.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyete sahip oldukları haber verilmiştir: *“Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden kaydırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak işittik karşı*

¹⁵⁴ Abdullâh Draz, *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

¹⁵⁵ es-Sâff 61/6.

¹⁵⁶ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁵⁷ el-A'râf 7/157.

geldik'... derler..."¹⁵⁸ Dili eğip/bükme anlamını ihtiva eden Leyy kavramı, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet, manasına hâvî râinâ sözüyle "Koyunlarımızı otlat, sözleriyle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol." ya da ruûnet kökünden türediği haliyle "Bizim ahmağımız" anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) anlamında kullanmışlardır. Yine başına taş dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁵⁹

Bu ayetteki tahrîf kavramı iki şekilde te'vîl edilmiştir:

1. Cehaletleri nispetinde manayı tebdil edip değiştirme, te'vîlini, tefsirini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiş¹⁶⁰; el-Kelime ifadesinin Tevrât olduğu zikredilmiştir.¹⁶¹ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te'vîl edildiği ifade edilmiştir.¹⁶²

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir/te'vîl yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı müşahede edilmektedir. Bu minvalde Kur'ân önceki vahiylerin tahrîf edilip/edilmemesi hususunu müheymin vasfıyla denetlemektedir.

2. Lafzın ve yazının bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁶³ Allah hüküm koyduktan sonra onun koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler, şeklinde tefsir edilmiştir.¹⁶⁴ Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde te'vîl edilmiştir.¹⁶⁵ Kur'ân müheymin özelliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip/edilmediğine şahitlik etmiştir.

¹⁵⁸ en-Nisâ 4/46.

¹⁵⁹ Ebü'l-Hasen el-Ahfeş el-Evsat, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493; Zemaşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi li'ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısıryye, 1384/1964), 5/243; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

¹⁶⁰ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 8/432; Mâtürîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

¹⁶¹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 8/432.

¹⁶² İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

¹⁶³ Mâtürîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

¹⁶⁴ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

¹⁶⁵ Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935), ayetteki el-Leyy kelimesinin hem lâfzî hem de te'vîl tahrifâtına tekâbü'l ettiği görüŖünü benimsemiŖtir.¹⁶⁶

Levh-i mahfûz, baŖta Kur'an olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur'an'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin aslı levh-i mahfûzda muhafaza edilmiŖtir: "..... kitaptır. O korunmuŖ bir levhada (Levh-i Mahfûz) dır."¹⁶⁷

Elmalılı (öl. 1361/1942), her Ŗeyin varlık sahnesine çıkıŖından önce, Allah'ın ilminde olduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da korunduğunu, burada bozulmaktan/yanlıŖlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini düşünmektedir.¹⁶⁸

İbn Abbâs'a¹⁶⁹ ya da Buhârî'nin kendisine ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî'nin Sahîhi'nin Tevhid bölümünde zikredilen

"وَلَيْسَ أَحَدٌ يَزِيلُ لَفْظَ كِتَابٍ مِنْ كُتُبِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَلَكِنَّهُمْ يُحَرِّفُونَهُ، يَتَأَوَّلُونَهُ عَلَى غَيْرِ تَأْوِيلِهِ"

.....¹⁷⁰ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın değil sadece mane'vî (te'vîl) tahrifâtın varit olduğunu dillendirmesine delil teŖkil etmiŖtir.¹⁷¹

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) ise "Ey Müminler! Nasıl okuyorsunuz? Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu deđiŖtirilmemiŖ haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın diyerek az bir değere deđiŖtirdiklerini haber vermiŖtir. Size gelen ilim onlardan bir Ŗey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran niç kimseyi

¹⁶⁶ ReŖid Rızâ, Menâr, 3/283,284.

¹⁶⁷ el-Bürüc 85/21-22; Buhârî, Ŗehâdât, 29, 2424; bk. Mekki b. Ebî Tâlip, el-Hidâye, 3/2016; Taberî, Câmi'u'l-beyân, 11/345-346; İbn Kesir, Tefsîru'l-Kur'an, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir YaklaŖım", çev. Mesut Kaya, Marife 1 (2013) 211.

¹⁶⁸
¹⁶⁹ Bu ibarenin İbn Abbas'a ait olmadığı ifade edilmiŖtir. bk. Ebu'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, Fethu'l-bârî Ŗerhu Sahîhi'l-buhârî, NeŖr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

¹⁷⁰ Buhârî, Tevhîd, 55.

¹⁷¹ İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 13/523-526; Mesut Kaya, "Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine YaklaŖım Üzerine", Ŗırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 8/17 (2017/2), 8/36-48.

görmedik.”¹⁷² ifadeleriyle lafzî tahrîfâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.¹⁷³

Kanaatimize göre, ilâhî vahiylerin aslının tamamı, Levh-i Mahfûz’da zabtedilmekle beraber Kur’ân’la da korunmuştur. Çünkü Kur’ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Ayrıca semâvî kitaplarda hangi hükümlerin var olduğunu, tahrîf edilen/edilmeyen, neshedilen/edilmeyen hükümleri ibraz etmiştir. Kur’ân bazı hükümleri Hz. Muhammed’in risâletinde onun ümmetine peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş ve yasaklamıştır. Kısaca Kur’ân Allah’ın (c.c.) vahyettiği sahifelerden/kitaplardan neshedileni/neshedilmeyeni, değiştirilene/değiştirilmeyeni, tahrîf edilene/tahrîf edilmeyeni Müheymin vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

Allah (c.c.), Kur’ân’ı koruyacağını taahhüt ederken Kur’ân vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Bu kitaplarda/sahifelerde yok olup kaybolan, tahrîf edilen hükümleri koruma altına almış; neshedilen/neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır.

Kur’ân’daki peygamber kıssalarının büyük bir bölümü peygamberlere indirilen vahiyden müteşekkildir. Kur’ân önceki kitaplarda/sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât, mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; bu vahiylerin yalan/yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir.

Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrîf edilmesi, peygamberimizin Kur’ân’ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur’ân’ı muhafaza etmiştir. İnen ayetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz/sema yoluyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyîn edilmesi vd. önlemlerle Kur’ân korunmuştur. Bu koruma daha önce inen semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır.

Kur’ân’ın önceki vahiylerle müheyminliği peygamber kıssaları bağlamında yüksek lisans/doktora formatında ele alınabilir. Kur’ân’ın Tevrât’ın/İncil’in aslına dair müheyminliği

¹⁷² Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ’tisâm*, 25.

¹⁷³ Kaya, “Buhârî’nin Tahrîf Meselesine Yaklaşım Üzerine”, 40.

doktora tezi olarak çalışılabilir. Bu makalede daha geniş/detaylı ele alınması mümkün değildir.

Sonuç olarak Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhâfiz, tanık, emin, kontrolcü, murakıp, tasdik edici bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki vahiyleri sağlama vasfı vardır. Tevrât ve İncîl'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bu gün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir.

ESKİYEN

Kaynakça

- Adam, Bâkî. "Üzeyr". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfef, Ebû'l-Hasen el-Evsat. *Me'âni'l-Kur'an li'l-Ahfef*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010).
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. Sünenü kübrâ, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of Islamic and Judaic Traditions II". Scholars Press Atlanta Georgia, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehir b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağlı, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'an*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüsşuûd, Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'l-akl-ı selim ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'âni li'l-Kur'an*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415.
- İbn Âdil, Ebû Hafis Sırâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*. thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed el-Ebdülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rîfe, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnâvût. Adil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. Muvattâ, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004. *Hüsni'l-huluk*, 8.

- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrifi? - Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2)
- Kondî, Şaban. *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkîllânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'an Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vîlâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverîdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bülûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârîka Mecmû'atü Resâilî Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârîka Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebû'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, Marife 1 (Konya: 2013).
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., Fedâil, 21 (2286).
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Râgıb el-İsfahânî, Ebû'l-Kâsım. *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşid Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtır*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lüğaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1993.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmi, 1998.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiylere Korunmuşluğu Üzerine

Yazar : Aslan ÇITIR Sayfa Sayısı : 28 Kelime Sayısı : 8006 Karakter Sayısı : 68152

ORJİNALLİK RAPORU

BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
%22	-	-	-

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Necmettin Erbakan Üniversitesi - Kur'ân-ı Kerim'de dinin birliği	%17
2	Ebook - Kuran	%1
3	[ÇIKARILAN KAYNAK] # - Kuran-ı Kerim	<%1
4	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Dergipark)- Metnin mi Yorumun mu Tahrifi? -Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşımı Üzerine-	<%1
5	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Fatih Üniversitesi - Word sense disambiguation for Turkish lexical sample	<%1
6	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Uluslararası Spor Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi (Dergipark)- Elite athletes' characteristics in esthetic sports related to body composition, physiology, bone mineral density and nutrition	<%1
7	[ÇIKARILAN KAYNAK] # The Historical Research Foundation - Historiography in the Reign of Suleyman the Magnificent	<%1
8	ASOS Yayınevi - HZ. PEYGAMBER'İN ÜMMETİNE BIRAKTIĞI MİRAS OLARAK "EL- KİTÂBİ"	<%1

9	[ÇIKARILAN KAYNAK] # İstanbul Üniversitesi- Pozitivist ve materyalist Osmanlı aydınlarının basın aracılığı ile kadın kimliğini yeniden inşası (1908-1912)	<%1
10	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Ankara Üniversitesi- Rus oryantalistlerinin siyer çalışmaları (19. ve 20. yüzyılları)	<%1
11	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Selçuk Üniversitesi- Sünnet-vahiy ilişkisi	<%1
12	[ÇIKARILAN KAYNAK] # 0- İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din E&itimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme	<%1
13	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Cumhuriyet İlahiyat Dergisi (Dergipark)- Gözlerden Kaçmış Bir Fetâva Mecmûası: Bostânu Şekâ'iki'n-Numan	<%1
14	http://arxiv.org - Internet Source	<%1
15	Marmara Üniversitesi - Ebû bekr el-Bâkılânî'nin metinleşme süreci bağlamında Kur'ân savunusu -El-İntisâr örneği-	<%1
16	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Öndokuz Mayıs Üniversitesi- Kıraat farklılıklarında vahiy katiplerinin rolü	<%1
17	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Süleyman Demirel Üniversitesi- İlköğretim okulu yöneticilerinin öğrenci çatışmalarını yönetmede kullandıkları çatışma yönetim stratejileri	<%1
18	Marmara Üniversitesi - Kur'an'ın tasrîf üslûbu (Tahlili ve Temellendirilmesi)	<%1
19	[ÇIKARILAN KAYNAK] # 0- Internet Source	<%1
20	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Bilimname (Dergipark)- "Boşlukların Tanrı'sı" İfadesi ve Kelâmî Açıdan Değerlendirilmesi	<%1
21	[ÇIKARILAN KAYNAK] # www.ktp.isam.org.tr- Hadis/Sünnet Işığında Kız Çocuklarına Verilen Değer	<%1

22	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Dergipark)– KUR'ÂN'DA "GAFÜR" İSMİ VE GEÇTİĞİ ÂYETLERLE İLGİSİ	<%1
23	Ankara Üniversitesi - İbn Atiyye'nin tefsirinde Hz. Peygamber'e yönelik hitapları ele alış biçimi	<%1
24	Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi - AYETLER IŞIĞINDA CAHİLİYEDEN İSLAM'A KIZ ÇOCUĞU/KADIN HAKLARININ TAHVİLİ	<%1
25	www.ktp.isam.org.tr - "Mânası Sahihtir" Tabiri ve Hakkında Bu İfadenin Kullanıldığı Rivayetler	<%1
26	- Hayreddin Karaman & Mustafa Çağrırcı & İbrahim Kâfi Dö& Sadrettin Gümüş - Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir	<%1
27	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Cumhuriyet İlahiyat Dergisi– Şâh Velî Ayıntâbî'nin el-Kevâkibü'l-Muzî'e fi't-Tarîkatî'l-Muhammediyye Adlı Risâlesi ve Tahlîli: Üç Hadis Üç Hakikat	<%1
28	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Akademik Siyer Dergisi– Mâtürîdî'nin Siyer'e Dair Kritik Ettiği Bazı Rivayetler	<%1
29	Atatürk Üniversitesi - İbrahîmî dinler olgusu	<%1
30	Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (KTUİFD) (Dergipark) - Mevdûdî'nin Enfal 67 ve 68. Ayetler Hakkındaki Yorumuna Eleştirel Bir Yaklaşım	<%1
31	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Karabük Üniversitesi– Nûh b. Mustafa el-Konevî'nin Tenvîru Besâiri Ulî'l-Elbâb bi-Tefsîri Dekâiki Ümmî'l-Kitâb adlı Fâtiha sûresi tefsiri (inceleme ve metin)	<%1
32	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Erciyes Üniversitesi– M. Zeki Duman'ın Beyânu'l-Hak isimli tefsirindeki hadislerin tahriri ve değerlendirilmesi	<%1
33	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Sivas Cumhuriyet Üniversitesi– Muhammed B. Nasr el-Mervezî'nin hadisçiliği ve es-Sünne adlı eserindeki metodu	<%1
34	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Marmara Üniversitesi– Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de İdris Peygamber	<%1
35	Ankara Üniversitesi - Hıristiyanlık ve İslamiyet'te vahiy anlayışı	<%1

36	Selçuk Üniversitesi - 16. yüzyıl mesnevilerinde ayet ve hadis iktibasları	<%1
37	Bursa Uludağ Üniversitesi - Taberî tefsirinde siyer rivayetleri (Medine dönemi)	<%1
38	Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Seyyid Kutup ve İzzet Derveze'nin tefsirlerinde mekki ve medeni sureler bağlamında kur'an kıssaları	<%1
39	[ÇIKARILAN KAYNAK] # HiperKitap - İstanbul : Yediveren Yayınları - Kuran'da Hz. İsa ve Hz. Meryem	<%1
40	0 - Eski Ahitte Peygamberlere Atfedilen Ahlaki Zaaflar ve Günahlar	<%1
41	Tasavvur - Tekirdağ İlahiyat Dergisi (Online) - Mustafa Öztürk'ün "Kur'an'ın Tarihsel bir Hitap Oluş Keyfiyeti" Makalesi Özgülünde Kur'an'ın Tarihselci Bir Perspektiften Tevili Üzerine Bir Eleştiri	<%1
42	[ÇIKARILAN KAYNAK] # 0 - Internet Source	<%1
43	www.ktp.isam.org.tr - Peygamberlerin Masumiyeti Açısından Hz. İbrâhim Kıssası - Tefsirlere Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım-	<%1
44	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Harran Üniversitesi - Esbab-ı Nüzul bağlamında Haşr Suresi ve getirdiği hükümler	<%1
45	Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Tıbbî gelişmeler paralelinde abdest ve orucu bozan durumlar	<%1
46	0 - InternetSource	<%1
47	Tasavvur / Tekirdağ İlahiyat Dergisi (Dergipark) - Tek Partili Dönem Türkiye'sinde Mûsikî Politikaları: Dini Mûsikî Örneği	<%1
48	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Marmara Üniversitesi - Kur'an kıssalarının ahlaki boyutu	<%1
49	0 - Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi ŞÜİFD Cilt: 8 - Sayı: 18 Sayı Tam Dosyası.	<%1

50	[ÇIKARILAN KAYNAK] # www.ktp.isam.org.tr- el-Müdesir 11-26. Âyetlerine Sosyal Psikoloji Teorileri Çerçevesinde Bir Bakış – A Review of el-Muddaththir 11-26 in the Framework of the Social Psychology Theories	<%1
51	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Marife-Dini Araştırmalar Dergisi (Dergipark)- Tefsirde İsrailiyyata Farklı Bir Yaklaşım	<%1
52	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi - Mâverdî'nin en-Nüket ve'l-Uyûn adlı tefsirinde isrâiliyyât	<%1
53	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Fırat Üniversitesi- Eğitim fakültelerinde uygulanan fen eğitimi programı konusunda, aynı alanda öğrenim gören 1. ve 4. sınıf öğretmen adaylarının algıları	<%1
54	[ÇIKARILAN KAYNAK] # Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi- Zemahşerî'nin Ahkâm Âyetlerini Yorumlama Metodu Bağlamında Fıkıhçı Kişiliği –el- Keşşâf Örneği-	<%1
55	www.ktp.isam.org.tr - Kur'an-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler	<%1
56	e-Şarkiyat İlimi Araştırmalar Dergisi - KUR'ÂN'DA TASRÎF OLGUSU VE KUR'ÂN KISSALARINDA KARYE/MEDİNE KELİMELERİNİN TASRÎFİ	<%1

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

1. Değerlendirme

Hakem Değerlendirmesi-1

Değerlendirme Tarihi: 06-09-2021

Değerlendirdiği Dosya: Makale İlk Hali

Form Cevabı:

Tarih / Date: 06-09-2021 (Yazara Açık)

Makalenin Ağırlıklı Sınıfı / Submission Category:: Araştırma / Research
(Yazara Açık)

Başlıklar yazının konusunu kısa açık ve yeterli ölçüde yansıtıyor mu? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Makale dilbilgisi kurallarına uygun açık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışmanın konusu yeterli ölçüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: Kısmen / Partially (Yazara Açık)

Çalışmanın amacı yeterli ölçüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: Kısmen / Partially (Yazara Açık)

Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?: Kısmen / Partially (Yazara Açık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? /Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: *Evet / Yes* (Yazara Açık) **Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the**

bibliography?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tekrar incelenmesi gerekir mi? / Should it be reviewed again after revisions: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Yazara Not: *Makale metni üzerinde ve kenarlara düştüğüm balon notlarında belirttiğim hususların dikkatle gözden geçirilmesi gerekir. (Yazara Açık)* **Editöre Not:** *Yazıyı tekrar görmek isterim.*

Öneri: *Minör Revizyon* (Yazara Açık)

Hakemin Yükleği Değerlendirme Dosyaları

-Yazar, makalede çok fazla iddialı, kesin yargılı konuşuyor. Bunların bir kısmının hakikati olmayabilir.

-Makalede çok fazla / işareti kullanılıyor. Okumayı bozuyor, anlaşılmayı karmaşık hale getiriyor, böyle bir Türkçe bilimsel makale yazılmamalı. Tamamı kaldırılmalı ve daha anlamlı cümleler kurulmalı. Metinde bazı düzeltmeler yapıldı.

-Muhammed Mustafa el-'Azamî'nin Kur'an Tarihi kitabına bakılmalı

-En önemlisi de makalede metodolojik sorunlar çok. Şunları özellikle belirtmeliyim (aşağıdaki notlarıma bakılabilir):

1. Bu çalışmanın iyi bir tefsir çalışması olabilmesi için ciddi bir şekilde yeniden gözden geçirilmesi lazım. İlk yedi sayfa, yani 2.başlığa kadar okuyup metin kenarına balonlarla yaptığım açıklamaları dikkate alarak yeniden bir inceleme yapmak gerekir.

2. Çok şey yazılmış gibi gözüküyor ama tekrarlar çok, belli bir fikir etrafında dönüp duruyor.

3. Kaynaklandırma sorunu: İlgisiz ayetler delil getirilmiş; dil incelemesi için klasik sözlükler yok; vs.

-Sonuç, sonuç olmaktan çok uzaktır (notlarıma bakılabilir).

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz: Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiilerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği-müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın Müheyminliği müheyminliği ele alınmıştır. Kur'ân'da biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde Müheymin-müheymin kavramı kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın (c.c.) koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, Kur'ân'ın önceki vahiileri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin/kitapların Allah'ın (c.c.) kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanları ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ya da /İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, mevcut bu gün nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir acaba onlar nerededir.? Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezeümle, Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiidir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiileri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bu gün elimizde mevcut olan Tevrât ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, Tevrat, İncil, İlâhî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract: Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined. The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have

been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an. As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı ~~nakledilen~~ rivayetler, Kur'ân, İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik taraflı/~~sübjektif/art niyetli~~ çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen ~~tahrîf/tahrîf, /tebdîl, tağyîr~~ kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği/te'vîl tahrîfâtının yapıldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına binaen bu çalışmada Kur'ân'ın ~~Müheyminliği-müheyminliği~~ incelenmiştir.

Tevrât'ın/İncil'in aslının/Kur'ân'ın ve peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına istinaden muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin olması normaldir. Kur'ân'ın “Onlar kendilerine zikredilenlerin (~~öğütlerin/kitabın~~) önemli bir kısmını unuttular.”² ~~âyetinde zikredildiği~~ üzere unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Bu minvalde muharref Tevrât'ın ve İncil'in bazı ifadeleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi/mensûhu, tahrîf edileni/edilmeyeni, önceki vahiylerin aslında var olanı/~~ve~~ insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam bağlamında tahrîf edilenle edilmeyen metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların/sahifelerin lâfzen/manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Allah (c.c.) Kur'ân-ı Kerim'i koruyacağını “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun muhafızı da biziz.” (el-Hicr 15/9) âyetiyle taahhüt etmiş, ~~onu~~ Hz. Peygamber, ashabı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle/sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesiyle lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İlk vahiyden itibaren âyetler vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış, ezberlenmiş, başta ~~Hz. peygamberimiz-Peygamber~~ olmak üzere sahabenin birçoğu inzal olan her bir âyeti ezberlemiştir.

Bu metotla Kur'ân ~~hem~~ satırlarda/~~hem de~~ sadırlarda korunmuştur. İnen âyetlerin her Ramazan ayında hatadan beri bir şekilde doğru yazılıp/ezberlendiği Hz. Muhammed/Cebrâil arasında arz/sema metoduyla denetlenmiştir. Bu metot, İslâm ümmetinde mukabele geleneğinin kaynağı olmuştur.

1 bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağır, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ/tebyîn edilmesidir. İnen vahiy Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî/husûsî olanı ve mutlak/mukayyeti tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁴

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde nazil olan semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar/sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan/sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların/sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bu gün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁵ ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılammıştır. Bu makalede Furkân'ın önceki vahiylerde koruduğu hükümler, müheymin kavramının lügat anlamı, Kur'ân'daki muhtevası ele alınacaktır. Önceki vahiylerden neshedilip/edilmeyenler, tahrîf edilip/edilmeyenler, önceki nebilere inzal edilen hükümler müheymin kavramı kapsamında incelenecektir.

1. Müheymin Kavramı elimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan Müheymin-müheymin kavramı kelimesi biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde zikredilmiştir. Bu kelime ismi fâil olarak *Hey-me-ne* kökünden türemiştir. Bu vezinde *Hey-me-ne/sey-ta-ra/hem-ye-ra/key-ga-ra* haricinde başka bir kelime yoktur.⁶

Lügatte; rakıb, hafız (gözeten, muhafaza eden)⁷, yöneten⁸, denetim altında tutan⁹ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan¹⁰ gibi anlamlara gelmektedir. Ebü'l-Bekâ'nın Müheymin'in-müheymin'in aslının Müeymin-müeymin olduğunu; Müeymin'in ise el-Emânetü emânetü (emanet)'den türediğini söylediği nakledilmiştir.¹¹

Allah'ın (c.c.) “el-esmâü'l-hüsnâ”sından (en güzel isimlerinden) biri olan el-Müheymin-müheymin kelimesi; kavramı

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahtır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, ~~gören~~, gözetendir ~~ve~~ yönetendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir.”¹²

âyetinde görüp /gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır. Bu âyetteki Müheymin-müheymin kelimesine farklı anlamlar yüklenmiştir.

4 bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 46-143; Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

5 ~~bk.~~ Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018).

6 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

7 Ebü'l-Fazl Cemâlüddin İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab arab* (Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254.

8 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lügaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

9 Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi 'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

10 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

11 Ebü Hafs Sırâcüddin İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

12 el-Haşr 59/23.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *Müheymin-müheymin* kavramını iki yerde ele almıştır. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *Şehîd*¹³; diğesinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn-emin* anlamı vermiş; Katâde ise Mâide 5/48. âyeti “Allah (c.c.) kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu”¹⁴ şeklinde sâbık vahiyleri doğrulayan/onaylayan/tasdik eden anlamında *el-Musaddık-musaddık kavramıyla kelimesiyle* açıklamıştır. Allah (c.c.), her konuşulana, dünyada geçmişten günümüze olan/bitene, geçen/kalan her bildirilene, âhirette olacak olanların hak olduğunu doğrulayan, tasdik eden, Kur’ân önceki ilâhî vahiyleri doğrulayıp, onaylayan, tasdik eden anlamları verilmiştir.¹⁵

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız manalarında, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁶ Müheymin kavramının kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir¹⁷:

1. Bu kavram, *Heyhey-me-ne/ Yüyü-hey-mi-nü* kalıbında gelir, denetlenen, gözetlenen her şey, *Müheymin müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir. Bu görüş, Halîl ve Ebû Ubeyde tarafından kabul görmüştür.

2. Bu kavramın aslının “*Â-me-ne/Yü’-mi-nü*’den *Müeyminün* (مؤمن) olduğu, “Varlıkların rızkını temin eden” manasına geldiği nakledilmiştir.

2.1. Kur’ân’ın Kur’ân’da Müheymin Kavramına Kelimesinin Kullanımı Genel Yaklaşımı

Müheymin kavramı, Kur’ân’ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak hak ile indirdik. Artık aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”¹⁸ âyetinde zikredilmiştir.

Kur’ân, Allah’ın (c.c.) vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız, şahit, hâkim ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır. Kur’ân, kendisine muhalif olan, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlarla amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahriften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın (c.c.) muhafazasında olan bir kitap olarak tanıtılmış, Tevrât ve İncil’le hükümün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.¹⁹

Kur’ân, kendisinden önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetene, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin/kitapların Allah’ın (c.c.) kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayırt eden bir ölçüdür. Kur’ân’ın Tevrât’ta/İncil’de var olduğunu ifşa ettiği hükümler, bu gün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Bu Kur’ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîloğullarına açıklamaktadır.²⁰

13 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

14 el-Mâide 5/48.

15 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Ebû Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te’vilâtü ehli’s-sünne*. thk. Mecdî Basellûm (Beirut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1426/2005), 6/605; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

16 Ebû’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf ‘an hakâiki ğavâmizi’t-tenzil ve ‘uyûni’l-ekâvil fi vücûhi’t-te’vil* (Beirut: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, 1407/1987), 4/509.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb* (Beirut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 el-Mâide 5/48.

19 Elmalılı, *Hak Din*, 3/253-254.

Allah'ın (c.c.) koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, önceki vahiyleri koruma özelliğine yönelik Kur'an'ın, önceki kitapları muhafaza etmesini, gözetmesini, onlardaki âyetleri doğrulamasını ifade etmektedir. Allah (c.c.), Kur'an'ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'an sayesinde ebediyen bilinecektir.²¹

Necdet Çağıl, “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler, ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'an getir.’ dediler...*”²² âyetindeki *tebdil* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.²³ Çağıl, *tebdil*/tahrîf kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil mana bazında gerçekleştiğini iddia etmiş,²⁴ bu tarz korunmanın niteliğine/nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin/açık/net bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının ancak Kur'an'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'an âyetlerinde varit olan kavramların literal anlamından, Kur'an'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir. Bu minvalde Kur'an, önceden indirilen ilâhî vahiylerin gözetleyicisidir.

Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'an âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.²⁵ Kur'an, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin/kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir. Muhtevasında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'an, önceki ilâhî vahiylerle müheymin (gözetici) olmakla zaman bağlamında evrenselliğini ortaya koymuş, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metnin doğrusu Kur'an tarafından ilan edilmiş olup, âyette zikredilen müheymininden (gözeticilik) maksat da budur.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'an'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde/adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları “*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kafirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'an) inkar ettiler....*”²⁶ âyetinde anlatılmıştır.

Kur'an'ın müheyminliği; *tebdilden* (değiştirilmiş), *tahrîften* (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna/sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'an, şeriatların asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri ibraz edendir. Hz. Âdem'den itibaren nebilere/resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri *tebdilden*/tağyîrden (değiştirme) muhafaza eden, ilâhî sahifelerde/kitaplarda baki/sabit şeriatları birleştirendir.²⁷

20 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur'an, İsrâiloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur'an*, 3/7-8.

21 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 12/371.

22 Yûnus 10/15.

23 Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

24 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

25 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/371; Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

26 el-Bakara 2/89.

27 Muhammed b. Mustafa el-Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü'l akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 3/45.

Kur'ân'ın ilâhî vahiyelere müheyminliği, bu vahiyelerin Kur'ân'la mutabakat sağlayacağını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiş; önceki semâvî sahifelerde/kitaplarda var olan iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır. Allah (c.c.) Kur'ân'ı korumayı “*Muhakkak ki bu Zikri (Kur'ân)'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.*”²⁸ âyetiyle kendine has kılmıştır.

Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere/resullere senin şeriatınla neshedilmemiş şeriatlarıyla/hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî²⁹ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.³⁰ Müheymin kavramı üç şekilde anlaşılmıştır:³¹

1. Kur'ân önceki ilâhî kitaplar için itimat edilendir.
2. Kur'ân önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri onaylayandır.
3. Son nebi Kur'ân için itimat edilen bir peygamberdir.

Cumhuriyet Müheymin kavramını, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması kapsamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem/mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler/kitaplar) hususunda itimat edilendir.³² Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin (denetleyici) devamlılığını sağlamıştır.³³

Ebû Zehre (öl. 1394/1971), “...*Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. Rabbinin rızasına ulaşmıştı.*”³⁴ âyetini Hz. İsmâil'in (a.s.) nesebinden olan nebinin vahyedilen her kitabın üzerinde denetleyici, hâkim, şahit, gözetleyici kitap olan Kur'ân'la geldiği bağlamında tefsir etmiş;³⁵ Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*”³⁶, “*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*”³⁷ âyetleriyle de delillendirilmiştir.³⁸

Beyyine sûresinin “*Tertemiz sahifeleri okuyan*”³⁹ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifeler Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içeriğinde mevcut olduğu “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁴⁰, “*İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁴¹ âyetleriyle

28 el-Hicr 15/9.

29 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal- Tefsir)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

30 Ebû'l-Fidâ' İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128.

31 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

32 Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

33 Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997), 5/3179.

34 Meryem 19/55.

35 Muhammed Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr* (b.y.: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 9/4658.

36 en-Nisâ 4/163.

37 Tâhâ 20/133.

38 Şa'râvî, *Havâtur*, 15/9462.

39 el-Beyyine 95/2.

40 eş-Şuarâ 26/196.

41 el-A'lâ 87/18-19.

desteklenmekle birlikte Kur'ân'ın okunmasının önceki kitapların okunmasını sağladığına “İşte bu benimle birlikte olanların kitabı, bu da benden öncekilerin kitabı (hiç birinde birden fazla ilah olduğuna dair bir bilgi, herhangi bir delil yoktur.)”⁴² âyetinin delalet ettiği, el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “Kur'ân öncekileri tasdik edici”⁴³, “Onların yanındakileri tasdik edici”⁴⁴ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin (gözetici, denetici, tanık) manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajlarının Kur'ân'da varit olduğu⁴⁵; Kur'ân'ın ise bu semâvî kitaplara/sahifelere muhafızlık/müheyminlik/şahitlik ettiği müşahede edilmiştir.⁴⁶ Ezcümle, Kur'ân'ın bir özelliğinin de peygamberimizden önce risâletle görevlendirilen nebilere vahyedilenlere muhafız olması/tanıklık etmesidir.

2. Kur'ân'ın Dinin Aslından Olan Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen, inanç esaslarıdır. Fakat Râgıb el-İsfahânî'nin (öl. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin aslı/fûrûu, muâmelâtın aslı/fûrû, mezâcirin aslı/fûrû vb. şekillerde tasnif etmesine binaen⁴⁷ dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rûkû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmaktadır.

Namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz⁴⁸ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Konumuzu temellendiren âyete (el-Mâide 5/48) ilişkin ele alınması elzem olan asıl konu, Kur'ân'ın ilâhî vahiylere müheyminliğinin nasıl ve hangi yönlerde gerçekleştiğidir. Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inanan/inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini ihtiva eden tevhid ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak tebyîn etmiştir. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilerin ilkidir.

İlk şirk itikadı Hz. Nûh'un kavminde görülmekte olup, Hz. Nûh'a itikadi konularda indirilen vahiylerden birinin tevhid olduğu “Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavmim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.”⁴⁹ âyetinde haber verilmektedir. Aynı ifade/üslup/söz/ikazın Hz. Hûd⁵⁰ ve Hz. Sâlih⁵¹ tarafından kavimlerine ibraz edildiği

42 el-Enbiyâ 21/24.

43 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

44 el-Bakara 2/101.

45 Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

46 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

47 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

48 bk. İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebî Hâtim*, 1/305; İbn Abbâs, *Mikbâs*, 1/25.

49 el-A'râf 7/59.

50 el-A'râf 7/65.

51 el-A'râf 7/73.

Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁵²

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid/ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde var olduğu Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahiy muhafaza etmiştir.⁵³

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda/sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları

“(Ey Muhammed) de ki; ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah’a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah’ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”⁵⁴

âyetlerinde açıklanmıştır.

Âyetteki “كَلِمَةً عَدَلٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ” ifadesi “كَلِمَةً سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ” anlamında tefsir edilmiş,⁵⁵ adalet, adl, insaf⁵⁶ anlamında tefsir edilen müşterek söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁵⁷ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitabın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebîye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁵⁸ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik”⁵⁹ âyetleri delil gösterilmiştir.⁶⁰ Ortak kelimenin, kitapların/resullere indirilen vahiylerin tamamında mevcut olduğu,⁶¹ Kur'ân'ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin bütün nebilerin davetini ihtiva eden tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebîye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁶² ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁶³ âyetleriyle açıklamıştır.⁶⁴ Ortak kelimenin, kitapların/resullerin birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁶⁵

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan (c.c.) başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız”, “Onlar Allah’ın (c.c.) dışında birbirlerini rab edinmesinler” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği *Ulûhiyet Birliğine/Rubûbiyyet*

52 bk. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

53 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

54 Âl-i İmrân 3/64.

55 Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te'vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 8/252.

56 Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 8/252.

57 Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

58 el-Enbiyâ 21/25.

59 en-Nahl 16/36.

60 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

61 Ebüssuûd, *İrşâdu'l-'akl-i selîm*, 2/48.

62 el-Enbiyâ 21/25.

63 en-Nahl 16/36.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

65 Ebüssuûd, *İrşâdu'l-'akl-i selîm*, 2/48.

Birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim (a.s.) arı/saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ'nın (a.s.) Tevrât'taki şeriatının ilk esasını “*Senin ilahın bu Rab'dır. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.*”⁶⁶ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih'e kadar bu yolu takip etmiştir.⁶⁷

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatta bazı fenomen resimler/davranışlardaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁶⁸

Âyetteki ortak kelimenin, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu/olmadığı şeyleri resullerin/nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd-dini (dinin aslını) ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.⁶⁹

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935), “*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz*” âyetinin *Ulûhiyyet Birliğine* delâlet ettiğini, “*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız*” âyetinin ise *Ulûhiyyet Birliğini* desteklediğini; “*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin*” âyetinin *Rubûbiyyet Birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram/helal hükme havi teşrî hakkını kapsamaktadır. Teşrî hakkının sadece Allah'a (c.c.) ait olduğu, Ahbârların/Ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

“*Rivayete göre “Onlar Ahbârları/Ruhbânları rab edindiler.”⁷⁰ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ya Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram/helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.*”⁷¹

Kur'ân'ın İncil'den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanlar, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'ân ise teslis itikadının Hz. İsa'ya nazil olan İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: “*Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahın başka ilah yoktur.*”⁷² Kur'ân, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek⁷³ İncil'de mevcut olan tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırt edip tashih etmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir. Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta ki *Tanrı* mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip,

66 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa'adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri “Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabiyye”*, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

67 Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîru'l-menâr* (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısrıyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

68 Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

69 Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

70 et-Tevbe 9/31.

71 Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî. *Sünenü Tirmizî*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Küttübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

72 el-Mâide 5/73.

73 bk. el-Mâide 5/116-118.

bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.

Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler/iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk âyetinde Yüce Allah'ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Esk-i Ahit'te mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur'ân'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hakk, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği "*Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.*"⁷⁴ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: "*Allah'ın her şeye gücü yeter*"⁷⁵

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyumu, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

*"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da, "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti.. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince "seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi."*⁷⁶

Hz. Musa kıssasının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: "*Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.*"⁷⁷

Kur'ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah'a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: "*Allahın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece "ol" der ve o da olur.*"⁷⁸

Zikredilen bu âyetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin "*Allah'a çocuk isnadı*" gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: "*Muhakkak ki (yaratılışları bakımından) İsa'nın Allah katındaki*

74 el-En'âm 6/103.

75 el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

76 el-A'râf 7/143.

77 eş-Şûrâ 42/51.

78 Meryem 19/35.

durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi."⁷⁹

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka açıdan seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: "O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir."⁸⁰; "Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir."⁸¹

Diğer taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*⁸² ifadesi, Allah'a evlat atfedene sürekli/dâimi/sabit bir reddiyedir. Kur'ân'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen, Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

*"Yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise 'İsa Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar."*⁸³

Bu başlık altında zikredilen âyetler/veriler incelendiğinde Tevrât'ın/İncil'in aslında olmayıp, sonradan ilave edilenler/tahrîf edilenler Kur'ân'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Kur'ân risâlet hususunda da önceki vahiylerde var olup, sonradan tahrîf edilmiş olan bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât'ta sadece kral⁸⁴ olarak takdim edilen Hz. Dâvûd'un⁸⁵/Hz. Süleyman'ın⁸⁶ Kur'ân'da aynı zamanda peygamber olduğu zikredilerek Tevrât'ta tahrîf edilmiş olan vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit'te ilk insan/insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.⁸⁷

Nûh'un nesebi ise Âdem ile Şit'e isnat edilmiş,⁸⁸ Lût'un İbrâhîm'in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran'a geldiğinden bahsedilmiştir.⁸⁹ Yûsuf'un, İbrânce de Yosef olarak bilindiği⁹⁰; İbrâhîm'in oğlu İshâk'ın oğlu Ya'kûb'un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.⁹¹ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.⁹²

79 Âl-i İmrân 3/59.

80 el-En'âm 6/101.

81 el-Cin 72/3.

82 el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmrân 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

83 et-Tevbâ 9/30.

84 2. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

85 el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

86 en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

87 Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

88 Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

89 Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

90 Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

91 Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

92 William Binner, "Studies of İslamic and Judaic Traditions II", *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes'in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

Kur'ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Esk-i Ahit'te tahrîf edilen ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr⁹³ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

Kur'ân, İncîl'de Feraklît⁹⁴ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamış, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: *“Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risaletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.”*⁹⁵ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncîl'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bu gün elimizdeki İncîl'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş olan Hz. Muhammed'in ismini Ahmed⁹⁶ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta *“Mûsâ'nın kardeşi”*⁹⁷ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.⁹⁸

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât/İncîl) Hz. Muhammed'e/peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrat'ta/İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebiye ittiba eden kimselerdir.”*⁹⁹ ve *“Andolsun Allah İsrâiloğullarından metin (sağlam) bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: ‘Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekatınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirsenizsizleri cennete koyarım.’”*¹⁰⁰

Kur'ân, Tevrât/İncîl'de var olup, sonradan tahrîf edilen peygamberlere imanı zikrederek bu kitaplardaki vahyi muhafaza etmiştir. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde var olan/sonradan kaybolan tevhid/ahiret/nübüvvet vb inanç esasları Kur'ân'da kayıt altına alınıp muhafaza edilmiş; hatalı/yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki kitaplarda/sahifelerde var olan namaz/zekât ibadetinden bahsetmektedir: *“Rabbinin adını anıp namaz kılip, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.”*¹⁰¹

Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde, İlk sahifelerde¹⁰² “فصلي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifeleri olmak üzere bütün peygamberlerin sahifeleridir.¹⁰³ Peygamberler arasında Hz. İbrâhîm'in (a.s.) tercih edilmesinde nebilerin atası, şeriatının ilk şeriat olmasının;

93 Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmişlerdir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın oğlu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

94 İncîl, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

95 es-Sâff 61/6.

96 es-Sâff 61/6.

97 Tevrat, Tesniye 18:15, 18-19.

98 bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

99 el-A'râf 7/157.

100 el-Mâide 5/12.

101 el-A'lâ, 87/14-19.

102 Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

103 Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 31/ 135-137.

Hız. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hız. Mûsâ'nın (a.s.) Hız. İbrâhîm'in şeriatını izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatının gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹⁰⁴

İbn Abbâs, *Fesallâ* kelimesinin beş vakit namaza işaret ettiğini belirtmiştir.¹⁰⁵ Bu kelimenin dua anlamında olduđu¹⁰⁶, Fıtr günündeki Bayram Namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fıtr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekki oluşuna istinaden bu görüş zayıf görülmüştür.¹⁰⁷

Kanaatimizce; Kur'an diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin var olduğunu zikretmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle beraber incelendiğinde *Fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'an; Hız. İbrâhîm'in/Hız. İsmâ'il'in¹⁰⁸, Hız. Şuayb'in¹⁰⁹ Hız. Mûsâ'nın¹¹⁰, Hız. Zekariyyâ'nın¹¹¹, Hız. Meryem'in¹¹², İsrâiloğullarının¹¹³, Hız. İsa'nın¹¹⁴, Hız. Muhammed'in¹¹⁵ namazından bahsetmiş; Hız. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹¹⁶

Kur'an'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti (واقيموا الصلوة وانا الزكوة) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹¹⁷ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı "*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*"¹¹⁸ ayetinde haber verilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin¹¹⁹, kurban¹²⁰ ve karz-ı hasen¹²¹ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şeriatlarında var olduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş olan sahifelerde/semâvi kitaplarda namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinin var olduğu Kur'an'ın müheyminliğinde bilinmektedir. Kur'an'ın önceki vahiyleri koruması namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

104 Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

105 Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

106 Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

107 Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/135-137; Ebû'Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

108 İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

109 Hûd 11/87.

110 Yûnus 10/87.

111 Âl-i İmrân 3/39.

112 Âl-i İmrân 3/43.

113 el-Mâide 5/12.

114 Meryem 19/31.

115 Tâhâ 20/132.

116 Lokmân 31/17.

117 bk. Şa'râvî, *Havâtur*, 19/11658.

118 el-Bakara 2/183.

119 bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97 ; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hız. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

120 Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

121 el-Mâide 5/12.

Kur'an'ın önceki ilâhî vahiyelere müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcîr (zararı defetme) vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur'an'ın

“Muhakkak ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risaletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli/kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.”¹²²

âyetinde Hz. İsa'ya (a.s.) isnat edilen iki temel ibadetin mevcudiyeti görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de mevcut değildir.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar sonucunda, bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vaz edilmediği bir şekle büründüğü müşahede edilmektedir. İşte Kur'an, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisaniyle bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkâr mevcudiyetini haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrif/tebdil edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'an vesilesiyle birer temel vecîbe kapsamında tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Bu Kur'an'ın müheyminliğinin başka bir yönüne işaret etmektedir. Müfessirler genelde *Müheymin* kavramına rakib, şahit, tanık, hâfız, mu'temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken¹²³; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kavramlardaki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.¹²⁴ Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiyelere müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

Kur'an'ın Ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz,

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'an-ı Kerim mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.”¹²⁵ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'an-ı Kerim, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹²⁶ sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatında aynı olduğu Kur'an'da anlatılan peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Kur'an'ın dinin bu hükümlerinde müheyminliği makalenin bu bölümüne kadar olan kısmında anlatılmıştır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuş; her bir nebiye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiş; bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”¹²⁷ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

122 Meryem 19/ 30-32.

123Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bülûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmi'atü's-Şârika Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn Atiyye el- Endülüsî, *el-Muharrerü'l-veciz fi tefsiri'l-kitâbi'l-'aziz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'an*, 3/128; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 2/55.

124 İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'an*, 3/128.

125 el-Mâide 5/48.

126 Draz, *Kur'an'a Giriş*, 85-86.

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.’¹²⁸

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem’in risâletinde Habil/Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹²⁹ olduğu Kur’ân’ın müheyminliğinde bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetme, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb’in gönderilen vahiylerde bu kusurların yasaklandığı Kur’ân’ın müheyminliğinde öğrenilmektedir.¹³⁰

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹³¹ Hz. Lût’tan itibaren yasaklandığını yine Kur’ân’ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur’ân’dan önce inen vahiylerde fâizin¹³², kibrin¹³³ yasaklandığını Kur’ân haber vermiştir. Bu kusurların var olduğu bütün kavimlere gönderilen nebilere indirilen vahiylerde mevcudiyeti Kur’ân’ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde var olduğu görülmektedir. Kur’ân’da yasaklanan/emredilen eylemlerin bir kısmı önceki nebilerin gönderildiği kavimlerin iyilikleri/kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹³⁴

Ana-babaya iyilik¹³⁵, sıla-i rahim¹³⁶, insanlara güzel söz söylemek¹³⁷, adaletli olmak¹³⁸, isar ruhuna sahip olmak¹³⁹, ilâhî imtihanda sabırlı olmak¹⁴⁰, merhametli olmak¹⁴¹, temiz kalpli olmak¹⁴², kimsesizleri korumak¹⁴³, halim ve bağışlayıcı olmak¹⁴⁴ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

127 Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-‘Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü’l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

128 Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi’ü’s-sahih*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir (b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi’ü’s-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

129 el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

130 eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

131 el-A’râf 7/80.

132 el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

133 bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A’râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü’minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

134 el-Mâide 5/63; el-A’râf 7/157.

135 el-Bakara 2/83.

136 el-Bakara 2/83.

137 el-Bakara 2/83.

138 Sâd 38/26.

139 el-Bakara 2/83.

140 el-En’âm 6/34; el-A’râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Ğâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

141 el-Bakara 2/83.

142 es-Sâffât 37/84.

143 el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

144 et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

Kanaatimizce Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına/fürûuna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların büyük bir bölümü peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriğini kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza altına almıştır. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh/Mensûh, Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda/sahifelerde neshedilen/edilmeyen hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsîh/mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsîh/Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kavramının neshedilen ile neshedilmeyeni ayırt etme anlamında da olduğu önceden zikredilmiştir. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrat'ta/Hz. İsâ'ya indirilen İncil'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsâ'nın şeriatının Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *"Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim."*¹⁴⁵ âyeti beyan etmiştir.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir¹⁴⁶:

*"Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların/koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyeniz."*¹⁴⁷

Allah'ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁴⁸ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁴⁹ Bu durum şu âyetlerde zikredilmiştir: *"Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık"*¹⁵⁰; *"İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi."*¹⁵¹

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri/zorbalıkları sebebiyle, kendilerinden önceki/sonraki nebilerin şeriatlarında helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *"Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık..."*¹⁵² âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrîf edilmiş uzun/kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara/şartlara/maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)'dür. Bu hal

145 Âl-i İmrân 3/50.

146 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

147 el-En'âm 6/146.

148 bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

149 Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

150 en-Nisâ 4/160.

151 Âl-i İmrân 3/93.

152 en-Nisâ 4/160-161.

“Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.”¹⁵³ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram/helal kılması, zamana/şartlara göre muvakkat bir zaman içerisinde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat süre tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”¹⁵⁴

Hz. İsa (a.s.) Tevrât’ı tasdik etmekle beraber¹⁵⁵ zamanın/şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “Benden önce gönderilen Tevrât’ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.”¹⁵⁶

Kur’ân’da da, Hz. Muhammed’in (s.a.s.), insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri/yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât’ta uzun/kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

“Onlar yanlarındaki Tevrât’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁵⁷

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak inzal edildiği Kur’ân’ın murakıplığında müşahade edilmektedir.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur’ân’da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyete sahip oldukları haber verilmiştir: “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak ‘işittik, karşı geldik’... derler...”¹⁵⁸

Dili eğip/bükme anlamını ihtiva eden *Leyy* kavramı, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet, manasına *hâvî râinâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle “Bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber’e sövgü (sebbetme) anlamında kullanmışlardır. Yine *Esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin anlamında *Essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *Essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁵⁹

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde te’vîl edilmiştir:

153 el-Bakara 2/106.

154 Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

155 es-Sâff 61/6.

156 Âl-i İmrân

3/50. 157 el-A’râf

7/157.

158 en-Nisâ 4/46.

tahrifâtın değil sadece manevî (te'vîl) tahrifâtın varit olduğunu dillendirmesine delil teşkil etmiştir.¹⁷¹

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab’a soruyorsunuz? Allah’ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab’ın Allah’ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”¹⁷²

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.¹⁷³

Kanaatimize göre, ilâhî vahiylerin aslının tamamı, Levh-i Mahfûz’da zabtedilmekle beraber Kur’ân’la da korunmuştur. Çünkü Kur’ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Ayrıca semâvî kitaplarda hangi hükümlerin var olduğunu, tahrîf edilen/edilmeyen, neshedilen/edilmeyen hükümleri ibraz etmiştir. Kur’ân bazı hükümleri Hz. Muhammed’in risâletinde onun ümmetine peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş ve yasaklamıştır. Kısaca Kur’ân Allah’ın (c.c.) vahyettiği sahifelerden/kitaplardan neshedileni/neshedilmeyeni, değiştirilene/değiştirilmeyeni, tahrîf edileni/tahrîf edilmeyeni *Müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

Allah (c.c.), Kur’ân’ı koruyacağını taahhüt ederken Kur’ân vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Bu kitaplarda/sahifelerde yok olup kaybolan, tahrîf edilen hükümleri koruma altına almış; neshedilen/neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır.

Kur’ân’daki peygamber kıssalarının büyük bir bölümü peygamberlere indirilen vahiyden müteşekkildir. Kur’ân önceki kitaplarda/sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât, mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; bu vahiylerin yalan/yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir.

Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrîf edilmesi, peygamberimizin Kur’ân’ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur’ân’ı muhafaza etmiş; inen âyetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz/sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyîn edilmesi vd. önlemlerle Kur’ân korunmuştur. Bu koruma daha önce inen semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır.

—Kur’ân’ın önceki vahiylerle müheyminliği peygamber kıssaları bağlamında yüksek lisans/doktora formatında ele alınabilir. Kur’ân’ın Tevrât’ın/İncîl’in aslına dair müheyminliği doktora tezi olarak çalışılabilir. Bu makalede daha geniş/detaylı ele alınması mümkün değildir.

Sonuç olarak Kur’ân semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhâfız, tanık, emin, kontrolcü, murakıp, tasdik edici bir vahiydir. Tevrât ve İncîl’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif

171 İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî’nin Tahrîf Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

172 Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ’tisâm*, 25.

173 Kaya, “*Buhârî’nin Tahrîf Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

edilip/edilmediğinin tespiti bugün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la mümkün olup, Kur'ân'ın önceki vahiyleri sağlama özelliği vardır.

Kaynakça

- Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfş, Ebü'l-Hasen el-Evsat. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010).
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil. *Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehir b. Nâsir. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'l akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabîyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hafîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- İbn Âdil, Ebû Hafs Sîrâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed el-Ebdülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kondi, Şaban. *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bülüği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü's-Şârika Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebû'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleymân et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (Konya: 2013).
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21 (2286).
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedivî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- İsfahânî, Râgıb. *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Hameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtir*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürukü'l-lügaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadir*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

Hakem Değerlendirmesi-2

Değerlendirme Tarihi: 14-09-2021

Değerlendirdiği Dosya: Makale İlk Hali

Form Cevabı:

Tarih / Date: 14-09-2021 (Yazara Aık)

Makalenin Ağırlıklı Sınıfı / Submission Category:: Bilgi Aktarma, Derleme / Composition (Yazara Aık)

Başlıklar yazının konusunu kısa aık ve yeterli ölçüde yansıtır mı? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: Evet / Yes (Yazara Aık)

Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtır mı? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised (Yazara Aık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtır mı? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised (Yazara Aık)

Makale dilbilgisi kurallarına uygun aık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: Hayır / No (Yazara Aık)

alışmanın konusu yeterli ölçüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: Hayır / No (Yazara Aık)

alışmanın amacı yeterli ölçüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: Kısmen / Partially (Yazara Aık) Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?: Hayır / No (Yazara Aık)

alışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: Hayır / No (Yazara Aık) Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?: Hayır / No (Yazara Aık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? /Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: *Kısmen, düzeltilmelidir*

/ Partially, should be revised (Yazara Açık)

Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the bibliography?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised (Yazara Açık)*

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Hayır / No (Yazara Açık)*

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tekrar incelenmesi gerekir mi? / Should it be reviewed again after revisions: *Hayır / No (Yazara Açık)*

Yazara Not: *(Yazara Açık)*

Editöre Not:

Öneri: *Ret (Yazara Açık)*

Hakemin Yükleği Değerlendirme Dosyaları

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlähî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz: Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiilerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın Müheyminliği ele alınmıştır. Kur'ân'da biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerim'in vasfı olmak üzere iki yerde *Müheymin* kavramı zikredilmiştir. Allah'ın (c.c.) koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, Kur'ân'ın önceki vahiileri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin/kitapların Allah'ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanları ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta/İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, bu gün yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiileri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bu gün elimizde mevcut olan Tevrât ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlähî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract: Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined. The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an. As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı nakledilen rivayetler, Kur'ân/İncil/Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik taraflı/sübjektif/art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki

bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'an'da zikredilen tahrif/tebdil/tağyir kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrif edilmediği/te'vil tahrifâtının yapıldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına binaen bu çalışmada *Kur'an'ın Müheminliği* incelenmiştir.

Tevrât'ın/İncil'in aslının/Kur'an'ın ve peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına istinaden muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin olması normaldir.

Kur'an'ın "Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) emli bir kısmını unuttular." önemli bir kitapların tamamında değil unutmanın semâvî ikredildiği üzereyetinde â² bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Bu minvalde muharref Tvrât'ın/İncil'in bazı ifadeleri lâfzen tahrifâta uğrasa da mana bazında tahrif edilmemiş olabilir.

Kur'an, ilâhî vahiylerdeki nâsihi/mensûhu, tahrif edilene/dilmeyeni, önceki vahiylerin aslında var olan/insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi mühemin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam bağlamında tahrif edilenle emeyen metinler Kur'an'ın müheminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların/sahifelerin lâfzen/manen tahrif edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'an'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'i koruyacağını "Şüphesiz biz Zikri (Kur'an'ı) indirdik. Onun muhafızı da biziz." (el-Hicr 15/9) âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle/sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesiyle lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İlk vahiyden itibaren âyetler vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış, ezberlenmiş, ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu inzal olan her bir âyeti ezberlemiştir.

Bu metotla Kur'an satırlarda/sadırlarda korunmuştur. İnen âyetlerin her Ramazan ayında hatadan beri bir şekilde doğru yazılıp/ezberlendiği Hz. Muhammed/Cebrâil arasında arz/sema metoduyla denetlenmiştir. Bu metot, İslâm ümmetinde mukabele geleneğinin kaynağı olmuştur.

Kur'an'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri tebliğ/tebyin edilmesidir. İnen vahiy Müslümanlara ivedi olarak tebliğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî/husûsî olanı ve mutlak/mukayyeti tebyin edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'an'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁴

Kur'an'ın korunması, Kur'an öncesinde nazil olan semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'an'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar/sahifeler gibi tahrif edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan/sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların/sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bu gün elimizde sadece tahrif edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'an'ın korunmasına⁵ ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'an'ın Müheminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu makalede Furkân'ın önceki vahiylerde koruduğu hükümler, mühemin kavramının lûgat anlamı, Kur'an'daki muhtevası ele alınacaktır. Önceki vahiylerden

¹ bk. Salih Akdemir, "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağır, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

² el-Mâide 5/14.

³ bk. el-Mâide 5/48.

⁴ bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 46-143; Hasan Elik, *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

⁵ bk. Elik, *Kur'an'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkîllânî'nin el-Intisâr li'l-Kur'an Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018).

Açıklamalı [A1]: Neresinde? Ben okuyucu olarak bu makalenin tamamını okumalı mıyım? Neden spesifik bir sayfa vermiyorsunuz?

Açıklamalı [A2]: Ayetin tercümesi/meali yazara mı ait, yoksa bir yerden mi alınıyor; belirtmesi gerekir. Ayrıca bu paragraf yeniden yazılmalı; akıl yürütme metodu, gerekçelendirme ve anlatılmak isteneni, her ne ise, takip etmek zor!

Açıklamalı [A3]: Bu sonuca nasıl varılıyor; müheminlik açıklanmamış ki! yazarın zihninde bir fikir var ve bu fikre göre akıl yürütüyor; fakat okuyucuya bu fikrin ne olduğunu henüz göstermemiştir

Açıklamalı [A4]: Bu herkes tarafından bilinen bir kullanım mı? Neden parantez içinde dahi olsa ne kastettiğini belirtmiyorsunuz? Bu makale uzmanlara hitab eden bir makaleye benzemiyor, öyle olsa dahi uzman olmayanlar da olabileceği düşüncesiyle, böyle teknik ifadelerden kaçınılmalı, veya açıklayıcı şerhler kullanılmalıdır.

neshedilip/edilmeyenler, tahrîf edilip/edilmeyenler, önceki nebilere inzal edilen hükümler müheymin kavramı kapsamında incelenecektir.

1. Müheymin Kavramı

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *Müheymin* kavramı biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'an'ın vasfı olmak üzere Kur'an-ı Kerim'de iki yerde zikredilmiştir. Bu kelime ismi fâil olarak *Hey-me-ne* kökünden türemiştir. Bu vezinde *Hey-me-ne/sey-ta-ra/ hem-ye-ra/key-ga-ra* haricinde başka bir kelime yoktur.⁶

Lügatte; rakıb, hafız (gözeten, muhafaza eden)⁷, yöneten⁸, denetim altında tutan⁹ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan¹⁰ gibi anlamlara gelmektedir. Ebü'l-Bekâ'nın *Müheymin*'in aslının *Müeymin* olduğunu; *Müeymin*'in ise *el-Emânetü* (emanet)'den türediğini söylediği nakledilmiştir.¹¹

Allah'ın (c.c.) "el-esmâü'l-hüsna"sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kavramı

"Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, gören, gözeten ve yönetendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir."¹²

âyetinde görüp/gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır. Bu âyetteki *Müheymin* kelimesine farklı anlamlar yüklenmiştir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *Müheymin* kavramını iki yerde ele almıştır. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *Şehîd*¹³; diğesinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; Katâde ise Mâide 5/48. âyeti "*Allah (c.c.) kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu*"¹⁴ şeklinde sâbık vahiyleri doğrulayan/onaylayan/tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kavramıyla açıklamıştır. Allah (c.c.), her konuşulmuş, dünyada geçmişten günümüze olan/biten, geçen/kalan her bildirileni, âhirette olacak olanların hak olduğunu doğrulayan, tasdik eden, Kur'an önceki ilâhî vahiyleri doğrulayıp, onaylayan, tasdik eden anlamları verilmiştir.¹⁵

⁶ Elmalılı Muhammed Hamdî Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

⁷ Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arap* (Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990), 13/436; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254.

⁸ Abdurrahman eş-Şâyi, *el-Fürükü'l-lügaviyye fi tefsiri'l-Kur'âni'l-kerim* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

⁹ Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'an*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

¹⁰ Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

¹¹ Ebü Hafs Sirâcüddîn İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcüd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

¹² el-Haşr 59/23.

¹³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

¹⁴ el-Mâide 5/48.

¹⁵ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; Ebü Mansûr Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Meccî Basellüm (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-'İlmiyye, 1426/2005), 6/605; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

Açıklamalı [A5]: Burada Müheymin ibaresi ne ile tercüme edilmiştir, hangi ibare(ler) kullanılmıştır?

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız manalarında, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁶ Müheymin kavramının aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir¹⁷:

1. Bu kavram, *Hey-me-ne/Yü-hey-mi-nü* kalıbında gelir, denetlenen, gözetlenen her şey, *Müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir. Bu görüş, Halîl ve Ebû Übeyde tarafından kabul görmüştür.

2. Bu kavramın aslının "*Â-me-ne/Yü'-mi-nü*"den *Müeyminün* (يمن) olduğu, "*Varlıkların rızkını temin eden*" manasına geldiği nakledilmiştir.

1.2. Kur'ân'ın Müheymin Kavramına Genel Yaklaşımı

Müheymin kavramı, Kur'ân'ı niteleyen bir vasıf kapsamında "*(Resulüm!) sana da bu kitabı, kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...*"¹⁸ âyetinde zikredilmiştir.

Kur'ân, Allah'ın (c.c.) vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız, şahit, hâkim ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır. Kur'ân, kendisine muhalif olan, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlarla amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahriften masun (dokunulmaz), bizzat Allah'ın (c.c.) muhafazasında olan bir kitap olarak tanıtılmış, Tevrât ve İncil'le hükmün muflak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.¹⁹

Kur'ân, kendisinden önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetten, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin/kitapların Allah'ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayırt eden bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta/İncil'de var olduğunu ifşa ettiği hükümler, bu gün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Bu Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîloğullarına açıklamaktadır.²⁰

Allah'ın (c.c.) koruyan, gözetten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, önceki vahiyleri koruma özelliğine yönelik Kur'ân'ın, önceki kitapları muhafaza etmesini, gözetmesini, onlardaki âyetleri doğrulamasını ifade etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.²¹

Necdet Çağıl, "*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler, 'Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.' dediler...*"²² âyetindeki *tebdil* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vil tahrifatına

¹⁶ Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücihi't-te'vil* (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

¹⁷ Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

¹⁸ el-Mâide 5/48.

¹⁹ Elmalılı, *Hak Din*, 3/253-254.

²⁰ en-Neml 27/76. "*Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlaşamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*" bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

²¹ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 12/371.

²² Yûnus 10/15.

Açıklama [A6]: Denetleyen mi denetlenen mi, gözetleyen mi gözetlenen mi?

Açıklama [A7]: Eğer müheymin kelimesinin karşılığı bu ibare ise, parantez içinde (müheymin) şeklinde belirtmeli ki, okuyucu nasıl tercüme edildiğini bilsin. Ve yine b tercüme/meal'in kime ait olduğunu okuyucunun bilme ihtiyacı var.

Açıklama [A8]: O halde bu konu sadece bir "öz" ile alakalı ve sınırlıdır şeklinde mi anlamalıyız? Şu ana kadar anlatılanlar daha mutlak bir minvalde seyrediyordu!

deleat ettiğini ifade etmiştir.²³ Çağıl, tebdil/tahrif kavramlarının te'vil tahrifatını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifatının lâfzen değil mana bazında gerçekleştiğini iddia etmiş,²⁴ bu tarz korunmanın niteliğine/nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin/açık/net bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının ancak Kur'an'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'an âyetlerinde varit olan kavramların literal anlamından, Kur'an'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir. Bu minvalde Kur'an, önceden indirilen ilâhî vahiylerin gözetleyicisidir.

Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'an âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.²⁵ Kur'an, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin/kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir. Muhtevasında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'an, önceki ilâhî vahiylerle müheymin (gözetici) olmakla zaman bağlamında evrenselliğini ortaya koymuş, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metnin doğrusu Kur'an tarafından ilan edilmiş olup, âyette zikredilen müheymininden (gözeticilik) maksat da budur.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'an'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde/adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları "*Ellerindekini (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kafirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'an) inkar ettiler....*"²⁶ âyetinde anlatılmıştır.

Kur'an'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna/sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'an, şeriatların asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri ibraz edendir. Hz. Âdem'den itibaren nebilere/resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden/tağyirden (değiştirme) muhafaza eden, ilâhî sahifelerde/kitaplarda baki/sabit şeriatları birleştirendir.²⁷

Kur'an'ın ilâhî vahiylerle müheyminliği, bu vahiylerin Kur'an'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Kur'an, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiş; önceki semâvî sahifelerde/kitaplarda var olan iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır. Allah (c.c.) Kur'an'ı korumayı "*Muhakkak ki bu Zikri (Kur'an)'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.*"²⁸ âyetiyle kendine has kılmıştır.

Hiz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere/resullere senin şeriatınla neshedilmemiş şeriatlarıyla/hükümleriyle Arap, Acem,

²³ Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

²⁴ Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

²⁵ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/371; Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

²⁶ el-Bakara 2/89.

²⁷ Muhammed b. Mustafa el-Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü'l akl-ı selim ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 3/45.

²⁸ el-Hicr 15/9.

Açıklamalı [A9]: Bir çok ve farklı edisyonu olan kaynaklarda, özellikle tefsir kaynaklarında, hangi âyet bağlamında konunun ele alındığı zikrolunursa, okuyucu, elinde aynı edisyon olmasa dahi, kaynağa daha kolay müracaat etme şansı bulur.

Ümmî²⁹ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.³⁰ Müheymin kavramı üç şekilde anlaşılmıştır: ³¹

1. Kur'an önceki ilâhî kitaplar için itimat edilendir.
2. Kur'an önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri onaylayandır.
- 3.

Cumhur Müheymin kavramını, Kur'an'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğu şahitlik etmesi, gay-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması kapsamında telakki etmiştir. Kur'an muhkem/mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere havî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler/kitaplar) hususunda itimat edilendir.³² Kur'an'ın tahrif edilmemiş olması müheyminliğinin (denetleyici) devamlılığını sağlamıştır.³³

Ebü Zehre (öl. 1394/1971), "...Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. Rabbinin rızasına ulaşmıştı."³⁴ âyetini Hz. İsmâil'in (a.s.) nesebinden olan nebînin vahyedilen her kitabın üzerinde denetleyici, hâkim, şahit, gözetleyici kitap olan Kur'an'la geldiği bağlamında tefsir etmiş.³⁵ Kur'an'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması "Nüh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik"³⁶, "Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?"³⁷ âyetleriyle de delillendirilmiştir.³⁸

Beyyine sûresinin "Tertemiz sahifeleri okuyan"³⁹ âyetindeki sahifeler kelimesinden Kur'an'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifeler Kur'an'ın içerisinde, Kur'an'ın da diğer sahifelerin içeriğinde mevcut olduğu "Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur."⁴⁰, "İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur."⁴¹ âyetleriyle desteklenmekle birlikte Kur'an'ın okunmasının önceki kitapların okunmasını sağladığına "İşte bu benimle birlikte olanların kitabı, bu da benden öncekilerin kitabı (hiç birinde birden fazla ilah olduğuna dair bir bilgi, herhangi bir delil yoktur)."⁴² âyetinin delalet ettiği, el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtur sûrelerinde mezkûr "Kur'an öncekileri tasdik edici"⁴³, "Onların yanındakileri tasdik edici"⁴⁴ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin (gözetici, denetici, tanık) manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajlarının Kur'an'da varit olduğu⁴⁵; Kur'an'ın ise bu

²⁹ bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette Ümmiyyîn şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

³⁰ Ebü'l-Fidâ' İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128.

³¹ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

³² Ebü Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadir* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

³³ Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi'ü Ahbârî'l-Yevm, 1417/1997), 5/3179.

³⁴ Meryem 19/55.

³⁵ Muhammed Ebü Zehre, *Zehretü't-tefâsir* (b.y.: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 9/4658.

³⁶ en-Nisâ 4/163.

³⁷ Tâhâ 20/133.

³⁸ Şa'râvî, *Havâtur*, 15/9462.

³⁹ el-Beyyine 95/2. ⁴⁰

eş-Şuarâ 26/196. ⁴¹

el-A'lâ 87/18-19.

⁴² el-Enbiyâ 21/24.

⁴³ Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtur 35/31.

⁴⁴ el-Bakara 2/101.

⁴⁵ Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

Açıklamalı [A10]: Ya benim Türkçem yeterli değil, ya da yazarın bir çok ibaresinde olduğu gibi, burda da anlatım uslubu kapalı ve/veya belirsiz.

Açıklamalı [A11]: Cumhur kim?

Açıklamalı [A12]: Zikredilen ayetten hareketle hem Ebu Zehre, hem de bunu olduğu gibi alıntılaman yazar, nasıl böyle bir bağlantı kurabilmektedir?

semâvî kitaplara/sahifelere muhafızlık/müheyminlik/şahitlik ettiği müşahede edilmiştir.⁴⁶ Ezcümle, Kur'ân'ın bir özelliğinin de peygamberimizden önce risâletle görevlendirilen nebilere vahyedilenlere muhafız olması/tanıklık etmesidir.

2. Kur'ân'ın Dinin Aslından Olan Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen, inanç esaslarıdır. Fakat Râgıb el-İsfahânî'nin (öl. 502/1108) dinin aslı ve fûrûnu; ibadetin aslı/fürûu, muâmelâtın aslı/fürûu, mezâcirin aslı/fürûu vb. şekillerde tasnif etmesine binaen⁴⁷ dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûnu oluşturmaktadır.

Namazın fûrûnunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz⁴⁸ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Konumuzu temellendiren âyete (el-Mâide 5/48) ilişkin ele alınması elzem olan asıl konu, Kur'ân'ın ilâhî vahiylere müheyminliğinin nasıl ve hangi yönlerde gerçekleştiğidir. Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inanan/inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini ihtiva eden tevhid ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak tebyîn etmiştir. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebilere gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilere ilkidir.

İlk şirk itikadı Hz. Nûh'un kavminde görülmekte olup, Hz. Nûh'a itikadi konularda indirilen vahiylere birinin tevhid olduğu "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁴⁹ ayetinde haber verilmektedir. Aynı ifade/üslup/söz/ikazın Hz. Hûd⁵⁰ ve Hz. Sâlih⁵¹ tarafından kavimlerine ibraz edildiği Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁵²

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid/ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylere var olduğu Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahiy muhafaza etmiştir.⁵³

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan

⁴⁶ bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

⁴⁷ bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

⁴⁸ bk. İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebi Hâtim*, 1/305; İbn Abbâs, *Mikbâs*, 1/25.

⁴⁹ el-A'râf/59.

⁵⁰ el-A'râf/65.

⁵¹ el-A'râf/73.

⁵² bk. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-tevil*, thk. Yûsuf Ali Bedivî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

⁵³ bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiği şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda/sahifelerde vahyedilen ile tahrif edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları

“(Ey Muhammed) de ki; ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah’a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah’ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”⁵⁴

âyetlerinde açıklanmıştır.

Âyetteki “لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ سَوَاءٌ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ” ifadesi “لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ” anlamında tefsir edilmiş,⁵⁵ adalet, adl, insaf⁵⁶ anlamında tefsir edilen müşterek söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁵⁷ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitabın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebîye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁵⁸ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁵⁹ âyetleri delil gösterilmiştir.⁶⁰ Ortak kelimenin, kitapların/resullere indirilen vahiylerin tamamında mevcut olduğu,⁶¹ Kur’ân’ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin bütün nebilerin davetini ihtiva eden tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebîye benim hariçimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁶² ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁶³ âyetleriyle açıklamıştır.⁶⁴ Ortak kelimenin, kitapların/resullerin birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁶⁵

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan (c.c.) başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız”, “Onlar Allah’ın (c.c.) dışında birbirlerini rab edinmesinler” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği Ulûhiyet Birliğine/Rubûbiyet Birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhîm (a.s.) arı/saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın (a.s.) Tevrât’taki şeriatının ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dür. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁶⁶ ifadesi oluşturmuştur. İsrâilîoğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.⁶⁷

⁵⁴ Âl-i İmrân 3/64.

⁵⁵ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

⁵⁶ Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

⁵⁷ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

⁵⁸ el-Enbiyâ 21/25.

⁵⁹ en-Nahl 16/36.

⁶⁰ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

⁶¹ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-’akl-i selîm*, 2/48.

⁶² el-Enbiyâ 21/25.

⁶³ en-Nahl 16/36.

⁶⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

⁶⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-’akl-i selîm*, 2/48.

⁶⁶ Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “*Tefsîru’t-Tevrât bi’l-Arabiyye*”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018), 2/1610, 1612, 1614.

⁶⁷ Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısıriyyetü’l-Âmme li’l-Kitâb, 1411/1990), 3/268.

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatla bazı fenomen resimler/davranışlardaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁶⁸

Âyetteki ortak kelimenin, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu/olmadığı şeyleri resullerin/nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vil edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklımızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd-dini (dinin aslını) ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.⁶⁹

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935), "Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz" âyetinin *Ulûhiyyet Birliğine* delâlet ettiğini, "Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız" âyetinin ise *Ulûhiyyet Birliğini* desteklediğini; "Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin" âyetinin *Rubûbiyyet Birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtım hadisinde anlatıldığı üzere haram/helal hükme havi teşrî hakkını kapsamaktadır. Teşrî hakkının sadece Allah'a (c.c.) ait olduğu, Ahbârların/Ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "Onlar Ahbârları/Ruhbânları rab edindiler."⁷⁰ âyeti inince, Adıyy b. Hâtım, Ya Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram/helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtım evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi."⁷¹

Kur'an'ın İncil'den koruduğu itikâdi konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hristiyanlar, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'an ise teslis itikadının Hz. İsa'ya nazil olan İncil' in aslında olmadığını ibraz etmiştir: "Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur."⁷² Kur'an, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek⁷³ İncil'de mevcut olan tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir. Kur'an tahrif edilmiş Tevrât'ta ki Tanrı mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağırıştırılmaktadır.

Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler/iddialar Kur'an tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk âyetinde Yüce Allah'ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Esk-i Ahit'te mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur'an'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu

⁶⁸ Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

⁶⁹ Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

⁷⁰ et-Tevbe 9/31.

⁷¹ Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî. *Sünenü Tirmîzî*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, ١١٧; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

⁷² el-Mâide 5/73.

⁷³ bk. el-Mâide 5/116-118.

noktada asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hakk, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği "*Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.*"⁷⁴ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: "*Allah'ın her şeye gücü yeter*"⁷⁵

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

*"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da, "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti.. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince "seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi."*⁷⁶

Hz. Musa kıssasının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: "*Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.*"⁷⁷

Kur'an eski ve yeni ahitte anlatılan Allah'a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'an müheymin vasfıyla cevap vermiştir: "*Allahın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece "ol" der ve o da olur.*"⁷⁸

Zikredilen bu âyetin anlamına paralel olarak Kur'an-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin "*Allah'a çocuk isnadı*" gibi sapık bir inanca eyirilmesine engel olmuştur: "*Muhakkak ki (yaratılışları bakımından) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.*"⁷⁹

Kur'an-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka açıdan seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: "*O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.*"⁸⁰; "*Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.*"⁸¹

⁷⁴ el-En'âm 6/103.

⁷⁵ el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

⁷⁶ el-A'râf 7/143.

⁷⁷ eş-Şûrâ 42/51.

⁷⁸

⁷⁹ Âl-i İmrân 3/59.

⁸⁰ el-En'âm 6/101.

⁸¹ el-Cin 72/3.

Diğer taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*⁸² ifadesi, Allah'a evlat atfedene sürekli/dâimi/sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen, Allah hakkındaki sapırtıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

*"Yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise 'İsa Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar."*⁸³

Bu başlık altında zikredilen âyetler/veriler incelendiğinde Tevrât'ın/İncil'in aslında olmayıp, sonradan ilave edilenler/tahrif edilenler Kur'an'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Kur'an risâlet hususunda da önceki vahiylerde var olup, sonradan tahrif edilmiş olan bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât'ta sadece kral⁸⁴ olarak takdim edilen Hz. Dâvûd'un⁸⁵/Hz. Süleyman'ın⁸⁶ Kur'an'da aynı zamanda peygamber olduğu zikredilerek Tevrât'ta tahrif edilmiş olan vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit'te ilk insan/insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.⁸⁷

Nüh'un nesebi ise Âdem ile Şit'e isnat edilmiş,⁸⁸ Lût'un İbrâhîm'in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran'a geldiğinden bahsedilmiştir.⁸⁹ Yûsuf'un, İbrânice de Yosef olarak bilindiği⁹⁰; İbrâhîm'in oğlu İshâk'ın oğlu Ya'kûb'un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.⁹¹ Bu isimler, göçebe kabul edilen kabile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.⁹²

Kur'an, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Esk-i Ahit'te tahrif edilen ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr⁹³ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'an'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

Kur'an, İncil'de Feraklî⁹⁴ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamış, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: "*Meryem oğlu İsa, Ey*

⁸² el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

⁸³ et-Tevbe 9/30.

⁸⁴ Y. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

⁸⁵ el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

⁸⁶ en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

⁸⁷ Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. ⁸⁸ İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halil Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

⁸⁸ Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

⁸⁹ Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

⁹⁰ Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

⁹¹ Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

⁹² William Bîhner, "Studies of Islamic and Judaic Traditions II", *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvîn, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes'in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

⁹³ Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmişlerdir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın oğlu demeleri Kur'an'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, "Üzeyr" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

⁹⁴ İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed

İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risaletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim."⁹⁵ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'an bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bu gün elimizdeki İncil'de Feraklî olarak tahrîf edilmiş olan Hz. Muhammed'in ismini Ahmed⁹⁶ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'an, Tevrât'ta "*Mûsâ'nın kardeşi*"⁹⁷ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.⁹⁸

Kur'an, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât/İncil) Hz. Muhammed'e/peygamberlere imanının var olduğunu haber vermiştir:

*"Onlar yanlarındaki Tevrat'ta/İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebiye ittiba eden kimselerdir."*⁹⁹ ve "*Andolsun Allah İsrâiloğullarından metin (sağlam) bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekatınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz.....sizleri cennete koyarım.'*"¹⁰⁰

Kur'an, Tevrât/İncil'de var olup, sonradan tahrîf edilen peygamberlere imanını zikrederek bu kitaplardaki vahiy muhafaza etmiştir. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde var olan/sonradan kaybolan tevhid/ahiret/nübüvvet vb inanç esasları Kur'an'da kayıt altına alınıp muhafaza edilmiş; hatalı/yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheminlik

Kur'an önceki kitaplarda/sahifelerde var olan namaz/zekât ibadetinden bahsetmektedir: "*Rabbinin adını anıp namaz kılp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*"¹⁰¹

Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde, İlk sahifelerde 102 "لِي" (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifeleri olmak üzere bütün peygamberlerin sahifeleridir.¹⁰³ Peygamberler arasında Hz. İbrâhîm'in (a.s.) tercih edilmesinde nebilerin atası, şeriatının ilk şeriat olmasının; Hz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hz. Mûsâ'nın (a.s.) Hz. İbrâhîm'in şeriatını izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatının gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişanı kabul edilmiştir.¹⁰⁴

İbn Abbâs, *Fesallâ* kelimesinin beş vakit namaza işaret ettiğini belirtmiştir.¹⁰⁵ Bu kelimenin dua anlamında olduğu¹⁰⁶, Fitr günündeki Bayram Namazına delalet ettiği

Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dârul-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

⁹⁵ es-Sâff61/6.

⁹⁶ es-Sâff61/6.

⁹⁷ Tevrat, Tesniye 18:15, 18-19.

⁹⁸ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

⁹⁹ el-A'râf7/157.

¹⁰⁰ el-Mâide 5/12.

¹⁰¹ el-A'lâ, 87/14-19.

¹⁰² Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁰³ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/ 135-137.

¹⁰⁴ Abdülkerim Yunus el-Hatib, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an* (Kâhire: Dârul-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

¹⁰⁵ Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

¹⁰⁶ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

söylenmiştir. Ancak, fitır zekâtı ve bayram namazının Mekke’de varit olmayışına, sûrenin ise Mekki oluşuna istinaden bu görüş zayıf görülmüştür.¹⁰⁷

Kanaatimizce; Kur’ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin var olduğunu zikretmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle beraber incelendiğinde *Fesallâ* kelimesinin bütün nebilere namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur’ân; Hz. İbrâhîm’in/Hz. İsmâ’il’in¹⁰⁸, Hz. Şuayb’in¹⁰⁹, Hz. Mûsâ’nın¹¹⁰, Hz. Zekariyyâ’nın¹¹¹, Hz. Meryem’in¹¹², İsrâiloğullarının¹¹³, Hz. İsa’nın¹¹⁴, Hz. Muhammed’in¹¹⁵ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân’ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹¹⁶

Kur’ân’daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti (قِيمَالصُّوْ) lafzıyla

namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹¹⁷ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹¹⁸ ayetinde haber verilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin¹¹⁹, kurban¹²⁰ ve karz-ı hasen¹²¹ gibi ibadetlerin önceki nebilere şeriatlarında var olduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrip edilerek günümüze gelmiş olan sahafelerde/semâvi kitaplarda namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinin var olduğu Kur’ân’ın müheyminliğinde bilinmektedir. Kur’ân’ın önceki vahiyleri koruması namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

Kur’ân’ın önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcîr (zararı defetme) vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur’ân’ın

“*Muhakkak ki ben Allahın kuluym. (Allah) beni risaletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil’i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli/kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.*”¹²²

âyetinde Hz. İsa’ya (a.s.) isnat edilen iki temel ibadetin mevcudiyeti görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil’de mevcut değildir.

¹⁰⁷ Râzi, *Mefâtihu’l-ğayb*, 31/135-137; Ebû’Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü’l-te’vil fi me’âni’t-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

¹⁰⁸ İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

¹⁰⁹ Hüd 11/87.

¹¹⁰ Yûnus 10/87.

¹¹¹ Âl-i İmrân 3/39.

¹¹² Âl-i İmrân 3/43.

¹¹³ el-Mâide 5/12.

¹¹⁴ Meryem 19/31.

¹¹⁵ Tâhâ 20/132.

¹¹⁶ Lokmân 31/17.

¹¹⁷ bk. Şa’râvi, *Havâtır*, 19/11658.

¹¹⁸ el-Bakara 2/183.

¹¹⁹ bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97 ; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Ayetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Adem’den itibaren Kâbe’yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzi el-Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

¹²⁰ Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

¹²¹ el-Mâide 5/12.

¹²² Meryem 19/30-32.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar sonucunda, bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vaz edilmediği bir şekilde büründüğü müşahede edilmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkâr mevcudiyetini haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrif/tebdil edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'ân vesilesiyle birer temel vacibe kapsamında tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Bu Kur'ân'ın müheyminliğinin başka bir yönüne işaret etmektedir. Müfessirler genelde *Müheymin* kavramına rakib, şahit, tanık, hâfiz, mu'temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken¹²³; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kavramlardaki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.¹²⁴ Bu bağlamda Kur'ân'ın önceki vahiylerle müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

Kur'ân'ın Ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz,

"Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerim mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹²⁵ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerim, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir."¹²⁶ sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Füllere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatında aynı olduğu Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Kur'ân'ın dinin bu hükümlerinde müheyminliği makalenin bu bölümüne kadar olan kısmında anlatılmıştır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuş; her bir nebîye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiş; bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: *"Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim"*¹²⁷ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

"Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyin etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. 'Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim."¹²⁸

¹²³ Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûğî'n-nihâye*. thk. Câmî'atü Şârika Mecmû'atü Resâilî Câmî'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmî'atü Şârika Külliyyeti Ş-Şerî'ati ve'l-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsiri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 2/55.

¹²⁴ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

¹²⁵ el-Mâide 5/48.

¹²⁶ Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

¹²⁷ Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâiid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

¹²⁸ Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmî'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmî'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâ'it-Türâsi'l-'Arabi, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

Açıklama [A13]: Müheyminlik bu manayı mı ifade eder? Yani Kur'ân Müheymin olmakla, diğer vahiylerle aynı olduğunu mu söylemektedir?

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem'in risâletinde Habil/Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹²⁹ olduğu Kur'an'ın müheyminliğinde bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetme, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hüd ve Hz. Şuayb'in gönderilen vahiylerde bu kusurların yasaklandığı Kur'an'ın müheyminliğinde öğrenilmektedir.¹³⁰

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapıklığın¹³¹ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığını yine Kur'an'ın muhafızlığında bilinmektedir. Kur'an'dan önce inen vahiylerde fâizin¹³², kibrin¹³³ yasaklandığını Kur'an haber vermiştir. Bu kusurların var olduğu bütün kavimlere gönderilen nebilere indirilen vahiylerde mevcudiyeti Kur'an'ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde var olduğu görülmektedir. Kur'an'da yasaklanan/emredilen eylemlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri/kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹³⁴

Ana-babaya iyilik¹³⁵, sıla-i rahim¹³⁶, insanlara güzel söz söylemek¹³⁷, adaletli olmak¹³⁸, isar ruhuna sahip olmak¹³⁹, ilâhî imtihanda sabırlı olmak¹⁴⁰, merhametli olmak¹⁴¹, temiz kalpli olmak¹⁴², kimsesizleri korumak¹⁴³, halim ve bağışlayıcı olmak¹⁴⁴ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'an'da anlatılan peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına/fürûuna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların büyük bir bölümü peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriğini kapsamaktadır. Kur'an bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza altına almıştır. Tahrif edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'an'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh/Mensûh, Tahrîf Bağlamında Kur'an'ın Müheyminliği

Kur'an, semâvî kitaplarda/sahifelerde neshedilen/edilmeyen hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'an'ın nâsîh/mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

¹²⁹ el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

¹³⁰ eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hüd 11/84

¹³¹ el-A'râf 7/80.

¹³² el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

¹³³ bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nüh 71/7.

¹³⁴ el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

¹³⁵ el-Bakara 2/83.

¹³⁶ el-Bakara 2/83.

¹³⁷ el-Bakara 2/83.

¹³⁸ Sâd 38/26.

¹³⁹ el-Bakara 2/83.

¹⁴⁰ el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hüd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

¹⁴¹ el-Bakara 2/83.

¹⁴² es-Sâffât 37/84.

¹⁴³ el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

¹⁴⁴ et-Tevbe 9/113-114; Hüd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

3.1. Nâsîh/Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kavramının neshedilen ile neshedilmeyeni ayırt etme anlamında da olduğu önceden zikredilmiştir. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrât'ta/Hz. İsmâ'ya indirilen İncil'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsmâ'nın şeriatının Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *"Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim."*¹⁴⁵ âyeti beyan etmiştir.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dib için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir¹⁴⁶:

*"Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların/koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz."*¹⁴⁷

Allah'ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁴⁸ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁴⁹ Bu durum şu âyetlerde zikredilmiştir: *"Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık"*¹⁵⁰; *"İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi."*¹⁵¹

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri/zorbalıkları sebebiyle, kendilerinden önceki/sonraki nebilerin şeriatlarında helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *"Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık..."*¹⁵² âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşri edilmiş uzun/kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara/şartlara/maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)'dür. Bu hal *"Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz."*¹⁵³ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram/helal kılması, zamana/şartlara göre muvakkat bir zaman içerisinde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat süre tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

"Bu üç doktor hadîsesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam

¹⁴⁵ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁴⁶ Şa'râvî, *Havâtır*, 5/3181.

¹⁴⁷ el-En'âm 6/146.

¹⁴⁸ bk, Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

¹⁴⁹ Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

¹⁵⁰ en-Nisâ 4/160.

¹⁵¹ Âl-i İmrân 3/93.

¹⁵² en-Nisâ 4/160-161.

¹⁵³ el-Bakara 2/106.

ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.¹⁵⁴

Hiz. İsa (a.s.) Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁵⁵ zamanın şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçınm ve bana itaat edin.”¹⁵⁶

Kur'an'da da, Hiz. Muhammed'in (s.a.s.), insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri/yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun/kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resüle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁵⁷

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak inzal edildiği Kur'an'ın murakıplığında müşahede edilmektedir.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'an'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyete sahip oldukları haber verilmiştir: “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldıracak işittik, karşı geldik... derler...”¹⁵⁸

Dili eğip/bükme anlamını ihtiva eden *Leyy* kavramı, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet, manasına hâvî *raînâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” ya da *ruînet* kökünden türediği haliyle “Bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hiz. Peygamber'e sövüğü (sebbetme) anlamında kullanmışlardır. Yine *Esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin anlamında *Essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *Essilâmu aleyke* şeklinde Hiz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁵⁹

Bu âyetteki tahrif kavramı iki şekilde te'vil edilmiştir:

¹⁵⁴ Abdullâh Draz, *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

¹⁵⁵ es-Sâff 61/6.

¹⁵⁶ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁵⁷ el-A'râf 7/157.

¹⁵⁸ en-Nisâ 4/46.

¹⁵⁹ Ebü'l-Hasen el-Ahfeş el-Evsat, *Me'âni'l-Kur'an li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, en-Nüket ve'l-uyûn, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye, 1384/1964), 5/243; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

1. Cehaletleri nispetinde manayı tebdil edip değiştirme, te'vilini, tefsirini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁶⁰ *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu zikredilmiştir.¹⁶¹ Lâfzî tahrifâtın olmadığı kötü te'vil edildiği ifade edilmiştir.¹⁶²

Tahrif kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir/te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrifâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'an devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı müşahade edilmektedir. Bu minvalde Kur'an önceki vahiylerin tahrif edilip/edilmeme hususunu müheymin vasfıyla denetlemektedir.

2. Lafzın ve yazının bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁶³ Allah hüküm koyduktan sonra onun koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler¹⁶⁴, Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde te'vil edilmiştir.¹⁶⁵ Kur'an müheymin özelliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrif edilip/edilmediğine şahitlik etmiştir.

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935), âyetteki *el-Leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de te'vil tahrifatına tekâbul ettiği görüşünü benimsemiştir.¹⁶⁶ Levh-i mahfûz, başta Kur'an olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur'an'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin aslı levh-i mahfûzda muhafaza edilmiştir: "*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dir.*"¹⁶⁷

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde olduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da korunduğunu, burada bozulmaktan/yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini ifade etmiştir.¹⁶⁸

İbn Abbâs'a¹⁶⁹ ya da Buhârî'nin kendisine ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

”وَلَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ سَاعَةٌ أَوْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً أَوْ يَكُونُ لَكُمْ عُقُوبًا وَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى”

"Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakîki anlamı dışında te'vil edebilir."¹⁷⁰ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifatın değil sadece manevî (te'vil) tahrifatın varit olduğunu dillendirmesine delil teşkil etmiştir.¹⁷¹

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) ise

"Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle

¹⁶⁰ Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâtürîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'an* 2/323, 3/113.

¹⁶¹ Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

¹⁶² İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

¹⁶³ Mâtürîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

¹⁶⁴ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

¹⁶⁵ Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 1/550.

¹⁶⁶ Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

¹⁶⁷ el-Bürüc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ١١١١; bk. Mekki b. Ebi Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 11/345-346; İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'an*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

¹⁶⁸ Elmalılı, *Hak Din*, 6/403; 9/102.

¹⁶⁹ Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk. Ebü'l-Fazl Şihâbüddin İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahihi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

¹⁷⁰ Buhârî, *Tevhid*, 55.

¹⁷¹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, "Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine", *şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve "Bu Allah katındandır" diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik."¹⁷²

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.¹⁷³

Kanaatimize göre, ilâhî vahiylerin aslının tamamı, Levh-i Mahfûz'da zabtedilmekle beraber Kur'an'la da korunmuştur. Çünkü Kur'an, önceki nebilere kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Ayrıca semâvî kitaplarda hangi hükümlerin var olduğunu, tahrîf edilen/edilmeyen, neshedilen/edilmeyen hükümleri ibraz etmiştir. Kur'an bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş ve yasaklamıştır. Kısaca Kur'an Allah'ın (c.c.) vahyettiği sahifelerden/kitaplardan neshedileni/neshedilmeyeni, değiştirilene/değiştirilmeyeni, tahrîf edileni/tahrîf edilmeyeni *Müheymin* vasfıyla tespit etmiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

Allah (c.c.), Kur'an'ı koruyacağını taahhüt ederken Kur'an vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Bu kitaplarda/sahifelerde yok olup kaybolan, tahrîf edilen hükümleri koruma altına almış; neshedilen/neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır.

Kur'an'daki peygamber kıssalarının büyük bir bölümü peygamberlere indirilen vahiyden müteşekkildir. Kur'an önceki kitaplarda/sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât, mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; bu vahiylerin yalan/yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir.

Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrîf edilmesi, peygamberimizin Kur'an'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur'an'ı muhafaza etmiş; inen âyetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz/sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'an korunmuştur. Bu koruma daha önce inen semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır.

Kur'an'ın önceki vahiylerle müheyminliği peygamber kıssaları bağlamında yüksek lisans/doktora formatında ele alınabilir. Kur'an'ın Tevrât'ın/İncil'in aslına dair müheyminliği doktora tezi olarak çalışılabilir. Bu makalede daha geniş/detaylı ele alınması mümkün değildir.

Sonuç olarak Kur'an semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhâfız, tanık, emin, kontrolcü, murakıp, tasdik edici bir vahiydir. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'an'la mukayyed olmasına bağlıdır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrîf edilip/edilmediğinin tespiti bugün elimizde mevcut olan Tevrât ve İncil ile değil Kur'an'la mümkün olup, Kur'an'ın önceki vahiyleri sağlama özelliği vardır.

Kaynakça

- Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfeş, Ebû'l-Hasen el-Evsat. *Me'âni'l-Kur'an li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010).

¹⁷² Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

¹⁷³ Kaya, "Buhârî'nin Tahrîf Meselesine Yaklaşım Üzerine", 40.

- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil. *Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'an*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.
- Ebüsşuûd, Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'lakl-ı selim ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, ts.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabîyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatib, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.
- Hâzin, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'ânî't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1995.
- İbn Âdil, Ebû Hafs Srâcuddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmî'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusîyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed el-Ebdülûsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Hacere'l-Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahihi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatib. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesir, Ebû'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muyattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kondî, Şaban. *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkîllânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'an Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vîlâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. en-Nüket ve'l-uyûn. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bülûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârîka Mecmû'atü Resâilî Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü's-Şârîka Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.

- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebû'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (Konya: 2013).
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâki. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21 (2286).
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halil Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşid Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmmeli'l-Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtir*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürukü'l-lügaviyyefi tefsîri'l-Kur'ânî'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebir*. thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyünü'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlahî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz: Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiilerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın Müheyminliği ele alınmıştır. Kur'ân'da biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *Müheymin* kavramı zikredilmiştir. Allah'ın (c.c.) koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, Kur'ân'ın önceki vahiileri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayanıdır. Kur'ân, bu sahifelerin/kitapların Allah'ın (c.c.) kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanları ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta/İncîl'de var olduğunu söylediği şeyler, bu gün yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncîl ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiileri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bu gün elimizde mevcut olan Tevrât ve İncîl ile değil Kur'ân'la belirlenir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlahî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract: Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined. The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an. As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitâp'la alakalı nakledilen rivayetler, Kur'ân/İncîl/Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır.

Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik taraflı/sübjektif/art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf/tebdîl/tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği/te'vîl tahrifâtının yapıldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına binaen bu çalışmada *Kur'ân'ın Mühayminliği* incelenmiştir.

Tevrât'ın/İncîl'in aslının/Kur'ân'ın ve peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına istinaden muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin olması normaldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde zikredildiği üzere unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Bu minvalde muharref Tevrât'ın/İncîl'in bazı ifadeleri lâfzen tahrifâta uğrasa da mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi/mensûhu, tahrîf edileni/edilmeyeni, önceki vahiylerin aslında var olanı/insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi mühaymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam bağlamında tahrîf edilenle edilmeyen metinler Kur'ân'ın mühayminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların/sahifelerin lâfzen/manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Allah (c.c.) Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun muhafızı da biziz.*” (el-Hicr 15/9) âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle/sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesiyle lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İlk vahiyden itibaren âyetler vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış, ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu inzâl olan her bir âyeti ezberlemiştir.

Bu metotla Kur'ân satırlarda/sadırlarda korunmuştur. İnen âyetlerin her Ramazan ayında hatadan beri bir şekilde doğru yazılıp/ezberlendiği Hz. Muhammed/Cebrâîl arasında arz/sema metoduyla denetlenmiştir. Bu metot, İslâm ümmetinde mukabele geleneğinin kaynağı olmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ/tebyîn edilmesidir. İnen vahiy Müslümanlara ivedî olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî/husûsî olanı ve mutlak/mukayyeti tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁴

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde nazil olan semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar/sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan/sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların/sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bu gün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

1 bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

4 bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 46-143; Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

Kur'ân'ın korunmasına⁵ ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu makalede Furkân'ın önceki vahiylerde koruduğu hükümler, müheymin kavramının lügat anlamı, Kur'ân'daki muhtevası ele alınacaktır. Önceki vahiylerden neshedilip/edilmeyenler, tahrîf edilip/edilmeyenler, önceki nebilere inzal edilen hükümler müheymin kavramı kapsamında incelenecektir.

1. Müheymin Kavramı

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *Müheymin* kavramı biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde zikredilmiştir. Bu kelime ismi fâil olarak *Hey-me-ne* kökünden türemiştir. Bu vezinde *Hey-me-ne/sey-ta-ra/hem-ye-ra/key-ga-ra* haricinde başka bir kelime yoktur.⁶

Lügatte; rakıb, hafız (gözeten, muhafaza eden)⁷, yöneten⁸, denetim altında tutan⁹ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan¹⁰ gibi anlamlara gelmektedir. Ebü'l-Bekâ'nın *Müheymin*'in aslının *Müeymin* olduğunu; *Müeymin*'in ise *el-Emânetü* (emanet)'den türediğini söylediği nakledilmiştir.¹¹

Allah'ın (c.c.) "el-esmâü'l-hüsna"sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kavramı

"Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, gören, gözeten ve yönetendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir."¹²

âyetinde görüp/gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır. Bu âyetteki Müheymin kelimesine farklı anlamlar yüklenmiştir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *Müheymin* kavramını iki yerde ele almıştır. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *Şehîd*¹³; diğesinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; Katâde ise Mâide 5/48. âyeti "*Allah (c.c.) kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu*"¹⁴ şeklinde sâbık vahiyleri doğrulayan/onaylayan/tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kavramıyla açıklamıştır. Allah (c.c.), her konuşulani, dünyada geçmişten günümüze olan/biten, geçen/kalan her bildirileni, âhirette olacak olanların hak olduğunu doğrulayan, tasdik eden, Kur'ân önceki ilâhî vahiyleri doğrulayıp, onaylayan, tasdik eden anlamları verilmiştir.¹⁵

5 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018).

6 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

7 Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arap* (Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254.

8 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lüğaviyye fi tefsiri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

9 Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

10 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

11 Ebû Hafs Sırâcüddîn İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

12 el-Haşr 59/23.

13 Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 3/254.

14 el-Mâide 5/48.

15 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; Ebû Mansûr Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk.

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız manalarında, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁶ Müheymin kavramının aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir¹⁷:

1. Bu kavram, *Hey-me-ne/Yü-hey-mi-nü* kalıbında gelir, denetlenen, gözetlenen her şey, *Müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir. Bu görüş, Halîl ve Ebû Ubeyde tarafından kabul görmüştür.

2. Bu kavramın aslının “*Â-me-ne/Yü'-mi-nü*’den *Müeyminün* (مؤمن) olduğu, “*Varlıkların rızkını temin eden*” manasına geldiği nakledilmiştir.

1.1. Kur’ân’ın Müheymin Kavramına Genel Yaklaşımı

Müheymin kavramı, Kur’ân’ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak hak ile indirdik. Artık aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”¹⁸ âyetinde zikredilmiştir.

Kur’ân, Allah’ın (c.c.) vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız, şahit, hâkim ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır. Kur’ân, kendisine muhalif olan, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlarla amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahriften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın (c.c.) muhafazasında olan bir kitap olarak tanıtılmış, Tevrât ve İncîl’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.¹⁹

Kur’ân, kendisinden önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetken, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin/kitapların Allah’ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayırt eden bir ölçüdür. Kur’ân’ın Tevrât’ta/İncîl’de var olduğunu ifşa ettiği hükümler, bu gün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Bu Kur’ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâiloğullarına açıklamaktadır.²⁰

Allah’ın (c.c.) koruyan, gözetken, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, önceki vahiyleri koruma özelliğine yönelik Kur’ân’ın, önceki kitapları muhafaza etmesini, gözetmesini, onlardaki âyetleri doğrulamasını ifade etmektedir. Allah (c.c.), Kur’ân’ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncîl’in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur’ân sayesinde ebediyen bilinecektir.²¹

Necdet Çağıl, “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler, ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur’ân getir.’ dediler...*”²² âyetindeki *tebdîl* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te’vîl tahrifâtına

Meedî Basellûm (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1426/2005), 6/605; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsir* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

16 Ebû’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf ‘an hakâiki ğavâmizi t-tenzîl ve ‘uyûni l-ekâvil fi vüçûhi t-te’vîl* (Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, 1407/1987), 4/509.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu l-ġayb* (Beyrut: Dâru İhyâi t-Türâsi l-‘Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 el-Mâide 5/48.

19 Elmalılı, *Hak Din*, 3/253-254.

20 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur’ân, İsrâiloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur’ân*, 3/7-8.

21 bk. Râzî, *Mefâtihu l-ġayb*, 12/371.

22 Yûnus 10/15.

deleat ettiğini ifade etmiştir.²³ Çağıl, tebdil/tahrîf kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil mana bazında gerçekleştiğini iddia etmiş,²⁴ bu tarz korunmanın niteliğine/nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin/açık/net bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının ancak Kur'ân'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerinde varit olan kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir. Bu minvalde Kur'ân, önceden indirilen ilâhî vahiylerin gözetleyicisidir.

Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.²⁵ Kur'ân, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin/kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir. Muhtevasında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheymin (gözetici) olmakla zaman bağlamında evrenselliğini ortaya koymuş, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metnin doğrusu Kur'ân tarafından ilan edilmiş olup, âyette zikredilen müheymininden (gözeticilik) maksat da budur.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde/adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları “*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kafirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'ân) inkar ettiler....*”²⁶ âyetinde anlatılmıştır.

Kur'ân'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahrîften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna/sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatların asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri ibraz edendir. Hz. Âdem'den itibaren nebilere/resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden/tağyîrden (değiştirme) muhafaza eden, ilâhî sahifelerde/kitaplarda baki/sabit şeriatları birleştirendir.²⁷

Kur'ân'ın ilâhî vahiylerle müheyminliği, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiş; önceki semâvî sahifelerde/kitaplarda var olan iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır. Allah (c.c.) Kur'ân'ı korumayı “*Muhakkak ki bu Zikri (Kur'ân) 'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.*”²⁸ âyetiyle kendine has kılmıştır.

Hiz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere/resullere senin şeriatınla neshedilmemiş şeriatlarıyla/hükümleriyle Arap, Acem,

23 Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

24 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

25 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/371; Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve 't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

26 el-Bakara 2/89.

27 Muhammed b. Mustafa el-Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü'l akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 3/45.

28 el-Hicr 15/9.

Ümmî²⁹ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.³⁰ Müheymin kavramı üç şekilde anlaşılmıştır:³¹

1. Kur'ân önceki ilâhî kitaplar için itimat edilendir.
2. Kur'ân önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri onaylayandır.
3. Son nebi Kur'ân için itimat edilen bir peygamberdir.

Cumhur *Müheymin* kavramını, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması kapsamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem/mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler/kitaplar) hususunda itimat edilendir.³² Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin (denetleyici) devamlılığını sağlamıştır.³³

Ebû Zehre (öl. 1394/1971), "...*Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. Rabbinin rızasına ulaşmıştı.*"³⁴ âyetini Hz. İsmâil'in (a.s.) nesebinden olan nebinin vahyedilen her kitabın üzerinde denetleyici, hâkim, şahit, gözetleyici kitap olan Kur'ân'la geldiği bağlamında tefsir etmiş;³⁵ Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması "*Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*"³⁶, "*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*"³⁷ âyetleriyle de delillendirilmiştir.³⁸

Beyyine sûresinin "*Tertemiz sahifeleri okuyan*"³⁹ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifeler Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içeriğinde mevcut olduğu "*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*"⁴⁰, "*İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur.*"⁴¹ âyetleriyle desteklenmekle birlikte Kur'ân'ın okunmasının önceki kitapların okunmasını sağladığına "*İşte bu benimle birlikte olanların kitabı, bu da benden öncekilerin kitabı (hiç birinde birden fazla ilah olduğuna dair bir bilgi, herhangi bir delil yoktur.)*"⁴² âyetinin delalet ettiği, el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr "*Kur'ân öncekileri tasdik edici*"⁴³, "*Onların yanındakileri tasdik edici*"⁴⁴ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin (gözetici, denetici, tanık) manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajlarının

29 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal- Tefsir)*, çev. Câhit Koçak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

30 Ebû'l-Fidâ' İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128.

31 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

32 Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

33 Muhammed Mütvellâ eş-Şa'râvî, *Havâtır* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997), 5/3179.

34 Meryem 19/55.

35 Muhammed Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr* (b.y.: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 9/4658.

36 en-Nisâ 4/163.

37 Tâhâ 20/133.

38 Şa'râvî, *Havâtır*, 15/9462.

39 el-Beyyine 95/2.

40 eş-Şuarâ 26/196.

41 el-A'lâ 87/18-19.

42 el-Enbiyâ 21/24.

43 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

44 el-Bakara 2/101.

Kur'ân'da varit olduğu⁴⁵; Kur'ân'ın ise bu semâvî kitaplara/sahifelere muhafızlık/müheyminlik/şahitlik ettiği müşahede edilmiştir.⁴⁶ Ezcümle, Kur'ân'ın bir özelliğinin de peygamberimizden önce risâletle görevlendirilen nebilere vahyedilenlere muhafız olması/tanıklık etmesidir.

2. Kur'ân'ın Dinin Aslından Olan Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen, inanç esaslarıdır. Fakat Râgıb el-İsfahânî'nin (öl. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin aslı/fûrûu, muâmelâtın aslı/fûrû, mezâcirin aslı/fûrû vb. şekillerde tasnif etmesine binaen⁴⁷ dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rûkû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmaktadır.

Namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz⁴⁸ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır. Bu bölümde itikadî konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Konumuzu temellendiren âyete (el-Mâide 5/48) ilişkin ele alınması elzem olan asıl konu, Kur'ân'ın ilâhî vahiylere müheyminliğinin nasıl ve hangi yönlerde gerçekleştiğidir. Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inanan/inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini ihtiva eden tevhid ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak tebyîn etmiştir. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebilere gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilere ilkidir.

İlk şirk itikadı Hz. Nûh'un kavminde görülmekte olup, Hz. Nûh'a itikadî konularda indirilen vahiylere birinin tevhid olduğu "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum'* dedi."⁴⁹ âyetinde haber verilmektedir. Aynı ifade/üslup/söz/ikazın Hz. Hûd⁵⁰ ve Hz. Sâlih⁵¹ tarafından kavimlerine ibraz edildiği Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁵²

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid/ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylere var olduğu Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahiy muhafaza etmiştir.⁵³

45 Mâtürîdî, *Te'vîlât*, 10/588-592.

46 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

47 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

48 bk. İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebî Hâtim*, 1/305; İbn Abbâs, *Mikbâs*, 1/25.

49 el-A'râf 7/59.

50 el-A'râf 7/65.

51 el-A'râf 7/73.

52 bk. Ebü'l-Berekât Hâfîzüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vîl*, thk. Yûsuf Ali Bedvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

53 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda/sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları

“(Ey Muhammed) de ki; ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah’a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah’ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”⁵⁴

âyetlerinde açıklanmıştır.

Âyetteki “فَلَمَّا سَوَاءَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ” ifadesi “فَلَمَّا عَدَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ” anlamında tefsir edilmiş,⁵⁵ adalet, adl, insaf⁵⁶ anlamında tefsir edilen müşterek söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁵⁷ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitabın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁵⁸ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik”⁵⁹ âyetleri delil gösterilmiştir.⁶⁰ Ortak kelimenin, kitapların/resullere indirilen vahiylerin tamamında mevcut olduğu,⁶¹ Kur’ân’ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin bütün nebilerin davetini ihtiva eden tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁶² ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁶³ âyetleriyle açıklamıştır.⁶⁴ Ortak kelimenin, kitapların/resullerin birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁶⁵

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan (c.c.) başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız”, “Onlar Allah’ın (c.c.) dışında birbirlerini rab edinmesinler” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği Ulûhiyet Birliğine/Rubûbiyyet Birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhîm (a.s.) arı/saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın (a.s.) Tevrât’taki şeriatının ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dır. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁶⁶ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.⁶⁷

54 Âl-i İmrân 3/64.

55 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

56 Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

57 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

58 el-Enbiyâ 21/25.

59 en-Nahl 16/36.

60 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

61 Ebüssuûd, *İrşâdu’l-‘akl-i selîm*, 2/48.

62 el-Enbiyâ 21/25.

63 en-Nahl 16/36.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

65 Ebüssuûd, *İrşâdu’l-‘akl-i selîm*, 2/48.

66 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “Tefsîru’t-Tevrât bi’l-Arabiyye”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

67 Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Misriyyetü’l-Âmme li’l-Kitâb, 1411/1990), 3/268.

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatla bazı fenomen resimler/davranışlardaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁶⁸

Âyetteki ortak kelimenin, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu/olmadığı şeyleri resullerin/nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd-dini (dinin aslını) ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.⁶⁹

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935), “Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz” âyetinin *Ulûhiyyet Birliğine* delâlet ettiğini, “Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız” âyetinin ise *Ulûhiyyet Birliğini* desteklediğini; “Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin” âyetinin *Rubûbiyyet Birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram/helal hükme havi teşrî hakkını kapsamaktadır. Teşrî hakkının sadece Allah'a (c.c.) ait olduğu, Ahbârların/Ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

“Rivayete göre “Onlar Ahbârları/Ruhbânları rab edindiler.”⁷⁰ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ya Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram/helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.”⁷¹

Kur'ân'ın İncil'den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanlar, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'ân ise teslis itikadının Hz. İsa'ya nazil olan İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: “Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahıtan başka ilah yoktur.”⁷² Kur'ân, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek⁷³ İncil'de mevcut olan tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırt edip tashih etmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir. Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta ki *Tanrı* mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.

Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler/iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk âyetinde Yüce Allah'ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Esk-i Ahit'te mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur'ân'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu

68 Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

69 Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

70 et-Tevbe 9/31.

71 Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî. *Sünenü Tirmîzî*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

72 el-Mâide 5/73.

73 bk. el-Mâide 5/116-118.

noktada asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hakk, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği “Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.”⁷⁴ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: “Allah'ın her şeye gücü yeter”⁷⁵

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

“Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, “Rabbim! Bana görün, sana bakayım” dedi. Allah da, “beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti.. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince “seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi.”⁷⁶

Hz. Musa kıssasının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: “Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”⁷⁷

Kur'an eski ve yeni ahitte anlatılan Allah'a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'an müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allahın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”⁷⁸

Zikredilen bu âyetin anlamına paralel olarak Kur'an-ı Kerim, babasız yaratılan İsmâ'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin “Allah'a çocuk isnadı” gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: “Muhakkak ki (yaratılışları bakımından) İsmâ'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”⁷⁹

Kur'an-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka açıdan seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: “O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir

74 el-En'âm 6/103.

75 el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

76 el-A'râf 7/143.

77 eş-Şûrâ 42/51.

78 Meryem 19/35.

79 Âl-i İmrân 3/59.

evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”⁸⁰; “*Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.*”⁸¹

Diğer taraftan İsâ’yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*⁸² ifadesi, Allah’a evlat atfedenlere sürekli/dâimi/sabit bir reddiyedir. Kur’an’dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen, Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”⁸³

Bu başlık altında zikredilen âyetler/veriler incelendiğinde Tevrât’ın/İncil’in aslında olmayıp, sonradan ilave edilenler/tahrîf edilenler Kur’an’ın denetiminde tashih edilmiştir.

Kur’an risâlet hususunda da önceki vahiylerde var olup, sonradan tahrîf edilmiş olan bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral⁸⁴ olarak takdim edilen Hz. Dâvûd’un⁸⁵/Hz. Süleyman’ın⁸⁶ Kur’an’da aynı zamanda peygamber olduğu zikredilerek Tevrât’ta tahrîf edilmiş olan vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan/insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.⁸⁷

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,⁸⁸ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmiştir.⁸⁹ Yûsuf’un, İbrânice de Yosef olarak bilindiği⁹⁰; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.⁹¹ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.⁹²

Kur’an, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Esk-i Ahit’te tahrîf edilen ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr⁹³ Ahd-i Atik’te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur’an’da Üzeyr’in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

80 el-En’âm 6/101.

81 el-Cin 72/3.

82 el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

83 et-Tevbe 9/30.

84 2. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

85 el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

86 en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

87 Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hîndî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

88 Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

89 Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

90 Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

91 Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

92 William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

93 Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ’yı aynı kişi kabul etmişlerdir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah’ın oğlu demeleri Kur’an’da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

Kur'ân, İncil'de Feraklî⁹⁴ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamış, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: “*Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risaletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.*”⁹⁵ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bu gün elimizdeki İncil'de Feraklî olarak tahrîf edilmiş olan Hz. Muhammed'in ismini Ahmed⁹⁶ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta “*Mûsâ'nın kardeşi*”⁹⁷ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.⁹⁸

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât/İncil) Hz. Muhammed'e/peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir:

“*Onlar yanlarındaki Tevrat'ta/İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebiye ittiba eden kimselerdir.*”⁹⁹ ve “*Andolsun Allah İsrâiloğullarından metin (sağlam) bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekatınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirsiniz.....sizleri cennete koyarım.'*”¹⁰⁰

Kur'ân, Tevrât/İncil'de var olup, sonradan tahrîf edilen peygamberlere imanı zikrederek bu kitaplardaki vahyi muhafaza etmiştir. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde var olan/sonradan kaybolan tevhid/ahiret/nübüvvet vb inanç esasları Kur'ân'da kayıt altına alınıp muhafaza edilmiş; hatalı/yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheminlik

Kur'ân önceki kitaplarda/sahifelerde var olan namaz/zekât ibadetinden bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹⁰¹

Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde, İlk sahifelerde¹⁰² “*فصلي*” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifeleri olmak üzere bütün peygamberlerin sahifeleridir.¹⁰³ Peygamberler arasında Hz. İbrâhîm'in (a.s.) tercih edilmesinde nebinin atası, şeriatının ilk şeriat olmasının; Hz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hz. Mûsâ'nın (a.s.) Hz. İbrâhîm'in şeriatını izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatının gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹⁰⁴

94 İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Hafîl Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

95 es-Sâff 61/6.

96 es-Sâff 61/6.

97 Tevrat, Tesniye 18:15, 18-19.

98 bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

99 el-A'râf 7/157.

100 el-Mâide 5/12.

101 el-A'lâ, 87/14-19.

102 Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

103 Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 31/ 135-137.

104 Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

İbn Abbâs, *Fesallâ* kelimesinin beş vakit namaza işaret ettiğini belirtmiştir.¹⁰⁵ Bu kelimenin dua anlamında olduğu¹⁰⁶, Fıtır günündeki Bayram Namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fıtır zekâtı ve bayram namazının Mekke’de varit olmayışına, sûrenin ise Mekki oluşuna istinaden bu görüş zayıf görülmüştür.¹⁰⁷

Kanaatimizce; Kur’ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin var olduğunu zikretmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle beraber incelendiğinde *Fesallâ* kelimesinin bütün nebilere namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur’ân; Hz. İbrâhîm’in/Hz. İsmâ’îl’in¹⁰⁸, Hz. Şuayb’in¹⁰⁹ Hz. Mûsâ’nın¹¹⁰, Hz. Zekariyyâ’nın¹¹¹, Hz. Meryem’in¹¹², İsrâîloğullarının¹¹³, Hz. İsâ’nın¹¹⁴, Hz. Muhammed’in¹¹⁵ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân’ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹¹⁶

Kur’ân’daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti (واقفوا الصلاة وانوا الزكوة) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹¹⁷ Orucun önceki vahiylerde farz kılımları “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹¹⁸ ayetinde haber verilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin¹¹⁹, kurban¹²⁰ ve karz-ı hasen¹²¹ gibi ibadetlerin önceki nebilere şeriatlarında var olduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş olan sahifelerde/semâvi kitaplarda namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinin var olduğu Kur’ân’ın müheymînliğinde bilinmektedir. Kur’ân’ın önceki vahiyleri koruması namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

Kur’ân’ın önceki ilâhî vahiylerle müheymînliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcîr (zararı defetme) vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur’ân’ın

“*Muhakkak ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risaletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil’i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli/kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.*”¹²²

105 Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

106 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/373-377.

107 Râzî, *Me’âtilu’l-ğayb*, 31/135-137; Ebû’Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü’t-te’vil fi me’âni’t-tenzil*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

108 İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

109 Hûd 11/87.

110 Yûnus 10/87.

111 Âl-i İmrân 3/39.

112 Âl-i İmrân 3/43.

113 el-Mâide 5/12.

114 Meryem 19/31.

115 Tâhâ 20/132.

116 Lokmân 31/17.

117 bk. Şa’râvî, *Havâtür*, 19/11658.

118 el-Bakara 2/183.

119 bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97 ; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem’den itibaren Kâbe’yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

120 Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

121 el-Mâide 5/12.

122 Meryem 19/ 30-32.

âyetinde Hz. İsa'ya (a.s.) isnat edilen iki temel ibadetin mevcudiyeti görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de mevcut değildir.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar sonucunda, bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vaz edilmediği bir şekilde büründüğü müşahede edilmektedir. İşte Kur'an, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkâr mevcudiyetini haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrif/tebdil edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'an vesilesiyle birer temel vecîbe kapsamında tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Bu Kur'an'ın müheyminliğinin başka bir yönüne işaret etmektedir. Müfessirler genelde *Müheymin* kavramına rakib, şahit, tanık, hâfız, mu'temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken¹²³; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kavramlardaki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.¹²⁴ Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylerle müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

Kur'an'ın Ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz,

*“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'an-ı Kerim mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.”*¹²⁵ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'an-ı Kerim, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹²⁶ sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatında aynı olduğu Kur'an'da anlatılan peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Kur'an'ın dinin bu hükümlerinde müheyminliği makalenin bu bölümüne kadar olan kısmında anlatılmıştır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuş; her bir nebiye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiş; bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: *“Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”*¹²⁷ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyin etmiş, İnsanlar evin

123Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bülûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâilî Câmi'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn Atiyye el- Endülüsî, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/128; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 2/55.

124 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/128.

125 el-Mâide 5/48.

126 Draz, *Kur'an'a Giriş*, 85-86.

127 Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

*etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. 'Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.'*¹²⁸

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem'in risâletinde Habil/Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹²⁹ olduğu Kur'ân'ın müheymînliğinde bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetme, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'in gönderilen vahiylerde bu kusurların yasaklandığı Kur'ân'ın müheymînliğinde öğrenilmektedir.¹³⁰

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹³¹ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığını yine Kur'ân'ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur'ân'dan önce inen vahiylerde fâizin¹³², kibrin¹³³ yasaklandığını Kur'ân haber vermiştir. Bu kusurların var olduğu bütün kavimlere gönderilen nebilere indirilen vahiylerde mevcudiyeti Kur'ân'ın müheymînliğinde anlaşılmaktadır.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheymînlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde var olduğu görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan/emredilen eylemlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri/kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹³⁴

Ana-babaya iyilik¹³⁵, sıla-i rahim¹³⁶, insanlara güzel söz söylemek¹³⁷, adaletli olmak¹³⁸, isar ruhuna sahip olmak¹³⁹, ilâhî imtihanda sabırlı olmak¹⁴⁰, merhametli olmak¹⁴¹, temiz kalpli olmak¹⁴², kimsesizleri korumak¹⁴³, halim ve bağışlayıcı olmak¹⁴⁴ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına/fürûuna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların büyük bir bölümü peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriğini kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza altına almıştır. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

128 Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

129 el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

130 eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

131 el-A'râf 7/80.

132 el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

133 bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

134 el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

135 el-Bakara 2/83.

136 el-Bakara 2/83.

137 el-Bakara 2/83.

138 Sâd 38/26.

139 el-Bakara 2/83.

140 el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Ğâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

141 el-Bakara 2/83.

142 es-Sâffât 37/84.

143 el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

144 et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

3. Nâsîh/Mensûh, Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda/sahifelerde neshedilen/edilmeyen hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsîh/mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsîh/Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kavramının neshedilen ile neshedilmeyeni ayırt etme anlamında da olduğu önceden zikredilmiştir. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrat'ta/Hz. İsa'ya indirilen İncil'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsa'nın şeriatının Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁴⁵ âyeti beyan etmiştir.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrat'ta haram kılındığı belirtilmiştir¹⁴⁶:

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların/koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁴⁷

Allah'ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁴⁸ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁴⁹ Bu durum şu âyetlerde zikredilmiştir: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁵⁰; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁵¹

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri/zorbalıkları sebebiyle, kendilerinden önceki/sonraki nebilerin şeriatlarında helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık...”*¹⁵² âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun/kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara/şartlara/maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)'dür. Bu hal *“Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.”*¹⁵³ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram/helal kılması, zamana/şartlara göre muvakkat bir zaman içerisinde teşekkül ettiğini

145 Âl-i İmrân 3/50.

146 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

147 el-En'âm 6/146.

148 bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

149 Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

150 en-Nisâ 4/160.

151 Âl-i İmrân 3/93.

152 en-Nisâ 4/160-161.

153 el-Bakara 2/106.

belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat süre tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunda şüphe yoktur.”¹⁵⁴

Hz. İ̇sâ (a.s.) Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁵⁵ zamanın/şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: *“Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.”¹⁵⁶*

Kur'ân'da da, Hz. Muhammed'in (s.a.s.), insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri/yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun/kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁵⁷

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak inzal edildiği Kur'ân'ın murakıplığında müşahede edilmektedir.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyete sahip oldukları haber verilmiştir: *“Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldıarak ‘işittik, karşı geldik’... derler...”¹⁵⁸*

Dili eğip/bükme anlamını ihtiva eden *Leyy* kavramı, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtma için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğeri harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet, manasına hâvî *râinâ* sözünü *“Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.”* ya da *ruînet* kökünden türediği haliyle *“Bizim ahmağımız”* anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) anlamında kullanmışlardır. Yine *Esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin anlamında *Essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *Essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁵⁹

Bu âyetteki tahrif kavramı iki şekilde te'vîl edilmiştir:

154 Abdullâh Draz, *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

155 es-Sâff 61/6.

156 Âl-i İmrân

3/50. 157 el-A'râf

7/157.

158 en-Nisâ 4/46.

159 Ebü'l-Hasen el-Ahfeş el-Evsat, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, en-Nüket ve'l-uyûn, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Misriyye, 1384/1964), 5/243; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab’a soruyorsunuz? Allah’ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab’ın Allah’ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”¹⁷²

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.¹⁷³

Kanaatimize göre, ilâhî vahiylerin aslının tamamı, Levh-i Mahfûz’da zabtedilmekle beraber Kur’ân’la da korunmuştur. Çünkü Kur’ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Ayrıca semâvî kitaplarda hangi hükümlerin var olduğunu, tahrif edilen/edilmeyen, neshedilen/edilmeyen hükümleri ibraz etmiştir. Kur’ân bazı hükümleri Hz. Muhammed’in risâletinde onun ümmetine peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş ve yasaklamıştır. Kısaca Kur’ân Allah’ın (c.c.) vahyettiği sahifelerden/kitaplardan neshedileni/neshedilmeyeni, değiştirilene/değiştirilmeyeni, tahrif edileni/tahrif edilmeyeni *Müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

Allah (c.c.), Kur’ân’ı koruyacağını taahhüt ederken Kur’ân vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Bu kitaplarda/sahifelerde yok olup kaybolan, tahrif edilen hükümleri koruma altına almış; neshedilen/neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır.

Kur’ân’daki peygamber kıssalarının büyük bir bölümü peygamberlere indirilen vahiyden müteşekkildir. Kur’ân önceki kitaplarda/sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât, mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; bu vahiylerin yalan/yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir.

Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur’ân’ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur’ân’ı muhafaza etmiş; inen âyetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz/sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyîn edilmesi vd. önlemlerle Kur’ân korunmuştur. Bu koruma daha önce inen semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır.

Kur’ân’ın önceki vahiylerle müheyminliği peygamber kıssaları bağlamında yüksek lisans/doktora formatında ele alınabilir. Kur’ân’ın Tevrât’ın/İncil’in aslına dair müheyminliği doktora tezi olarak çalışılabilir. Bu makalede daha geniş/detaylı ele alınması mümkün değildir.

Sonuç olarak Kur’ân semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhâfız, tanık, emin, kontrolcü, murakıp, tasdik edici bir vahiydir. Tevrât ve İncil’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bugün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil ile değil Kur’ân’la mümkün olup, Kur’ân’ın önceki vahiyleri sağlama özelliği vardır.

Kaynakça

Adam, Bâkî. “Üzeyr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Ahfeş, Ebû'l-Hasen el-Evsat. *Me’âni'l-Kur’ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ’a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.

172 Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ’tisâm*, 25.

173 Kaya, “*Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

- Akdemir, Salih. "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010).
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil. *Câmi 'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'an*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'l-akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabîyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzil*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- İbn Âdil, Ebû Hafs Sîrâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed el-Ebdülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahihi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kondi, Şaban. *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'an Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nuket ve'l-uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili

- Câmi'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü's-Şârîka Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (Konya: 2013).
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21 (2286).
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Hâfîzuddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-tevil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- İsfahânî, Râğîb. *Tefsîru Râğîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürukü'l-lüğaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'ul-beyân fi tevil'il-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-tevil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

Hakem Değerlendirmesi-3

Değerlendirme Tarihi: 06-09-2021

Değerlendirdiği Dosya: Makale İlk Hali

Form Cevabı:

Tarih / Date: 06-09-2021 (Yazara Açık)

Makalenin Ağırlıklı Sınıfı / Submission Category:: Araştırma / Research

(Yazara Açık)

Başlıklar yazının konusunu kısa açık ve yeterli ölçüde yansıtıyor mu? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised (Yazara Açık) **Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?:** Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised (Yazara Açık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised (Yazara Açık)

Makale dilbilgisi kurallarına uygun açık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: Hayır / No (Yazara Açık)

Çalışmanın konusu yeterli ölçüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: Kısmen / Partially (Yazara Açık)

Çalışmanın amacı yeterli ölçüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: Kısmen / Partially (Yazara Açık) **Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?:** Kısmen / Partially (Yazara Açık)

Çalışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: Hayır / No (Yazara Açık) **Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?:** Hayır / No (Yazara Açık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? /Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: *Kısmen, düzeltilmelidir*

/ Partially, should be revised (Yazara Açık)

Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the bibliography?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Kısmen / Partially (Yazara Açık)*

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tekrar incelenmesi gerekir mi? / Should it be reviewed again after revisions: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Yazara Not: *Yazım ve dilbilgisi açısından sorunlar var. Metinde belirttim. bilgi ve sonuçlara ulaşma açısından sistemsiz. (Yazara Açık)*

Hakemin Yükleği Değerlendirme Dosyaları

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz: Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiilerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın Müheyminliği ele alınmıştır. Kur'ân'da biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *Müheymin* kavramı zikredilmiştir. Allah'ın (c.c.) koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, Kur'ân'ın önceki vahiileri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin/kitapların Allah'ın (c.c.) kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanları ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta/İncîl'de var olduğunu söylediği şeyler, bu gün yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncîl ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar/sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiileri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bu gün elimizde mevcut olan Tevrât ve İncîl ile değil Kur'ân'la belirlenir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlâhî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract: Although many researches/studies have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined. The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books/pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an. As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books/pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı nakledilen rivayetler, Kur'ân/İncîl/Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır.

Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik taraflı/sübjektif/art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen **tahrîf/tebdîl/tağyîr** kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının **tahrîf edilmediği/te'vîl tahrifâtının** yapıldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına binaen bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Tevrât'ın/İncil'in aslının/Kur'ân'ın ve peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına istinaden muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin olması normaldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde zikredildiği üzere unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Bu minvalde muharref Tevrât'ın/İncil'in bazı ifadeleri lâfzen tahrifâta uğrasa da mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi/mensûhu, tahrîf edileni/edilmeyeni, önceki vahiylerin aslında var olanı/insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam bağlamında tahrîf edilenle edilmeyen metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların/sahifelerin **lâfzen/manen tahrîf edilmemiş** metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Allah (c.c.) Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun muhafızı da biziz.*” (el-Hicr 15/9) âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashabı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatin öncelenmesi, harflerin **mahreçleriyle/sıfatlarıyla** doğru telaffuz edilmesiyle lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İlk vahiyden itibaren âyetler vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış, ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu inzal olan her bir âyeti ezberlemiştir.

Bu metotla Kur'ân **satırlarda/sadırlarda** korunmuştur. İnen âyetlerin her Ramazan ayında hatadan beri bir şekilde doğru **yazılıp/ezberlendiği** Hz. Muhammed/Cebrâil arasında arz/sema metoduyla denetlenmiştir. Bu metot, İslâm ümmetinde mukabele geleneğinin kaynağı olmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri **tebliğ/tebyîn** edilmesidir. İnen vahiy Müslümanlara ivedi olarak tebliğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; **umûmî/husûsî** olanı ve **mutlak/mukayyeti** tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁴

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde nazil olan semâvî **kitapların/sahifelerin** korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar/sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan/sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların/sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bu gün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

1 bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağlı, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

4 bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 46-143; Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

Kur'ân'ın korunmasına⁵ ilişkin birçok araştırma/çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu makalede Furkân'ın önceki vahiylerde koruduğu hükümler, müheymin kavramının lügat anlamı, Kur'ân'daki muhtevası ele alınacaktır. Önceki vahiylerden neshedilip/edilmeyenler, tahrîf edilip/edilmeyenler, önceki nebilere inzal edilen hükümler müheymin kavramı kapsamında incelenecektir.

1. Müheymin Kavramı

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *Müheymin* kavramı biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde zikredilmiştir. Bu kelime ismi fâil olarak *Hey-me-ne* kökünden türemiştir. Bu vezinde *Hey-me-ne/sey-ta-ra/ hem-ye-ra/key-ga-ra* haricinde başka bir kelime yoktur.⁶

Lügatte; rakıb, hafız (gözeten, muhafaza eden)⁷, yöneten⁸, denetim altında tutan⁹ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan¹⁰ gibi anlamlara gelmektedir. Ebü'l-Bekâ'nın *Müheymin*'in aslının *Müeymin* olduğunu; *Müeymin*'in ise *el-Emânetü* (emanet)'den türediğini söylediği nakledilmiştir.¹¹

Allah'ın (c.c.) “el-esmâü'l-hüsna”sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kavramı

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, gören, gözeten ve yönetendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir.”¹²

âyetinde *görüp/gözeten*, yöneten anlamı taşımaktadır. Bu âyetteki *Müheymin* kelimesine farklı anlamlar yüklenmiştir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *Müheymin* kavramını *iki yerde ele almıştır*. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *Şehid*¹³; diğesinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; Katâde ise Mâide 5/48. âyeti “Allah (c.c.) kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu”¹⁴ şeklinde sâbık vahiyleri doğrulayan/onaylayan/tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kavramıyla açıklamıştır. Allah (c.c.), her konuşulana, dünyada geçmişten günümüze olan/bitene, geçen/kalan her bildirilene, âhirette olacak olanların hak olduğunu doğrulayan, tasdik eden, Kur'ân önceki ilâhî vahiyleri doğrulayıp, onaylayan, tasdik eden anlamları verilmiştir.¹⁵

5 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018).

6 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

7 Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arap* (Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254.

8 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürukü'l-lüğaviyye fi tefsiri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

9 Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

10 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

11 Ebû Hafs Sırâcüddîn İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

12 el-Haşr 59/23.

13 Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 3/254.

14 el-Mâide 5/48.

15 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; Ebû Mansûr Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk.

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız manalarında, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁶ Müheymin kavramının aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir¹⁷:

1. Bu kavram, **H**ey-me-ne/Yü-hey-mi-nü kalıbında gelir, denetlenen, gözetlenen her şey, *Müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir. Bu görüş, Halîl ve Ebû Ubeyde tarafından kabul görmüştür.

2. Bu kavramın aslının “*Â-me-ne/Yü'-mi-nü*’den *Müeyminün* (مؤمن) olduğu, “*Varlıkların rızkını temin eden*” manasına geldiği nakledilmiştir.

1.1. Kur’ân’ın Müheymin Kavramına Genel Yaklaşımı

Müheymin kavramı, Kur’ân’ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, kendisinden önceki kitapları tasdik edici ve onları koruyucu olarak hak ile indirdik. Artık aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”¹⁸ âyetinde zikredilmiştir.

Kur’ân, Allah’ın (c.c.) vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız, şahit, hâkim ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır. Kur’ân, kendisine muhalif olan, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlarla amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahriften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın (c.c.) muhafazasında olan bir kitap olarak tanıtılmış, Tevrât ve İncil’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.¹⁹

Kur’ân, kendisinden önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetken, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin/kitapların Allah’ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayırt eden bir ölçüdür. Kur’ân’ın Tevrât’ta/İncil’de var olduğunu ifşa ettiği hükümler, bu gün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Bu Kur’ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâiloğullarına açıklamaktadır.²⁰

Allah’ın (c.c.) koruyan, gözetken, yöneten olduğunu ifade eden müheymin, önceki vahiyleri koruma özelliğine yönelik Kur’ân’ın, önceki kitapları muhafaza etmesini, gözetmesini, onlardaki âyetleri doğrulamasını ifade etmektedir. Allah (c.c.), Kur’ân’ı korumakla semâvî kitapları/sahifeleri de muhafaza etmiştir. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil’in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur’ân sayesinde ebediyen bilinecektir.²¹

Necdet Çağıl, “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler, ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur’ân getir.’ dediler...*”²² âyetindeki *tebdil* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te’vil tahrifâtına

Mecdî Basellûm (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1426/2005), 6/605; Elmalılı, *Hak Din*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsir* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

16 Ebû’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf ‘an hakâiki ğavâmizi t-tenzil ve ‘uyûni l-ekâvil fi vüçûhi t-te’vil* (Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, 1407/1987), 4/509.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu l-ġayb* (Beyrut: Dâru İhyâi t-Türâsi’l-‘Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 el-Mâide 5/48.

19 Elmalılı, **Hak Din**, 3/253-254.

20 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur’ân, İsrâiloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur’ân*, 3/7-8.

21 bk. Râzî, *Mefâtihu l-ġayb*, 12/371.

22 Yûnus 10/15.

deleat ettiğini ifade etmiştir.²³ Çağıl, **tebdîl/tahrîf** kavramlarının **te'vîl tahrifâtını** kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil mana bazında gerçekleştiğini iddia etmiş,²⁴ bu tarz korunmanın niteliğine/nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde **kesin/açık/net** bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının ancak Kur'an'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'an âyetlerinde varit olan kavramların literal anlamından, Kur'an'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir. Bu minvalde Kur'an, önceden indirilen ilâhî vahiylerin gözetleyicisidir.

Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'an âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.²⁵ Kur'an, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin/kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir. Muhtevasında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'an, önceki ilâhî vahiylerle müheymin (gözetici) olmakla zaman bağlamında evrenselliğini ortaya koymuş, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metnin doğrusu Kur'an tarafından ilan edilmiş olup, âyette zikredilen müheymininden (gözeticilik) maksat da budur.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'an'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde/adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları "*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kafirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'an) inkar ettiler....*"²⁶ âyetinde anlatılmıştır.

Kur'an'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahrîften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna/sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'an, şeriatların asıllarını tasdik eden, **neshedilmiş hükümleri ibraz edendir**. Hz. Âdem'den itibaren nebilere/resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden/tağyîrden (değiştirme) muhafaza eden, ilâhî sahifelerde/kitaplarda baki/sabit şeriatları birleştirendir.²⁷

Kur'an'ın ilâhî vahiylerle müheyminliği, bu vahiylerin Kur'an'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Kur'an, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiş; önceki semâvî sahifelerde/kitaplarda var olan iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır. Allah (c.c.) Kur'an'ı korumayı "*Muhakkak ki bu Zikri (Kur'an)'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.*"²⁸ âyetiyle kendine has kılmıştır.

Hiz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere/resullere senin şeriatınla neshedilmemiş şeriatlarıyla/hükümleriyle Arap, Acem,

23 Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

24 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

25 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/371; Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

26 el-Bakara 2/89.

27 Muhammed b. Mustafa el-Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü'l akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 3/45.

28 el-Hicr 15/9.

Ümmî²⁹ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.³⁰ Müheymin kavramı üç şekilde anlaşılmıştır:³¹

1. Kur'ân önceki ilâhî kitaplar için itimat edilendir.
2. Kur'ân önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri onaylayandır.
3. Son nebi Kur'ân için itimat edilen bir peygamberdir.

Cumhur *Müheymin* kavramını, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması kapsamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem/mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler/kitaplar) hususunda itimat edilendir.³² Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin (denetleyici) devamlılığını sağlamıştır.³³

Ebû Zehre (öl. 1394/1971), "...*Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. Rabbinin rızasına ulaşmıştı.*"³⁴ âyetini Hz. İsmâil'in (a.s.) nesebinden olan nebinin vahyedilen her kitabın üzerinde denetleyici, hâkim, şahit, gözetleyici kitap olan Kur'ân'la geldiği bağlamında tefsir etmiş;³⁵ Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması "*Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*"³⁶, "*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*"³⁷ âyetleriyle de delillendirilmiştir.³⁸

Beyyine sûresinin "*Tertemiz sahifeleri okuyan*"³⁹ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifeler Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içeriğinde mevcut olduğu "*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*"⁴⁰, "*İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur.*"⁴¹ âyetleriyle desteklenmekle birlikte Kur'ân'ın okunmasının önceki kitapların okunmasını sağladığına "*İşte bu benimle birlikte olanların kitabı, bu da benden öncekilerin kitabı (hiç birinde birden fazla ilah olduğuna dair bir bilgi, herhangi bir delil yoktur.)*"⁴² âyetinin delalet ettiği, el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr "*Kur'ân öncekileri tasdik edici*"⁴³, "*Onların yanındakileri tasdik edici*"⁴⁴ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin (gözetici, denetici, tanık) manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajlarının

29 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal- Tefsir)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

30 Ebû'l-Fidâ' İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128.

31 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

32 Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

33 Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtır* (b.y.: Metâbi'ü Ahbârî'l-Yevm, 1417/1997), 5/3179.

34 Meryem 19/55.

35 Muhammed Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr* (b.y.: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 9/4658.

36 en-Nisâ 4/163.

37 Tâhâ 20/133.

38 Şa'râvî, *Havâtır*, 15/9462.

39 el-Beyyine 95/2.

40 eş-Şuarâ 26/196.

41 el-A'lâ 87/18-19.

42 el-Enbiyâ 21/24.

43 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

44 el-Bakara 2/101.

Kur'ân'da varit olduğu⁴⁵; Kur'ân'ın ise bu semâvî kitaplara/sahifelere **muhafızlık/müheyminlik/şahitlik** ettiği müşahede edilmiştir.⁴⁶ Ezcümle, Kur'ân'ın bir özelliğinin de peygamberimizden önce risâletle görevlendirilen nebilere vahyedilenlere muhafız olması/tanıklık etmesidir.

2. Kur'ân'ın Dinin Aslından Olan Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen, inanç esaslarıdır. Fakat Râgıb el-İsfahânî'nin (öl. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin **aslı/fûrûu**, muâmelâtın aslı/fûrû, mezâcirin aslı/fûrû vb. şekillerde tasnif etmesine binaen⁴⁷ dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rûkû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmaktadır.

Namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz⁴⁸ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Konumuzu temellendiren âyete (el-Mâide 5/48) ilişkin ele alınması elzem olan asıl **konu**, Kur'ân'ın ilâhî vahiylere müheyminliğinin nasıl ve hangi yönlerde gerçekleştiğidir. Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere **inanana/inanmayan** insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini ihtiva eden tevhid ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak tebyîn etmiştir. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebilere gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilere ilkidir.

İlk şirk itikadı Hz. Nûh'un kavminde **görülme** olup, Hz. Nûh'a itikadi konularda indirilen vahiylere birinin tevhid olduğu "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁴⁹ ayetinde haber verilmektedir. Aynı **ifade/üslup/söz/ikazın** Hz. Hûd⁵⁰ ve Hz. Sâlih⁵¹ tarafından kavimlerine ibraz edildiği Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁵²

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e **tevhid/ahiret** akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylere var olduğu Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahyi muhafaza etmiştir.⁵³

45 Mâtürîdî, *Te'vîlât*, 10/588-592.

46 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

47 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

48 bk. İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebî Hâtim*, 1/305; İbn Abbâs, *Mikbâs*, 1/25.

49 el-A'râf 7/59.

50 el-A'râf 7/65.

51 el-A'râf 7/73.

52 bk. Ebü'l-Berekât Hâfîzüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

53 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda/sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları

“(Ey Muhammed) de ki: ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah’a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah’ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”⁵⁴

âyetlerinde açıklanmıştır.

Âyetteki “كَلِمَةً عَدْلًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ” ifadesi “كَلِمَةً سَوَاءً بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ” anlamında tefsir edilmiş,⁵⁵ adalet, adl, insaf⁵⁶ anlamında tefsir edilen müşterek söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁵⁷ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitabın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebeye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁵⁸ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik”⁵⁹ âyetleri delil gösterilmiştir.⁶⁰ Ortak kelimenin, kitapların/resullere indirilen vahiylerin tamamında mevcut olduğu,⁶¹ Kur’ân’ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin bütün nebilerin davetini ihtiva eden tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebeye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁶² ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁶³ âyetleriyle açıklamıştır.⁶⁴ Ortak kelimenin, kitapların/resullerin birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁶⁵

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan (c.c.) başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız”, “Onlar Allah’ın (c.c.) dışında birbirlerini rab edinmesinler” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği Ulûhiyet Birliğine/Rubûbiyyet Birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim (a.s.) arı/saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın (a.s.) Tevrât’taki şeriatının ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dır. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁶⁶ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.⁶⁷

54 Âl-i İmrân 3/64.

55 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

56 Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

57 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

58 el-Enbiyâ 21/25.

59 en-Nahl 16/36.

60 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

61 Ebüssuûd, *İrşâdu’l-‘akl-i selîm*, 2/48.

62 el-Enbiyâ 21/25.

63 en-Nahl 16/36.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

65 Ebüssuûd, *İrşâdu’l-‘akl-i selîm*, 2/48.

66 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “Tefsîru’t-Tevrât bi’l-Arabiyye”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

67 Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-Âmme li’l-Kitâb, 1411/1990), 3/268.

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatla bazı **fenomen resimler/davranışlardaki** dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁶⁸

Âyetteki ortak kelimenin, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı **olduğu/olmadığı** şeyleri resullerin/nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd-dini (dinin aslını) ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.⁶⁹

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935), "Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz" âyetinin **Ulûhiyyet Birliğine** delâlet ettiğini, "Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız" âyetinin ise **Ulûhiyyet Birliğini** desteklediğini; "Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin" âyetinin **Rubûbiyyet Birliğine** işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram/helal hükme havi teşrî hakkını kapsamaktadır. Teşrî hakkının sadece Allah'a (c.c.) ait olduğu, Ahbârların/Ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "Onlar Ahbârları/Ruhbânları rab edindiler."⁷⁰ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ya Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram/helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi."⁷¹

Kur'an'ın İncil'den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanlar, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'an ise teslis itikadının Hz. İsa'ya nazil olan İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: "Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahıtan başka ilah yoktur."⁷² Kur'an, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek⁷³ İncil'de mevcut olan tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırt edip tashih etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir. Kur'an tahrif edilmiş Tevrât'ta ki *Tanrı* mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymîn vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.

Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler/iddialar Kur'an tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk âyetinde Yüce Allah'ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Esk-i Ahit'te mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur'an'ın denetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu

68 Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

69 Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

70 et-Tevbe 9/31.

71 Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî. *Sünenü Tirmizî*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhâkî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

72 el-Mâide 5/73.

73 bk. el-Mâide 5/116-118.

noktada asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hakk, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği “*Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.*”⁷⁴ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: “*Allah'ın her şeye gücü yeter*”⁷⁵

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

“Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, “Rabbim! Bana görün, sana bakayım” dedi. Allah da, “beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbî o dağa tecelli edince onu paramparça etti.. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince “seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi.”⁷⁶

Hz. Musa kıssasının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: “*Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.*”⁷⁷

Kur'an eski ve yeni ahitte anlatılan Allah'a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'an müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “*Allahın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehdir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.*”⁷⁸

Zikredilen bu âyetin anlamına paralel olarak Kur'an-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin “*Allah'a çocuk isnadı*” gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: “*Muhakkak ki (yaratılışları bakımından) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen olur.*”⁷⁹

Kur'an-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka açıdan seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzeh olduğunu bildirmektedir: “*O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir*

74 el-En'âm 6/103.

75 el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

76 el-A'râf 7/143.

77 eş-Şûrâ 42/51.

78 Meryem 19/35.

79 Âl-i İmrân 3/59.

evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”⁸⁰; “*Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.*”⁸¹

Diğer taraftan İsa’yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*⁸² ifadesi, Allah’a evlat atfedene sürekli/dâimi/sabit bir reddiyedir. Kur’an’dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen, Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

*“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsa Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”*⁸³

Bu başlık altında zikredilen **âyetler/veriler** incelendiğinde **Tevrât’ın/İncil’in** aslında olmayıp, sonradan ilave **edilenler/tahrîf edilenler** Kur’an’ın denetiminde tashih edilmiştir.

Kur’an risâlet hususunda da önceki vahiylerde var olup, sonradan tahrîf edilmiş olan bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral⁸⁴ olarak takdim edilen Hz. Dâvûd’un⁸⁵/Hz. Süleyman’ın⁸⁶ Kur’an’da aynı zamanda peygamber olduğu zikredilerek Tevrât’ta tahrîf edilmiş olan vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan/insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.⁸⁷

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,⁸⁸ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmiştir.⁸⁹ Yûsuf’un, İbrânice de Yosef olarak bilindiği⁹⁰; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.⁹¹ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.⁹²

Kur’an, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Esk-i Ahit’te tahrîf edilen ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr⁹³ Ahd-i Atik’te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur’an’da Üzeyr’in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

80 el-En’âm 6/101.

81 el-Cin 72/3.

82 el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

83 et-Tevbe 9/30.

84 2. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

85 el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

86 en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

87 Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hîndî, *İzhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

88 Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

89 Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

90 Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

91 Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

92 William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

93 Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ’yı aynı kişi kabul etmişlerdir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah’ın oğlu demeleri Kur’an’da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

Kur'ân, İncil'de Feraklî⁹⁴ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamış, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: “*Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risaletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.*”⁹⁵ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bu gün elimizdeki İncil'de Feraklî olarak tahrîf edilmiş olan Hz. Muhammed'in ismini Ahmed⁹⁶ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta “*Mûsâ'nın kardeşi*”⁹⁷ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.⁹⁸

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât/İncil) Hz. Muhammed'e/peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir:

“*Onlar yanlarındaki Tevrat'ta/İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebiye ittiba eden kimselerdir.*”⁹⁹ ve “*Andolsun Allah İsrâiloğullarından metin (sağlam) bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekatınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz.....sizleri cennete koyarım.*”¹⁰⁰

Kur'ân, **Tevrât/İncil'de** var olup, sonradan tahrîf edilen peygamberlere iman zikrederek bu kitaplardaki vahyi muhafaza etmiştir. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde var olan/sonradan kaybolan tevhid/ahiret/nübüvvet vb inanç esasları Kur'ân'da kayıt altına alınıp muhafaza edilmiş; **hatalı** yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki kitaplarda/sahifelerde var olan namaz/zekât ibadetinden bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹⁰¹

H. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde, **İlk sahifelerde**¹⁰² “**فصلى**” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta **Hz. İbrâhîm'in (a.s.)/Hz. Mûsâ'nın** (a.s.) sahifeleri olmak üzere bütün peygamberlerin sahifeleridir.¹⁰³ Peygamberler arasında Hz. İbrâhîm'in (a.s.) tercih edilmesinde nebinin atası, şeriatının ilk şeriat olmasının; Hz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hz. Mûsâ'nın (a.s.) Hz. İbrâhîm'in şeriatını izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatının gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹⁰⁴

94 İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halil Melkâvi (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

95 es-Sâff 61/6.

96 es-Sâff 61/6.

97 Tevrat, Tesniye 18:15, 18-19.

98 bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

99 el-A'râf 7/157.

100 el-Mâide 5/12.

101 el-A'lâ, 87/14-19.

102 Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

103 Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 31/ 135-137.

104 Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

İbn Abbâs, **Fesallâ** kelimesinin beş vakit namaza işaret ettiğini belirtmiştir.¹⁰⁵ Bu kelimenin dua anlamında olduğu¹⁰⁶, **Fıtr** günündeki Bayram Namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fıtr zekâtı ve bayram namazının Mekke’de varit olmayışına, sûrenin ise Mekki oluşuna istinaden bu görüş zayıf görülmüştür.¹⁰⁷

Kanaatimizce; Kur’ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin var olduğunu zikretmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle beraber incelendiğinde **Fesallâ** kelimesinin bütün nebilere namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur’ân; Hz. İbrâhîm’in/Hz. İsmâ‘îl’in¹⁰⁸, Hz. Şuayb’in¹⁰⁹ Hz. Mûsâ’nın¹¹⁰, Hz. Zekariyyâ’nın¹¹¹, Hz. Meryem’in¹¹², İsrâîloğullarının¹¹³, Hz. İsâ’nın¹¹⁴, Hz. Muhammed’in¹¹⁵ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân’ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹¹⁶

Kur’ân’daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti (واقفوا الصلوة وانوا الزكوة) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹¹⁷ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹¹⁸ ayetinde haber verilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin¹¹⁹, kurban¹²⁰ ve karz-ı hasen¹²¹ gibi ibadetlerin önceki nebilere şeriatlarında var olduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş olan sahifelerde/semâvi kitaplarda namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinin var olduğu Kur’ân’ın müheymînliğinde bilinmektedir. Kur’ân’ın önceki vahiyleri koruması namaz/zekât/oruç/hac/kurban/karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

Kur’ân’ın önceki ilâhî vahiylerle müheymînliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcîr (zararı defetme) vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur’ân’ın

*“Muhakkak ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risaletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil’i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli/kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.”*¹²²

105 Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

106 Taberî, *Câmi ‘u’l-beyân*, 24/373-377.

107 Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 31/135-137; Ebû’Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü’t-te’vil fi me’âni’t-tenzil*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

108 İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

109 Hûd 11/87.

110 Yûnus 10/87.

111 Âl-i İmrân 3/39.

112 Âl-i İmrân 3/43.

113 el-Mâide 5/12.

114 Meryem 19/31.

115 Tâhâ 20/132.

116 Lokmân 31/17.

117 bk. Şa’râvî, *Havâtîr*, 19/11658.

118 el-Bakara 2/183.

119 bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97 ; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem’den itibaren Kâbe’yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

120 Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

121 el-Mâide 5/12.

122 Meryem 19/ 30-32.

âyetinde Hz. İsa'ya (a.s.) isnat edilen iki temel ibadetin mevcudiyeti görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de mevcut değildir.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar sonucunda, bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vaz edilmediği bir şekle büründüğü müşahede edilmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisaniyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkâr mevcudiyetini haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrif/tebdil edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'ân vesilesiyle birer temel vecîbe kapsamında tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Bu Kur'ân'ın müheyminliğinin başka bir yönüne işaret etmektedir. Müfessirler genelde *Müheymin* kavramına rakib, şahit, tanık, hâfız, mu'temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken¹²³; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kavramlardaki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.¹²⁴ Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylerle müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

Kur'ân'ın Ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz,

*“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.”*¹²⁵ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹²⁶ sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatında aynı olduğu Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Kur'ân'ın dinin bu hükümlerinde müheyminliği makalenin bu bölümüne kadar olan kısmında anlatılmıştır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuş; her bir nebiye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiş; bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: *“Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”*¹²⁷ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin

123Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bülûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn Atiyye el- Endülüsî, *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 2/55.

124 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

125 el-Mâide 5/48.

126 Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

127 Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsni'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

*etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. 'Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.'*¹²⁸

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem'in risâletinde Habil/Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹²⁹ olduğu Kur'ân'ın müheyminliğinde bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetme, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'in gönderilen vahiylerde bu kusurların yasaklandığı Kur'ân'ın müheyminliğinde öğrenilmektedir.¹³⁰

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹³¹ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığını yine Kur'ân'ın muhafızlığında bilinmektedir. Kur'ân'dan önce inen vahiylerde fâizin¹³², kibrin¹³³ yasaklandığını Kur'ân haber vermiştir. Bu kusurların var olduğu bütün kavimlere gönderilen nebilere indirilen vahiylerde mevcudiyeti Kur'ân'ın müheyminliğinde anlaşılmaktadır.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde var olduğu görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan/emredilen eylemlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri/kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹³⁴

Ana-babaya iyilik¹³⁵, sıla-i rahim¹³⁶, insanlara güzel söz söylemek¹³⁷, adaletli olmak¹³⁸, isar ruhuna sahip olmak¹³⁹, ilâhî imtihanda sabırlı olmak¹⁴⁰, merhametli olmak¹⁴¹, temiz kalpli olmak¹⁴², kimsesizleri korumak¹⁴³, halim ve bağışlayıcı olmak¹⁴⁴ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'da anlatılan peygamber kıssalarında **magazin** denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına/fürûuna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların büyük bir bölümü peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriğini kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza altına almıştır. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

128 Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

129 el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

130 eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

131 el-A'râf 7/80.

132 el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

133 bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

134 el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

135 el-Bakara 2/83.

136 el-Bakara 2/83.

137 el-Bakara 2/83.

138 Sâd 38/26.

139 el-Bakara 2/83.

140 el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Ğâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

141 el-Bakara 2/83.

142 es-Sâffât 37/84.

143 el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

144 et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

3. Nâsîh/Mensûh, Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda/sahifelerde neshedilen/edilmeyen hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsîh/mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsîh/Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kavramının neshedilen ile neshedilmeyeni ayırt etme anlamında da olduğu önceden zikredilmiştir. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya indirilen **Tevrat'ta/Hz. İsâ'ya** indirilen İncil'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsâ'nın şeriatının Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁴⁵ âyeti beyan etmiştir.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir¹⁴⁶:

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların/koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁴⁷

Allah'ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁴⁸ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁴⁹ Bu durum şu âyetlerde zikredilmiştir: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁵⁰; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁵¹

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri/zorbalıkları sebebiyle, kendilerinden **önceki/sonraki** nebilerin şeriatlarında helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık...”*¹⁵² âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşri edilmiş uzun/kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara/şartlara/maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)'dür. Bu hal *“Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.”*¹⁵³ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri **haram/helal kılması**, zamana/şartlara göre muvakkat bir zaman içerisinde teşekkül ettiğini

145 Âl-i İmrân 3/50.

146 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

147 el-En'âm 6/146.

148 bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

149 Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

150 en-Nisâ 4/160.

151 Âl-i İmrân 3/93.

152 en-Nisâ 4/160-161.

153 el-Bakara 2/106.

belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat süre tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunda şüphe yoktur.”¹⁵⁴

Hz. İsa (a.s.) Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁵⁵ **zamannın/şartların teğayyürüne** müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: *“Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.”¹⁵⁶*

Kur'an'da da, Hz. Muhammed'in (s.a.s.), insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri/yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun/kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁵⁷

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak inzal edildiği Kur'an'ın murakıplığında müşahede edilmektedir.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'an'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyete sahip oldukları haber verilmiştir: *“Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldıracak ‘işittik, karşı geldik’... derler...”¹⁵⁸*

Dili eğip/bükme anlamını ihtiva eden **Leyy** kavramı, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğere harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet, manasına hâvî râinâ sözünüle *“Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.”* ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle *“Bizim ahmağımız”* anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) anlamında kullanmışlardır. Yine *Esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin anlamında *Essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *Essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁵⁹

Bu âyetteki tahrif kavramı iki şekilde te'vil edilmiştir:

154 Abdullâh Draz, *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

155 es-Sâff 61/6.

156 Âl-i İmrân

3/50. 157 el-A'râf

7/157.

158 en-Nisâ 4/46.

159 Ebü'l-Hasen el-Ahfeş el-Evsat, *Me'âni'l-Kur'an li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, en-Nüket ve'l-uyûn, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li'ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfiş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Misriyye, 1384/1964), 5/243; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

1. Cehaletleri nispetinde manayı tebdil edip değiştirme, te'vîlini, tefsirini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁶⁰ *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu zikredilmiştir.¹⁶¹ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te'vîl edildiği ifade edilmiştir.¹⁶²

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî **tefsir/te'vîl** yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı müşahede edilmektedir. Bu minvalde Kur'ân önceki vahiylerin tahrîf edilip/edilmeme hususunu müheymin vasfıyla denetlemektedir.

2. Lafzın ve yazının bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁶³ Allah hüküm koyduktan sonra onun koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler¹⁶⁴, Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde te'vîl edilmiştir.¹⁶⁵ Kur'ân müheymin özelliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip/edilmediğine şahitlik etmiştir.

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935), âyetteki *el-Leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de te'vîl tahrîfâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.¹⁶⁶ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin aslı levh-i mahfûzda muhafaza edilmiştir: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dir.*”¹⁶⁷

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde olduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da korunduğunu, burada bozulmaktan/yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini ifade etmiştir.¹⁶⁸

İbn Abbâs'a¹⁶⁹ ya da Buhârî'nin kendisine ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

من كتاب الله عز وجل أن لا تكذبوا به من بعد ما سمعتموه، وإن كنتم من قبله فلا إله الا الله
“بئس أن نؤذنه نرى نبيك كوكبك”

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrîf edebilir, hakîkî anlamı dışında te'vîl edebilir.”¹⁷⁰ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lâfzî tahrîfâtın değil sadece manevî (te'vîl) tahrîfâtın varit olduğunu dillendirmesine delil teşkil etmiştir.¹⁷¹

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) ise

160 Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

161 Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

162 İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

163 Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3/198, 482, 521.

164 Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

165 Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Nejl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

166 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

167 el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, EE; bk. Mekki b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

168 Elmalılı, *Hak Din*, 6/403; 9/102.

169 Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk. Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

170 Buhârî, *Tevhid*, 55.

171 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrîf Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab’a soruyorsunuz? Allah’ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab’ın Allah’ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”¹⁷²

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.¹⁷³

Kanaatimize göre, ilâhî vahiylerin aslının tamamı, Levh-i Mahfûz’da zabtedilmekle beraber Kur’ân’la da korunmuştur. Çünkü Kur’ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Ayrıca semâvî kitaplarda hangi hükümlerin var olduğunu, tahrif edilen/edilmeyen, neshedilen/edilmeyen hükümleri ibraz etmiştir. Kur’ân bazı hükümleri Hz. Muhammed’in risâletinde onun ümmetine peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş ve yasaklamıştır. Kısaca Kur’ân Allah’ın (c.c.) vahyettiği sahafelerden/kitaplardan neshedilene/neshedilmeyeni, değiştirilene/değiştirilmeyeni, tahrif edilene/tahrif edilmeyeni *Müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

Allah (c.c.), Kur’ân’ı koruyacağını taahhüt ederken Kur’ân vasıtasıyla semâvî kitapları/sahifeleri de korumuştur. Bu kitaplarda/sahifelerde yok olup kaybolan, tahrif edilen hükümleri koruma altına almış; neshedilen/neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır.

Kur’ân’daki peygamber kıssalarının büyük bir bölümü peygamberlere indirilen vahiyden müteşekkildir. Kur’ân önceki kitaplarda/sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât, mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; bu vahiylerin yalan/yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir.

Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur’ân’ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur’ân’ı muhafaza etmiş; inen âyetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz/sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyîn edilmesi vd. önlemlerle Kur’ân korunmuştur. Bu koruma daha önce inen semâvî kitapların/sahifelerin korunmasını da sağlamıştır.

Kur’ân’ın önceki vahiylerle müheyminliği peygamber kıssaları bağlamında yüksek lisans/doktora formatında ele alınabilir. Kur’ân’ın Tevrât’ın/İncil’in aslına dair müheyminliği doktora tezi olarak çalışılabilir. Bu makalede daha geniş/detaylı ele alınması mümkün değildir.

Sonuç olarak Kur’ân semâvî kitaplar/sahifeler için denetleyici, şahit, koruyucu, muhâfız, tanık, emin, kontrolcü, murakıp, tasdik edici bir vahiydir. Tevrât ve İncil’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip/edilmediğinin tespiti bugün elimizde mevcut olan Tevrat ve İncil ile değil Kur’ân’la mümkün olup, Kur’ân’ın önceki vahiyleri sağlama özelliği vardır.

Kaynakça

Adam, Bâkî. “Üzeyr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Ahfeş, Ebü’l-Hasen el-Evsat. *Me’âni’l-Kur’ân li’l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ’a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.

172 Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ’tisâm*, 25.

173 Kaya, “*Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

- Akdemir, Salih. "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010).
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of Islamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil. *Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'an*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'l-akl-ı selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâ't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabîyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.
- Hâzin, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'ânî't-tenzil*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1995.
- İbn Âdil, Ebû Hafis Sîrâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed el-Ebdülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kondi, Şaban. *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'an Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili

- Câmi'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü's-Şârîka Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife 1* (Konya: 2013).
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21 (2286).
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfîzüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- İsfahânî, Râgıb. *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürukü'l-lüğaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şevkânî, Ebü Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsmâ Muhammed. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 15-09-2021

Yazara Not: Sn. Yazar Çalışmanıza ait hakem raporları ve ekleri tarafınıza sunulmuştur. Metni, raporlar çerçevesinde tashih edip sisteme yükleyebilirsiniz. Yaptığınız tashihleri KIRMIZI punto ile belirtebilirsiniz. Katılmadığınız hakem görüşlerine HAKEMLERE BİLGİ NOTU başlıklı word dosya içinde gerekçe yazabilirsiniz. Bilgilerinize sunarım. Abdullah Demir

Karar: Majör Revizyon

ESKİYE

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Kur'ân'ın Müheymînliğinde İllâhî Vahiylere Korunmuşluğu Üzerine (Eski
Yeni).docx

Tarih:28-10-2021

Kur'ân'ın Mûheyminliğinde İlâhî Vahiylere Korunmuşluğu Üzerine

*Aslan ÇITIR

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın (c.c.) ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerim'in vasfı olmak üzere iki yerde *Mûheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın (c.c.) koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden mûheymin, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanları ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, günümüzde ki mevcut nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar ve sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın mûheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın mûheyminliği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Mûheymin, İlâhî Vahiylere.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'an

Abstract

The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'an. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'an. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'an. While Allah promised to protect the Qur'an, Allah also protected the heavenly books and pages through the Qur'an. Accordingly, the Qur'an is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'an has accepted them as the word of Allah. However, it is He who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a measure. If the things that the Qur'an says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'an. As a result, the Qur'an is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books and pages. The Qur'an has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'an. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. In this context, Although many researches have been made on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the Qur'an's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'an. For this reason, the Qur'an's being Muhaymin has been examined.

Keywords: Commentary, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

* Dr. Konya İl Müftü Yardımcısı

** Bu makale Kur'ân-ı Kerim'de Dinin Birliği temalı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncil ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın "*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*"² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncil'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için

1 bk. Salih Akdemir, "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

Kur'ân'ın korunmuşluğundan söz etmek gerekir.

Allah (c.c.) Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiştir. Hz. Peygamber, ashabı ve müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir.

Gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmıştır.⁵ İlk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyeti tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bu gün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiya eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda her

4 el-Hicr 15/9.

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril (a.s.) tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in (s.a.s.) okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi Hz. Fatma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, “Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi”, *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, “*Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri*”, çev. Dr. Durak Puzmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018).

hangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında âyetteki $\text{يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ$ ifadesi

önem taşımaktadır. Bu güne kadar yapılan araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (لِيَهْمَهُ $\text{وَلِيٰ اٰ$) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin, itikat, ibadet, ahlâk, tahrif, tebdil, tağyir, nesh, şeriat farklılığı, dinin aslı ve fûrûu gibi birçok konuyla bağlantılı olmasına istinaden Yüksek Lisans veya Doktora programlarında çalışılması önerilmektedir. Bu araştırma bu tür çalışmalara rehberlik etme açısından önem arz etmektedir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında lügatlerden, mu'cemlerden, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirlerden, konuyla bağlantılı olduğu düşünölen hadislerden yararlanılmıştır. şâmile programında bulunan tefsirlerin tamamı ve matbu' tefsirler, özellikle ilk dönem eserler başta olmak üzere *müheymin* kelimesini ihtiva eden tüm lügatler, günümüzdeki akademik çalışmalar incelenmiştir. Ancak bu makalede bu eserlerin tamamını dipnota ve bibliyografyaya kaydetmek imkânsız olduğundan bilinen klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar dipnota alınmıştır.

Bu makalede *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Bu kelimenin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında bu kelimeye aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zerkedilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

Bu makalede müheymin kelimesinin lügat anlamı, Kur'ân'daki kullanımı, Furkân'm önceki vahiylerde koruduğu bazı hükümler ele alınmıştır. Önceki vahiylerden neshedilip edilmeyenler, tahrif edilip edilmeyenler, önceki nebilere gönderilen muvakkat ve sabit hükümler *müheymin* kelimesinin rehberliğinde incelenmiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın (c.c.)

ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁸ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.⁹ Bu vezinde *hey-me-ne/sey-ta-ra/say-ta-ra/hem-ye-ra/key-ga-ra/bey-ga-ra/bey-ta-ra* haricinde başka bir kelimenin mevcudiyeti tespit edilememiştir.¹⁰ Dağ adı olan *müeymir* de bu vezinden gelmektedir.¹¹ Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹²

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹³ Kontrol altında tutan manasına hâvi *müseytiran* (مسطران) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁴ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁵

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir.¹⁶

1. Bu kelime, *hey-me-ne/yü-hey-mi-nü/hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁷ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Bu kelimenin aslının “*â-me-ne/yü'-mi-nü*’den müeyminün (مؤيمين) olduğu,¹⁸

“*Varlıkların rızkını temin eden*” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *el-Emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.¹⁹ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen

8 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu‘cemü’l-müfehres li elfâzi’l-Kur‘âni’l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü’l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

9 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü’l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Mearrî (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya‘kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü’l-muhîd* (Beyrût: Müessesetü’r-Risâle, 1407/1987), 1600.

10 bk. Ebü ‘Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü’l-Kur‘ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgin (Kâhire: Mektebetü’l-Hancî, 1381), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, thk. Ali Abdülbârî Atiyye (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur‘ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

11 Âlûsî, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, 14/38.

12 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü’l-luga* (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘arab* (Beyrut: Dâru Sâdir, 1410/1990), 13/436.

13 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf ‘an hakâiki ğavâmizi’t-tenzil ve ‘uyûni’l-ekâvil fi vücûhi’t-te‘vil* (Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, 1407/1987), 4/509.

14 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru’l-Kur‘âni’l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1969), 3/1096.

15 bk. Ebü Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te‘vilâtü ehli’s-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

16 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, 1420/1999), 29/513.

17 bk. İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘arab*, 13/437.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘arab*, 13/436.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘arab*, 13/436-437; Ebü Hafs Sırâcüddîn İbn Âdil, *el-Lübâb fi ‘ulûmi’l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

olduğu da nakledilmiş;²⁰ müheymin ile müeyminin aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²¹

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²² yöneten,²³ denetim altında tutan²⁴ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁵ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesini iki yerde ele almıştır. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁶; diğesinde isegüvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; Katâde ise “*Allah (c.c.) kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu...*”²⁷ âyetini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın (c.c.) her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, âhirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdiki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁸

Özetle müfessirler genelde *Müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken²⁹; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³⁰

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

20 İbn Manzûr, *Lisânü'l-‘Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-‘Arab*, 13/436

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-‘Arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

23 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lügaviyye fi tefsiri'l-Kur’âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

24 Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi‘ul-beyân fi te‘vil‘il-Kur’ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

25 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi ‘ilmi’t-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-‘Arabî, 1422/2002), 7/56.

26 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

27 el-Mâide 5/48.

28 Taberî, *el-Câmi‘u'l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te‘vilât*, 6/605; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

29 Ebü Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bilüği'n-nihâye*, thk. Câmi‘atü Şârika Mecmû‘atü Resâili Câmi‘iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-‘Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmi‘atü’ş-Şârika Külliyyetü’ş-Şerî‘ati ve’d-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebü Muhammed İbn Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsiri'l-kitâbi'l-‘azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l- Kütübî'l-‘İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebü'l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’âni'l-‘azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebü Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

30 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’ân*, 3/128.

Allah'ın (c.c.) “el-Esmâü'l-Hüsnâ”sından (en güzel isimlerinden) biri olan el-Müheymin kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahtır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehdir.”³¹

âyetinde kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şahit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır. 32 Bu ayetteki من الی ی من فی م

Mâide 5/48. âyetteki ی فی الی ی من فی م kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki شاهد الی ی من فی م

ی من فی م ifadelerinin aynı olduğu, Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an'ı tasdik eden الی ی من فی م

içerdiği söylenmiştir.³³

Müheymin kelimesi, Kur'an'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁴ âyetinde zikredilmiş, musaddık kelimesine atfedilmiş, mu'temenen³⁵ kelimesiyle de izah edilmiş, musaddık anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁶ Âyetteki ilk el-Kitâb kelimesiyle Kur'an-ı Kerim'in kastedildiği, el takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci el-Kitâb'ın ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁷

Müheymin kavramı dört şekilde anlaşılmıştır:³⁸

1. Kur'an, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'an, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'an üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'an, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen,

31 el-Haşr 59/23.

32 bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/285.

33 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

34 el-Mâide 5/48.

35 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

36 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

37 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/1096.

38 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Teyyib (Suudi Arabistan:

denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “*Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur’ân) indirdik...*”

ifadesindeki مصدقاً kelimesinin bazılarına göre الكتاب kelimesine *sıfat*, bazılarına göre ise *hâl* olduğu; بَيِّنَةٌ مِنَ الْكِتَابِ وَمَعِينًا عَلَيْهِ kavliyle Hz.

Muhammed’in kastedildiği, *müheyminen*’in ((الك)) deki kef’e (ك) hal, ع ل ي ه deki zamirin *el-Kitâb*’a raci olduğu beyan edilmiştir.³⁹ Bu durum, Kur’ân’ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed’in ise Kur’ân üzerinde müheymîn ve mu’temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed’in önceki kitaplara musaddık ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴⁰

Âyette zikredilen مَعِينًا (ع ل ي ه) kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği belirtilmiştir.⁴¹ Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “*Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.*”⁴² âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymîn, muhâfız anlamı vermiştir.⁴³ Buna göre müheymîn, musaddık, mu’temen, murâkib, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymîn kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁴ Buna göre Kur’ân, Allah’ın (c.c.) vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle

39 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilâtü ehli’s-sünne*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

42 el-Ahzâb 33/52.

43 bk. Muhammed b. Mustafa el-Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l aklî’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hererî, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhi ulûmi’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

44 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur'ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şariatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah'ın (c.c.) muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncîl'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁵ Kur'ân'ın, tahriften korunmuş, sahîh semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve İncîl'de Kur'ân'la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁶

Kur'ân, kendisinden önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın (c.c.) kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncîl'de var olduğunu ifşa ettiği hükümler, bu gün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Bu Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîloğullarına açıklamaktadır.⁴⁷

Allah (c.c.) Kur'ân'ı korumayı “*Muhakkak ki bu Zikri(Kur'ân)'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.*”⁴⁸ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafaza edilmesini sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncîl'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁴⁹

Necdet Çağıl, “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler 'Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.' dediler...*”⁵⁰ âyetindeki *tebdîl* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵¹

45 Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

46 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

47 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

48 el-Hicr 15/9.

49 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 12/371.

50 Yûnus 10/15.

51 Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

Çağıl, tebdîl ve tahrîf kavramlarının te'vîl tahrîfâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrîfâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵² bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'an'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'an âyetlerinde varit kavramların literal anlamından, Kur'an'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'an'ın ilâhî vahiyler müheyminliği, bu vahiylerin Kur'an'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'an âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵³ Kur'an, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'an'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazlasevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları "*Ellerindekini (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'an) inkâr ettiler...*"⁵⁴ âyetinde anlatılmıştır.

Kur'an'ın müheyminliği; tebdîlden (değiştirilmiş), tahrîften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'an, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri, tebdîlden ve tağyîrden (değiştirme) muhafaza eden, ilâhî sahifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁵

Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde,

52 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

53 Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

54 el-Bakara 2/89.

55 Ebüssuûd, *İrşâdü'l aklı's-selîm*, 3/45.

senden önceki nebilerin, resullerin senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁶ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁷ İbn Kesîr bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncil'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik ettiğini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncil'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁵⁸

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*”⁵⁹, “*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*”⁶⁰ âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶¹ Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevası, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶²

Beyyine sûresinin “*Tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶³ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifelerin Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içeriğinde mevcut olduğu “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁴, “*İbrâhim ve Mûsâ'nun sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁵ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur'ân'ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur'ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁶, “*Onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁷ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları

56 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

57 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

58 bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

59 en-Nisâ 4/163.

60 Tâhâ 20/133.

61 Şa'râvî, *Havâtır*, 15/9462.

62 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096-1097.

63 el-Beyyine 95/2.

64 eş-Şuarâ 26/196.

65 el-A'lâ 87/18-19.

66 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

67 el-Bakara 2/101.

Kur'ân'da mevcuttur.⁶⁸ Kur'ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁶⁹

Özet olarak Cumhuriyet *Müheymin* kelimesini, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatin aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷⁰ Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷¹

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen iman esaslarıdır. Fakat Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrûu, mezâcirin aslı ve fûrûu vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷²

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir. Bu durum Kur'ân'ın müheyminliğinin başka bir yönüne işaret etmektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inanan, inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini ihtiva eden tevhid ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilerin ilkidir.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a

68 Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

69 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

70 Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 2/55.

71 Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtır* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997), 5/3179.

72 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği “*Andolsun biz Nûh’u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: ‘Ey kavmim! Allah’a ibadet edin. Allah’tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum’ dedi.*”⁷³ âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁷⁴ ve Hz. Sâlih⁷⁵ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur’ân’ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur’ân’ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁷⁶

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih’e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığı Kur’ân’ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur’ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahyi muhafaza etmiştir.⁷⁷

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur’ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah’ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları

“(Ey Muhammed) de ki; ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah’a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah’ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazıları rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”⁷⁸

âyetlerinde açıklanmıştır.

Âyetteki *كَلِمَةً عَدْلٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَمْ* ifadesi *كَلِمَةً سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَمْ* anlamında te’vil edilmiş,⁷⁹ adalet, adl, insaf⁸⁰ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “*Allah haricinde başka ilah yoktur.*” kapsamında tetkik edilmiştir.⁸¹ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab’ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “*Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebeye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.*”⁸²

73 el-A’râf 7/59.

74 el-A’râf 7/65.

75 el-A’râf 7/73.

76 bk. Ebû’l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku’t-tenzîl ve hakâiku’t-te’vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

77 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü’min 40/27, 39-43.

78 Âl-i İmrân 3/64.

79 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

80 Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

81 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

82 el-Enbiyâ 21/25.

ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmeteresul gönderdik”⁸³ âyetleri delil gösterilmiştir.⁸⁴ Ortak kelimeye şâmil tevhidin, kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine,⁸⁵ Kur’ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁸⁶ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁸⁷ âyetleriyle açıklamıştır.⁸⁸ Ortak kelimenin, kitapların birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁸⁹

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan (c.c.) başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız”, “Onlar Allah’ın (c.c.) dışında birbirlerini rab edinmesinler” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim (a.s.) arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın (a.s.) Tevrât’taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁰ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.⁹¹

Bu ifadeler Yuhanna İncili’nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatıta bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁹²

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu ya da olmadığı şeyleri resullerin, nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te’vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab’a hem bizler hem de sizler,

83 en-Nahl 16/36.

84 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

85 Ebüssuûd, *İrşâdu’l-’aklı’s-selîm*, 2/48.

86 el-Enbiyâ 21/25.

87 en-Nahl 16/36.

88 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

89 Ebüssuûd, *İrşâdu’l-’aklı’s-selîm*, 2/48.

90 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “*Tefsîru’t-Tevrât bi’l-Arabiyye*”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

91 Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-Âmme li’l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

92 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlû'd-dini (dinin aslını) ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.⁹³

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başkasına ibadet etmeyiz” âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet ettiğini, “Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız” âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* desteklediğini; “Allah’tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin” âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah’a (c.c.) has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

“Rivayete göre “Onlar Ahbârları ve Ruhbânları rab edindiler.”⁹⁴ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ya Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.”⁹⁵

Kur’ân-ı Kerim’in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir. Kur’ân tahrif edilmiş Tevrât’taki *Tanrı* mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfiyle tashih etmiştir. Tevrât’ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.

Bu minvalde Eski Ahit’te yer alan *İsrail’in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur’ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin daha ilk âyetinde Yüce Allah’ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Eski Ahit’te mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur’ân’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite

93 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

94 et-Tevbe 9/31.

95 Ebû İsmâ Muhammed et-Tirmîzî, *Sünenü Tirmîzî*, thk. Beşşâr Avâd Ma’rûf (Beyrut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü’l-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb’in tanınmadığı, Gatayf b. ‘Ayân’ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî’nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü’l-dünya et-Taberânî, *Mu’cemü’l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait bir takım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir.(bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği *"Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder."*⁹⁶ âyetiyle beyan edilmiştir.
2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: *"Allah'ın her şeye gücü yeter"*⁹⁷

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

*"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da, "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti.. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince "seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi."*⁹⁸

Hz. Musa kıssasının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadî izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *"Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder."*⁹⁹

Kur'an'ın İncil'den koruduğu itikadî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu

96 el-En'âm 6/103.

97 el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

98 el-A'râf 7/143.

99 eş-Şûrâ 42/51.

inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'an ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *"Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur."*¹⁰⁰ Kur'an, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek¹⁰¹ muharraf olmayan İncil'de mevcut tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'an-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin *"Allah'a çocuk isnadı"* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *"Muhakkak ki (yaratılışları bakımından) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi."*¹⁰²

Kur'an-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: *"O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir."*¹⁰³; *"Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir."*¹⁰⁴

Diğer taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹⁰⁵ ifadesi, Allah'a evlat atfedene sürekli, dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

*"Yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise 'İsa Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar."*¹⁰⁶

Kur'an eski ve yeni ahitte anlatılan Allah'a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'an müheymin vasfıyla cevap vermiştir: *"Allahın evlat edinmesi*

100el-Mâide 5/73.

101bk. el-Mâide 5/116-118.

102Âl-i İmran 3/59.

103el-En'âm 6/101.

104el-Cin 72/3.

105bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

106et-Tevbe 9/30.

olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹⁰⁷

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncîl’in aslında olmayıp, sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashîh edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrîf edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹⁰⁸ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹⁰⁹ ve Hz. Süleyman’ın¹¹⁰ aynı zamanda peygamber olduğu Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹¹¹

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹¹² Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmiştir.¹¹³ Yûsuf’un, İbrânice de Yosef olarak bilindiği¹¹⁴; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel isimindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.¹¹⁵ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹¹⁶

Kur’ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit’teki muharref ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr¹¹⁷ Ahd-i Atik’te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur’ân’da Üzeyr’in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

107Meryem 19/35.

1082. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

109el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

110en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

111Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncîl, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

112Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

113Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

114Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

115Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

116William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

117Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ’yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah’ın oğlu demeleri Kur’ân’da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

Kur'ân, İncîl'de Feraklît¹¹⁸ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamış, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: *“Meryem oğlu İlsâ, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risaletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.”*¹¹⁹ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncîl'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bu gün elimizdeki İncîl'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹²⁰ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta *“Mûsâ'nın kardeşi”*¹²¹ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.¹²²

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncîl) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebiye ittiba eden kimselerdir.”*¹²³ Ve *“Andolsun Allah İsrâiloğullarından metin (sağlam) bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: ‘Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.’”*¹²⁴

Kur'ân, Tevrât ve İncîl'de bulunan, sonradan tahrif edilen peygamberlerin tamamına imanı¹²⁵ zikrederek bu kitaplardaki vahyi muhafaza etmiştir. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb inanç esaslarına ilişkin bazı itikadî hükümler Kur'ân'da kayda alınıp korunmuş; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda bulunan namaz ve zekât ibadetinden bahsetmektedir: *“Rabbinin adını anıp namaz kılip, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.”*¹²⁶

118İncîl, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

119es-Sâff 61/6.

120es-Sâff 61/6.

121Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

122bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

123el-A'râf 7/157.

124 el-Mâide 5/12.

125 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

126el-A'lâ, 87/14-19.

Hz. İbrâhim'in (a.s.) ve Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifelerinde, ilk sahifelerde¹²⁷ “صلي ف” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hz. İbrâhîm (a.s.) ve Hz. Mûsâ'nın (a.s.) sahifeleri olmak üzere bütün peygamberlerin sahifelerini kapsamaktadır.¹²⁸ Peygamberler arasında Hz. İbrâhim'in (a.s.) tercih edilmesinde nebilerin atası, şeriatının ilk şeriat olmasının; Hz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hz. Mûsâ'nın (a.s.) Hz. İbrâhim'in şeriatini izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatının gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹²⁹

İbn Abbâs (öl. 68/687-88), *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildiğini belirtmiştir.¹³⁰ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹³¹ fitr günündeki bayram namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹³²

Kanaatimizce; Kur'ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin bulunduğunu zikretmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle¹³³ beraber incelendiğinde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân; Hz. İbrâhîm'in ile Hz. İsmâ'îl'in,¹³⁴ Hz. Şuayb'in,¹³⁵ Hz. Mûsâ'nın,¹³⁶ Hz. Zekariyyâ'nın,¹³⁷ Hz. Meryem'in,¹³⁸ İsrâiloğullarının,¹³⁹ Hz. İsa'nın,¹⁴⁰ Hz. Muhammed'in¹⁴¹ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiği

127Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

128Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/ 135-137.

129Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

130Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

131Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

132Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/135-137; Ebû'Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

133 bk. el-Mâide 5/12.

134İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

135Hûd 11/87.

136Yûnus 10/87.

137Âl-i İmrân 3/39.

138Âl-i İmrân 3/43.

139el-Mâide 5/12.

140Meryem 19/31.

141Tâhâ 20/132.

bildirilmiştir.¹⁴²

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *لثوة واقبموا الصلاة وانوا* lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁴³ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹⁴⁴ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁴⁵ kurban¹⁴⁶ ve karz-ı hasen¹⁴⁷ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şariatlerinde bulunduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlığı Kur'ân'ın şahitliğinde bilinmektedir. Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruması namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyelere müheymninliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir (zararı cehdile defetme) vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

*“Muhakkak ki ben Allahın kuluyum.(Allah) beni risaletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.”*¹⁴⁸

âyetinde Hz. İsa'ya (a.s.) isnat edilen iki temel ibadetin mevcudiyeti görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vaz edilmediği bir şekle büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisaniyle bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde

142Lokmân 31/17.

143bk. Şa'râvî, *Havâtır*, 19/11658.

144el-Bakara 2/183.

145bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97 ; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk.Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

146Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

147el-Mâide 5/12.

148Meryem 19/ 30-32.

ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdil edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'ân sayesinde birer temel vecîbe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti saursuz¹⁴⁹ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk'ta Mûheyminlik

Kur'ân'ın ahlâk'ta mûheyminliğini Abdullah Draz,

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁵⁰ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹⁵¹ sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Mûheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebînin şeriatinde aynı olduğu Kur'ân'daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuştur. Her bir nebîye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiş; bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: *“Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”¹⁵²* Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu

149bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebî Hâtim*, 1/305.

150el-Mâide 5/48.

151Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

152Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

*tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.*¹⁵³

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem'in risâletinde Habil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁵⁴ gerçekleştiği Kur'ân'ın murakıplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Kur'ân'ın tanıklığında öğrenilmektedir.¹⁵⁵

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkının¹⁵⁶ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Kur'ân'ın muhafızlığında bilinmektedir. Kur'ân'dan önce inen vahiylerde fâizin,¹⁵⁷ kibrin¹⁵⁸ yasaklandığını Kur'ân haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilerin gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁵⁹

Ana-babaya iyilik,¹⁶⁰ sila-i rahim,¹⁶¹ insanlara güzel söz söylemek,¹⁶² adaletli olmak,¹⁶³ isar ruhuna sahip olmak,¹⁶⁴ ilâhî imtihanda sabırlı olmak,¹⁶⁵ merhametli

153Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahih*, thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'ü's-sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

154el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

155eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

156el-A'râf 7/80.

157el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

158bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

159el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

160el-Bakara 2/83.

161el-Bakara 2/83.

162el-Bakara 2/83.

163Sâd 38/26.

164el-Bakara 2/83.

165el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Ğâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

olmak,¹⁶⁶ temiz kalpli olmak,¹⁶⁷ kimsesizleri korumak,¹⁶⁸ halim ve bağışlayıcı olmak¹⁶⁹ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûuna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsîh, mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsîh, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁷⁰ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir:¹⁷¹

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyeniz.”*¹⁷²

Allah'ın (c.c.) bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli;

166el-Bakara 2/83.

167 es-Sâffât 37/84.

168el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

169et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

170Âl-i İmrân 3/50.

171Şa'râvî, *Havâtır*, 5/3181.

172el-En'âm 6/146.

diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁷³ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁷⁴ Bu durum şu âyetlerde zikredilmiştir: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁷⁵; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁷⁶

Kur’ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık...”*¹⁷⁷ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)’dür. Bu hal *“Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.”*¹⁷⁸ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman içerisinde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat süre tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder.

173bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

174Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

175en-Nisâ 4/160.

176Âl-i İmrân 3/93.

177en-Nisâ 4/160-161.

178el-Bakara 2/106.

Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”¹⁷⁹

Hiz. İsa (a.s.) Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁸⁰ zamanın ve şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçın ve bana itaat edin.*”¹⁸¹

Kur'ân'da da, Hiz. Muhammed'in (s.a.s.), insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”*¹⁸²

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Kur'ân'ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “*Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak işittik, karşı geldik'... derler...*”¹⁸³

Dili eğip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “*Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.*” Ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle

¹⁷⁹Abdullâh Draz, *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

¹⁸⁰es-Sâff 61/6.

¹⁸¹Âl-i İmrân 3/50.

¹⁸²el-A'râf 7/157.

¹⁸³en-Nisâ 4/46.

“Bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber’e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁸⁴

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde manayı tebdil edip değiştirme, te’vîlini, tefsirini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁸⁵ *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu,¹⁸⁶ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te’vîl edildiği zikredilmiştir.¹⁸⁷

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te’vîl yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur’ân devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncîl’in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur’ân önceki vahiylerin tahrîf meselesini müheymin vasfıyla denetlemektedir.

2. Lafzın ve yazının bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁸⁸ Allah’ın koymuş olduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler¹⁸⁹ mefhumunda Yahudilerin Tevrât’ı değiştirmesi şeklinde te’vîl edilmiştir.¹⁹⁰ Kur’ân müheyminliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmediğine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs’a (öl. 68/687-88)¹⁹¹ ya da Buhârî’nin kendisine ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî’nin Sahîhi’nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

لَيْسَ بِكُمْ مَلِكَةٌ وَاللَّابِئُ نَىٰ نُونُكَ نَهْ نَعْمَهُ ه هُوَ نَحْرُهُ
نظ ن ه

184Ebü’l-Hasen el-Ahfeş el-Evsat, *Me’âni’l-Kur’ân li’l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ’a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 5/119; Ebü’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve’l-uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemaşşeri, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi’ li’l-ahkâmi’l-Kur’ân*.thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş (Kâhire: Dâru’l-Kütübi’l-Mısıriyye, 1384/1964), 5/243; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 3/291.

185Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te’vîlât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 2/323, 3/113.

186Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432.

187İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 27/38.

188Mâturîdî, *Te’vîlât*, 3/198, 482, 521.

189Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü’t-tefâsîr* (Kâhire: Dâru’s-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

190Ebü’l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *TefsîruMücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü’n-Neyl (Mısır: Dâru’l-Fikri’l-İslâmî’l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/550.

191Bu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk.Ebü’l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-‘Askalânî, *Fethu’l-bârî şerhu sahîhi’l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru’l- Ma’rife, 1379/1959), 13/523.

“Hiç kimse Allah’ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakikî anlamı dışında te’vîl edebilir.”¹⁹² ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın değil sadece yorum tahrifâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.¹⁹³

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab’a soruyorsunuz? Allah’ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab’ın Allah’ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”¹⁹⁴

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.¹⁹⁵

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *el-Levy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.¹⁹⁶ Levh-i mahfûz, başta Kur’ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur’ân’la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dir.”¹⁹⁷

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah’ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz’da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz’da hıfzedildiğini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini ifade etmiştir.¹⁹⁸

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz’da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında

192Buhârî, *Tevhîd*, 55.

193İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

194Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ’tisâm*, 25.

195Kaya, “Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, 40.

196 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

197el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, AA; bk. Mekkî b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi’u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât’ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

198Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 6/403; 9/102.

Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın (c.c.) vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifatı, bâtinî, ilhâdî yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzı sağlam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz. Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsa'ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri de günümüzde mevcut değildir. Bu metinlerin aslı Arap dilinde de vahyedilmemiştir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün mana (anlam) bazında korunması muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifata uğramıştır. İşte Kur'ân'ın müheyminliği burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen değil manen muhafaza etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleştiği yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheyminliğin mana bazında gerçekleştiğinin işaretidir.

Allah, risaletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehdile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de muhafaza etmiştir. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana (anlam) açısından müheyminliği ifade etmektedir.

Âyetteki (عليه) مكيمة kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir (zararı cehidle defetme) vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheymînliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sahifeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (عليه) مكيمة ifadesinin, mütekaddim vahiylerde ki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref hükümlere, şeriat farklılığına teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelliğinden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra müheymîn vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.
2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsa'ya indirilen İncîl'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.
3. Kur'ân, Tevrât ve İncîl'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheymînliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheymînliğinde muhafaza edilerek somut hale getirilmiştir. Buna göre Kur'ân, hem mütekaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymîn* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık*

kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiyleri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğiyle (gözetici) zamansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.
- Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfeş, Ebû'l-Hasen el-Evsat. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010).
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Ali Abdülbârî Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Puzmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirei, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Şalîh Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'l aklî's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsennâ. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgin. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1961.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhîd*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'âni li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4

- Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fî ravâhî ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Firûzâbâdî. 1 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn Âdil, Ebû Hafis Sırâcüddîn. *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Fâris, Ebû'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhusahihi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ'*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kondî, Şaban. *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ büluği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebû'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife*1 (Konya: 2013).
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21(2286).
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Hâfızüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- İsfahânî, Râgıb. *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşid Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.

- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürukü'l-lüğaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. Kâhire: Dâru Garîb, 1969.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye,ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'ul-beyân fi te'vil'il-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi'r-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Mearrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

2. Değerlendirme

ESKİYENİ

Hakem Değerlendirmesi-1

Değerlendirme Tarihi: 08-11-2021

Değerlendirdiği Dosya: Revizyon-1

Form Cevabı:

Tarih / Date: 08-11-2021 (Yazara Aık)

Makalenin Ağırlıklı Sınıfı / Submission Category:: Araştırma / Research

(Yazara Aık)

Başlıklar yazının konusunu kısa aık ve yeterli ölçüde yansıtır mı? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: *Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised* (Yazara Aık) **Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtır mı? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?:** *Evet / Yes* (Yazara Aık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtır mı? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: *Evet / Yes* (Yazara Aık)

Makale dilbilgisi kurallarına uygun aık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: *Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised* (Yazara Aık)

alışmanın konusu yeterli ölçüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: *Kısmen / Partially* (Yazara Aık)

alışmanın amacı yeterli ölçüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: *Kısmen / Partially* (Yazara Aık) **Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?:** *Kısmen / Partially* (Yazara Aık)

alışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: *Kısmen / Partially* (Yazara Aık)

Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?: *Evet / Yes* (Yazara Aık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? /Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: *Evet / Yes* (Yazara Açık) **Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the**

bibliography?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Kısmen / Partially* (Yazara Açık)

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tekrar incelenmesi gerekir mi? / Should it be reviewed again after revisions: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Yazara Not: *istenilen değişiklikler metinde gösterilmiştir.* (Yazara Açık)

Editöre Not: *istenilen değişiklikler metinde gösterilmiştir.*

Öneri: *Major Revizyon* (Yazara Açık)

Hakemin Yükleği Değerlendirme Dosyaları

Kur'ân'ın Mûheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde **Mûheymin** kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden mûheymin, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanları ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, günümüzdeki mevcut nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar ve sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın mûheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın mûheyminliği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Mûheymin, İlâhî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'ân

Abstract

The concept of Muhaymin is mentioned in two places in the Qur'ân. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'ân. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'ân. While Allah promised to protect the Qur'ân, Allah also protected the heavenly books and pages through the Qur'ân. Accordingly, the Qur'ân is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'ân has accepted them as the word of Allah. However, it is he who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'ân is a measure. If the things that the Qur'ân says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'ân. As a result, the Qur'ân is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books and pages. The Qur'ân has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'ân. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. In this context, Although many researches have been made on the preservation of the Qur'ân, no study has been found on the Qur'ân's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'ân. For this reason, the Qur'ân's being Muhaymin has been examined.

Keywords: Tafsiir, Revelation, Qur'ân, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncil ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde, unutkanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncil'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için

1 bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

Kur'ân'ın korunmuşluğundan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiştir. Hz. Peygamber, ashâbı ve müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kıraatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir.

Gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmıştır.⁵ İlk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyeti tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiya eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda

4 el-Hicr 15/9.

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi Hz. Fatıma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, “Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi”, *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, “*Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri*”, çev. Durak Pasmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008).

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*; Şaban Kondi, *Kur'ân'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018).

herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında âyetteki $\text{يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ$ ifadesi

önem taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (ول يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin, itikat, ibadet, ahlâk, tahrif, tebdil, tağyir, nesh, şeriat farklılığı, dinin aslı ve fûrûu gibi birçok konuyla bağlantılı olmasına istinaden Yüksek Lisans veya Doktora programlarında çalışılması önerilmektedir. Bu araştırma bu tür çalışmalara rehberlik etme açısından önem arz etmektedir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında lügatlerden, mu'cemlerden, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirlerden, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmıştır. Şâmîle programında bulunan tefsirlerin tamamı ve matbu' tefsirler, özellikle ilk dönem eserler başta olmak üzere *müheymin* kelimesini ihtiva eden tüm lügatler, günümüzdeki akademik çalışmalar incelenmiştir. Ancak bu makalede bu eserlerin tamamını dipnota ve bibliyografyaya kaydetmek imkânsız olduğundan bilinen klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar dipnota alınmıştır.

Bu makalede *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Bu kelimenin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında bu kelimeye aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zerkedilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

Bu makalede *müheymin* kelimesinin lügat anlamı, Kur'ân'daki kullanımı, **Furkân'ın önceki** vahiylerde koruduğu bazı hükümler ele alınmıştır. Önceki vahiylerden neshedilip edilmeyenler, tahrif edilip edilmeyenler, önceki nebilere gönderilen muvakkat ve sabit hükümler *müheymin* kelimesinin rehberliğinde incelenmiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi,

diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁸ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.⁹ Bu vezinde *hey-me-ne/sey-ta-ra/say-ta-ra/hem-ye-ra/key-ga-ra/bey-ga-ra/bey-ta-ra* haricinde başka bir kelimenin mevcudiyeti tespit edilememiştir.¹⁰ Dağ adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹¹ Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹²

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹³ Kontrol altında tutan manasına hâvi *müseytiran* (مسيطرا) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁴ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁵

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir.¹⁶

1. Bu kelime, *hey-me-ne/yü-hey-mi-nü/hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁷ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Bu kelimenin aslının “*â-me-ne/yü'-mi-nü*”den müeyminün (مؤيمين) olduğu,¹⁸

“*Varlıkların rızkını temin eden*” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*'in aslının *müeymin*'den geldiğini; *müeymin*'in ise *el-Emânetü* (emanet)'den türediğini söylemiştir.¹⁹ Bu kelimenin aslının emîn ve mu'temen

8 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

9 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Mearrî (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhîd* (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

10 bk. Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgin (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdülbârî Atiyye (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

11 Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

12 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436.

13 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

14 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1969), 3/1096.

15 bk. Ebü Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

16 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

17 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/437.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Ebü Hafs Sırâcüddîn İbn Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

olduğu da nakledilmiş;²⁰ müheymin ile müeyminin aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²¹

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²² yöneten,²³ denetim altında tutan²⁴ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁵ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesini iki yerde ele almıştır. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁶; diğesinde isegüvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; Katâde ise “*Allah kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu...*”²⁷ âyetini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, âhirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdiki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁸

Özetle müfessirler genelde *Müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken²⁹; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³⁰

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

20 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

23 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lügaviyye fi tefsiri'l-Kur’âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

24 Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi’ul-beyân fi te’vil’il-Kur’ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

25 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi ‘ilmi’t-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

26 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

27 el-Mâide 5/48.

28 Taberî, *el-Câmi’u'l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 6/605; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

29 Ebü Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bilüği'n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârika Mecmû’atü Resâili Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’d-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârika Külliyyetü’ş- Şerî’ati ve’d-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebü Muhammed İbn Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsiri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l- Kütübî'l-'İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebü'l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’âni'l-'azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebü Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

30 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’ân*, 3/128.

Allah'ın el-Esmâü'l-Hüsnâsından (en güzel isimlerinden) biri olan el-Müheymin kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahtır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³¹

âyetinde kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şahit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır. 32 Bu ayetteki من الٰي ي من في م

Mâide 5/48. âyetteki ي لٰي هٰ ا لع kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki شاهدا ا

يفهم ع ل ا ل پ ifadelerinin aynı olduğu, Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an'ı tasdik

içerdiği söylenmiştir.³³

Müheymin kelimesi, Kur'an'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁴ âyetinde zikredilmiş, musaddık kelimesine atfedilmiş, mu'temenen³⁵ kelimesiyle de izah edilmiş, musaddık anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁶ Âyetteki ilk el-Kitâb kelimesiyle Kur'an-ı Kerîm'in kastedildiği, el takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci el-Kitâb'ın ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁷

Müheymin kavramı dört şekilde anlaşılmıştır:³⁸

1. Kur'an, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'an, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'an üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'an, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen,

31 el-Haşr 59/23.

32 bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/285.

33 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

34 el-Mâide 5/48.

35 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

36 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

37 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/1096.

38 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Teyyib (Suudi Arabistan:

denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “*Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur’ân) indirdik...*”

ifadesindeki مصدقاً kelimesinin bazılarına göre الكتاب kelimesine *sıfat*, bazılarına göre ise *hâl* olduğu; مصدقاً لما بين يديه من الكتاب ومعيناً عليه kavliyle Hz.

Muhammed’in kastedildiği, *müheyminen*’in ((اليك)) ileyke (مهيمناً) deki kef’e (ك) hal, عله deki zamirin *el-Kitâb*’a raci olduğu beyan edilmiştir.³⁹ Bu durum, Kur’ân’ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed’in ise Kur’ân üzerinde müheymîn ve mu’temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed’in önceki kitaplara musaddık ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴⁰

Âyette zikredilen (عليه) مهيمناً kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği belirtilmiştir.⁴¹ Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “*Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.*”⁴² âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymîn, muhâfız anlamı vermiştir.⁴³ Buna göre müheymîn, musaddık, mu’temen, murâkîb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymîn kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁴ Buna göre Kur’ân, Allah’ın vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi

39 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâtürîdî, *Te’vilâtü ehli’s-sünne*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

42 el-Ahzâb 33/52.

43 bk. Muhammed b. Mustafa el-Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l aklî’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hererî, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhi ulûmi’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

44 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur'ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah'ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncîl'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁵ Kur'ân'ın, tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve İncîl'de Kur'ân'la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁶

Kur'ân, kendisinden önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncîl'de var olduğunu ifşa ettiği hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Bu Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîloğullarına açıklamaktadır.⁴⁷

Allah Kur'ân'ı korumayı “*Muhakkak ki bu Zikri (Kur'ân)'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.*”⁴⁸ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafaza edilmesini sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncîl'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁴⁹

Necdet Çağıl, “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler 'Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.' dediler...*”⁵⁰ âyetindeki *tebdîl* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrîfâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵¹ Çağıl, *tebdîl* ve tahrîf kavramlarının te'vîl tahrîfâtını kastettiğinden hareketle

45 Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

46 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

47 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlaşamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

48 el-Hicr 15/9.

49 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 12/371.

50 Yûnus 10/15.

51 Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi*, 209.

Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵² bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'an'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'an âyetlerinde varit kavramların literal anlamından, Kur'an'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'an'ın ilâhî vahiyler müheyminliği, bu vahiylerin Kur'an'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'an âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵³ Kur'an, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'an'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları "*Ellerindekini (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'an) inkâr ettiler...*"⁵⁴ âyetinde anlatılmıştır.

Kur'an'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'an, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden ve tağyîrden (değiştirme) muhafaza eden, ilâhî sahifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁵

Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilerin, resullerin senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle,

52 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

53 Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

54 el-Bakara 2/89.

55 Ebüssuûd, *İrşâdî'l aklı's-selîm*, 3/45.

hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁶ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁷ İbn Kesîr bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik ettiğini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁵⁸

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*”⁵⁹, “*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahypelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*”⁶⁰ âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶¹ Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahypelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶²

Beyyine sûresinin “*Tertemiz sahypeleri okuyan*”⁶³ âyetindeki *sahypeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahypelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahypelerin Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahypelerin içeriğinde mevcut olduğu “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁴, “*İbrâhim ve Mûsâ'nın sahypelerinde mevcuttur.*”⁶⁵ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur'ân'ın okunması önceki sahypelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur'ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁶, “*Onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁷ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur'ân'da mevcuttur.⁶⁸ Kur'ân ise bu semâvî kitaplara ve sahypelere muhafızlık,

56 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

57 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

58 bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

59 en-Nisâ 4/163.

60 Tâhâ 20/133.

61 Şa'râvî, *Havâtur*, 15/9462.

62 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096-1097.

63 el-Beyyine 95/2.

64 eş-Şuarâ 26/196.

65 el-A'lâ 87/18-19.

66 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

67 el-Bakara 2/101.

68 Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁶⁹

Özet olarak Cumhur *Müheymin* kelimesini, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷⁰ Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷¹

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Kelam ilminde dinin aslından kastedilen iman esaslarıdır. Fakat Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) dinin aslını ve fûrûunu; ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷²

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularını da ihtiva etmektedir. Bu durum Kur'ân'ın müheyminliğinin başka bir yönüne işaret etmektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inanan, inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini ihtiva eden tevhid ilkesidir.

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilerin ilkidir.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik.*

69 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

70 Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 2/55.

71 Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtır* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997), 5/3179.

72 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

(Nûh) onlara: ‘Ey kavimim! Allah’a ibadet edin. Allah’tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum’ dedi.”⁷³ âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁷⁴ ve Hz. Sâlih⁷⁵ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur’ân’ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur’ân’ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁷⁶

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih’e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığı Kur’ân’ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur’ân bu vasfiyla söz konusu peygamberlere inen vahiy muhafaza etmiştir.⁷⁷

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur’ân müheymin vasfiyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah’ın tevhid ile alakalı vahyettiği ilahi mesajları

“(Ey Muhammed) de ki; ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah’a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah’ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazıları rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”⁷⁸

âyetlerinde açıklanmıştır.

Âyetteki *كَلِمَةً عَدْلٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَمْ* ifadesi *كَلِمَةً سِوَاءَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَمْ* anlamında te’vil edilmiş,⁷⁹ adalet, adl, insaf⁸⁰ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁸¹ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab’ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebeye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁸²

73 el-A’râf 7/59.

74 el-A’râf 7/65.

75 el-A’râf 7/73.

76 bk. Ebü’l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku’t-tenzîl ve hakâiku’t-te’vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

77 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü’min 40/27, 39-43.

78 Âl-i İmrân 3/64.

79 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

80 Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 8/252.

81 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

82 el-Enbiyâ 21/25.

ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmeteresul gönderdik”⁸³ âyetleri delil gösterilmiştir.⁸⁴ Ortak kelimeye şâmil tevhidin, kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine,⁸⁵ Kur’ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁸⁶ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁸⁷ âyetleriyle açıklamıştır.⁸⁸ Ortak kelimenin, kitapların birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁸⁹

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız”, “Onlar Allah’ın dışında birbirlerini rab edinmesinler” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın Tevrât’taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁰ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.⁹¹

Bu ifadeler Yuhanna İncili’nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatta bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁹²

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu ya da olmadığı şeyleri resullerin, nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te’vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab’a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale

83 en-Nahl 16/36.

84 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

85 Ebüssuûd, *İrşâdu’l-‘aklî’s-selîm*, 2/48.

86 el-Enbiyâ 21/25.

87 en-Nahl 16/36.

88 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

89 Ebüssuûd, *İrşâdu’l-‘aklî’s-selîm*, 2/48.

90 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “*Tefsîru’t-Tevrât bi’l-Arabiyye*”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

91 Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-Âmme li’l-Kitâb, 1411/1990), 3/268.

92 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

etme, usûlü'd-dini (dinin aslını) ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.⁹³

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başkasına ibadet etmeyiz” âyetinin ulûhiyyet birliğine delâlet ettiğini, “Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız” âyetinin ise ulûhiyyet birliğini desteklediğini; “Allah’tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin” âyetinin rubûbiyyet birliğine işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah’a has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

“Rivayete göre “Onlar Ahbârları ve Ruhbânları rab edindiler.”⁹⁴ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ya Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.”⁹⁵

Kur’ân-ı Kerim’in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir. Kur’ân tahrif edilmiş Tevrât’taki Tanrı mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât’ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.

Bu minvalde Eski Ahit’te yer alan İsrail’in tanrısı (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur’ân tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk âyetinde Yüce Allah’ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Eski Ahit’te mevcut olan Allah tasavvuru ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur’ân’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce

93 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

94 et-Tevbe 9/31.

95 Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî, *Sünenü Tirmîzî*, thk. Beşşâr Avâd Ma’rûf (Beyrut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü’l-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb’in tanınmadığı, Gatayf b. ‘Ayân’ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî’nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü’l-dünya et-Taberânî, *Mu’cemü’l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği “Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.”⁹⁶ âyetiyle beyan edilmiştir.
2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hak'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: “Allah'ın her şeye gücü yeter”⁹⁷

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

“Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, “Rabbim! Bana görün, sana bakayım” dedi. Allah da “beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince “seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi.”⁹⁸

Hz. Musa kıssasının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: “Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”⁹⁹

Kur'an'ın İncil'den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'an ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen

96 el-En'âm 6/103.

97 el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

98 el-A'râf 7/143.

99 eş-Şûrâ 42/51.

İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *“Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur.”*¹⁰⁰ Kur'ân, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek¹⁰¹ muharraf olmayan İncil'de mevcut tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsâ'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin *“Allah'a çocuk isnadı”* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *“Muhakkak ki (yaratılışları bakımından) İsâ'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”*¹⁰²

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehtir olduğunu bildirmektedir: *“O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”*¹⁰³; *“Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.”*¹⁰⁴

Diğer taraftan İsâ'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹⁰⁵ ifadesi, Allah'a evlat atfedene sürekli, dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

*“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah'ın oğludur dediler. Hristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah'ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”*¹⁰⁶

Kur'ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah'a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: *“Allahın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol”*

100el-Mâide 5/73.

101bk. el-Mâide 5/116-118.

102Âl-i İmrân 3/59.

103el-En'âm 6/101.

104el-Cin 72/3.

105bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

106et-Tevbe 9/30.

der ve o da oluverir.”¹⁰⁷

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncîl’in aslında olmayıp, sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrîf edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹⁰⁸ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹⁰⁹ ve Hz. Süleyman’ın¹¹⁰ aynı zamanda peygamber olduğu Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹¹¹

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹¹² Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmiştir.¹¹³ Yûsuf’un, İbrânice de Yosef olarak bilindiği¹¹⁴; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.¹¹⁵ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹¹⁶

Kur’ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit’teki muharref ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr¹¹⁷ Ahd-i Atik’te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur’ân’da Üzeyr’in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

Kur’ân, İncîl’de Feraklît¹¹⁸ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamış,

107Meryem 19/35.

1082. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

109el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

110en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

111Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncîl, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

112Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

113Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

114Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

115Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

116William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*, (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

117Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ’yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah’ın oğlu demeleri Kur’ân’da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

118İncîl, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah

Hız. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: *"Meryem oğlu İsa, Ey İsrailoğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risaletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim."*¹¹⁹ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'an bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹²⁰ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'an, Tevrât'ta *"Mûsâ'nın kardeşi"*¹²¹ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.¹²²

Kur'an, İsrailoğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın var olduğunu haber vermiştir:

*"Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir."*¹²³ Ve *"Andolsun Allah İsrailoğullarından metin (sağlam) bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.'"* ¹²⁴

Kur'an, Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen peygamberlerin tamamına iman¹²⁵ zikrederek bu kitaplardaki vahiy muhafaza etmiştir. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'an'da kayda alınıp korunmuş; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'an önceki sahifelerde, kitaplarda bulunan namaz ve zekât ibadetinden bahsetmektedir: *"Rabbinin adını anıp namaz kılıp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır."*¹²⁶

Hız. İbrâhîm'in ve Hız. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde¹²⁷ "فصلي"

Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

119es-Sâff 61/6.

120es-Sâff 61/6.

121Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

122bk. Râzî, *Mefâtihi'l-ğayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

123el-A'râf 7/157.

124 el-Mâide 5/12.

125 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

126el-A'lâ, 87/14-19.

127Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

(namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hz. İbrâhîm (a.s) ve Hz. Mûsâ'nın sahifeleri olmak üzere bütün peygamberlerin sahifelerini kapsamaktadır.¹²⁸ Peygamberler arasında Hz. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, şeriatının ilk şeriat olmasının; Hz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hz. Mûsâ'nın Hz. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatının gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹²⁹

İbn Abbâs (öl. 68/687-88), *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildiğini belirtmiştir.¹³⁰ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹³¹ fitr günündeki bayram namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹³²

Kanaatimizce; Kur'ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin bulunduğunu zikretmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle¹³³ beraber incelendiğinde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân; Hz. İbrâhîm'in ile Hz. İsmâ'il'in,¹³⁴ Hz. Şuayb'in,¹³⁵ Hz. Mûsâ'nın,¹³⁶ Hz. Zekariyyâ'nın,¹³⁷ Hz. Meryem'in,¹³⁸ İsrâiloğullarının,¹³⁹ Hz. İsa'nın,¹⁴⁰ Hz. Muhammed'in¹⁴¹ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹⁴²

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti واقيموا الصلوة واتوا

128Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/ 135-137.

129Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 16/ 1534-1536.

130Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

131Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

132Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 31/135-137; Ebû'Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübübü't-te'vil fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Alî Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

133 bk. el-Mâide 5/12.

134İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

135Hûd 11/87.

136Yûnus 10/87.

137Âl-i İmrân 3/39.

138Âl-i İmrân 3/43.

139el-Mâide 5/12.

140Meryem 19/31.

141Tâhâ 20/132.

142Lokmân 31/17.

الزكوة lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁴³ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹⁴⁴ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁴⁵ kurban¹⁴⁶ ve karz-ı hasen¹⁴⁷ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şariatlerinde bulunduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlığı Kur’ân’ın şahitliğinde bilinmektedir. Kur’ân’ın önceki vahiyleri koruması namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinde de olmuştur.

Kur’ân’ın önceki ilâhî vahiylerle müheymninliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir (zararı cehdile defetme) vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur’ân’ın

*“Muhakkak ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risaletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil’i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.”*¹⁴⁸

âyetinde Hz. İsa’ya isnat edilen iki temel ibadetin mevcudiyeti görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil’de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekle büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur’ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisaniyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur’ân

¹⁴³bk. Şa’râvî, *Havâtır*, 19/11658.

¹⁴⁴el-Bakara 2/183.

¹⁴⁵bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem’den itibaren Kâbe’yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

¹⁴⁶Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

¹⁴⁷el-Mâide 5/12.

¹⁴⁸Meryem 19/ 30-32.

sayesinde birer temel vecibe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz¹⁴⁹ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

Kur'ân'ın ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz,

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁵⁰ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹⁵¹ sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebini şeriatinde aynı olduğu Kur'ân'daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde olmuştur. Her bir nebeye gönderildiği kavmin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları oranında vahiy indirilmiş; bu vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: *“Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”¹⁵²* Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son

149bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru Ebî Hâtîm*, 1/305.

150el-Mâide 5/48.

151Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

152Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsni'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

*gönderilen peygamberim.*¹⁵³

Haksız yere adam öldürmenin ilk yasaklanmasının Hz. Âdem'in risâletinde Habil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁵⁴ gerçekleştiği Kur'ân'ın murakıplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Kur'ân'ın tanıklığında öğrenilmektedir.¹⁵⁵

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkının¹⁵⁶ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Kur'ân'ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur'ân'dan önce inen vahiylerde fâizin,¹⁵⁷ kibrin¹⁵⁸ yasaklandığını Kur'ân haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilerin gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁵⁹

Ana-babaya iyilik,¹⁶⁰ sıla-i rahim,¹⁶¹ insanlara güzel söz söylemek,¹⁶² adaletli olmak,¹⁶³ isar ruhuna sahip olmak,¹⁶⁴ ilâhî imtihanda sabırlı olmak,¹⁶⁵ merhametli olmak,¹⁶⁶ temiz kalpli olmak,¹⁶⁷ kimsesizleri korumak,¹⁶⁸ halim ve bağışlayıcı olmak¹⁶⁹

153Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi 'ü's-sahih*, thk. Muhammed Zehir b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi 'u's-sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

154el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

155eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

156el-A'râf 7/80.

157el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

158bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

159el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

160el-Bakara 2/83.

161el-Bakara 2/83.

162el-Bakara 2/83.

163Sâd 38/26.

164el-Bakara 2/83.

165el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

166el-Bakara 2/83.

167 es-Sâffât 37/84.

168el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

169et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûuna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsîh, mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsîh, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerinin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁷⁰ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir:¹⁷¹

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁷²

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği ifade edilmiştir.¹⁷³ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları

170Âl-i İmrân 3/50.

171Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

172el-En'âm 6/146.

173bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁷⁴ Bu durum şu âyetlerde zikredilmiştir: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁷⁵; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁷⁶

Kur’ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık...”*¹⁷⁷ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)’dür. Bu hal *“Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.”*¹⁷⁸ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman içerisinde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat süre tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

*“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”*¹⁷⁹

174Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

175en-Nisâ 4/160.

176Âl-i İmrân 3/93.

177en-Nisâ 4/160-161.

178el-Bakara 2/106.

179Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

Hız. İsâ Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁸⁰ zamanın ve şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.*”¹⁸¹

Kur'ân'da da Hız. Muhammed'in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütününe haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

“*Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...*”¹⁸²

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Kur'ân'ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “*Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak 'işittik, karşı geldik' ... derler...*”¹⁸³

Dili eğip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “*Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.*” Ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle “*Bizim ahmağımız*” anlamını kastederek Hız. Peygamber'e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hız. Peygambere hakaret

180es-Sâff 61/6.

181Âl-i İmrân 3/50.

182el-A'râf 7/157.

183en-Nisâ 4/46.

ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁸⁴

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde manayı tebdil edip değiştirme, te'vîlini, tefsirini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁸⁵ *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu,¹⁸⁶ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te'vîl edildiği zikredilmiştir.¹⁸⁷

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncîl'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur'ân önceki vahiylerin tahrîf meselesini müheymîn vasfıyla denetlemektedir.

2. Lafzın ve yazının bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁸⁸ Allah'ın koymuş olduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler¹⁸⁹ mefhumunda Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde te'vil edilmiştir.¹⁹⁰ Kur'ân müheymînliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmediğine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs'a (öl. 68/687-88)¹⁹¹ ya da Buhârî'nin kendisine ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

لَيْسَ بِمَنْعَةٍ لِّدِينِهِمْ وَلَا لِّدِينِ اللَّهِ إِلَّا كَيْفَ نَحْكُمُ مَا نُشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ غَلِيبٌ
نَحْكُمُ مَا نُشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ غَلِيبٌ
”بُنَّانُ لَوْنَنُ نَخْرِنُ أَهْلُ بَوْلِكَ“

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif

184Ebü'l-Hasen el-Ahfeş el-Evsat, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/493; Zemahşeri, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*.thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısıryye, 1384/1964), 5/243; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

185Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

186Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

187İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

188Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3/198, 482, 521.

189Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

190Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *TefsîruMücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

191Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk. Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l- Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

edebilir, hakîki anlamı dışında te'vil edebilir.”¹⁹² ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın değil sadece yorum tahrifâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.¹⁹³

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab’a soruyorsunuz? Allah’ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab’ın Allah’ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”¹⁹⁴

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.¹⁹⁵

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *el-Leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.¹⁹⁶ Levh-i mahfûz, başta Kur’ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur’ân’la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dır.”¹⁹⁷

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah’ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz’da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz’da hıfzedildiğini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini ifade etmiştir.¹⁹⁸

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz’da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur’ân’la korunmuştur. Çünkü Kur’ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

192Buhârî, *Tevhîd*, 55.

193İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

194Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ’tisâm*, 25.

195Kaya, “*Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

196 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

197el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ??; bk. Mekki b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 8/373; 6/568; bk. Mûsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât’ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

198Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 6/403; 9/102.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifatı, bâtinî, ilhâdî yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzı sağlam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz. Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsmâ'ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri de günümüzde mevcut değildir. Bu metinlerin aslı Arap dilinde de vahyedilmemiştir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün mana (anlam) bazında korunması muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifata uğramıştır. İşte Kur'ân'ın müheyminliği burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen değil manen muhafaza etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleştiği yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheyminliğin mana bazında gerçekleştiğinin işaretidir.

Allah, risaletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehdile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de muhafaza etmiştir. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana (anlam) açısından müheyminliği ifade etmektedir.

Âyetteki (عليه) كالمهيمنا kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir (zararı cehidle defetme) vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheyminliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sayfeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (عليه) كالمهيمنا ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref hükümlere, şeriat farklılığına teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncil'e) özelliğinden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncil'i tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncil nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın mevcut Tevrât ve İncil nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.
2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsa'ya indirilen İncil'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.
3. Kur'ân, Tevrât ve İncil'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminliğinde muhafaza edilerek somut hale getirilmiştir. Buna göre Kur'ân, hem mütekaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık*

kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiyleri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğiyle (gözetici) zamansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.
- Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfeş, Ebü'l-Hasen el-Evsat. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*1/31 (Nisan 2010).
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Ali Abdülbârî Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "*Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri*". çev. Dr. Durak Puzmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001. *Menâkıb*, 18.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-Amâdî. *İrşâdü'l akl's- selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsennâ. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1961.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.

- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçtak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şahin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fi ravâhi ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsiri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. 1 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn Âdil, Ebû Hafs Sırâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsiri'l-kitâbi'l-azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalanî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhusahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibuddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. b.y.: Müessesetü Zâhid b. Sultân, 1425/2004. *Hüsnü'l-huluk*, 8.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kondi, Şaban. *Kur'an'ın Tarihi ve Korunmuşluğu Bâkillânî'nin el-İntisâr li'l-Kur'ân Örneği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm Atfiş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vîlâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10

- Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdi, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bülûği'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts., *Fedâil*, 21(2286).
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- İsfahânî, Râgıb. *Tefsîru Râgıb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lüğaviyye fî tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. Kâhire: Dâru Garîb, 1969.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'ul-beyân fî te'vil'il-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 12 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fî vücuhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî,

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 08-11-2021

Yazara Not: Sn. Yazar, Hakem 4, ekli metindeki revizyonların yapılmasını istedi, sistemden de gönderdim, bilgilerinize sunarım.

Karar: Majör Revizyon

ESKİYE

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Kur'ân'ın Müheymînliğinde İlâhî Vahiylerin Korunmuşluğu Üzerine 2. tur

Revizyon.docx

Tarih:17-11-2021

Kur'ân'ın Mûheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *mûheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden mûheymin, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, günümüzdeki mevcut nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar ve sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın mûheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın mûheyminliği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Mûheymin, İlâhî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'ân

Abstract

The concept of muhaymin is mentioned in two places in the Qur'ân. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'ân. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'ân. While Allah promised to protect the Qur'ân, Allah also protected the heavenly books and pages through the Qur'ân. Accordingly, the Qur'ân is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'ân has accepted them as the word of Allah. However, it is he who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'ân is a measure. If the things that the Qur'ân says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'ân. As a result, the Qur'ân is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books and pages. The Qur'ân has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'ân. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. In this context, Although many researches have been made on the preservation of the Qur'ân, no study has been found on the Qur'ân's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'ân. For this reason, the Qur'ân's being Muhaymin has been examined.

Keywords: Tafsir, Revelation, Qur'ân, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncil ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın "*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*"² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncil'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için

1 bk. Salih Akdemir, "Kur'ân-ı Kerim ve Hz.Muhammed'e Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

Kur'ân'ın korunmuşluğundan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiştir. Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir.

Gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmıştır.⁵ İlk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşılamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheminliği konusunda herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığı

4 el-Hicr 15/9.

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi Hz. Fatıma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, “Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi”, *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, “Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri”, çev. Durak Pasmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında âyetteki هَيَّيْ لِيْهِ مَا اَعْلَع ifadesi

önem taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih, şariat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (هَيَّيْ لِيْهِ مَا اَعْلَع) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı değil bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Bu makalede *müheymin* kelimesinin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zerkedilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

Bu araştırmada müheymin kelimesinin lügat anlamı, Kur'ân'daki kullanımı, Kur'ân'ın mütekaddim vahiylerde koruduğu bazı hükümler ele alınmıştır. Önceki vahiylerden neshedilip edilmeyenler, tahrif edilip edilmeyenler, önceki nebilere gönderilen muhkem, muvakkat ve sabit hükümler *müheymin* kelimesinin rehberliğinde incelenmiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁸ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.⁹ Bu vezinde *hey-me-ne/sey-ta-ra/say-ta-ra/hem-ye-ra/key-*

8 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâki, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

9 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Mearrî (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhîr* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

ga-ra/bey-ga-ra/bey-ta-ra haricinde başka bir kelimenin mevcudiyeti tespit edilememiştir.¹⁰ Dağ adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹¹ Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹²

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹³ Kontrol altında tutan manasına hâvi *müseytiran* (مسطران) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁴ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁵

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁶

1. Bu kelime, *hey-me-ne/yü-hey-mi-nü/hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁷ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne/yü’-mi-nü*’den müeyminün (مؤمين) olduğu,¹⁸ “*Varlıkların rızkını temin eden*” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü’l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *el-Emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.¹⁹ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen olduğu da nakledilmiş;²⁰ müheymin ile müeyminin aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²¹

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²² yöneten,²³

10 bk. Ebû ‘Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü’l-Kur’ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgîn (Kâhire: Mektebetü’l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, thk. Ali Abdülbârî ‘Atiyye (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-‘İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

11 Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 14/38.

12 bk. Ebü’l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü’l-luga* (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü’l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436.

13 Ebü’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf ‘an hakâiki ğavâmizi’t-tenzîl ve ‘uyûni’l-ekâvil fi vücûhi’t-te’vil* (Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, 1407/1987), 4/509.

14 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

15 bk. Ebû Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te’vilâtü ehli’s-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-‘İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

16 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu’l-gayb* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, 1420/1999), 29/513.

17 bk. İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 13/437.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 13/436.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 13/436-437; Ebû Hafis Sırâcüddîn İbn ‘Âdil, *el-Lübâb fi ‘ulûmi’l-kitâb*, thk. ‘Âdil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-‘İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

20 İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü’l-muhîr*, 1600.

21 İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 13/436.

22 İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

23 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü’l-lugaviyye fi tefsîri’l-Kur’âni’l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993),

denetim altında tutan²⁴ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁵ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesini iki yerde ele almıştır. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁶; diğesinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; Katâde ise “*Allah kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu...*”²⁷ âyetini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirilene, ahirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdiki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁸

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken²⁹; İbnAbbâs (öl.68/687-88), bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³⁰

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsna’sından (en güzel isimlerinden) biri olan el-*Müheymin* kelimesi

“*Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen*

170.

- 24 Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi ‘u’l-beyân fi te’vili’l-Kur’ân*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.
- 25 Ebü’l-Ferec İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr fi ‘ilmi’t-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru’l-Kitâbi’l-‘Arabî, 1422/2002), 7/56.
- 26 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.
- 27 el-Mâide 5/48.
- 28 Taberî, *el-Câmi ‘u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 6/605; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.
- 29 Ebü Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûği’n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârika Mecmû’atü Resâili Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’d-Dirâsâti’l-‘Ulyâ ve’l-Bahsi’l-‘İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârika Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’d-Dirâsâti’l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebü Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-vecîz fi tefsiri’l-kitâbi’l-‘azîz*, thk.Abdüselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebü’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebü Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t- Tayyib, 1414/1994), 2/55.
- 30 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128.

münezzehdir.”³¹

âyetinde kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şâhit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³² Bu ayette *من الذي ي* kelimesinin muhtevasının

Mâide 5/48. âyetteki *ي* kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki *شاهدا*

يكم ifadelerinin aynı olduğu, Hz. Muhammed’e indirilen Kur’ân’ı tasdik *علا*

içerdiği söylenmiştir.³³

Müheymin kelimesi, Kur’ân’ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) *sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...*”³⁴ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu’temenen*³⁵ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁶ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur’ân’ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci *el-Kitâb*’ın ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁷

Müheymin kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁸

1. Kur’ân, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur’ân, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur’ân üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur’ân, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen, denetleyen)’dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “*Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur’ân) indirdik...*” ifadesindeki *مصداق* kelimesinin bazılarına göre *الكتاب* kelimesine *sıfat*, bazılarına göre ise *hâl* olduğu; *مصداق* kavliyle Hz

31 el-Haşr 59/23.

32 bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâs, 1423/2002), 4/285.

33 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

34 el-Mâide 5/48.

35 bk. İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 13/436-437; Firûzâbâdi, *el-Kâmûsü’l-muhît*, 1600.

36 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381.

37 Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

38 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm*, thk. Es’ad Muhammed et-Tayyib (Suudi Arabistan:

Muhammed'in kastedildiği, *müheyminen*'in (المؤمنين) ileyke ((اليك)) deki kef'e (ك) hal, ع ل يه deki zamirin *el-Kitâb*'a raci olduğu beyan edilmiştir.³⁹ Bu durum, Kur'ân'ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed'in ise Kur'ân üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed'in önceki kitaplara musaddık ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴⁰

Âyette zikredilen (عليه) مومنين kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği belirtilmiştir.⁴¹ Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen) dir.”⁴² âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymîn, muhâfız anlamı vermiştir.⁴³ Buna göre müheymîn, musaddık, mu'temen, murâkîb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymîn kelimesi Kur'ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi', onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁴ Buna göre Kur'ân, Allah'ın vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur'ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah'ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak

39 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/380-381.

41 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; Mâtürîdî, *Te'vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

42 el-Ahzâb 33/52.

43 bk. Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 4/338; Muhammedü'l-Emîn b. Abdullah el-Hereri, *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fî ravâhî 'ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001), 23/87.

44 bk. Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096-1097.

tanıtılmıştır. Tevrât ve İncîl’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁵ Kur’ân’ın, tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve İncîl’de Kur’ân’la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁶

Kur’ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah’ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur’ân’ın Tevrât’ta ve İncîl’de var olduğunu açıkladığı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur’ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîloğullarına açıklamaktadır.⁴⁷

Allah Kur’ân’ı korumayı “*Muhakkak ki bu Zikri (Kur’ân)’ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.*”⁴⁸ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur’ân’ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncîl’in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur’ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁴⁹

Necdet Çağıl, “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur’ân getir.’ dediler...*”⁵⁰ âyetindeki *tebdîl* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te’vîl tahrifâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵¹ Çağıl, *tebdîl* ve tahrîf kavramlarının te’vîl tahrifâtını kastettiğinden hareketle Tevrât’ın tahrifâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵² bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât’ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

Kitâb-ı Mukaddes’in aslının mana bazında ancak Kur’ân’ın müheymin

45 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

46 Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

47 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur’ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlayamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur’ân*, 3/7-8.

48 el-Hicr 15/9.

49 bk. Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 12/371.

50 Yûnus 10/15.

51 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes’in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

52 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes’in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncîl, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiyelere müheyminliği, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵³ Kur'ân, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları "*Ellerindekini (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'ân) inkâr ettiler...*"⁵⁴ âyetinde anlatılmıştır.

Kur'ân'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden ve tağyîrden (değiştirme) koruyan, ilâhî sahifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁵

Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilerin senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁶ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁷ İbn Kesîr bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik

53 Muhammed Tâhir İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

54 el-Bakara 2/89.

55 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'aklî's-selîm*, 3/45.

56 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

57 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

ettiğini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncil'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁵⁸

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*”⁵⁹, “*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*”⁶⁰ ayetleriyle de delillendirilmiştir.⁶¹ Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (Mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶²

Beyyine sûresinin “*Tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶³ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifelerin Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içerisinde mevcut olduğu “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁴, “*İbrâhim ve Mûsâ'nun sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁵ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur'ân'ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur'ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁶, “*Onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁷ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur'ân'da mevcuttur.⁶⁸ Kur'ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁶⁹

Özet olarak Cumhur *müheymin* kelimesini, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatin aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telakki

⁵⁸ bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

⁵⁹ en-Nisâ 4/163.

⁶⁰ Tâhâ 20/133.

⁶¹ Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtür* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

⁶² İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096-1097.

⁶³ el-Beyyine 95/2.

⁶⁴ eş-Şuarâ 26/196.

⁶⁵ el-A'lâ 87/18-19.

⁶⁶ Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

⁶⁷ el-Bakara 2/101.

⁶⁸ Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

⁶⁹ bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

etmiştir. Kur'ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷⁰ Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷¹

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce "Usûlü'd-dîn" in muhtevâsından bahsetmek gerekir. Usûl, asl kelimesinin çoğuludur. "Asl" ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildiği temel anlamlarına gelmektedir.⁷² İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷³

Kelam ilminde dinin aslından (Usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi diğer unsurların kendi üzerine bina edildiği temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak olduğu ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlığından bahsedilmiştir.⁷⁴

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Bağdâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁵ Ebû Hanife'nin tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren "*el-Fıkhü'l-Ekber*" adlı kitabı *Usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁶ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslını (Usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (Fûrû'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁷

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmindir. Bu durum Kur'ân'ın müheyminliğinin başka bir yönünü göstermektedir. Bu

70 Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 2/55.

71 Şa'râvî, *Havâtir*, 5/3179.

72 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/16-18.

73 bk. Mevlüt Özler, "Kelam Tarihi", *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

74 Özler, "Kelam Tarihi", 27.

75 Özler, "Kelam Tarihi", 27.

76 bk. Ebü'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyât*, thk. 'Adnân Dervîş, Muhammed el-Mısırî (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

77 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiylerle inanan, inanmayan insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir. Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilere tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁷⁸

Kur'ân-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebilere gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilere ilkidir.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavmim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁷⁹ âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸⁰ ve Hz. Sâlih⁸¹ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸²

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığı Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfiyle söz konusu peygamberlere inen vahiy korunmuştur.⁸³

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfiyle önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni

78 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

79 el-A'râf/59.

80 el-A'râf/65.

81 el-A'râf/73.

82 bk. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedvî (Beirut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

83 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları

*“(Ey Muhammed) de ki; ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah’a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah’ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”*⁸⁴

âyetlerinde açıklanmıştır.

Âyetteki *للمة عدل بيننا وبينكم* ifadesi *للمة عدل بيننا وبينكم* anlamında te’vil edilmiş,⁸⁵ adalet, adl, insaf⁸⁶ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁸⁷ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab’ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁸⁸ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik”⁸⁹ âyetleri delil gösterilmiştir.⁹⁰ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine,⁹¹ Kur’ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹² ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹³ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁴ Ortak kelimenin, kitapların birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁹⁵

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız”, “Onlar Allah’ın dışında birbirlerini rab edinmesinler” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği *ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine* işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz.

84 Âl-i İmrân 3/64.

85 Taberî, *Câmi ‘u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vîlât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

86 Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

87 Taberî, *Câmi ‘u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

88 el-Enbiyâ 21/25.

89 en-Nahl 16/36.

90 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

91 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

92 el-Enbiyâ 21/25.

93 en-Nahl 16/36.

94 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

95 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

Mûsâ'nın Tevrât'taki şeriatinin ilk esasını “*Senin ilahın bu Rab'dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.*”⁹⁶ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih'e kadar bu yolu takip etmiştir.⁹⁷

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatıta bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁹⁸

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu ya da olmadığı şeyleri nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitap'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd-dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.⁹⁹

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz*” âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet ettiğini, “*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız*” âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* desteklediğini; “*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin*” âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

“*Rivayete göre “Onlar Ahbârları ve Ruhbânları rab edindiler.”¹⁰⁰ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ya Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.*”¹⁰¹

96 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa'adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri “Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye”*, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

97 Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-menâr* (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

98 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

99 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

100et-Tevbe 9/31.

101Ebû İsâ Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire:

Kur'ân-ı Kerim'in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir. Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'taki *Tanrı* mefhumunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.

Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk âyetinde Yüce Allah'ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Eski Ahit'te mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur'ân'ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği "*Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.*"¹⁰² âyetiyle beyan edilmiştir.
2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: "*Allah'ın her şeye gücü yeter*"¹⁰³

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat

Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

102el-En'âm 6/103.

103el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

(şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince “seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi.”¹⁰⁴

Hiz. Musa kıssasının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit’te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah’ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O’nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *“Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”¹⁰⁵*

Kur’ân’ın İncîl’den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncîl’in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncîl’e isnat etmiş, Kur’ân ise teslis itikadının Hz. İsa’ya gönderilen İncîl’in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *“Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur.”¹⁰⁶* Kur’ân, İncîl’in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek¹⁰⁷ muharraf olmayan İncîl’deki tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur’ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa’nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin *“Allah’a çocuk isnadı”* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *“Muhakkak ki (yaratılış itibarıyla) İsa’nın Allah katındaki durumu, Âdem’in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”¹⁰⁸*

Kur’ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah’ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: *“O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O’nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”¹⁰⁹*; *“Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.”¹¹⁰*

104el-A’râf 7/143.

105eş-Şûrâ 42/51.

106el-Mâide 5/73.

107bk. el-Mâide 5/116-118.

108Âl-i İmrân 3/59.

109el-En’âm 6/101.

110el-Cin 72/3.

Diğer taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹¹ ifadesi, Allah'a evlat atfedenele dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki sapıtırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

*“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsa Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”*¹¹²

Kur'an eski ve yeni ahitte anlatılan Allah'a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur'an müheymin vasfıyla cevap vermiştir: *“Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da oluverir.”*¹¹³

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil'in aslında olmayıp, sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur'an'ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Kur'an risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrîf edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât'ta sadece kral¹¹⁴ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd'un¹¹⁵ ve Hz. Süleyman'ın¹¹⁶ aynı zamanda peygamber olduğu Kur'an'da zikredilerek Tevrât'taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit'te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹¹⁷

Nûh'un nesebi ise Âdem ile Şit'e isnat edilmiş,¹¹⁸ Lût'un İbrâhîm'in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran'a geldiğinden bahsedilmiştir.¹¹⁹ Yûsuf'un, İbrânice de Yosef olarak bilindiği¹²⁰; İbrâhîm'in oğlu İshâk'ın oğlu Ya'kûb'un Rahel ismindeki

111bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

112et-Tevbe 9/30.

113Meryem 19/35.

1142. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

115el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

116en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

117Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

118Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

119Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

120Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.¹²¹ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²²

Kur'ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit'teki muharref ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr¹²³ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

Kur'ân, İncil'de Feraklît¹²⁴ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamış, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: “*Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.*”¹²⁵ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de peygamberimize yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹²⁶ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta “*Mûsâ'nın kardeşi*”¹²⁷ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.¹²⁸

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

“*Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir.*”¹²⁹ Ve “*Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz...*”

121Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

122William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes'in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

123Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın oğlu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

124İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

125es-Sâff 61/6.

126es-Sâff 61/6.

127Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

128bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

129el-A'râf 7/157.

sizleri cennete koyarım.”¹³⁰

Kur’ân; Tevrât ve İncîl’de bulunan, sonradan tahrif edilen peygamberlerin tamamına imanı¹³¹ zikrederek bu kitaplardaki vahyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur’ân’da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur’ân önceki sahifelerde, kitaplarda bulunan namaz ve zekât ibadetinden bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ’nın sahifelerinde vardır.*”¹³²

Hiz. İbrâhîm’in ve Hiz. Mûsâ’nın sahifelerinde, ilk sahifelerde¹³³ “فصلي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm (a.s) ve Hiz. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹³⁴ Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm’in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hiz. Mûsâ’nın tercih edilmesinde Hiz. Mûsâ’nın Hiz. İbrâhîm’in şeriatini izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatinin gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebînin şeriatî, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹³⁵

İbn Abbâs (öl. 68/687-88), *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildiğini belirtmiştir.¹³⁶ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹³⁷ fitr günündeki bayram namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke’de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹³⁸

Kanaatimizce; Kur’ân diğer nebîlere gelen vahiylerde namaz ibadetinin

130 el-Mâide 5/12.

131 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

132 el-A’lâ, 87/14-19.

133 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/ 373-377.

134 Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 31/ 135-137.

135 Abdülkerîm Yunus el-Hatîb, *Tefsîru’l-Kur’ânî li’l-Kur’ân* (Kâhire: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, ts.), 16/1534-1536.

136 Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

137 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/373-377.

138 Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 31/135-137; Ebû’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü’t-te’vil fi me’âni’t-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

varlığından bahsetmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle¹³⁹ beraber incelendiğinde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân; Hz. İbrâhîm'in ile Hz. İsmâ'îl'in,¹⁴⁰ Hz. Şuayb'in,¹⁴¹ Hz. Mûsâ'nın,¹⁴² Hz. Zekariyyâ'nın,¹⁴³ Hz. Meryem'in,¹⁴⁴ İsrâiloğullarının,¹⁴⁵ Hz. İsâ'nın,¹⁴⁶ Hz. Muhammed'in¹⁴⁷ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹⁴⁸

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *ثَوَّةً وَأَقْبَمُوا الصَّلَاةَ وَأَتُوا* lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁴⁹ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹⁵⁰ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵¹ kurban¹⁵² ve karz-ı hasen¹⁵³ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şariatlerinde bulunduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlığı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

“Muhakkak ki ben Allahın kuluyum.(Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın

139 bk. el-Mâide 5/12.

140İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

141Hûd 11/87.

142Yûnus 10/87.

143Âl-i İmrân 3/39.

144Âl-i İmrân 3/43.

145el-Mâide 5/12.

146Meryem 19/31.

147Tâhâ 20/132.

148Lokmân 31/17.

149bk. Şa'râvî, *Havâtur*, 19/11658.

150el-Bakara 2/183.

151bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk.Ebü Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

152Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

153el-Mâide 5/12.

*bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.*¹⁵⁴

âyetinde Hz. İsa'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekle büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisaniyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'ân sayesinde birer temel vecibe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz¹⁵⁵ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin; temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur'ân'da "ümmü'l-kitâb" olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁵⁶ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de "ümmü'l-kitâb" olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁵⁷

Muhkem hükümlerde Ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülük (Fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁵⁸ Kur'ân, mütেকaddim vahiylerde mevcut, "ümmü'l-kitâb" olarak vasıflanan muhkem

154Meryem 19/ 30-32.

155bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebî Hâtim*, 1/305.

156 bk. Âl-i İmrân 3/7.

157 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

158 Ebü'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

hükümleri müheyminliğiyle En‘âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁵⁹

Kur‘ân‘ın ahlâk‘ta müheyminliğini Abdullah Draz ise,

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur‘ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁰ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur‘ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹⁶¹ sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı olduğu Kur‘ân‘daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed‘le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz şöyle açıklamıştır: *“Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”¹⁶²* Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.”¹⁶³

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasağın, Hz. Âdem‘in risâletinde Habil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁶⁴ gerçekleştiği Kur‘ân‘ın murakıplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb‘e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Kur‘ân‘ın tanıklığında

159 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

160el-Mâide 5/48.

161Draz, *Kur‘ân‘a Giriş*, 85-86.

162Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-‘Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsni‘l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, ‘Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü‘r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

163Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi‘ü’s-sahih*, thk. Muhammed Zehir b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki‘n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi‘u’s-sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi‘t-Türâsi‘l-‘Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

164el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

öğrenilmektedir.¹⁶

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹⁶⁶ Hz.Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Kur'ân'ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde fâizin,¹⁶⁷ kibrin¹⁶⁸ yasaklandığını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁶⁹

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁰ sıla-i rahim,¹⁷¹ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷² adaletli olmak,¹⁷³ isar ruhuna sahip olmak,¹⁷⁴ ilâhî imtihanında sabırlı olmak,¹⁷⁵ merhametli olmak,¹⁷⁶ temiz kalpli olmak,¹⁷⁷ kimsesizleri korumak,¹⁷⁸ halim ve bağışlayıcı olmak¹⁷⁹ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûuna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

165eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

166el-A'râf 7/80.

167el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

168bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

169el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

170el-Bakara 2/83.

171el-Bakara 2/83.

172el-Bakara 2/83.

173Sâd 38/26.

174el-Bakara 2/83.

175el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

176el-Bakara 2/83.

177 es-Sâffât 37/84.

178el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

179et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. Bu bölümde Kur'ân'ın nâsih, mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.

3.1. Nâsih, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁸⁰ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir:¹⁸¹

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸²

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği zikredilmiştir.¹⁸³ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁸⁴ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁸⁵; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁸⁶

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir.

Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan*

¹⁸⁰Âl-i İmrân 3/50.

¹⁸¹Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

¹⁸²el-En'âm 6/146.

¹⁸³bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

¹⁸⁴Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

¹⁸⁵en-Nisâ 4/160.

¹⁸⁶Âl-i İmrân 3/93.

alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık... ”¹⁸⁷ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)’dür. Bu hal “*Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.*”¹⁸⁸ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”¹⁸⁹

Hz. İsâ Tevrât’ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁰ zamanın ve şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât’ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.*”¹⁹¹

Kur’ân’da da Hz. Muhammed’in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât’ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri

187en-Nisâ 4/160-161.

188el-Bakara 2/106.

189Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

190es-Sâff 61/6.

191Âl-i İmrân 3/50.

tebeddül ederek gelmiştir:

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁹²

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Kur'ân'ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: *“Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak ‘işittik, karşı geldik’... derler...”¹⁹³*

Dili eğip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle *“Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.”* Ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle *“Bizim ahmağımız”* anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁹⁴

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

192el-A'râf 7/157.

193en-Nisâ 4/46.

194Ebü'l-Hasen el-Ahfeş, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüda Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964), 5/243; İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te'vilini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁹⁵ *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu,¹⁹⁶ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te'vil edildiği zikredilmiştir.¹⁹⁷

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur'ân önceki vahiylerin tahrîf meselesini müheyminliğiyle denetlemektedir.

2. Lafzın bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁹⁸ Allah'ın koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler¹⁹⁹ mefhumunda Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁰ Kur'ân müheyminliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmediğine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs'a (öl. 68/687-88)²⁰¹ ya da Buhârî'ye ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

وَيْبِمْ أَنْ سَهُ دَ طَانَ زَ بِي كَم مَ كَاهُ ۚ اللّٰبِ نَ كَ نَ مَ مَ حَ رَ رَ لَوَانَه نَ عَنَزَ نَ وَه
نَ ظَ ه نَ ظَ
”بُنَّ نَ نَ لَوَانَه نَ Nَ Kَ هَ“

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakîkî anlamı dışında te'vil edebilir.”²⁰² ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrîfâtın değil sadece yorum tahrîfâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.²⁰³

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine

195Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

196Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

197İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

198Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

199Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

200Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

201Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk.Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l- Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

202Buhârî, *Tevhid*, 55.

203İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17(2017/2), 8/36-48.

indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve "Bu Allah katındandır" diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı?

Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik."²⁰⁴

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.²⁰⁵

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *el-Leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.²⁰⁶ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: "*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dır.*"²⁰⁷

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da hıfzedildiğini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini söylemiştir.²⁰⁸

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz'da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

204Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

205Kaya, "*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*", 40.

206 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

207el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ??; bk. Mekkî b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım", çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

208Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/403; 9/102.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncîl'deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdi yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzı sağlam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncîl'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz. Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. Âsâ'ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut değildir. Bu metinlerin aslı Arap dilinde vahyedilmemiştir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında korunması muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta uğramıştır. İşte Kur'ân'ın müheymînliği burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen değil manen muhafaza etmiş, yorum açısından tahrifâtı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleştiği yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheymînliğin mana bazında gerçekleştiğinin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheymînliği ifade etmektedir.

Âyetteki (عَلَيْهِ) kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheymînliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sahifeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (عَلَيْهِ) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılığına

teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelliğinden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.
2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsâ'ya indirilen İncîl'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.
3. Kur'ân, Tevrât ve İncîl'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminliğinde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekkaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiyleri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğiyle (gözetici) zamansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu‘cemü’l-müfehres li elfâzi’l-Kur‘âni’l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü’l-İslâmiyye, 1404/1984.
- Adam, Bâkî. “Üzeyr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfeş, Ebü’l-Hasen. *Me‘âni’l-Kur‘ân li’l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ‘a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. “Kur‘ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed’e Yaklaşımlar”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31(Nisan 2010).
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me‘âni’l-Kur‘ân*. thk. Ali Abdülbârî ‘Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur‘ân’ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- ‘Azamî, Mustafa. “Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri”. çev. Dr. Durak Pasmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”. *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi‘ü’s-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes’in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü’l-Kur‘ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur‘ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü’t-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî. *İrşâdü’l-‘aklı’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.
- Ebû ‘Ubeyde, Muammer b. el-Müsennâ. *Mecâzü’l-Kur‘ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü’l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur‘ân’ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur‘ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur‘ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçtak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya‘kûb. *el-Kâmûsü’l-muhît*. Beyrût: Müessesetü’r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa’adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri “Tefsîru’t-Tevrât bi’l-‘Arabîyye”*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru’l-Kur‘ânî li’l-Kur‘ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü’l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü’t-te’vîl fi me‘âni’t-tenzîl*. tsh.

- Muhammed Ali Şahin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fî ravâhî 'ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sırâcüddîn. *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17(2017/2).
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyât*. thk. 'Adnan Derviş, Muhammed el-Mısri. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü's-Şârika Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.

- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebü Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Mearrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

3. Değerlendirme

Hakem Değerlendirmesi-1

Değerlendirme Tarihi: 20-11-2021

Değerlendirdiği Dosya: Revizyon-2

Form Cevabı:

Tarih / Date: 20-11-2021 (Yazara Aık)

Makalenin Ağırlıklı Sınıfı / Submission Category:: Araştırma / Research

(Yazara Aık)

Başlıklar yazının konusunu kısa aık ve yeterli ölçüde yansıtır mı? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: *Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised* (Yazara Aık) **Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtır mı? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?:** *Evet / Yes* (Yazara Aık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtır mı? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: *Evet / Yes* (Yazara Aık)

Makale dilbilgisi kurallarına uygun aık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: *Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised* (Yazara Aık)

alışmanın konusu yeterli ölçüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: *Kısmen / Partially* (Yazara Aık)

alışmanın amacı yeterli ölçüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: *Evet / Yes* (Yazara Aık)

Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?: *Evet / Yes* (Yazara Aık)

alışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: *Kısmen / Partially* (Yazara Aık)

Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?: *Kısmen / Partially* (Yazara Aık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? /Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: *Kısmen, düzeltilmelidir*

/ Partially, should be revised (Yazara Açık)

Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the bibliography?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Kısmen / Partially (Yazara Açık)*

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Hayır / No (Yazara Açık)*

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tekrar incelenmesi gerekir mi? / Should it be reviewed again after revisions: *Hayır / No (Yazara Açık)*

Yazara Not: *başlık mutlaka değişmeli "Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiyyelerin Korunmuşluğu Üzerine" bu başlık maksadı ifade etmede yetersiz. (Yazara Açık)*

Hakem Değerlendirmesi-2

Değerlendirme Tarihi: 19-11-2021

Değerlendirdiği Dosya: Revizyon-2

Form Cevabı:

Tarih / Date: 19-11-2021 (Yazara Açık)

Makalenin Ağırlıklı Sınıfı / Submission Category:: Araştırma / Research

(Yazara Açık)

Başlıklar yazının konusunu kısa açık ve yeterli ölçüde yansıtıyor mu? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtıyor mu? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Makale dilbilgisi kurallarına uygun açık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: Kısmen, düzeltilmelidir / Partially, should be revised (Yazara Açık)

Çalışmanın konusu yeterli ölçüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışmanın amacı yeterli ölçüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: Evet / Yes (Yazara Açık) Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: Evet / Yes (Yazara Açık) Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the bibliography?: Evet / Yes (Yazara Açık)

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Evet / Yes (Yazara Açık)*

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tekrar incelenmesi gerekir mi? / Should it be reviewed again after revisions: *Hayır / No (Yazara Açık)*

Yazara Not: *Gerek metin üzerinde ve gerekse kenarda balonlarda yaptığım Türkçe yazım, anlatım üslubu, paragraflandırma, bazı fikirler hakkındaki tashih, açıklama vs. gözden geçirilirse yararlı olacaktır. -Makale önceki halinden oldukça değiştirilmiş ve ilaveli hale getirilmiştir. Yazarın bazı fikirleri kendi savunusunu desteklediği için fazla değişiklik önerilmemiştir. (Yazara Açık)*

Editöre Not: *-Makale önceki halinden oldukça değiştirilmiş ve ilaveli hale getirilmiştir. Yazarın bazı fikirleri kendi savunusunu desteklediği için fazla değişiklik önerilmemiştir. -Bu okumada, gerek metin üzerinde ve gerekse kenarda balonlarda yaptığım Türkçe yazım, anlatım üslubu, paragraflandırma, bazı fikirler hakkındaki tashih, açıklama vs. gözden geçirilirse yararlı olacaktır.*

Öneri: *Minör Revizyon (Yazara Açık)*

Hakemin Yükleği Değerlendirme Dosyaları

Kur'ân'ın Mûheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *mûheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden mûheymin, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, günümüzdeki mevcut nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükümün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar ve sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın mûheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın mûheyminliği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Mûheymin, İlâhî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'ân

Abstract

The concept of muhaymin is mentioned in two places in the Qur'ân. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'ân. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'ân. While Allah promised to protect the Qur'ân, Allah also protected the heavenly books and pages through the Qur'ân. Accordingly, the Qur'ân is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'ân has accepted them as the word of Allah. However, it is he who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'ân is a measure. If the things that the Qur'ân says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'ân. As a result, the Qur'ân is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirming revelation for the heavenly books and pages. The Qur'ân has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'ân. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. In this context, Although many researches have been made on the preservation of the Qur'ân, no study has been found on the Qur'ân's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'ân. For this reason, the Qur'ân's being Muhaymin has been examined.

Keywords: Tafsir, Revelation, Qur'ân, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki bazı—kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Mûheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncil ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncil'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için

1 bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz.Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

Kur'ân'ın korunmuşluğundan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.”⁴ âyetiyle taahhüt etmiştir. Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak g

Gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmıştır.⁵ İlk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahâbenin birçoğu indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda herhangi bir araştırmaya ulaşılammıştır Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığı

4 el-Hicr 15/9.

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi Hz. Fatıma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, “Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi”, *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, “Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri”, çev. Durak Pasmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında âyetteki لَيْ يَهْدِيَهُمْ لَبَّاسًا ifadesi

önem taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih, şariat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (ول ي ا لييهه) kelimesinin konumu لعل belirtilmemiştir.

Bu araştırmada müheymin kelimesinin lügat anlamı, Kur'ân'daki kullanımı, Kur'ân'ın mütekaddim vahiylerde koruduğu bazı hükümler ele alınmıştır. Önceki vahiylerden neshedilip edilmeyenler, tahrif edilip edilmeyenler, önceki nebilere gönderilen muhkem, muvakkat ve sabit hükümler *müheymin* kelimesinin rehberliğinde incelenmiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı değil bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır. [Ayrıca](#)

~~Bu makalede~~ *müheymin* kelimesinin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı ~~zerk edilmiştir~~ [zikredilmiştir](#). Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

Bu araştırmada müheymin kelimesinin lügat anlamı, Kur'ân'daki kullanımı, Kur'ân'ın mütekaddim vahiylerde koruduğu bazı hükümler ele alınmıştır. Önceki vahiylerden neshedilip edilmeyenler, tahrif edilip edilmeyenler, önceki nebilere gönderilen muhkem, muvakkat ve sabit hükümler *müheymin* kelimesinin rehberliğinde incelenmiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi,

diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁸ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.⁹ Bu vezinde *hey-me-ne/_sey-ta-ra/_say-ta-ra/_hem-ye-ra/_key-ga-ra/_bey-ga-ra/_bey-ta-ra* haricinde başka bir kelimenin mevcudiyeti tespit edilememiştir.¹⁰ Dağ adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹¹ Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹²

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹³ Kontrol altında tutan manasına hâvi *müseytiran* (مُسَيِّرَان) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁴ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁵

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir.¹⁶

1. Bu kelime, *hey-me-ne/_yü-hey-mi-nü/_hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁷ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne/yü'-mi-nü*’den müeyminün (مُؤَيِّمِينَ) olduğu,¹⁸ “*Varlıkların rızkını temin eden*” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *el-Emânetü emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.¹⁹ Bu kelimenin aslının emîn ve mu'temen

8 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

9 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Mearrî (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît* (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

10 ~~bk.~~ Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgîn (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

11 Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

12 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436.

13 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

14 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

15 bk. Ebü Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

16 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

17 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/437.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Ebü Hafs Sırâcüddîn İbn 'Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

olduğu da nakledilmiş;²⁰ müheymin ile müeyminin aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²¹

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²² yöneten,²³ denetim altında tutan²⁴ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁵ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki **verde ele almıştımana vermiştir**. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehid*²⁶; diğesinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; Katâde ise “*Allah kitabı inzal etti ve onu tanık tuttu...*”²⁷ âyetini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdiki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁸

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken²⁹; İbn Abbâs (öl.68/687-88), bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³⁰

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

20 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

23 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsiri'l-Kur’âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

24 Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi‘u'l-beyân fi te‘vili‘l-Kur’ân*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

25 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi ‘ilmi’t-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

26 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

27 el-Mâide 5/48.

28 Taberî, *el-Câmi‘u'l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te‘vilât*, 6/605; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

29 Ebü Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûği'n-nihâye*, thk. Câmi‘atü Şârika Mecmû‘atü Resâili Câmi‘iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-'İlmiyyi (b.y.: Câmi‘atü’ş-Şârika Külliyyetü’ş-Şerî‘ati ve’d-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebü Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsiri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk.Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebü'l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’âni'l-'azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebü Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

30 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’ân*, 3/128.

Allah'ın el-Esmâü'l-Hüsna'sından (en güzel isimlerinden) biri olan el-Müheymin kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehdir.”³¹

âyetinde kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şahit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³² Bu ayette *من الذي ي* kelimesinin muhtevasının

Mâide 5/48. âyetteki *ي* kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki *شاهدا*

ي ifadelerinin aynı olduğu, Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an'ı tasdik

içerdiği söylenmiştir.³³

Müheymin kelimesi, Kur'an'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁴ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁵ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁶ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'an'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci *el-Kitâb*'in ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁷

Müheymin kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁸

1. Kur'an, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'an, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'an üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'an, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen,

31 el-Haşr 59/23.

32 bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002), 4/285.

33 bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

34 el-Mâide 5/48.

35 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

36 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

37 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/1096.

38 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudi Arabistan:

denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “*Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur’ân) indirdik...*” ifadesindeki مصدرنا kelimesinin bazılarına göre الكتاب kelimesine *sıfat*, bazılarına göre ise *hâl* olduğu; مصدرنا لم يؤيدوه من الكتاب ومهمنا عليه Hz Muhammed’in kastedildiği, *müheyminen*’in (المهمنا) ileyke (اليك) deki kef’e (ك) hal, مهمنا deki zamirin *el-Kitâb*’a raci olduğu beyan edilmiştir.³⁹ Bu durum, Kur’ân’ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed’in ise Kur’ân üzerinde müheymîn ve mu’temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed’in önceki kitaplara musaddık ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴⁰

Âyette zikredilen مهمنا (عليه) kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği belirtilmiştir.⁴¹ Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “*Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)'dir.*”⁴² âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymîn, muhâfız anlamı vermiştir.⁴³ Buna göre müheymîn, musaddık, mu’temen, murâkîb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymîn kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁴ Buna göre Kur’ân, Allah’ın vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle

39 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

42 el-Ahzâb 33/52.

43 bk. Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hererî, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve ’reyhân fî ravâhi ’ulûmi’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

44 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur'ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şariatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah'ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁵ Kur'ân'ın, tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve İncil'de Kur'ân'la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁶

Kur'ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncil'de var olduğunu açıkladığı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâiloğullarına açıklamaktadır.⁴⁷

Allah Kur'ân'ı korumayı “*Muhakkak ki bu Zikri (Kur'ân)'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.*”⁴⁸ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁴⁹

Needet Çağıl, “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler 'Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.' dediler...*”⁵⁰ âyetindeki *tebdîl* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrîfâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵¹ Çağıl, *tebdîl* ve tahrîf kavramlarının te'vîl tahrîfâtını kastettiğinden hareketle

45 Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

46 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

47 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur'ân, İsrâiloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

48 el-Hicr 15/9.

49 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

50 Yûnus 10/15.

51 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi*, 209.

Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵² bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

Dolayısıyla biz

Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'ân'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiyler müheyminliği, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵³ Kur'ân, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazlasevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları "*Ellerindekini (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'ân) inkâr ettiler...*"⁵⁴ âyetinde anlatılmıştır.

Kur'ân'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden ve tağyîrden (değiştirme) koruyan, ilâhî sahifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁵

Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle

52 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

53 Muhammed Tâhir İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

54 el-Bakara 2/89.

55 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'aklı's-selîm*, 3/45.

Arap, Acem, Ümmî⁵⁶ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁷ İbn Kesîr bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik ettiğini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁵⁸

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh’a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*”⁵⁹, “*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*”⁶⁰ âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶¹ Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevası, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (Mehâsinmechâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶²

Beyyine sûresinin “*Tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶³ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifelerin Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içeriğinde mevcut olduğu “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁴, “*İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁵ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur'ân'ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur'ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁶, “*Onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁷ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları

56 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

57 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

58 bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

59 en-Nisâ 4/163.

60 Tâhâ 20/133.

61 Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

62 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096-1097.

63 el-Beyyine 95/2.

64 eş-Şuarâ 26/196.

65 el-A'lâ 87/18-19.

66 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

67 el-Bakara 2/101.

Kur'ân'da mevcuttur.⁶⁸ Kur'ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁶⁹

Özet olarak Cumhur-cumhur müheymin kelimesini, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷⁰ Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷¹

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce "Usûlü'd-dîn" in muhtevâsından bahsetmek gerekir. Usûl, asl kelimesinin çoğuludur. "Asl"⁷² ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildiği temel anlamlarına gelmektedir.⁷² İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷³

Kelam ilminde dinin aslından (Usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi diğer unsurların kendi üzerine bina edildiği temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak olduğu ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlığından bahsedilmiştir.⁷⁴

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Bağdâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁵ Ebû Hanife'nin tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren "*el-Fıkhü'l-Ekber*" adlı kitabı *Usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁶ Râgıb el-

68 Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

69 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

70 Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 2/55.

71 Şa'râvî, *Havâtir*, 5/3179.

72 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/16-18.

73 bk. Mevlüt Özler, "Kelam Tarihi", *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

74 Özler, "Kelam Tarihi", 27.

75 Özler, "Kelam Tarihi", 27.

76 bk. Ebü'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyât*, thk. 'Adnân Dervîş, Muhammed el-Mısırî (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslını (Usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (Fûrûü'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁷

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiyelere müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmindir. Bu durum Kur'an'ın müheyminliğinin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'an'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'an, önceki ilâhî vahiyelere sadece müheyminlik yapmakla kalmamış aynı zamanda o vahiyelere inanan, ~~inanmayan~~ insanların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir. Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁷⁸

Kur'an-ı Kerim, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Hz. Nûh bu nebilerin ilkidir.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum'* dedi."⁷⁹ âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸⁰ ve Hz. Sâlih⁸¹ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'an'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'an'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸²

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığı

77 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

78 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

79 el-A'râf 7/59.

80 el-A'râf 7/65.

81 el-A'râf 7/73.

82 bk. Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahyi korumuştur.⁸³

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

“(Ey Muhammed) de ki; ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah’a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah’ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”⁸⁴

âyetlerinde açıklanmıştır.

Âyetteki *كَلِمَةً عَدْلٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ* ifadesi *كَلِمَةً سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ* anlamında te’vil edilmiş,⁸⁵ adalet, adl, insaf⁸⁶ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁸⁷ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab’ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁸⁸ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik”⁸⁹ âyetleri delil gösterilmiştir.⁹⁰ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine,⁹¹ Kur'ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹² ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹³

83 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü’min 40/27, 39-43.

84 Âl-i İmrân 3/64.

85 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vîlât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

86 Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

87 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

88 el-Enbiyâ 21/25.

89 en-Nahl 16/36.

90 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadir*, 1/400.

91 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

92 el-Enbiyâ 21/25.

93 en-Nahl 16/36.

âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁴ Ortak kelimenin, kitapların birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁹⁵

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız”, “Onlar Allah’ın dışında birbirlerini rab edinmesinler” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvâhid; Hz. Mûsâ’nın Tevrât’taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dur. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁶ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.⁹⁷

Bu ifadeler Yuhanna İncili’nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatıta bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.⁹⁸

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu ya da olmadığı şeyleri nebilerin lisanında bizlere öğretin anlamında te’vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab’a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü’-d- dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.⁹⁹

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başkasına ibadet etmeyiz” âyetinin ulûhiyyet birliğine delâlet ettiğini, “Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız” âyetinin ise ulûhiyyet birliğini desteklediğini; “Allah’tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin” âyetinin rubûbiyyet birliğine işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah’a has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

“Rivayete göre “Onlar Ahbârları ve Ruhbânları rab edindiler.”¹⁰⁰ âyeti inince, Adıyy

94 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadir*, 1/400.

95 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-’akl’s-selîm*, 2/48.

96 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “*Tefsîru’t-Tevrât bi’l-’Arabîyye*”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

97 Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-’Âmme li’l-Kitâb, 1411/1990), 3/268.

98 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

99 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

100et-Tevbe 9/31.

b. Hâtim, ~~Ya~~ Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.”¹⁰¹

Kur’ân-ı Kerim’in, önceki kavimlere gönderilen muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak takdim ettiği daha önce zikredilmiştir. Kur’ân tahrif edilmiş Tevrât’ta dile getirilen ki-Tanrı mefhumunun tasavvurunun yanlışlığına dikkat çekip, bu hatayı müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât’ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.

Bu minvalde Eski Ahit’te yer alan *İsrail’in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur’ân tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin daha ilk âyetinde Yüce Allah’ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir. Tahrif edilmiş Eski Ahit’te mevcut olan *Allah tasavvuru* ile ilgili tahrif edilmiş olan bölüm Kur’ân’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah’ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah’a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit’e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30).

Eski Ahit’te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur’an’da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:

1. Yüce Allah’ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği “Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.”¹⁰² âyetiyle beyan edilmiştir.
2. Allah’ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk’a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: “Allah’ın her şeye gücü yeter”¹⁰³

101Ebû İsâ Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma’rûf (Beyrut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü’l-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb’in tanınmadığı, Gatayf b. ‘Ayân’ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî’nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü’l-dünya et-Taberânî, *Mu’cemü’l-kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

102el-En’âm 6/103.

103el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:—

“Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, “Rabbim! Bana görün, sana bakayım” dedi. Allah da “beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince “seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi.”¹⁰⁴

Hz.—Musa kıssasının **bir parçasının** anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *“Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”¹⁰⁵*

Kur'an'ın İncil'den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'an ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *“Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur.”¹⁰⁶* Kur'an, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek¹⁰⁷ muharraf olmayan İncil'deki tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'an-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin *“Allah'a çocuk isnadı”* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *“Muhakkak ki (yaratılış itibariyle) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”¹⁰⁸*

Kur'an-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunluluğu gerektiren çocuk

104el-A'râf 7/143.

105eş-Şûrâ 42/51.

106el-Mâide 5/73.

107bk. el-Mâide 5/116-118.

108Âl-i İmrân 3/59.

edinmekten münezzehtir olduğunu bildirmektedir: “O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O’nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”¹⁰⁹; “Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.”¹¹⁰

Diğer taraftan İsa’yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹¹ ifadesi, Allah’a evlat atfedenlere dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur’an’dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki sapırtıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir: -

*“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsa Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”*¹¹²

Kur’an eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur. Bütün bunlara Kur’an müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹¹³

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp, sonraki ilaveler ve tahrifler Kur’an’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Kur’an risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrif edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹¹⁴ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹¹⁵ ve Hz. Süleyman’ın¹¹⁶ aynı zamanda peygamber olduğu Kur’an’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹¹⁷

109el-En’âm 6/101.

110el-Cin 72/3.

111bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

112et-Tevbe 9/30.

113Meryem 19/35.

1142. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

115el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

116en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

117Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîf

Nûh'un nesebi ise Âdem ile Şit'e isnat edilmiş,¹¹⁸ Lût'un İbrâhîm'in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran'a geldiğinden bahsedilmiştir.¹¹⁹ Yûsuf'un, İbrânice de "Yosef" olarak bilindiği¹²⁰; İbrâhîm'in oğlu İshâk'ın oğlu Ya'kûb'un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.¹²¹ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²²

Kur'ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit'teki muharref ilâhî mesajları tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr¹²³ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

Kur'ân, İncil'de Feraklît¹²⁴ olarak zikredilen ismin Ahmed olduğunu açıklamış, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: "Meryem oğlu İshâ, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim."¹²⁵ İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de peygamberimize Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹²⁶ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta "Mûsâ'nın kardeşi"¹²⁷ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.¹²⁸

Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

118Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

119Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

120Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

121Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

122William Binner, "Studies of Islamic and Judaic Traditions II", *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes'in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

123Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın oğlu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, "Üzeyr" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

124İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

125es-Sâff 61/6.

126es-Sâff 61/6.

127Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

128bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

“Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebiye ittiba eden kimselerdir.”¹²⁹ Veve “Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: ‘Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirsiniz... sizleri cennete koyarım.’”¹³⁰

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen peygamberlerin tamamına iman¹³¹ zikrederek bu kitaplardaki vahyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda bulunan namaz ve zekât ibadetinden bahsetmektedir: *“Rabbinin adını anıp namaz kılp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.”¹³²*

Hiz. İbrâhîm'in ve Hiz. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde¹³³ “فصلي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm (a.s) ve Hiz. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹³⁴ Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hiz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde Hiz. Mûsâ'nın Hiz. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatinin gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹³⁵

İbn Abbâs (öl. 68/687-88), *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın

129el-A'râf 7/157.

130 el-Mâide 5/12.

131 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

132el-A'lâ, 87/14-19.

133Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

134 Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/ 135-137.

135Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

kastedildiğini belirtmiştir.¹³⁶ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹³⁷ fitr günündeki bayram namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke’de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹³⁸

Kanaatimizce; Kur’ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle¹³⁹ beraber incelendiğinde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilere namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur’ân; Hz. İbrâhîm’in ile Hz. İsmâ‘îl’in,¹⁴⁰ Hz. Şuayb’in,¹⁴¹ Hz. Mûsâ’nın,¹⁴² Hz. Zekariyyâ’nın,¹⁴³ Hz. Meryem’in,¹⁴⁴ İsrâîloğullarının,¹⁴⁵ Hz. İsâ’nın,¹⁴⁶ Hz. Muhammed’in¹⁴⁷ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân’ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹⁴⁸

Kur’ân’daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *لِكُوَّةٍ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَالزَّكَاةَ* lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁴⁹ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹⁵⁰ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵¹ kurban¹⁵² ve karz-ı hasen¹⁵³ gibi ibadetlerin önceki nebilere şeriatlerinde bulunduğu,

136Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

137Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/373-377.

138Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 31/135-137; Ebû’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü’t-te’vîl fi me’âni’t-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

139 bk. el-Mâide 5/12.

140İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

141Hûd 11/87.

142Yûnus 10/87.

143Âl-i İmrân 3/39.

144Âl-i İmrân 3/43.

145el-Mâide 5/12.

146Meryem 19/31.

147Tâhâ 20/132.

148Lokmân 31/17.

149bk. Şa’râvî, *Havâtir*, 19/11658.

150el-Bakara 2/183.

151bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem’den itibaren Kâbe’yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk.Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru’l- Kütübi’l-‘İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

152Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

153el-Mâide 5/12.

bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlığı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyelere müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

“Muhakkak ki ben Allahın kuluyum.(Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.”¹⁵⁴

âyetinde Hz. İsa'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekle büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'ân sayesinde birer temel vecîbe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûnunu oluşturmakta olup namazın fûrûnunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz¹⁵⁵ eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin; temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur'ân'da “ümmü'l-kitâb” olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁵⁶ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de “ümmü'l-kitâb” olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün

¹⁵⁴Meryem 19/ 30-32.

¹⁵⁵bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Firûzâbâdî (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru Ebî Hâtim*, 1/305.

¹⁵⁶ bk. Âl-i İmrân 3/7.

nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁵⁷

Muhkem hükümlerde Ana babaya iyilik, rüşüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülük (*fFevâhiş*) yasaklanmıştır.¹⁵⁸ Kur'ân, mütekaddim vahiylerde mevcut, "ümmü'l-kitâb" olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminliğiyle En'âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁵⁹

Kur'ân'ın ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz *ise,şu sözleriyle açıklamıştır:*

"Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerim mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁰ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerim, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir."¹⁶¹

sözleriyle açıklamıştır.

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı olduğu Kur'ân'daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu peygamberimiz—o şöyle açıklamıştır: *"Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim"*¹⁶² Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

"Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyin etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. 'Şu

157 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

158 Ebü'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

159 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

160el-Mâide 5/48.

161Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

162Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsni'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, 'Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

*tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.*¹⁶³

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasağın, Hz. Âdem'in risâletinde **Hâbil** **Hâbil** ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁶⁴ gerçekleştiği Kur'ân'ın murakıplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Kur'ân'ın tanıklığında öğrenilmektedir.¹⁶⁵

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹⁶⁶ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Kur'ân'ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde fâizin,¹⁶⁷ kibrin¹⁶⁸ yasaklandığını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilerin gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁶⁹

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁰ sıla-i rahim,¹⁷¹ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷² adaletli olmak,¹⁷³ isar ruhuna sahip olmak,¹⁷⁴ ilâhî imtihanda sabırlı olmak,¹⁷⁵ merhametli olmak,¹⁷⁶

163Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahîh*, thk. Muhammed Zehir b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'ü's-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

164el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

165eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

166el-A'râf 7/80.

167el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

168bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

169el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

170el-Bakara 2/83.

171el-Bakara 2/83.

172el-Bakara 2/83.

173Sâd 38/26.

174el-Bakara 2/83.

175el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

176el-Bakara 2/83.

temiz kalpli olmak,¹⁷⁷ kimsesizleri korumak,¹⁷⁸ halim ve bağışlayıcı olmak¹⁷⁹ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûuna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsih, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir. **Bu bölümde Kur'ân'ın nâsih, mensûh ve tahrîf bağlamındaki müheyminliği ele alınmıştır.**

3.1. Nâsih, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁸⁰ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir:¹⁸¹

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸²

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer

177 es-Sâffât 37/84.

178el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

179et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

180Âl-i İmrân 3/50.

181Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

182el-En'âm 6/146.

kavimlere ise hafif muamele ettiği zikredilmiştir.¹⁸³ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁸⁴ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁸⁵; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁸⁶

Kur’ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık...”*¹⁸⁷ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah (c.c.)’dür. Bu hal *“Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.”*¹⁸⁸ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğer, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder.

183bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

184Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

185en-Nisâ 4/160.

186Âl-i İmrân 3/93.

187en-Nisâ 4/160-161.

188el-Bakara 2/106.

Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunda şüphe yoktur.”¹⁸⁹

Hiz. İisâ Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁰ zamanın ve şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdîl etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.*”¹⁹¹

Kur'ân'da da Hiz. Muhammed'in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütününe haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”*¹⁹²

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Kur'ân'ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “*Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak ‘işittik, karşı geldik’ ... derler...*”¹⁹³

Dili eğip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “*Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.*” Ya da *ruûnet* kökünden türediği

¹⁸⁹Abdullâh Draz, *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

¹⁹⁰es-Sâff 61/6.

¹⁹¹Âl-i İmrân 3/50.

¹⁹²el-A'râf 7/157.

¹⁹³en-Nisâ 4/46.

haliyle “Bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber’e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.¹⁹⁴

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te’vîlini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁹⁵ *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu,¹⁹⁶ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te’vîl edildiği zikredilmiştir.¹⁹⁷

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te’vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur’ân devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncil’in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur’ân önceki vahiylerin tahrîf meselesini müheyminliğiyle denetlemektedir.

2. Lafzın bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.¹⁹⁸ Allah’ın koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler¹⁹⁹ mefhumunda Yahudilerin Tevrât’ı değiştirmesi şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁰ Kur’ân müheyminliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmediğine şahitlik etmiştir.

3. İbn Abbâs’a (öl. 68/687-88)²⁰¹ ya da Buhârî’ye ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî’nin Sahîhi’nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

لَيْسَ بِمِثْلِ مَا كَانَ فِي تَوْرَاتِهِمْ وَأَنْسَاءِ دِينِهِمْ
بِأَنَّ كَمَا كَانَ فِي تَوْرَاتِهِمْ
اللَّهِ بِنِزَالِهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ
مِمَّا بِهِ رَرَهُ لَوْنَهُ
عَنْ زَوْجِهِ
نَجْدُ

”بِنِزَالِهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ
مِمَّا بِهِ رَرَهُ لَوْنَهُ
عَنْ زَوْجِهِ
نَجْدُ

194Ebü’l-Hasen el-Ahfeş, *Me’âni’l-Kur’ân li’l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüda Mahmûd Karrâ’a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 5/119; Ebü’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverîdî, *en-Nüket ve’l-uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi’ li’l-ahkâmi’l-Kur’ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm ‘Atfîş (Kâhire: Dâru’l-Kütübi’l-Mısıriyye, 1384/1964), 5/243; İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 3/291.

195Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te’vîlât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 2/323, 3/113.

196Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432.

197İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 27/38.

198Mâturîdî, *Te’vîlât*, 3/198, 482, 521.

199Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü’t-tefâsîr* (Kâhire: Dâru’s-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

200Ebü’l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü’n-Neyl (Mısır: Dâru’l-Fikri’l-İslâmî’l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/550.

201Bu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk.Ebü’l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-‘Askalânî, *Fethu’l-bârî şerhu sahîhi’l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru’l- Ma’rife, 1379/1959), 13/523.

“Hiç kimse Allah’ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakikî anlamı dışında te’vîl edebilir.”²⁰² ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın değil sadece yorum tahrifâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.²⁰³

İbn Abbâs ise

—“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab’a soruyorsunuz? Allah’ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab’ın Allah’ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”²⁰⁴

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs’a ait olmadığı bu sözlerden anlaşılmaktadır.²⁰⁵

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *el-Leyy-levy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.²⁰⁶ Levh-i mahfûz, başta Kur’ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur’ân’la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) dir.”²⁰⁷

—Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah’ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz’da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz’da hıfzedildiğini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini söylemiştir.²⁰⁸

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz’da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur’ân’la korunmuştur. Çünkü Kur’ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği

202Buhârî, *Tevhîd*, 55.

203İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrifi?- Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17(2017/2), 8/36-48.

204Buhârî, *Şehâdât*, 29; *I’tisâm*, 25.

205Kaya, “*Buhârî’nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

206 Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

207el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ??; bk. Mekki b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât’ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

208Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 6/403; 9/102.

ilâhi vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit etmiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifatı, bâtinî, ilhâdî yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzı sağlam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır. —

— Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz. Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsâ'ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut değildir. **Bu metinlerin aslı Arap dilinde vahyedilmemiştir.** Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

— Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında korunması muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta uğramıştır. İşte Kur'ân'ın müheyminliği burada kendini göstermektedir.

— Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen değil manen muhafaza etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleştiği yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheyminliğin mana bazında gerçekleştiğinin işaretidir.

— Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderdikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91.

âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheyminliği ifade etmektedir.

Âyetteki (عَلَيْهِ) مَهِينًا kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheyminliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sayfeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (عَلَيْهِ) مَهِينًا ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılığına teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelliğinden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir-? Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın [nüzulü sırasında](#) mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.
2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsa'ya indirilen İncîl'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.
3. Kur'ân, Tevrât ve İncîl'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminliğinde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

—Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur’ân mütekaddim vahiylerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiyleri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur’ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğiyle (gözetici) zamansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Kur’ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu‘cemü’l-müfehres li elfâzi’l-Kur’âni’l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü’l-İslâmiyye, 1404/1984.
- Adam, Bâkî. “Üzeyr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfeş, Ebü’l-Hasen. *Me‘âni’l-Kur’ân li’l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ‘a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. “Kur’ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed’e Yaklaşımlar”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31(Nisan 2010).
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me‘âni’l-Kur’ân*. thk. Ali Abdülbârî ‘Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- ‘Azamî, Mustafa. “Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri”- çev. Dr. Durak Pasmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”. *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi‘ü’s-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes’in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü’l-Kur’ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü’t-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî. *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.
- Ebû ‘Ubejde, Muammer b. el-Müsennâ. *Mecâzü’l-Kur’ân*. thk. Muhammed Fuâd

- Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçtak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şahin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fi ravâhî 'ulûmi'l-Kur'an*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebü Hafs Sırâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebü Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l- kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r- Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddîn el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt.-b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Keşîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004.-
- İsfahânî, Râğîb. *Tefsîru Râğîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17(2017/2).

- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısrî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısıryye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefsîmü'l-Kur'an*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. -thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısıryyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtır*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.

Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Mearrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

ESKİYEMLİ

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 23-11-2021

Yazara Not: Sn. Yazar, Çalışmanızı hakem raporları çerçevesinde tashihe ihtiyaç duymaktadır. Tashihli metni, sisteme yükleyebilirsiniz.

Karar: Minör Revizyon

ESKİYE

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Kur'an'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine 2. tur

Revizyon.docx

Tarih:26-11-2021

Kur'ân'ın Mûheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *mûheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden mûheymin, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, günümüzdeki mevcut nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar ve sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın mûheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın mûheyminliği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Mûheymin, İlâhî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'ân

Abstract

The concept of muhaymin is mentioned in two places in the Qur'ân. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'ân. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'ân. While Allah promised to protect the Qur'ân, Allah also indirectly protected the heavenly books and pages through the Qur'ân. Accordingly, the Qur'ân is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'ân has accepted them as the word of Allah. However, it is he who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'ân is a measure. If the things that the Qur'ân says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'ân. As a result, the Qur'ân is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirmin grevelation for the heavenly books and pages. The Qur'ân has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'ân. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. In this context, Although many researches have been made on the preservation of the Qur'ân, no study has been found on the Qur'ân's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'ân. For this reason, the Qur'ân's being Muhaymin has been examined.

Keywords: Tafsîr, Revelation, Qur'ân, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncîl ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncîl ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın "*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*"² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncîl'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için

1 bk. Salih Akdemir, "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

Kur'ân'ın korunmuşluğundan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ İlk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşamamış, sadece bir makalenin alt başlığında

4 el-Hicr 15/9.

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi Hz. Fatıma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, “Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi”, *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, “Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri”, çev. Durak Pasmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

Kur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelliği olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında âyetteki **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا** ifadesi önem taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan

araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı değil bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve istilâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu vezinde *hey-me-ne*, *sey-ta-ra*, *say-ta-ra*, *hem-ye-ra*, *key-ga-ra*, *bey-ga-ra*, *bey-ta-ra* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Dağ adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹² Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-*

8 Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.

9 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâki, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

10 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Mearrî (Beirut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

11 Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgin (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdî Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

12 Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

me-ne fiili kapsamında ele alınmıştır.¹³

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁴ Kontrol altında tutan manasına hâvi *müseytiran* (مسيطرا) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁵ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁶

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁷

1. Bu kelime, *hey-me-ne, yü-hey-mi-nü, hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁸ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne, yü'-mi-nü*’den müeyminün (مؤيمين) olduğu,¹⁹

“varlıkların rızkını temin eden” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen olduğu da nakledilmiş;²¹ *müheymin* ile *müeyminin* aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

13 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab* (Beirut: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436.

14 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil* (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

15 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

16 bk. Ebü Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/437.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

20 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Ebü Hafs Sırâcüddîn İbn 'Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

23 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

24 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

25 Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'an*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

26 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁷; diğerinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; bazıları ise “*sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi...*”²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdiki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsnâ’sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³² âyetinde

kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şâhit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayetteki مُهَيِّمِينَ kelimesinin muhtevasının

Mâide 5/48. âyetteki الْعَٰلَمِينَ kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki عَلَّامِ الْغُيُوبِ

27 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

28 el-Mâide 5/48.

29 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 3/533; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

30 Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûğî’n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârîka Mecmû’atü Resâili Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’d-Dirâsâti’l-’Ulyâ ve’l-Bahsi’l-’İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârîka Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’d-Dirâsâti’l-’İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-vecîz fi tefsiri’l-kitâbi’l-’azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-’İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebû’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-’azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

Türâs, 1423/2002), 4/285.

ifadelerinin aynı olduğu, Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an'ı tasdik içerdiği söylenmiştir.³⁴

Müheymîn kelimesi, Kur'an'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁵ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'an'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci *el-Kitâb*'in ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁸

Müheymîn kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

1. Kur'an, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'an, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'an üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'an, hâfiz (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur'an) indirdik...” ifadesindeki مصدرًا kelimesinin bazılarının göre الكتاب kelimesine sıfat, bazılarının göre ise hâl olduğu; مصدرًا لما يورثه من الكتاب ومهمنا عليه kavliyle Hz Muhammed'in kastedildiği, *müheymînen*'in (مهمنا) ileyke ((الذي)) deki kef'e (ك) hal, مهمنا deki zamirin *el-Kitâb*'a raci olduğu beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Kur'an'ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed'in ise Kur'an üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed'in önceki kitaplara *musaddık* ve *müheymîn* oluşuna da atıfta

34 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

35 el-Mâide 5/48.

36 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

37 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

38 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/1096.

39 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999), 4/1150; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/1766; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴¹

Âyette zikredilen (عَلَيْهِ) kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.”⁴³ âyetindeki rakîben kelimesine müheymin, muhâfız anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu’temen, murâkıb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵ Buna göre Kur’ân, Allah’ın vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur’ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncil’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁶ Kur’ân’ın tahrîften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve İncil’de Kur’ân’la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁷

Kur’ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetken, onlardaki âyetleri

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

42 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturidî, *Te’vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

43 el-Ahzâb 33/52.

44 bk. Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdû’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hererî, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhî ‘ulûmi’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

45 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

46 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

47 Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncîl'de var olduğunu açıkladığı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîloğullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Kur'ân'ı korumayı “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncîl'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Çağıl “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler 'Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.' dediler...*”⁵¹ âyetindeki *tebdîl* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵² Çağıl, tebdîl ve tahrif kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

Dolayısıyla biz Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'ân'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncîl, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiylerle müheyminliği, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayrımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise

48 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlayamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

49 el-Hicr 15/9.

50 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

51 Yûnus 10/15.

52 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

53 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵⁴ Kur’ân, müheymînliğiyle kendisinden önce indirilen sahafelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur’ân’ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazlasevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları “*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur’ân) inkâr ettiler...*”⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Kur’ân’ın müheymînliği; tebdîlden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur’ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem’den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdîlden ve tağyîrden (değiştirme) koruyan, ilâhî sahafelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁷

Hz. Muhammed’e hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Kesîr bu görüşüyle Kur’ân’ın Tevrât ve İncîl’in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik ettiğini, bu ayetlerin Kur’ân’da mahfûz olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Kitap arasında Kur’ân’la hükmetmek, Tevrât ve İncîl’in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

Kur’ân’ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh’a*

54 Muhammed Tâhir İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru’t-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.
55 el-Bakara 2/89.

56 Kesler, “*Kur’ân-ı Kerim’i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*”, 34.

57 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘aklî’s-selîm*, 3/45.

58 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *Ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur’ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

59 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128.

60 bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1097.

vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik”⁶¹, “Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?”⁶² âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶³ Kur’ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin “*tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶⁵ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur’ân’ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifelerin Kur’ân’ın içerisinde, Kur’ân’ın da diğer sahifelerin içerisinde mevcut olduğu “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁶, “*İbrâhim ve Mûsâ’nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur’ân’ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur’ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁸, “*onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur’ân’da mevcuttur.⁷⁰ Kur’ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur *müheymin* kelimesini, Kur’ân’ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telakki etmiştir. Kur’ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Kur’ân’ın tahrîf edilmemiş olması

61 en-Nisâ 4/163.

62 Tâhâ 20/133.

63 Muhammed Mütevellâ eş-Şa’râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi’ü Ahbâri’l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

65 el-Beyyine 95/2.

66 eş-Şuarâ 26/196.

67 el-A’lâ 87/18-19.

68 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

69 el-Bakara 2/101.

70 Mâtürîdî, *Te’vîlât*, 10/588-592.

71 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi’atü Ümmi’l-Kurâ Külliyyetü’l-Da’veti ve Usûlü’l-Dîn, 1422/2001), 4/370.

72 Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 2/55.

müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷³

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce “*usûlü'd-dîn*”in muhtevasından bahsetmek gerekir. Usûl, asl kelimesinin çoğuludur. “Asl” ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildiği temel anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷⁵

Kelam ilminde dinin aslından (usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi diğer unsurların kendi üzerine bina edildiği temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak olduğu ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlığından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Bağdâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanife'nin tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren “*el-Fıkhü'l-Ekber*” adlı kitabı *usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslını (usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (fûrûü'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmilidir. Bu durum Kur'an'ın müheyminliğinin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'an'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'an, önceki ilâhî vahiylere sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini

73 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3179.

74 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/16-18; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

75 bk. Mevlüt Özler, “Kelam Tarihi”, *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

76 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

77 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

78 bk. Ebü'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyât*, thk. 'Adnân Derviş, Muhammed el-Mısri (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

79 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Kur'ân-ı Kerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki Hz. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği “*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavmim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*”⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸³ ve Hz. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığı Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfiyla söz konusu peygamberlere inen vahiy korumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfiyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

“(Ey Muhammed) de ki; 'Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah'a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah'ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.' Eğer tekrar yüz çevirirlerse, 'tanık olun ki, biz Müslümanlarız' deyin.”⁸⁷

Âyetteki *كَلِمَةً عَدَلٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَم* ifadesi *كَلِمَةً سِوَاءَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَم* anlamında te'vil

80 Kesler, “Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 34.

81 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

82 el-A'râf/59.

83 el-A'râf/65.

84 el-A'râf/73.

85 bk. Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

86 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

87 Âl-i İmrân 3/64.

edilmiş,⁸⁸ adalet, adl, insaf⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab’ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹¹ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine⁹⁴ Kur’ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹⁵ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz.”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız.”, “Onlar Allah’ın dışında birbirlerini rab edinmesinler.” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın Tevrât’taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁹ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.¹⁰⁰

Bu ifadeler Yuhanna İncili’nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatıta bazı

88 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vîlât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

89 Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

90 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

91 el-Enbiyâ 21/25.

92 en-Nahl 16/36.

93 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

94 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

95 el-Enbiyâ 21/25.

96 en-Nahl 16/36.

97 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

98 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

99 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “*Tefsîru’t-Tevrât bi’l-‘Arabiyye*”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

100 Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-‘Âmme li’l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.¹⁰¹

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu ya da olmadığı şeyleri nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd- dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.¹⁰²

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) "*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz.*" âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet ettiğini, "*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız.*" âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* desteklediğini; "*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin.*" âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "*Onlar Ahbârları ve Ruhbânları rab edindiler.*"¹⁰³ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, *Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.*"¹⁰⁴

Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen *tanrı* tasavvurunun yanlışlığına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin değil bütün

101Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

102Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

103et-Tevbe 9/31.

104Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

105 Kesler, "*Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 34.

âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir.¹⁰⁶

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:¹⁰⁷

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği *“Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.”*¹⁰⁸ âyetiyle beyan edilmiştir.
2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: *“Allah'ın her şeye gücü yeter.”*¹⁰⁹

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

*“Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, “Rabbim! Bana görün, sana bakayım” dedi. Allah da “beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince “seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi.”*¹¹⁰

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *“Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde*

¹⁰⁶ Kesler, *“Kur'an'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler”*, 35.

¹⁰⁷ Kesler, *“Kur'an'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler”*, 36.

¹⁰⁸el-En'âm 6/103.

¹⁰⁹el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

¹¹⁰el-A'râf 7/143.

arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder."¹¹¹

Kur'ân'ın İncîl'den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncîl'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncîl'e isnat etmiş, Kur'ân ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncîl'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *"Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur."*¹¹² Kur'ân, İncîl'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek¹¹³ muharraf olmayan İncîl'deki tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin *"Allah'a çocuk isnadı"* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *"Şüphesiz ki (yaratılış itibariyle) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi."*¹¹⁴

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: *"O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir."*¹¹⁵; *"Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir."*¹¹⁶

Diğer taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹⁷ ifadesi, Allah'a evlat atfedenele dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

"Yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise 'İsa Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin.

111eş-Şûrâ 42/51.

112el-Mâide 5/73.

113bk. el-Mâide 5/116-118.

114Âl-i İmrân 3/59.

115el-En'âm 6/101.

116el-Cin 72/3.

117bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmrân 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”¹¹⁸

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.¹¹⁹ Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzektir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da oluverir.”¹²⁰

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp, sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrîf edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹²¹ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹²² ve Hz. Süleyman’ın¹²³ aynı zamanda peygamber olduğu Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹²⁴

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹²⁵ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmiştir.¹²⁶ Yûsuf’un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindiği¹²⁷; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.¹²⁸ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²⁹

Kur’ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit’teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen

118et-Tevbe 9/30.

119 Kesler, “Kur’ân’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 33-46.

120Meryem 19/35.

1212. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

122el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

123en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

124Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

125Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

126Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

127Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

128Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

129William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

Üzeyr¹³⁰ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

İncil'de Feraklît¹³¹ olarak zikredilen ismin Kur'ân'daki Ahmed ismine tekabül ettiği, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: “*Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.*”¹³² İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹³³ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta “*Mûsâ'nın kardeşi*”¹³⁴ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.¹³⁵

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

“*Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir.*”¹³⁶ ve “*Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.*”¹³⁷

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına imanı¹³⁸ zikrederek bu kitaplardaki vahyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

130Nevîm (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın oğlu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

131İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

132es-Sâff 61/6.

133es-Sâff 61/6.

134Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

135bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

136el-A'râf 7/157.

137 el-Mâide 5/12.

138 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda namaz ve zekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılip, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹³⁹

Hiz. İbrâhîm'in ve Hiz. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde birçok hakikatle birlikte 140 “فصلي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm ve Hiz. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹⁴¹ Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hiz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun Hiz. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatinin gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹⁴²

İbn Abbâs (öl. 68/687-88), *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildiğini belirtmiştir.¹⁴³ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹⁴⁴ fitr günündeki bayram namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹⁴⁵

Kanaatimizce; Kur'ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle¹⁴⁶ beraber incelendiğinde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân; Hiz. İbrâhîm'in ile Hiz. İsmâ'il'in,¹⁴⁷ Hiz. Şuayb'in,¹⁴⁸ Hiz. Mûsâ'nın,¹⁴⁹ Hz

139el-A'lâ, 87/14-19.

140Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

141 Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137.

142Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

143Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

144Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

145Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

146 bk. el-Mâide 5/12.

147İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

148Hûd 11/87.

149Yûnus 10/87.

Zekariyyâ'nın,¹⁵⁰ Hz. Meryem'in,¹⁵¹ İsrâîloğullarının,¹⁵² Hz. İsa'nın,¹⁵³ Hz. Muhammed'in¹⁵⁴ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹⁵⁵

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *لثوة واقبوا الصلوة وانوا* lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁵⁶ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı "*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*"¹⁵⁷ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵⁸ kurban¹⁵⁹ ve karz-ı hasen¹⁶⁰ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şariatlerinde bulunduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlığı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

*"Şüphesiz ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı."*¹⁶¹

âyetinde Hz. İsa'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekle

150Âl-i İmrân 3/39.

151Âl-i İmrân 3/43.

152el-Mâide 5/12.

153Meryem 19/31.

154Tâhâ 20/132.

155Lokmân 31/17.

156bk. Şa'râvî, *Havâtir*, 19/11658.

157el-Bakara 2/183.

158bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

159Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

160el-Mâide 5/12.

161Meryem 19/ 30-32.

büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'ân sayesinde birer temel vecîbe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahur¹⁶² eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur'ân'da *ümmü'l-kitâb* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁶³ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de *ümmü'l-kitâb* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁶⁴

Muhkem hükümlerde Ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülük (fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁶⁵ Kur'ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü'l-kitâb* olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminliğiyle el-En'âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁶⁶

Kur'ân'ın ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz şu sözleriyle açıklamıştır:

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir

162bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru Ebî Hâtîm*, 1/305.

163 bk. Âl-i İmrân 3/7.

164 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

165 Ebü'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

166 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264.

şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁷ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.¹⁶⁸

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı olduğu Kur'ân'daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”¹⁶⁹ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.’¹⁷⁰

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasağın, Hz. Âdem'in risâletinde Hâbil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁷¹ gerçekleştiği Kur'ân'ın murakıplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Kur'ân'ın tanıklığında öğrenilmektedir.¹⁷²

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkının¹⁷³ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Kur'ân'ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde

167el-Mâide 5/48.

168Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

169Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsni'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, 'Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

170Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahih*, thk. Muhammed Zehir b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'ü's-sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

171el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

172eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

173el-A'râf 7/80.

fâizin,¹⁷⁴ kibrin¹⁷⁵ yasaklandığını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁷⁶

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁷ sıla-i rahim,¹⁷⁸ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷⁹ adaletli olmak,¹⁸⁰ isar ruhuna sahip olmak,¹⁸¹ ilâhî imtihanında sabırlı olmak,¹⁸² merhametli olmak,¹⁸³ temiz kalpli olmak,¹⁸⁴ kimsesizleri korumak,¹⁸⁵ halim ve bağışlayıcı olmak¹⁸⁶ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir.

3.1. Nâsîh, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma

174el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

175bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

176el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

177el-Bakara 2/83.

178el-Bakara 2/83.

179el-Bakara 2/83.

180Sâd 38/26.

181el-Bakara 2/83.

182el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

183el-Bakara 2/83.

184 es-Sâffât 37/84.

185el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

186et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁸⁷ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir:¹⁸⁸

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸⁹

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği zikredilmiştir.¹⁹⁰ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁹¹ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁹²; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁹³

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık...”*¹⁹⁴ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli

187Âl-i İmrân 3/50.

188Şa' râvî, Havâtır, 5/3181.

189el-En'âm 6/146.

190bk. Ebû Zehre, Zehretü't-tefâsîr, 4/2227-2228.

191Râgıb, Tefsîru Râgıb, 1/30-31

192en-Nisâ 4/160.

193Âl-i İmrân 3/93.

194en-Nisâ 4/160-161.

hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah'dır. Bu hal "*Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.*"¹⁹⁵ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

*"Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur."*¹⁹⁶

Hiz. İsa Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁷ zamanın ve şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: "*Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçınınız ve bana itaat edin.*"¹⁹⁸

Kur'ân'da da Hiz. Muhammed'in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

"Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar.

195el-Bakara 2/106.

196Abdullâh Draz, *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

197es-Sâff 61/6.

198Âl-i İmrân 3/50.

Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...’’¹⁹⁹

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Kur’ân’ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur’ân’da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: *“Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak işittik, karşı geldik’ ... derler...’’²⁰⁰*

Dili eğip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, *“Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.”* manasına gelen *râinâ* sözüyle *“Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.”* Ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle *“bizim ahmağımız”* anlamını kastederek Hz. Peygamber’e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.²⁰¹

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te’vilini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰² *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu,²⁰³ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te’vil edildiği zikredilmiştir.²⁰⁴

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te’vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur’ân devre dışı

¹⁹⁹el-A’râf 7/157.

²⁰⁰en-Nisâ 4/46.

²⁰¹Ebü’l-Hasen el-Ahfeş, *Me’âni’l-Kur’ân li’l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ’a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 5/119; Ebü’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüket ve’l-uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi’ li’l-ahkâmi’l-Kur’ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm ‘Atfiş (Kâhire: Dâru’l-Kütübi’l-Mısıryye, 1384/1964), 5/243; İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 3/291.

²⁰²Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432; Mâtürîdî, *Te’vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 2/323, 3/113.

²⁰³Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432.

²⁰⁴İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 27/38.

bırakıldığında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur'ân sâbık vahiylerin tahrîf meselesini müheyminliğiyle denetlemektedir.

2. Lafzın bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰⁵ Allah'ın koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler²⁰⁶ mefhumunda Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁷ Kur'ân müheyminliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmediğine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs'a (öl. 68/687-88)²⁰⁸ ya da Buhârî'ye ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

لَوْ كُنْتُ نَبِيًّا لَكُنْتُ نَبِيًّا نَزَّ وَنُوحًا
بِئْسَ مَا كَفَرْتُمْ بِاللَّهِ
نَزَّ وَنُوحًا
نَزَّ وَنُوحًا
نَزَّ وَنُوحًا
نَزَّ وَنُوحًا

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakikî anlamı dışında te'vil edebilir.”²⁰⁹ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın değil sadece yorum tahrifâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.²¹⁰

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”²¹¹

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait

205Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

206Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

207Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

208Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk.Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beirut: Dâru'l- Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

209Buhârî, *Tevhid*, 55.

210İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

211Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

olmadığı bu sözlerden anlaşılmalıdır.²¹²

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.²¹³ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz)'dır.*”²¹⁴

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da hıfzedildiğini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini söylemiştir.²¹⁵

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz'da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdi yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzî sağlam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz. Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsa'ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur.

²¹²Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

²¹³Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

²¹⁴el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ??; bk. Mekkî b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

²¹⁵Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/403; 9/102.

Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut değildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında muhafazası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifata uğramıştır. İşte Kur'ân'ın müheyminliği burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen değil manen korumuş, onlardaki nâsîh ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, değiştirilene ve değiştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleştiği yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheyminliğin mana bazında gerçekleştiğinin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheyminliği ifade etmektedir.

Âyetteki (مبيناً عليه) kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheyminliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sahifeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (مبيناً عليه) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılığına teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelliğinden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i

tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın nüzülü esnasında mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsâ'ya indirilen İncil'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Kur'ân, Tevrât ve İncîl'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminliğinde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymîn* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiyleri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğiyle zamansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.
- Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/31* (Nisan 2010).
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Pasmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İrşâdü'l-'akl's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsenâ. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhîd*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye"*. haz. Nuh

- Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fî me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şahin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fî ravâhî 'ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sîrâcüddîn. *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l- kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r- Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddîn el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısırî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler". *Diyanet İlmî Dergi* 41/2 (2005).
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vîlâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn

- Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'an*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Hameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid*. İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullâh Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'an'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve*

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

4. Değerlendirme

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 01-12-2021

Karar: Minör Revizyon

ESKİYENİ

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Kur'ân'ın Müheymnliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine (Son Şekli).docx

Tarih:02-12-2021

Kur'ân'ın Mûheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *mûheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden mûheymin, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var olduğunu söylediği şeyler, günümüzdeki mevcut nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Ezcümle, Kur'ân semâvî kitaplar ve sahifeler açısından şahit, koruyucu, tanık, emin, muhafız, murakıp, tasdik edici, kontrolcü, denetleyici görevi üstlenen bir vahiydir. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'ân öncesi ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın mûheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Kur'ân'ın mûheyminliği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Mûheymin, İlâhî Vahiiler.

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'ân

Abstract

The concept of muhaymin is mentioned in two places in the Qur'ân. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'ân. Muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'ân. While Allah promised to protect the Qur'ân, Allah also indirectly protected the heavenly books and pages through the Qur'ân. Accordingly, the Qur'ân is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'ân has accepted them as the word of Allah. However, it is he who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'ân is a measure. If the things that the Qur'ân says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'ân. As a result, the Qur'ân is a supervisory, witness, protector, guardian, witness, sure, controlling, observant and confirmin grevelation for the heavenly books and pages. The Qur'ân has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been falsified or not is determined by the Qur'ân. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. In this context, Although many researches have been made on the preservation of the Qur'ân, no study has been found on the Qur'ân's being Muhaymin, which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'ân. For this reason, the Qur'ân's being Muhaymin has been examined.

Keywords: Tafsîr, Revelation, Qur'ân, Controlling, Divine Revelations.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncîl ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncîl ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın "*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*"² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncîl'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için

1 bk. Salih Akdemir, "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

Kur'ân'ın korunmuşluğundan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ ilk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşamamış, sadece bir makalenin alt başlığında

4 el-Hicr 15/9.

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi Hz. Fatıma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, “Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi”, *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, “Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri”, çev. Durak Pasmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

Kur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelliği olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında âyetteki **ظَهِيَ لَهَا بِمَهْلِكِهَا** ifadesi önem taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan

araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (وَلْيُظهِرْ لَهَا بِمَهْلِكِهَا) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı değil bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve istilâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu vezinde *hey-me-ne*, *sey-ta-ra*, *say-ta-ra*, *hem-ye-ra*, *key-ga-ra*, *bey-ga-ra*, *bey-ta-ra* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Dağ adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹² Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-*

8 Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.

9 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâki, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

10 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Mearrî (Beirut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

11 Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgin (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdî Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

12 Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

me-ne fiili kapsamında ele alınmıştır.¹³

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁴ Kontrol altında tutan manasına hâvi *müseytiran* (مسيطرا) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁵ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁶

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁷

1. Bu kelime, *hey-me-ne, yü-hey-mi-nü, hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁸ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne, yü'-mi-nü*’den müeyminün (مؤمين) olduğu,¹⁹

“varlıkların rızkını temin eden” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen olduğu da nakledilmiş;²¹ *müheymin* ile *müeyminin* aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

13 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab* (Beirut: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436.

14 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil* (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

15 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

16 bk. Ebü Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/437.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

20 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Ebü Hafs Sırâcüddîn İbn 'Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l- Kütübî'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

23 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

24 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

25 Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'an*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

26 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁷; diğerinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; bazıları ise “*sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi...*”²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el- Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdiki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; İbn Abbâs (öl. 68/687-88), bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsnâ’sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³² âyetinde

kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şâhit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayetteki هل ي kelimesinin muhtevasının

Mâide 5/48. âyetteki هل ي kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki هل ي

27 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

28 el-Mâide 5/48.

29 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturidî, *Te’vilât*, 3/533; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

30 Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûği’n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârîka Mecmû’atü Resâili Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’d-Dirâsâti’l-’Ulyâ ve’l-Bahsi’l-’İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârîka Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’d-Dirâsâti’l-’İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-vecîz fi tefsiri’l-kitâbi’l-’azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-’İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebû’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-’azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

Türâs, 1423/2002), 4/285.

ifadelerinin aynı olduğu, Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an'ı tasdik içerdiği söylenmiştir.³⁴

Müheymîn kelimesi, Kur'an'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁵ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'an'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci *el-Kitâb*'in ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁸

Müheymîn kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

1. Kur'an, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'an, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'an üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'an, hâfiz (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur'an) indirdik...” ifadesindeki مصدرًا kelimesinin bazılarının göre الكتاب kelimesine sıfat, bazılarının göre ise hâl olduğu; مصدرًا لما يورثه من الكتاب ومهمنا عليه kavliyle Hz Muhammed'in kastedildiği, *müheymînen*'in (مهمنا) ileyke ((اليك)) deki kef'e (ك) hal, مهمنا deki zamirin *el-Kitâb*'a raci olduğu beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Kur'an'ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed'in ise Kur'an üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed'in önceki kitaplara *musaddık* ve *müheymîn* oluşuna da atıfta

34 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

35 el-Mâide 5/48.

36 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

37 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

38 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/1096.

39 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999), 4/1150; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/1766; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴¹

Âyette zikredilen (عَلَيْهِ) kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.”⁴³ âyetindeki rakîben kelimesine müheymin, muhâfız anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu’temen, murâkîb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵ Buna göre Kur’ân, Allah’ın vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur’ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncil’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁶ Kur’ân’ın tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve İncil’de Kur’ân’la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁷

Kur’ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetken, onlardaki âyetleri

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

42 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturidî, *Te’vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

43 el-Ahzâb 33/52.

44 bk. Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hererî, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhî ‘ulûmi’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

45 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

46 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

47 Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncîl'de var olduğunu açıkladığı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîloğullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Kur'ân'ı korumayı “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncîl'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Çağıl “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler 'Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.' dediler...*”⁵¹ âyetindeki *tebdîl* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵² Çağıl, *tebdîl* ve tahrif kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

Dolayısıyla biz Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'ân'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncîl, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiylerle müheyminliği, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise

48 en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlayamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

49 el-Hicr 15/9.

50 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

51 Yûnus 10/15.

52 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

53 Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵⁴ Kur’ân, müheymnliğiyle kendisinden önce indirilen sahfelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur’ân’ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazlasevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti ierisinde oldukları “*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur’ân) inkâr ettiler...*”⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Kur’ân’ın müheymnliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur’ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem’den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden ve tağyîrden (değiştirme) koruyan, ilâhî sahfelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁷

Hz. Muhammed’e hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Kesîr bu görüşüyle Kur’ân’ın Tevrât ve İncîl’in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik ettiğini, bu ayetlerin Kur’ân’da mahfûz olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Kitap arasında Kur’ân’la hükmetmek, Tevrât ve İncîl’in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

Kur’ân’ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh’a*

54 Muhammed Tâhir İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru’t-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.
55 el-Bakara 2/89.

56 Kesler, “*Kur’ân-ı Kerim’i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*”, 34.

57 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘aklı’s-selîm*, 3/45.

58 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur’ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

59 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128.

60 bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1097.

vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik”⁶¹, “Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?”⁶² âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶³ Kur’ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin “*tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶⁵ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur’ân’ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifelerin Kur’ân’ın içerisinde, Kur’ân’ın da diğer sahifelerin içerisinde mevcut olduğu “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁶, “*İbrâhim ve Mûsâ’nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur’ân’ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur’ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁸, “*onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur’ân’da mevcuttur.⁷⁰ Kur’ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur *müheymin* kelimesini, Kur’ân’ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telakki etmiştir. Kur’ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Kur’ân’ın tahrîf edilmemiş olması

61 en-Nisâ 4/163.

62 Tâhâ 20/133.

63 Muhammed Mütevellâ eş-Şa’râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi’ü Ahbâri’l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

65 el-Beyyine 95/2.

66 eş-Şuarâ 26/196.

67 el-A’lâ 87/18-19.

68 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

69 el-Bakara 2/101.

70 Mâtürîdî, *Te’vîlât*, 10/588-592.

71 bk. Râgîb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgîb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi’atü Ümmi’l-Kurâ Külliyyetü’l-Da’veti ve Usûlü’l-Dîn, 1422/2001), 4/370.

72 Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 2/55.

müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷³

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce “*usûlü'd-dîn*”in muhtevasından bahsetmek gerekir. Usûl, asl kelimesinin çoğuludur. “Asl” ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildiği temel anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷⁵

Kelam ilminde dinin aslından (usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi diğer unsurların kendi üzerine bina edildiği temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak olduğu ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlığından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Bağdâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanife'nin tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren “*el-Fikhü'l-Ekber*” adlı kitabı *usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslını (usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (fûrûü'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu bağlamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmilidir. Bu durum Kur'an'ın müheyminliğinin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında, ahlâkî konularda Kur'an'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'an, önceki ilâhî vahiylere sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini

73 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3179.

74 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/16-18; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

75 bk. Mevlüt Özler, “Kelam Tarihi”, *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

76 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

77 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

78 bk. Ebü'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyât*, thk. 'Adnân Derviş, Muhammed el-Mısri (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

79 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Kur'ân-ı Kerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki Hz. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavmim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi."⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸³ ve Hz. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığı Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfiyla söz konusu peygamberlere inen vahyi korumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfiyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

"(Ey Muhammed) de ki; 'Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah'a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah'ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazıları rab edinmesin.' Eğer tekrar yüz çevirirlerse, 'tanık olun ki, biz Müslümanlarız' deyin."⁸⁷

Âyetteki *كَلِمَةً عَدَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَم* ifadesi *كَلِمَةً سِوَاءَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَم* anlamında te'vil

80 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", 34.

81 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

82 el-A'râf/59.

83 el-A'râf/65.

84 el-A'râf/73.

85 bk. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

86 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

87 Âl-i İmrân 3/64.

edilmiş,⁸⁸ adalet, adl, insaf⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab’ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹¹ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine⁹⁴ Kur’ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹⁵ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz.”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız.”, “Onlar Allah’ın dışında birbirlerini rab edinmesinler.” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın Tevrât’taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁹ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.¹⁰⁰

Bu ifadeler Yuhanna İncili’nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatte bazı

88 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vîlât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

89 Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

90 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

91 el-Enbiyâ 21/25.

92 en-Nahl 16/36.

93 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

94 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

95 el-Enbiyâ 21/25.

96 en-Nahl 16/36.

97 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

98 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

99 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “*Tefsîru’t-Tevrât bi’l-‘Arabiyye*”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

100 Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-‘Âmme li’l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.¹⁰¹

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu ya da olmadığı şeyleri nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd- dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.¹⁰²

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) "*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz.*" âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet ettiğini, "*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız.*" âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* desteklediğini; "*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin.*" âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "*Onlar ahbârları ve ruhbânları rab edindiler.*"¹⁰³ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, *Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.*"¹⁰⁴

Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen *tanrı* tasavvurunun yanlışlığına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin değil bütün

101Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

102Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

103et-Tevbe 9/31.

104Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

105 Kesler, "*Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 34.

âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir.¹⁰⁶

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:¹⁰⁷

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği *“Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.”*¹⁰⁸ âyetiyle beyan edilmiştir.
2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: *“Allah'ın her şeye gücü yeter.”*¹⁰⁹

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

*“Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, “Rabbim! Bana görün, sana bakayım” dedi. Allah da “beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince “seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi.”*¹¹⁰

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *“Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde*

¹⁰⁶ Kesler, *“Kur'an'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler”*, 35.

¹⁰⁷ Kesler, *“Kur'an'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler”*, 36.

¹⁰⁸el-En'âm 6/103.

¹⁰⁹el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

¹¹⁰el-A'râf 7/143.

arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder."¹¹¹

Kur'ân'ın İncîl'den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncîl'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncîl'e isnat etmiş, Kur'ân ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncîl'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *"Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur."*¹¹² Kur'ân, İncîl'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek¹¹³ muharraf olmayan İncîl'deki tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin *"Allah'a çocuk isnadı"* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *"Şüphesiz ki (yaratılış itibariyle) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi."*¹¹⁴

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: *"O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir."*¹¹⁵; *"Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir."*¹¹⁶

Diğer taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹⁷ ifadesi, Allah'a evlat atfedenele dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

"Yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise 'İsa Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin.

111eş-Şûrâ 42/51.

112el-Mâide 5/73.

113bk. el-Mâide 5/116-118.

114Âl-i İmrân 3/59.

115el-En'âm 6/101.

116el-Cin 72/3.

117bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmrân 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”¹¹⁸

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.¹¹⁹ Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzektir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹²⁰

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrîf edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹²¹ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹²² ve Hz. Süleyman’ın¹²³ aynı zamanda peygamber olduğu Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹²⁴

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹²⁵ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmiştir.¹²⁶ Yûsuf’un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindiği¹²⁷; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.¹²⁸ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²⁹

Kur’ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit’teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen

118et-Tevbe 9/30.

119 Kesler, “Kur’ân’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 33-46.

120Meryem 19/35.

1212. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

122el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

123en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

124Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

125Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

126Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

127Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

128Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

129William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

Üzeyr¹³⁰ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

İncil'de Feraklît¹³¹ olarak zikredilen ismin Kur'ân'daki Ahmed ismine tekabül ettiği, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: “*Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.*”¹³² İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹³³ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta “*Mûsâ'nın kardeşi*”¹³⁴ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.¹³⁵

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

“*Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir.*”¹³⁶ ve “*Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.*”¹³⁷

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına imanı¹³⁸ zikrederek bu kitaplardaki vahyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

130Nevîm (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın oğlu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

131İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

132es-Sâff 61/6.

133es-Sâff 61/6.

134Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

135bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

136el-A'râf 7/157.

137 el-Mâide 5/12.

138 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda namaz ve zekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılip, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹³⁹

Hiz. İbrâhîm'in ve Hiz. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde birçok hakikatle birlikte 140 “فصلي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm ve Hiz. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹⁴¹ Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hiz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun Hiz. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da hâtemülenbiyanın şeriatinin gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹⁴²

İbn Abbâs (öl. 68/687-88), *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildiğini belirtmiştir.¹⁴³ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹⁴⁴ fitr günündeki bayram namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹⁴⁵

Kanaatimizce; Kur'ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle¹⁴⁶ beraber incelendiğinde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân; Hiz. İbrâhîm'in ile Hiz. İsmâ'il'in,¹⁴⁷ Hiz. Şuayb'in,¹⁴⁸ Hiz. Mûsâ'nın,¹⁴⁹ Hz

139el-A'lâ, 87/14-19.

140Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

141 Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137.

142Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

143Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

144Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

145Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vil fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

146 bk. el-Mâide 5/12.

147İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

148Hûd 11/87.

149Yûnus 10/87.

Zekariyyâ'nın,¹⁵⁰ Hz. Meryem'in,¹⁵¹ İsrâîloğullarının,¹⁵² Hz. İsâ'nın,¹⁵³ Hz. Muhammed'in¹⁵⁴ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiği bildirilmiştir.¹⁵⁵

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *لثوة واقبموا الصلوة وانوا* لثوة واقبموا الصلوة وانوا lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁵⁶ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹⁵⁷ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵⁸ kurban¹⁵⁹ ve karz-ı hasen¹⁶⁰ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şariatlerinde bulunduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlığı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

“Şüphesiz ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.”¹⁶¹

âyetinde Hz. İsâ'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekle

150Âl-i İmrân 3/39.

151Âl-i İmrân 3/43.

152el-Mâide 5/12.

153Meryem 19/31.

154Tâhâ 20/132.

155Lokmân 31/17.

156bk. Şa'râvî, *Havâtür*, 19/11658.

157el-Bakara 2/183.

158bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

159Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

160el-Mâide 5/12.

161Meryem 19/ 30-32.

büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'ân sayesinde birer temel vecîbe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahur¹⁶² eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur'ân'da *ümmü'l-kitâb* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁶³ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de *ümmü'l-kitâb* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁶⁴

Muhkem hükümlerde Ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülük (fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁶⁵ Kur'ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü'l-kitâb* olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminliğiyle el-En'âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁶⁶

Kur'ân'ın ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz şu sözleriyle açıklamıştır:

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir

162bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru Ebî Hâtîm*, 1/305.

163 bk. Âl-i İmrân 3/7.

164 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

165 Ebü'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

166 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁷ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.¹⁶⁸

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebının şeriatinde aynı olduğu Kur'ân'daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”¹⁶⁹ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.’¹⁷⁰

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasağın, Hz. Âdem'in risâletinde Hâbil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁷¹ gerçekleştiği Kur'ân'ın murakıplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Kur'ân'ın tanıklığında öğrenilmektedir.¹⁷²

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkının¹⁷³ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Kur'ân'ın muhâfizliğinde bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde

167el-Mâide 5/48.

168Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

169Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, 'Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

170Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahih*, thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'ü's-sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

171el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

172eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

173el-A'râf 7/80.

fâizin,¹⁷⁴ kibrin¹⁷⁵ yasaklandığını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁷⁶

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁷ sıla-i rahim,¹⁷⁸ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷⁹ adaletli olmak,¹⁸⁰ isar ruhuna sahip olmak,¹⁸¹ ilâhî imtihanda sabırlı olmak,¹⁸² merhametli olmak,¹⁸³ temiz kalpli olmak,¹⁸⁴ kimsesizleri korumak,¹⁸⁵ halim ve bağışlayıcı olmak¹⁸⁶ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir.

3.1. Nâsîh, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma

174el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

175bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

176el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

177el-Bakara 2/83.

178el-Bakara 2/83.

179el-Bakara 2/83.

180Sâd 38/26.

181el-Bakara 2/83.

182el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

183el-Bakara 2/83.

184 es-Sâffât 37/84.

185el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

186et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁸⁷ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir:¹⁸⁸

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸⁹

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği zikredilmiştir.¹⁹⁰ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁹¹ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁹²; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁹³

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık...”*¹⁹⁴ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli

187Âl-i İmrân 3/50.

188Şa' râvî, *Havâtır*, 5/3181.

189el-En'âm 6/146.

190bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

191Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

192en-Nisâ 4/160.

193Âl-i İmrân 3/93.

194en-Nisâ 4/160-161.

hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah'dır. Bu hal *“Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.”*¹⁹⁵ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

*“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”*¹⁹⁶

Hiz. İsa Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁷ zamanın ve şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: *“Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçınınız ve bana itaat edin.”*¹⁹⁸

Kur'ân'da da Hiz. Muhammed'in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar.”

195el-Bakara 2/106.

196Abdullâh Draz, *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

197es-Sâff 61/6.

198Âl-i İmrân 3/50.

Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...’’¹⁹⁹

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Kur’ân’ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur’ân’da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak işittik, karşı geldik’ ... derler...’’²⁰⁰

Dili eğip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” Ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle “bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber’e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.²⁰¹

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te’vilini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰² *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu,²⁰³ Lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te’vil edildiği zikredilmiştir.²⁰⁴

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te’vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur’ân devre dışı

199el-A’râf 7/157.

200en-Nisâ 4/46.

201Ebü’l-Hasen el-Ahfeş, *Me’âni’l-Kur’ân li’l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ’a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 5/119; Ebü’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüket ve’l-uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi’ li’l-ahkâmi’l-Kur’ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm ‘Atfîş (Kâhire: Dâru’l-Kütübî’l-Mısıriyye, 1384/1964), 5/243; İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 3/291.

202Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432; Mâtürîdî, *Te’vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 2/323, 3/113.

203Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432.

204İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 27/38.

bırakıldığında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur'ân sâbık vahiylerin tahrîf meselesini müheyminliğiyle denetlemektedir.

2. Lafzın bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰⁵ Allah'ın koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler²⁰⁶ mefhumunda Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁷ Kur'ân müheyminliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmediğine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs'a (öl. 68/687-88)²⁰⁸ ya da Buhârî'ye ait olduğunda ihtilaf edilen, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

لَوْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ يَأْتِيهِ الْغَيْبُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ لَخَذَلْنَا عَلَى كُلِّ صَلَاةٍ عَلَانِيَةً لَوْلَا أَنْزَلَ اللَّهُ الرِّسَالَاتِ بَعْدَ الْبَعْدِ لَفَدَّتْ وَجوهُ الْبَشَرِ لَوَالِئِذَا قِيلَ لَهُمْ كُونُوا زُكْرًا كَانُوا يَكْفُرُونَ
لَوْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ يَأْتِيهِ الْغَيْبُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ لَخَذَلْنَا عَلَى كُلِّ صَلَاةٍ عَلَانِيَةً لَوْلَا أَنْزَلَ اللَّهُ الرِّسَالَاتِ بَعْدَ الْبَعْدِ لَفَدَّتْ وَجوهُ الْبَشَرِ لَوَالِئِذَا قِيلَ لَهُمْ كُونُوا زُكْرًا كَانُوا يَكْفُرُونَ

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakikî anlamı dışında te'vil edebilir.”²⁰⁹ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın değil sadece yorum tahrifâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.²¹⁰

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”²¹¹

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait

205Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

206Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

207Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

208Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk.Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beirut: Dâru'l- Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

209Buhârî, *Tevhid*, 55.

210İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

211Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

olmadığı bu sözlerden anlaşılmalıdır.²¹²

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.²¹³ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) ’dır.*”²¹⁴

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da hıfzedildiğini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini söylemiştir.²¹⁵

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz'da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdi yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzî sağlam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz. Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsa'ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur.

²¹²Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

²¹³Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

²¹⁴el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ??; bk. Mekkî b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

²¹⁵Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/403; 9/102.

Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut değildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında muhafazası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta uğramıştır. İşte Kur'ân'ın müheymînliği burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen değil manen korumuş, onlardaki nâsîh ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, değiştirilene ve değiştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleştiği yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheymînliğin mana bazında gerçekleştiğinin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheymînliği ifade etmektedir.

Âyetteki (عليه) kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheymînliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sahifeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (عليه) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılığına teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelliğinden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra müheymîn vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i

tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın nüzülü esnasında mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsâ'ya indirilen İncil'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Kur'ân, Tevrât ve İncîl'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminliğinde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiyleri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğiyle zamansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.
- Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/31* (Nisan 2010).
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Pasmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İrşâdü'l-'akl's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsenâ. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye"*. haz. Nuh

- Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şahin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fi ravâhî 'ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafis Sîrâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l- kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r- Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddîn el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısırî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler". *Diyanet İlmî Dergi* 41/2 (2005).
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfiş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vîlâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn

- Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ş-Şârika Külliyyetü Ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid*. İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullâh Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve*

'uyûni'l-ekâvil fî vücûhi't-te'vîl. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî,
1407/1987.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga.* thk. Dr. Şevkî Mearrî.
Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

ESKİYENİ

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

5. Değerlendirme

Hakem Değerlendirmesi-1

Değerlendirme Tarihi: 08-12-2021

Değerlendirdiği Dosya: Revizyon-4

Form Cevabı:

Tarih / Date: 08-12-2021 (Yazara Aık)

Makalenin Ağırlıklı Sınıfı / Submission Category:: Araştırma / Research

(Yazara Aık)

Başlıklar yazının konusunu kısa aık ve yeterli lüde yansıtır mı? / Does the title reflect the subject matter of the article clearly and exactly?: Evet / Yes (Yazara Aık)

Özet yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtır mı? / Does the Turkish abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Aık)

Abstract yazının amacını kapsamını ve sonuçlarını yansıtır mı? / Does the abstract reflect the aim scope and conclusions of the article?: Evet / Yes (Yazara Aık)

Makale dilbilgisi kurallarına uygun aık ve yalın bir anlatım yolu izlenmiş mi? / Is the text of the article clear and flawless as per the grammar rules?: Evet / Yes (Yazara Aık)

alışmanın konusu yeterli lüde ele alınabilmiş mi? / Has the author presented the subject of the article in a proper methodological perspective?: Evet / Yes (Yazara Aık)

alışmanın amacı yeterli lüde belirtilmiş mi? / Has the author presented the aim of the article?: Evet / Yes (Yazara Aık)

Araştırmada kullanılan yöntem uygun mu? / Is the method used in the research appropriate?: Evet / Yes (Yazara Aık)

alışma neticesinde ulaşılan sonuçlar yeterli mi? / Has the author presented the result of the article sufficiently?: Evet / Yes (Yazara Aık)

Yazarın ele aldığı konu hakkındaki yorum ve analizleri yeterli mi? / Are the comments and analysis of the subject covered by the author sufficient?: Evet / Yes (Yazara Aık)

Makalede kullanılan kaynaklar makale yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown in accordance with the rules of the Journal?: Evet / Yes (Yazara Aık)

Kullanılan eserlere kaynakça kısmında yer verilmiş mi? / Are the resources which are referred in the article shown properly in the bibliography?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Çalışma bilimsel yayın etiğine uygun hazırlanmış mı? /Is the study prepared in accordance with scientific publication ethics?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

İncelediğiniz makale bilime katkısı olan özgün bir çalışma mıdır? /Does the article have an original contribution to knowledge and the field?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Görüş ve önerilerinizi belirttiğiniz makale metnini WORD veya PDF formatında Dosya olarak eklediniz mi? / Have you attached the article text containing your comments and suggestions to your report in MS Word or Pdf format?: *Evet / Yes* (Yazara Açık)

Düzeltilmeler yapıldıktan sonra tekrar incelenmesi gerekir mi? / Should it be reviewed again after revisions: *Hayır / No* (Yazara Açık)

Yazara Not: *Konu yazar tarafından akademik kriterlere uygun olarak ele alınmıştır. Ancak metin içerisinde okuyucuyu yoracak şekilde çok fazla tekrara gidilmiştir. (Özellikle çalışmanın ilk 10 sayfasında.) Word metin üzerinde bazı küçük tashih tavsiyeleri yapılmıştır. Yazarı tebrik ederim. (Yazara Açık)* **Editöre Not:** *Konu yazar tarafından akademik kriterlere uygun olarak ele alınmıştır. Ancak metin içerisinde okuyucuyu yoracak şekilde çok fazla tekrara gidilmiştir. (Özellikle çalışmanın ilk 10 sayfasında.) Word metin üzerinde bazı küçük tashih tavsiyeleri yapılmıştır. Düzenlemeler yapıldıktan sonra yayınlanabilir.*

Öneri: *Minör Revizyon* (Yazara Açık)

Hakemin yüklediği değerlendirme dosyası bulunmamaktadır.

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 08-12-2021

Yazara Not: Sn. Yazar, Çalışmanızı ekli hakem raporlarına göre tashih edip sisteme yükleyebilirsiniz.

Karar: Minör Revizyon

ESKİYE

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Kur'ân'ın Müheymnliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine (Son Şekli).docx

Tarih:24-01-2022

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Bu çalışma, Prof. Dr. Ali AKPINAR danışmanlığında 2020 tarihinde tamamladığımız Kur'ân-ı Kerîm'de Dinin Birliği başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır./This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Unity of the Religion in the Qur'an", supervised by Prof. Dr. Ali AKPINAR (Ph. D. Dissertation, Necmettin Erbakan University, Konya/Turkey, 2020).

Aslan ÇITIR

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Konya İl Müftülüğü

Dr., Presidency of Religious Affairs, Konya Provincial Mufti Office

Konya, Turkey

aslancitir@gmail.com

orcid.org/0000 0002 5345 8512

**The preservation of divine revelations with the Qur'ân as the final standard
Abstract**

The word of *muhaymin* is mentioned in two places in the Qur'ân. In one place it is used as one of the names/attributes of Allah (swt); in the other, it is used as a characteristic of the Qur'ân. The concept of *muhaymin*, in the former case, means Allah's ability to preserve, observe and control everything and in the latter it means the characteristic of the Qur'ân that preserving the previous revelations. While Allah promised to protect the Qur'ân, He also protected all the previous divine books and manuscripts through it. The Qur'ân is therefore the preserver and guardian of the previous books and confirms the verses in them as the word of Allah. It reveals any distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a standard for which these manuscripts and books are the word of Allah, pointing out the distortions in them, and separating the truth from the falsehood. So if something is missing in the current Torah and Bible for example, but is found in the Quran, then it means it has been lost over time. Accordingly, the absoluteness of the message in the Torah and the Bible depends on their compatibility with the Qur'ân. The Qur'ân describes and elaborates the revelations in the previous divine books and manuscripts on issues such as creed, worship, morality, muamalat (legal, administrative, financial matters), on avoiding harm and etc. With these, the Qur'ân preserves the revelations of the previous prophets and separates the abrogation (*naskh*) from the non-abrogation. It therefore prevents these revelations from being exploited and thus preventing their misuse. The fact that previous revelations were forgotten and falsified due to lack of written record at the time of revelation enabled our Prophet (pbuh) to ensure to preserve and protect the Qur'ân. Allah protected the Qur'ân through Muhammad (saw) and his companions. The Qur'an has been preserved by precautionary measures such as writing and memorizing of the revealed verses of the Qur'ân and giving priority to their recitation with the method of presenting (*'arz*) and listening (*sima 'i*), compile/collect (*tedvin*) and making clear (*tebyin*) and etc. The fact that the Qur'ân being *muhaymin* for the previous books means that it accepts what is in accordance with the Qur'ân as truth and distinguishes the contrary as false. Qur'ân is considered as the last of the divine books, the most comprehensive. Furthermore it gathers the favors (*mahâsin*) in the previous books and increases perfections (*kamalât*), which they lack of Qur'ân has therefore been made witness, protection and reassurance to all of them. As the being *muhaymin* the Qur'ân is protected from being changed, it is a measure for the other books and bears witness to their accuracy and stability. The Qur'ân accepts the originality of the shari'a, determines the abrogated provisions and separates the eternal provisions of the shari'ah from the expired ones. Qur'ân is what distinguishes the fixed provisions revealed to the prophets since Adam (as) from the temporary provisions and it is the one that protects the provisions of the previous books from being altered (*taghyir*) and changed (*tabdil*). Qur'ân also contains the

unification of eternal shari'ahs that remained from previous divine books. For these reasons determination of whether the provisions in the divine books have been falsified is determined by the Qur'an, not by the existing Torah and the Bible. Even though there have been many studies on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the muhaymin of the Qur'an, which preserves the previous divine books. Accordingly, in our study, the muhaymin of the Qur'an is evaluated.

Keywords

Tafsir, Revelation, Qur'ân, Controls, Divine Revelations.

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, di)eri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *müheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten oldu)unu ifade eden müheymin kavramı, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri do)rulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin ve kitapların Allah'ın kelamı oldu)unu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncîl'de var oldu)unu söyledi)i hususlar, günümüzdeki nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncîl ile hükümün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına ba)lıdır. Kur'ân önceki kitaplarda ve sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât (yasal, idârî ve mâlî), mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; neshedilen, neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Bu vahiylerin yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur'ân'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sa)lamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur'ân'ı muhafaza etmiştir. İnen âyetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz ve sema metoduyla denetlenmesi, tebli) ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'ân korunmuştur. Kur'ân'ın önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Kur'ân'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtlı olarak ayırdı)ı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların sonucusu, en kapsamlısı olarak telakki edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) cemedin, di)erlerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Kur'ân'ın *müheymin* oluşu, tebdîl (de)iştirilmiş) olmaktan korunmuş; di)er kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların do)ru)una ve sabitli)ine tanıklık edici olmasıdır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensûh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedî, bâkî hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdîl ve ta)yîrden (de)iştirme) koruyandır. Kur'ân, ilâhî kitaplardan bâkî olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sa)lama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmedi)inin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile de)il Kur'ân'la belirlenir. Bu ba)lamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına ra)men Kur'ân'dan önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın müheyminli)i konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda Kur'ân'ın müheyminli)i konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlâhî Vahiyler.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptı)ı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncîl ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek

Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve ta'yîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmedi)i, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldı)ı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da ba)lantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncîl ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında de)il önemli bir bölümünde gerçekleşti)i zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncîl'in metinleri lâfzen tahrifâta u)rasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelli)iyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta u)rayan ve u)ramayan metinler Kur'ân'ın müheyminli)inde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kayna)ı vahiy oldu)undan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım oldu)u anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden de)erlendirilmesi kâfi de)ildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebilece)inin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminli)inin anlaşılması için Kur'ân'ın korunmuşlu)undan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyaca)ını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashabı ve

1 bk. Salih Akdemir, “Müsteşriklerin Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

4 el-Hicr 15/9.

Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla do)ru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması ba)lamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ ilk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birço)u indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblî) ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblî) edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sa)lamıştır. E)er Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyetti)i kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına ra)men önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminli)i konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşılammış, sadece bir makalenin alt başlı)ında Kur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelli)i olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılı)ı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında

âyetteki **وَلْيَلْزِمُوا الْبِرَّ** (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) ifadesi önem

taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların ço)unda tahrif, tasdik, nesih,

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okudu)u zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman oldu)u dönemde kız kardeşi Hz. Fatma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi", *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldı)ına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri", çev. Durak Pasmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

8 Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.

şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (مُحْيِي) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, ça)daş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı değil bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, ça)daş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, di)eri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu vezinde *hey-me-ne*, *sey-ta-ra*, *say-ta-ra*, *hem-ye-ra*, *key-ga-ra*, *bey-ga-ra*, *bey-ta-ra* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Da) adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹² Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹³

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyece)ine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁴ Kontrol

9 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

10 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Me'arrî (Beirut: Mektebetü'lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

11 Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgin (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdî Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

12 Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

13 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beirut: Dâru Sâdir, 1410/1990), 13/436.

14 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmi' t-tenzîl ve 'uyûni'l-*

altında tutan manasına hâvi *müseyturan* (مسئطرا) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁵ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁶

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁷

1. Bu kelime, *hey-me-ne, yü-hey-mi-nü, hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁸ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne, yü'-mi-nü*’den müeyminün (مؤيمن) oldu)u,¹⁹ “varlıkların rızkını temin eden” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen oldu)u da nakledilmiş;²¹ *müheymin* ile *müeyminin* aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁷; di)erinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; bazıları ise “*sana da bu*

ekâvil fi vücûhi 't-te'vil (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

15 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

16 bk. Ebû Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/437.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

20 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Ebû Hafs Sırâcüddîn İbn 'Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l- Kütübî'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

23 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

24 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

25 Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'an*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

26 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

27 Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi... ”²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak oldu)unu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdîki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; İbn Abbâs, bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsnâ’sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırlan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³² âyetinde

kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şâhit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayetteki *الذي يمشي على* (gözeten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) kelimesinin muhtevasının Mâide 5/48. âyetteki

(müheymin) kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki *شاهدوا* (sizlere şahit) *يكم على* (sizlere şahit) ifadelerinin aynı oldu)u, Hz. Muhammed’e indirilen Kur’ân’ı tasdîki içerdi)j söylenmiştir.³⁴

28 el-Mâide 5/48.

29 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 3/533; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

30 Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûğî’n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârîka Mecmû’atü Resâili Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’d-Dirâsâti’l-’Ulyâ ve’l-Bahsi’l-’İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârîka Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’l-Dirâsâti’l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-vecîz fi tefsiri’l-kitâbi’l-’azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-’İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebû’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-’azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

31 İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’ân*, 3/128. 32 el-

Haşr 59/23.

33 bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsiru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t- Tûrâs, 1423/2002), 4/285.

34 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsiru Mukâtil*, 4/285-286.

Müheymîn kelimesi, Kur'ân'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁵ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'ân'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığını, ikinci *el-Kitâb*'ın ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığını ifade edilmiştir.³⁸

Müheymîn kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

1. Kur'ân, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'ân, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'ân üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'ân, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur'ân) indirdik...” ifadesindeki *مصداقاً* kelimesinin bazılarına göre *الكتاب* kelimesine *sıfat*, bazılarına göre ise *hâl*'dir. Allah'ın *مصداقاً* [[(önceki kitapları tasdik edici ve denetleyici olarak (bu kitabı (Kur'ân'ı) hak olarak indirdik.)] kavlinde Hz. Muhammed'in kastedildiği, *müheymîn*'in (الهيمن) ileyke (ك) deki kef'e (ك) hal, *عليه* deki zamirin *el-Kitâb*'a raci oldu)u beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Kur'ân'ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed'in ise Kur'ân üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed'in önceki kitaplara *musaddık* ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak

35 el-Mâide 5/48.

36 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

37 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

38 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

39 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudî Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999), 4/1150; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/1766; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

bulundu)u için hatalı görülmüştür.⁴¹

Âyette zikredilen (مهيمنًا (عليه) (gözeten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül etti)i belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.”⁴³ âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymin, muhâfız anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu’temen, murâkıb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵ Kur’ân, Allah’ın vahyetti)i kitapların tamamına ba)lı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitli)iyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur’ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen di)er şariatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncîl’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına ba)lıdır, denilmiştir.⁴⁶ Kur’ân’ın tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildi)i; Tevrât ve İncîl’de Kur’ân’la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındı)ı beyan edilmiştir.⁴⁷

Kur’ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

42 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

43 el-Ahzâb 33/52.

44 bk. Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beirut; Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hereri, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhî ‘ulûmi’l-Kur’ân* (Beirut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

45 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

46 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

47 Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelamı oldu)unu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncil'de var oldu)unu açıkladı)ı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîlo)ullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Kur'ân'ı korumayı “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sa)lamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Ça)ıl “Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.’ dediler...”⁵¹ âyetindeki *tebdîl* (de)işirme) kelimesinin, de)işime u)rayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korundu)u anlamını taşıdı)ına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet etti)ini ifade etmiştir.⁵² Ça)ıl, *tebdîl* ve tahrif kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastetti)inden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen de)il yorum açısından gerçekleşti)ini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteli)ine, nasıllı)ına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korundu)una dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut de)ildir.

Dolayısıyla biz Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'ân'ın müheymin özelli)iyle korundu)u kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve di)er vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiylerle müheyminli)i, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sa)layanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttu)u anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise

48 en-Neml 27/76. “Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîlo)ullarına üzerinde anlayamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

49 el-Hicr 15/9.

50 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

51 Yûnus 10/15.

52 Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

53 Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

yanlış, mutabık ise do)rudur, denilmiştir.⁵⁴ Kur'ân, müheyminli)iyle kendisinden önce indirilen sa)ifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklı)ı hususunda bir sa)lama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine ra)men, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazlasevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları “*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'ân) inkâr ettiler...*”⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Kur'ân'ın müheyminli)i; tebdîlden (de)iştirilmiş), tahrîften (bozulmaktan) korunmuş olması; di)er kitapları denetleyen, o kitapların do)rule)una, sabitli)ine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdîlden ve ta)yîrden (de)iştirme) koruyan, ilâhî sa)ifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştiren-dir.⁵⁷

Hz. Muhammed'e hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Kesîr (öl. 774/1373) bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik etti)ini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz oldu)una işaret etmiştir. Bu ba)lamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh'a*

54 Muhammed Tâhir İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.
55 el-Bakara 2/89.

56 Kesler, “*Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*”, 34.

57 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'aklı's-selîm*, 3/45.

58 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *ümmyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret etti)ini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

59 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

60 bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik”⁶¹, “Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?”⁶² âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶³ Kur’ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüü ve en sa)lamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin “*tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶⁵ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur’ân’ın ve di)er sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Di)er sahifelerin Kur’ân’ın içerisinde, Kur’ân’ın da di)er sahifelerin içeri)inde mevcut oldu)u “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁶, “*İbrâhim ve Mûsâ’nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur’ân’ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sa)lamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur’ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁸, “*onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdı)ı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur’ân’da mevcuttur.⁷⁰ Kur’ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur ulemâ *müheymin* kelimesini, Kur’ân’ın, önceden indirilen kitapların sahih oldu)una şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatin aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması ba)lamında telakki etmiştir. Kur’ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Kur’ân’ın tahrîf edilmemiş olması

61 en-Nisâ 4/163.

62 Tâhâ 20/133.

63 Muhammed Mütevellâ eş-Şa’râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi’ü Ahbâri’l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

65 el-Beyyine 95/2.

66 eş-Şuarâ 26/196.

67 el-A’lâ 87/18-19.

68 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

69 el-Bakara 2/101.

70 Mâtürîdî, *Te’vîlât*, 10/588-592.

71 bk. Râgîb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgîb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi’atü Ümmi’l-Kurâ Külliyyetü’l-Da’veti ve Usûlü’l-Dîn, 1422/2001), 4/370.

72 Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 2/55.

müheyminli)inin devamlılı)ını sa)lamıştır.⁷³

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce “*usûlü'd-dîn*”in muhtevasından bahsetmek gerekmektedir. Usûl, asl kelimesinin ço)uludur. “Asl” ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildi)i temel anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷⁵

Kelam ilminde dinin aslından (usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi di)er unsurların kendi üzerine bina edildi)i temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak oldu)u ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlı)ından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Ba)dâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanife'nin (öl. 150/767) tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren “*el-Fikhü'l-Ekber*” adlı kitabı *usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslımı (usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (fûrûü'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu ba)lamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminli)i sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmilidir. Bu durum Kur'ân'ın müheyminli)inin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında ve ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminli)i ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların do)ularını da

73 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3179.

74 İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 11/16-18; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

75 bk. Mevlüt Özler, “Kelam Tarihi”, *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

76 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

77 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

78 bk. Ebû'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyyât*, thk. 'Adnân Derviş, Muhammed el-Mısırî (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

79 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirkin iptali ise ilâhî şeriatın temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Kur'ân-ı Kerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi (ba)lamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki Hz. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸³ ve Hz. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığını Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfiyle söz konusu peygamberlere inen vahiy korumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfiyle önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

"(Ey Muhammed) de ki; 'Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah'a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah'ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazıları rab edinmesin.' Eğer tekrar yüz çevirirlerse, 'tanık olun ki, biz Müslümanlarız' deyin."⁸⁷

80 Kesler, "*Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 34.

81 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

82 el-A'râf/59.

83 el-A'râf/65.

84 el-A'râf/73.

85 bk. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

86 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

87 Âl-i İmrân 3/64.

Âyetteki لكمة سواء بيننا وبينكم (sizlerin ve bizim aramızdaki ortak kelime) ifadesi لكمة عدل بيننا وبينكم (sizlerin ve bizim aramızdaki daha adil (insafli) kelime) anlamında te'vil edilmiş,⁸⁸ adalet, adl ve insaf⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab’ın her iki grubu oldu)u zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹¹ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine⁹⁴ Kur’ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr, söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi oldu)unu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹⁵ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleşti)i bir kelime oldu)u beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz.”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız.”, “Onlar Allah’ın dışında birbirlerini rab edinmesinler.” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak etti)i ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret etti)ini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın Tevrât’taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁹ ifadesi

88 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vîlât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

89 Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

90 Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

91 el-Enbiyâ 21/25.

92 en-Nahl 16/36.

93 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

94 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

95 el-Enbiyâ 21/25.

96 en-Nahl 16/36.

97 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

98 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akl’s-selîm*, 2/48.

99 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “Tefsîru’t-Tevrât bi’l-‘Arabiyye”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı), 2018). 2/1610, 1612, 1614.

oluşturmuştur. İsrâilo)ullarının bütün nebileri Mesih'e kadar bu yolu takip etmiştir.¹⁰⁰

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatla bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.¹⁰¹

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı oldu)u ya da olmadı)ı şeyleri nebilerin lisanında bizlere ö)reten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın oldu)una inanınız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd- dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildi)î nakledilmiştir.¹⁰²

Reşîd Rızâ "*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz.*" âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet etti)ini, "*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız.*" âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* destekledi)ini; "*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin.*" âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret etti)ini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birli)î, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldı)ı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has oldu)u, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadı)ı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "Onlar ahbârları ve ruhbânları rab edindiler."¹⁰³ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi."¹⁰⁴

Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen *tanrı* tasavvurunun yanlışlı)ına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı

100Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-menâr* (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-'Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

101Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

102Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

103et-Tevbe 9/31.

104Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip oldu)unu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadı)ı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmedi)ini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen oldu)unu ifade etti)ini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

dinlerdeki ilah algısını çarıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin de)il bütün âlemlerin rabbi oldu)u bildirilmektedir.¹⁰⁶

Di)er taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatiyla ba)daşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildi)ini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandı)ını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştı)ı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle ba)daşmamaktadır:¹⁰⁷

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyece)i

*"Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder."*¹⁰⁸ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattı)ı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün de)ildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: *"Allah'ın her şeye gücü yeter."*¹⁰⁹

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördü)ü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu de)ildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki iste)inin kabul görmedi)ini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal oldu)unu bildirmektedir:

*"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince "seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi."*¹¹⁰

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldı)ı bu âyet, Yüce Allah hakkında

105 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 34.

106 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 35.

107 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 36.

108el-En'âm 6/103.

109el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

110el-A'râf 7/143.

Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler oldu)unu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *“Allah bir insanla ancak vahiyyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”*¹¹¹

Kur'ân'ın İncil'den korudu)u itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'ân ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *“Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilah başka ilah yoktur.”*¹¹² Kur'ân, İncil'in aslında teslisin de)il tevhidin varlığını ilan ederek¹¹³ muharraf olmayan İncil'deki tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklı)a kavuşturmuş, bu mucizenin *“Allah'a çocuk isnadı”* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *“Şüphesiz ki (yaratılış itibariyle) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”*¹¹⁴

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunlulu)u gerektiren çocuk edinmekten münezzehtir oldu)unu bildirmektedir: *“O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”*¹¹⁵; *“Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.”*¹¹⁶

Di)er taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹⁷ ifadesi, Allah'a evlat atfedenele dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere ra)men Allah hakkındaki sapırtıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

111eş-Şûrâ 42/51.

112el-Mâide 5/73.

113bk. el-Mâide 5/116-118.

114Âl-i İmrân 3/59.

115el-En'âm 6/101.

116el-Cin 72/3.

117bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”¹¹⁸

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.¹¹⁹ Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹²⁰

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashîh edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrif edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹²¹ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹²² ve Hz. Süleyman’ın¹²³ aynı zamanda peygamber oldu)u Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹²⁴

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹²⁵ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculu)una katıldı)ından, Harran’a geldi)inden bahsedilmiştir.¹²⁶ Yûsuf’un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindi)i¹²⁷; İbrâhîm’in o)lu İshâk’ın o)lu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldi)i ve Bünyamin isminde kardeşinin bulundu)u nakledilmiştir.¹²⁸ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²⁹

118et-Tevbe 9/30.

119 Kesler, “Kur’ân’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 33-46.

120Meryem 19/35.

1212. Samuel 2;2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

122el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

123en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

124Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

125Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

126Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

127Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

128Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

129William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvîn, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmedi)i için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

Kur'ân, bu isimlerin peygamber oldu)una işaret ederek Eski Ahit'teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyir¹³⁰ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyir'in peygamberli)ine ve kendisine kitap indirildi)ine dair kesin bir bilgi yoktur.

İncil'de Feraklît¹³¹ olarak zikredilen ismin Kur'ân'daki Ahmed ismine tekabül etti)ği, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendi)ği belirtilmiştir: *“Meryem oğlu İsâ, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.”*¹³² İsimler lisanlara göre de)işen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken di)er taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹³³ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta *“Mûsâ'nın kardeşi”*¹³⁴ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed oldu)unu açıklamıştır.¹³⁵

Kur'ân, İsrâilo)ullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir.”*¹³⁶ ve *“Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: ‘Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.’”*¹³⁷

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına iman¹³⁸ zikrederek bu kitaplardaki vahyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendi)inde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve

130Nevîim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi gelene)ği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildi)ği gibi Yahudilerin Üzeyir Allah'ın o)lu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyir” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

131İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

132es-Sâff 61/6.

133es-Sâff 61/6.

134Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

135bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

136el-A'râf 7/157.

137 el-Mâide 5/12.

138 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda namaz ve zekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılıp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹³⁹

Hiz. İbrâhîm'in ve Hiz. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde birçok hakikatle birlikte 140 “فصللي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm ve Hiz. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.141 Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hiz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun Hiz. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da son nebinin (hâtemü'l-enbiyâ) şeriatinin gelmesinin etkili oldu)u söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebli) etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.142

İbn Abbâs, *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildi)ini belirtmiştir.¹⁴³ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹⁴⁴ fitr günündeki bayram namazına delalet etti)i söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹⁴⁵

Kanaatimizce; Kur'ân di)er nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet di)er âyetlerle¹⁴⁶ beraber incelendi)inde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül etti)i anlaşılmaktadır. Kur'ân;

139el-A'lâ, 87/14-19.

140Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

141Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137.

142Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

143Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

144Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

145Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

146 bk. el-Mâide 5/12.

Hız. İbrâhîm ile Hız. İsmâ'îl'in,¹⁴⁷ Hız. Şuayb'in,¹⁴⁸ Hız. Mûsâ'nın,¹⁴⁹ Hız. Zekariyyâ'nın,¹⁵⁰ Hız. Meryem'in,¹⁵¹ İsrâîlo)ullarının,¹⁵² Hız. İsâ'nın¹⁵³ ve Hız. Muhammed'in¹⁵⁴ namazından bahsetmiş; Hız. Lokmân'ın o)luna namazı tavsiye etti)ini bildirmiştir.¹⁵⁵

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *الزكوة واقوموا الصلوة واتوا* (namaz kılınız ve zekât veriniz) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁵⁶ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı "*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*"¹⁵⁷ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵⁸ kurban¹⁵⁹ ve karz-ı hasen¹⁶⁰ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şeriatlerinde bulundu)u, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlı)ı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheymimli)inin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan etti)i önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

*"Şüphesiz ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı."*¹⁶¹

âyetinde Hız. İsâ'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti

147İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

148Hûd 11/87.

149Yûnus 10/87.

150Âl-i İmrân 3/39.

151Âl-i İmrân 3/43.

152el-Mâide 5/12.

153Meryem 19/31.

154Tâhâ 20/132.

155Lokmân 31/17.

156bk. Şa'râvî, *Havâtır*, 19/11658.

157el-Bakara 2/183.

158bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade etti)ini zikrederek bütün insanlara şamil oldu)unu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hız. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l- Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

159Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

160el-Mâide 5/12.

161Meryem 19/ 30-32.

kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil’de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekilde büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur’ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisaniyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, di)er taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur’ân sayesinde birer temel vecibe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz¹⁶² eda edilirken Hz. Muhammed’in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk’ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur’ân’da *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁶³ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁶⁴

Muhkem hükümlerde ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülükler (fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁶⁵ Kur’ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü’l-kitâb* olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminli)iyle el-En’âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁶⁶

Kur’ân’ın ahlâk’ta müheyminli)ini Abdullah Draz şu sözleriyle açıklamıştır:

162bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru’l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya’kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru Ebî Hâtîm*, 1/305.

163 bk. Âl-i İmrân 3/7.

164 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

165 Ebü’l-A’lâ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

166 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur’ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁷ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur’ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹⁶⁸

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı oldu)u Kur’ân’daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed’le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”¹⁶⁹ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığını başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.”¹⁷⁰

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasa)ın, Hz. Âdem’in risâletinde Hâbil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁷¹ gerçekleştiği Kur’ân’ın murakıplı)ında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb’e gönderilen vahiylerde yasaklandığını Kur’ân’ın tanıklı)ında ö)renilmektedir.¹⁷²

167el-Mâide 5/48.

168Draz, *Kur’ân’a Giriş*, 85-86.

169Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-‘Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü’l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, ‘Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

170Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi’ü’s-sahîh*, thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi’ü’s-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

171el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara2/84.

172eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlı)ın¹⁷³ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandı)ı yine Kur'ân'ın muhafızlı)ında bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde fâizin,¹⁷⁴ kibrin¹⁷⁵ yasaklandı)ını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyili)in emredilip kötülü)ün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildi)i kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁷⁶

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁷ sıla-i rahim,¹⁷⁸ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷⁹ adaletli olmak,¹⁸⁰ isar ruhuna sahip olmak,¹⁸¹ ilâhî imtihanında sabırlı olmak,¹⁸² merhametli olmak,¹⁸³ temiz kalpli olmak,¹⁸⁴ kimsesizleri korumak,¹⁸⁵ halim ve bapışlayıcı olmak¹⁸⁶ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeri)i olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu methodologyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminli)i

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir.

173el-A'râf 7/80.

174el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

175bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

176el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

177el-Bakara 2/83.

178el-Bakara 2/83.

179el-Bakara 2/83.

180Sâd 38/26.

181el-Bakara 2/83.

182el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

183el-Bakara 2/83.

184 es-Sâffât 37/84.

185el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

186et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

3.1. Nâsih, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁸⁷ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâilo)ullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığını belirtmiştir:¹⁸⁸

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar hariçindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸⁹

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığını ve zulümleri sebebiyle şiddetli; di)er kavimlere ise hafif muamele ettiğini zikredilmiştir.¹⁹⁰ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâilo)ullarına haram kılınmıştır.¹⁹¹ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁹²; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâilo)ullarına helal idi.”*¹⁹³

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler,*

187Âl-i İmrân 3/50.

188Şa'râvî, *Havâtür*, 5/3181.

189el-En'âm 6/146.

190bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

191Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

192en-Nisâ 4/160.

193Âl-i İmrân 3/93.

Yahudilere haram kıldık... ”¹⁹⁴ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah’dır. Bu hal “*Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.*”¹⁹⁵ âyetiyle açıklı) kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül etti)ini belirtmiştir. Şartların de)işmesine ba)lı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin de)işce)i hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”¹⁹⁶

Hz. İsâ Tevrât’ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁷ zamanın ve şartların te)ayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât’ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.*”¹⁹⁸

Kur’ân’da da Hz. Muhammed’in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki a)ır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldi)i belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât’ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

194en-Nisâ 4/160-161.

195el-Bakara 2/106.

196Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

197es-Sâff 61/6.

198Âl-i İmrân 3/50.

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁹⁹

Bu âyetler incelendi)inde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildi) Kur'ân'ın murakıplı)ında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak ‘işittik, karşı geldik’ ... derler...”²⁰⁰

Dili e)ip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kula)ına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen di)er harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” Ya da *ruûnet* kökünden türedi)i haliyle “bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini e)ip bükmüşlerdir.²⁰¹

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te'vîlini, ibaredeki manayı de)iştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰² *el-Kelime* ifadesinin Tevrât oldu)u,²⁰³ lâfzî tahrîfâtın olmadı)ı kötûte'vîl edildi)i zikredilmiştir.²⁰⁴

199el-A'râf 7/157.

200en-Nisâ 4/46.

201Ebü'l-Hasen el-Ahfeş, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısıryye, 1384/1964), 5/243; İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

202Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturidî, *Te'vîlât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

203Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

204İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığı)ını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldı)ında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı) görülmektedir. Bu minvalde Kur'ân sâbık vahiylerin tahrîf meselesini müheymimli)iyle denetlemektedir.

2. Lafzın bizzat kendisini, aslını de)iştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰⁵ Allah'ın koydu)u hükmü başka hükümle de)iştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler²⁰⁶ mefhumunda Yahudilerin Tevrât'ı de)iştirmesi şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁷ Kur'ân müheymimli)iyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmedi)ine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs'a ya da Buhârî'ye (öl. 256/870) ait oldu)unda ihtilaf edilen²⁰⁸, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

لَا يُبَدِّلُ كَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ
لَا يُبَدِّلُ كَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ
لَا يُبَدِّلُ كَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ
لَا يُبَدِّلُ كَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ بِكَلِمَاتِهِمْ

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakikî anlamı dışında te'vil edebilir.”²⁰⁹ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrifâtın de)il sadece yorum tahrifâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.²¹⁰

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu de)iştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını de)iştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir de)ere de)iştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”²¹¹

205Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

206Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

207Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

208Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk.Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beirut: Dâru'l- Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

209Buhârî, *Tevhid*, 55.

210İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

211Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı) bu sözlerden anlaşılmaktadır.²¹²

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül etti) görüşünü benimsemiştir.²¹³ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kayna) niteli)inde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz)'dır.*”²¹⁴

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulundu)unu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldı) varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da hıfzedildi)ini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildi)ini söylemiştir.²¹⁵

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz'da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebli) etti) ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebli) etti) ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyetti) sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, de)iştirilene de)iştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşlu)u, mananın ve yorumun sahihli)i önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdî yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzî sa)lam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz.

²¹²Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

²¹³Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

²¹⁴el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ;;; bk. Mekki b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “*Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım*”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

²¹⁵Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/403; 9/102.

Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsâ'ya gönderilen lisanında oldu)una ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut de)ildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında muhafazası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta u)ramıştır. İşte Kur'ân'ın müheymimli)i burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen de)il manen korumuş, onlardaki nâsîh ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, de)iştirileni ve de)iştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleşti)i yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheymimli)in mana bazında gerçekleşti)inin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdi)i ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve di)er lisanlarda gönderdi)i bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheymimli)i ifade etmektedir.

Âyetteki (مهيما عليه) (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlı)ına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendi)inde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheymimli)inin peygamberlerin tamamına indirilen sahifeleri kapsadı)ı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (مهيما عليه) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılı)ına teşmil etti)i anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelli)inden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra

müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu ba)lamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i tasdik etti)i sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladı)ı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildi)ine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın nüzülü esnasında mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsâ'ya indirilen İncil'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulundu)u yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Kur'ân, Tevrât ve İncîl'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendi)inde bu mefhumun daha isabetli oldu)u görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik etti)i mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminli)iyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminli)inde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekkaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik etti)i hükümleri müheyminli)iyle belirtip muhafaza etmiş ve korudu)u bu mütekaddim vahiyleri musaddıklı)ıyla do)rulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminli)iyle zamansal evrenselli)ini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan de)iştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.

Adam, Bâkî. "Üzeyir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012, 42/401-402.

- Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Müsteşriklerin Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/31* (Nisan 2010), 179-210.
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Puzmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. 4 Cilt. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994, 1/381-462.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Ça)ıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İrşâdü'l-'aklı's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsenâ. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçtak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fi ravâhî 'ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sırâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed

- Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- 'İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't- Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l- kitâbi'l- 'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- 'İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. 13 Cilt. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r- Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 35-50.
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısırî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverîdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-'İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü's-Şârika Külliyyetü's-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed

- Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 21-40.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir. 4 Cilt. Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid*. İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebü Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 15-58.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Me'arrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Ek Dosya-1

Başlık: Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiylere Korunmuşluğu Üzerine (Son Şekli).docx

Tür: Ek Dosya

Tarih:15-12-2021

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Bu çalışma, Prof. Dr. Ali AKPINAR danışmanlığında 2020 tarihinde tamamladığımız Kur'ân-ı Kerîm'de Dinin Birliği başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır./This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Unity of the Religion in the Qur'an", supervised by Prof. Dr. Ali AKPINAR (Ph. D. Dissertation, Necmettin Erbakan University, Konya/Turkey, 2020).

Aslan ÇITIR

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Konya İl Müftülüğü

Dr., Presidency of Religious Affairs, Konya Provincial Mufti Office

Konya, Turkey

aslancitir@gmail.com

orcid.org/0000 0002 5345 8512

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'ân**Abstract**

The word of muhaymin is mentioned in two places in the Qur'ân. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'ân. The concept of muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'ân. While Allah promised to protect the Qur'ân, Allah also indirectly protected the heavenly books and pages through the Qur'ân. Accordingly, the Qur'ân is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'ân has accepted them as the word of Allah. However, it is he who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'ân is a measure. If the things that the Qur'ân says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'ân. The Qur'an has mentioned the revelations in the previous books and pages on issues such as creed, worship, morality, legal, administrative, financial and repel harm. With this, the Qur'an preserved the revelations of the previous prophets; separated the repealed, non-repealed provisions from each other. The Qur'an has prevented these revelations from being mistransfer, thus preventing their misuse. The fact that previous revelations were forgotten and falsified because they were not recorded at the time of revelation enabled our Prophet to take measures to protect the Qur'an. Allah protected the Qur'an with the hands of Muhammad and her companions. The Qur'an, the writing and memorization of the downloaded verses, giving priority to their reading, controlling them with the method of supply and sema; notification and explanation etc. protected by measures. The fact that the Qur'an preserves the previous books means that it accepts what is in accordance with the Qur'an as truth and distinguishes the contrary as false. The Qur'an has been considered as the last of the divine books, the most comprehensive, the greatest and the strongest. Since it is a book that gathers the favors (Mahâsin) in the previous books and increases the perfections (perfections) that are not found in the others, it has been made witness, protective and reassuring to all of them. The Qur'an's being Controlling is that it is protected from being changed, it is a controller over other books, and it bears witness to the accuracy and stability of those books. The Qur'an accepts the original of the shari'a, determines the abrogated provisions and separates the eternal provisions of the shari'ah from the expired provisions. The Qur'an is what distinguishes the fixed decrees revealed to the prophets since Adam from the temporary decrees. It is the Qur'an that protects the provisions of the previous books from alteration and distortion. The Qur'an contains the unification of eternal shari'ahs from divine books. The Qur'ân has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been

falsified or not is determined by the Qur'ân. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. In this context, Although many researches have been made on the preservation of the Qur'ân, no study has been found on the Qur'ân's being Controlling which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'ân. For this reason, in our study, the subject of the controlling of the Qur'an is reviewed.

Keywords

Tafsir, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, di)eri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *müheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten oldu)unu ifade eden müheymin kavramı, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri do)rulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin ve kitapların Allah'ın kelamı oldu)unu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var oldu)unu söyledi)i hususlar, günümüzdeki mevcut nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükümün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına ba)lıdır. Kur'ân önceki kitaplarda ve sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât (yasal, idârî ve mâlî), mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; neshedilen, neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Bu vahiylerin yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur'ân'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sa)lamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur'ân'ı muhafaza etmiştir. İnen ayetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz ve sema metoduyla denetlenmesi, tebli) ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'ân korunmuştur. Kur'ân'ın önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Kur'ân'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtlı olarak ayırdı)ı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların sonuncusu, en kapsamlısı, en büyü)ü ve en sa)lamı olarak telakki edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) cemedin, di)erlerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Kur'ân'ın *müheymin* oluşu, tebdil (de)iştirilmiş) olmaktan korunmuş; di)er kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların do)rulu)una ve sabitli)ine tanıklık edici olmasıdır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensûh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedî, bâkî hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdil ve ta)yîrden (de)iştirme) koruyandır. Kur'ân, ilâhî kitaplardan bâkî olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sa)lama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmedi)inin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile de)il Kur'ân'la belirlenir. Bu ba)lamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına ra)men Kur'ân'dan önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın müheyminli)i konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda Kur'ân'ın müheyminli)i konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlâhî Vahiyler.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptı)ı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek

Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve ta'yîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncîl ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncîl'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğuna anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için Kur'ân'ın korunmuş olduğundan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashabı ve

1 bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çayı, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

4 el-Hicr 15/9.

Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla do)ru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması ba)lamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ ilk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birço)u indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblî) ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblî) edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sa)lamıştır. E)er Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyetti)i kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına ra)men önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheymimli)i konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşılammış, sadece bir makalenin alt başlı)ında Kur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelli)i olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılı)ı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında

âyetteki **وَلْيَلْزَمُوا** (gözeten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) ifadesi önem

taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların ço)unda tahrif, tasdik, nesih,

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okudu)u zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman oldu)u dönemde kız kardeşi Hz. Fatma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi", *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldı)ına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri", çev. Durak Pasmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

8 Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.

şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (ول ي الـوي) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, ça)daş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla ba)lantılı oldu)u düşünölen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı de)il bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, ça)daş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildi)i gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, di)eri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu vezinde *hey-me-ne*, *sey-ta-ra*, *say-ta-ra*, *hem-ye-ra*, *key-ga-ra*, *bey-ga-ra*, *bey-ta-ra* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Da) adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹² Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹³

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyece)ine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁴ Kontrol

9 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdölbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

10 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Mearrî (Beirut: Mektebetü'lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'küb el-Firüzâbâdî, *el-Kâmüsü'l-muhît* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

11 Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgin (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdölbârî 'Atiyye (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdî Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

12 Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

13 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beirut: Dâru Sâdir, 1410/1990), 13/436.

14 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmi'zî't-tenzîl ve 'uyûni'l-*

altında tutan manasına hâvi *müseyturan* (مسئطرا) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁵ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁶

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁷

1. Bu kelime, *hey-me-ne, yü-hey-mi-nü, hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁸ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne, yü'-mi-nü*’den müeyminün (مؤيمن) oldu)u,¹⁹ “varlıkların rızkını temin eden” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen oldu)u da nakledilmiş;²¹ *müheymin* ile *müeyminin* aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁷; di)erinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; bazıları ise “*sana da bu*

ekâvil fi vücûhi 't-te'vil (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

15 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

16 bk. Ebû Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/437.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

20 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Ebû Hafis Sırâcüddîn İbn 'Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

23 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

24 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

25 Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'an*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

26 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

27 Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi... ”²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulanı, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak oldu)unu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdîki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; İbn Abbâs, bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsna’sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırlan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³² âyetinde

kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şâhit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayetteki *الذي يمشي على* (gözeten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) kelimesinin muhtevasının Mâide 5/48. âyetteki

(müheymin) kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki *شاهدوا* (sizlere şahit) ifadelerinin aynı oldu)u, Hz. Muhammed’e indirilen Kur’ân’ı tasdîki içerdi)j

söylenmiştir.³⁴

28 el-Mâide 5/48.

29 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 3/533; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7- 8.

30 Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûğî’n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârika Mecmû’atü Resâili Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’-d-Dirâsâti’l-’Ulyâ ve’l-Bahsi’l-’İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârika Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’-d-Dirâsâti’l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-veciz fi tefsiri’l-kitâbi’l-’azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-’İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebü’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-’azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebü Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

31 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128. 32

el-Haşr 59/23.

33 bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t- Tûrâs, 1423/2002), 4/285.

34 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

Müheymîn kelimesi, Kur'ân'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁵ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'ân'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığını, ikinci *el-Kitâb*'ın ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığını ifade edilmiştir.³⁸

Müheymîn kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

1. Kur'ân, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'ân, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'ân üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'ân, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur'ân) indirdik...” ifadesindeki *مصداقاً* kelimesinin bazılarına göre *الكتاب* kelimesine *sıfat*, bazılarına göre ise *hâl*'dir. Allah'ın *مصداقاً* *لم يرد به من الكتاب ومؤمناً عليه* [(önceki kitapları tasdik edici ve denetleyici olarak (bu kitabı (Kur'ân'ı) hak olarak indirdik.)] kavlinde Hz. Muhammed'in kastedildiği, *müheymîn*'in (*مؤمناً*) ileyke (*الايك*) deki *kef'e* (ك) hal, *عليه* deki zamirin *el-Kitâb*'a raci oldu)u beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Kur'ân'ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed'in ise Kur'ân üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed'in önceki kitaplara *musaddık* ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak

35 el-Mâide 5/48.

36 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

37 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

38 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

39 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudî Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999), 4/1150; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/1766; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

bulundu)u için hatalı görülmüştür.⁴¹

Âyette zikredilen (مهيمنًا (عليده) (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül etti)i belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.”⁴³ âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymin, muhâfiz anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu’temen, murâkıb, muhâfiz, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şahit, hâfiz, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵ Kur’ân, Allah’ın vahyetti)i kitapların tamamına ba)lı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitli)iyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur’ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen di)er şariatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncîl’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına ba)lıdır, denilmiştir.⁴⁶ Kur’ân’ın tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildi)i; Tevrât ve İncîl’de Kur’ân’la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındı)ı beyan edilmiştir.⁴⁷

Kur’ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

42 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

43 el-Ahzâb 33/52.

44 bk. Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beirut; Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hereri, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhî ‘ulûmi’l-Kur’ân* (Beirut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

45 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

46 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

47 Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelamı oldu)unu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncil'de var oldu)unu açıkladı)ı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîlo)ullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Kur'ân'ı korumayı “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sa)lamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Ça)ıl “Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.’ dediler...”⁵¹ âyetindeki *tebdîl* (de)işirme) kelimesinin, de)işime u)rayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korundu)u anlamını taşıdı)ına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet etti)ini ifade etmiştir.⁵² Ça)ıl, *tebdîl* ve tahrif kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastetti)inden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen de)il yorum açısından gerçekleşti)ini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteli)ine, nasıllı)ına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korundu)una dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut de)ildir.

Dolayısıyla biz Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'ân'ın müheymin özelli)iyle korundu)u kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve di)er vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiylerle müheyminli)i, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sa)layanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttu)u anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise

48 en-Neml 27/76. “Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlayamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

49 el-Hicr 15/9.

50 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

51 Yûnus 10/15.

52 Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

53 Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

yanlış, mutabık ise do)rudur, denilmiştir.⁵⁴ Kur'ân, müheyminli)iyle kendisinden önce indirilen sa)ifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklı)ı hususunda bir sa)lama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine ra)men, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazlasevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları “*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'ân) inkâr ettiler...*”⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Kur'ân'ın müheyminli)i; tebdîlden (de)iştirilmiş), tahrîften (bozulmaktan) korunmuş olması; di)er kitapları denetleyen, o kitapların do)rule)una, sabitli)ine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdîlden ve ta)yîrden (de)iştirme) koruyan, ilâhî sa)ifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştiren-dir.⁵⁷

Hz. Muhammed'e hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Kesîr (öl. 774/1373) bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik etti)ini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz oldu)una işaret etmiştir. Bu ba)lamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh'a*

54 Muhammed Tâhir İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.
55 el-Bakara 2/89.

56 Kesler, “*Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*”, 34.

57 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'aklı's-selîm*, 3/45.

58 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret etti)ini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

59 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

60 bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik”⁶¹, “Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?”⁶² âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶³ Kur’ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüü ve en sa)lamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin “*tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶⁵ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur’ân’ın ve di)er sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Di)er sahifelerin Kur’ân’ın içerisinde, Kur’ân’ın da di)er sahifelerin içeri)inde mevcut oldu)u “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁶, “*İbrâhim ve Mûsâ’nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur’ân’ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sa)lamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur’ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁸, “*onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdı)ı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur’ân’da mevcuttur.⁷⁰ Kur’ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur ulemâ *müheymin* kelimesini, Kur’ân’ın, önceden indirilen kitapların sahih oldu)una şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması ba)lamında telakki etmiştir. Kur’ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Kur’ân’ın tahrîf edilmemiş olması

61 en-Nisâ 4/163.

62 Tâhâ 20/133.

63 Muhammed Mütevellâ eş-Şa’râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi’ü Ahbâri’l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

65 el-Beyyine 95/2.

66 eş-Şuarâ 26/196.

67 el-A’lâ 87/18-19.

68 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

69 el-Bakara 2/101.

70 Mâtürîdî, *Te’vîlât*, 10/588-592.

71 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi’atü Ümmi’l-Kurâ Külliyyetü’l-Da’veti ve Usûlü’l-Dîn, 1422/2001), 4/370.

72 Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 2/55.

müheyminli)inin devamlılı)ını sa)lamıştır.⁷³

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce “*usûlü'd-dîn*”in muhtevasından bahsetmek gerekmektedir. Usûl, asl kelimesinin ço)uludur. “Asl” ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildi)i temel anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷⁵

Kelam ilminde dinin aslından (usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi di)er unsurların kendi üzerine bina edildi)i temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak oldu)u ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlı)ından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Ba)dâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanife'nin (öl. 150/767) tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren “*el-Fikhü'l-Ekber*” adlı kitabı *usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslımı (usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (fûrûü'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu ba)lamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminli)i sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmilidir. Bu durum Kur'ân'ın müheyminli)inin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında ve ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminli)i ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların do)ularını da

73 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3179.

74 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/16-18; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

75 bk. Mevlüt Özler, “Kelam Tarihi”, *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

76 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

77 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

78 bk. Ebû'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyyât*, thk. 'Adnân Derviş, Muhammed el-Mısırî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

79 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Kur'ân-ı Kerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi (ba)lamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki Hz. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸³ ve Hz. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığını Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahiy korumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

"(Ey Muhammed) de ki; 'Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah'a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah'ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazıları rab edinmesin.' Eğer tekrar yüz çevirirlerse, 'tanık olun ki, biz Müslümanlarız' deyin."⁸⁷

80 Kesler, "*Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 34.

81 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

82 el-A'râf/59.

83 el-A'râf/65.

84 el-A'râf/73.

85 bk. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

86 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

87 Âl-i İmrân 3/64.

Âyetteki لكمة سواء بيننا وبينكم (sizlerin ve bizim aramızdaki ortak kelime) ifadesi لكمة عدل بيننا وبينكم (sizlerin ve bizim aramızdaki daha adil (insafli) kelime) anlamında te'vil edilmiş,⁸⁸ adalet, adl ve insaf⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab'ın her iki grubu oldu)u zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹¹ ve “Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine⁹⁴ Kur'ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr, söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi oldu)unu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹⁵ ve “Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleşti)i bir kelime oldu)u beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz.”, “Hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmayız.”, “Onlar Allah'ın dışında birbirlerini rab edinmesinler.” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak etti)i ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret etti)ini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ'nın Tevrât'taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab'dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁹ ifadesi

88 Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te'vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8/252.

89 Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8/252.

90 Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

91 el-Enbiyâ 21/25.

92 en-Nahl 16/36.

93 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

94 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 2/48.

95 el-Enbiyâ 21/25.

96 en-Nahl 16/36.

97 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

98 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 2/48.

99 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa'adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabîyye”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı), 2018). 2/1610, 1612, 1614.

oluşturmuştur. İsrâilo)ullarının bütün nebileri Mesih'e kadar bu yolu takip etmiştir.¹⁰⁰

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatla bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.¹⁰¹

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı oldu)u ya da olmadı)ı şeyleri nebilerin lisanında bizlere ö)reten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın oldu)una inanınız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd- dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildi)î nakledilmiştir.¹⁰²

Reşîd Rızâ "*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz.*" âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet etti)ini, "*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız.*" âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* destekledi)ini; "*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin.*" âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret etti)ini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birli)î, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldı)ı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has oldu)u, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadı)ı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "Onlar ahbârları ve ruhbânları rab edindiler."¹⁰³ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi."¹⁰⁴

Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen *tanrı* tasavvurunun yanlışlı)ına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı

100Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-menâr* (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-'Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

101Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

102Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

103et-Tevbe 9/31.

104Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip oldu)unu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadı)ı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmedi)ini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen oldu)unu ifade etti)ini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

dinlerdeki ilah algısını çarıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin de)il bütün âlemlerin rabbi oldu)u bildirilmektedir.¹⁰⁶

Di)er taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla ba)daşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildi)ini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandı)ını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştı)ı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle ba)daşmamaktadır:¹⁰⁷

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyece)i

*"Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder."*¹⁰⁸ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattı)ı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün de)ildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: *"Allah'ın her şeye gücü yeter."*¹⁰⁹

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördü)ü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu de)ildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki iste)inin kabul görmedi)ini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal oldu)unu bildirmektedir:

*"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince "seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi."*¹¹⁰

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldı)ı bu âyet, Yüce Allah hakkında

105 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 34.

106 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 35.

107 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 36.

108el-En'âm 6/103.

109el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

110el-A'râf 7/143.

Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler oldu)unu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *“Allah bir insanla ancak vahiyyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”*¹¹¹

Kur'ân'ın İncil'den korudu)u itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'ân ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *“Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilah başka ilah yoktur.”*¹¹² Kur'ân, İncil'in aslında teslisin de)il tevhidin varlığını ilan ederek¹¹³ muharraf olmayan İncil'deki tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklı)a kavuşturmuş, bu mucizenin *“Allah'a çocuk isnadı”* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *“Şüphesiz ki (yaratılış itibariyle) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”*¹¹⁴

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşeri bir zorunlulu)u gerektiren çocuk edinmekten münezze) oldu)unu bildirmektedir: *“O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”*¹¹⁵; *“Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.”*¹¹⁶

Di)er taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹⁷ ifadesi, Allah'a evlat atfedenlere dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki sapırtıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

111eş-Şûrâ 42/51.

112el-Mâide 5/73.

113bk. el-Mâide 5/116-118.

114Âl-i İmrân 3/59.

115el-En'âm 6/101.

116el-Cin 72/3.

117bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmrân 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”¹¹⁸

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.¹¹⁹ Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹²⁰

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashîh edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrif edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹²¹ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹²² ve Hz. Süleyman’ın¹²³ aynı zamanda peygamber oldu)u Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹²⁴

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹²⁵ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculu)una katıldı)ından, Harran’a geldi)inden bahsedilmiştir.¹²⁶ Yûsuf’un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindi)i¹²⁷; İbrâhîm’in o)lu İshâk’ın o)lu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldi)i ve Bünyamin isminde kardeşinin bulundu)u nakledilmiştir.¹²⁸ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²⁹

118et-Tevbe 9/30.

119 Kesler, “Kur’ân’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 33-46.

120Meryem 19/35.

1212. Samuel 2;2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

122el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

123en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

124Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

125Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

126Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

127Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

128Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

129William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvîn, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmedi)i için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

Kur'ân, bu isimlerin peygamber oldu)una işaret ederek Eski Ahit'teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr¹³⁰ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberli)ine ve kendisine kitap indirildi)ine dair kesin bir bilgi yoktur.

İncil'de Feraklît¹³¹ olarak zikredilen ismin Kur'ân'daki Ahmed ismine tekabül etti)i, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendi)i belirtilmiştir: *“Meryem oğlu İsâ, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.”*¹³² İsimler lisanlara göre de)işen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken di)er taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹³³ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta *“Mûsâ'nın kardeşi”*¹³⁴ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed oldu)unu açıklamıştır.¹³⁵

Kur'ân, İsrâilo)ullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir.”*¹³⁶ ve *“Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: ‘Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.’”*¹³⁷

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına iman¹³⁸ zikrederek bu kitaplardaki vahyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendi)inde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve

130Nevîim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi gelene)i Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildi)i gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın o)lu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

131İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

132es-Sâff 61/6.

133es-Sâff 61/6.

134Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

135bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

136el-A'râf 7/157.

137 el-Mâide 5/12.

138 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda namaz ve zekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılıp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹³⁹

Hiz. İbrâhîm'in ve Hiz. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde birçok hakikatle birlikte 140 “فصلي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm ve Hiz. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹⁴¹ Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hiz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun Hiz. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da son nebinin (hâtemü'l-enbiyâ) şeriatinin gelmesinin etkili oldu)u söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebli) etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹⁴²

İbn Abbâs, *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildi)ini belirtmiştir.¹⁴³ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹⁴⁴ fitr günündeki bayram namazına delalet etti)i söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹⁴⁵

Kanaatimizce; Kur'ân di)er nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet di)er âyetlerle¹⁴⁶ beraber incelendi)inde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül etti)i anlaşılmaktadır. Kur'ân;

139el-A'lâ, 87/14-19.

140Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

141Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137.

142Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

143Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

144Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

145Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

146 bk. el-Mâide 5/12.

Hız. İbrâhîm ile Hız. İsmâ'îl'in,¹⁴⁷ Hız. Şuayb'in,¹⁴⁸ Hız. Mûsâ'nın,¹⁴⁹ Hız. Zekariyyâ'nın,¹⁵⁰ Hız. Meryem'in,¹⁵¹ İsrâîlo)ullarının,¹⁵² Hız. İsâ'nın¹⁵³ ve Hız. Muhammed'in¹⁵⁴ namazından bahsetmiş; Hız. Lokmân'ın o)luna namazı tavsiye etti)ini bildirmiştir.¹⁵⁵

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *الزكوة واقوموا الصلوة واتوا* (namaz kılınız ve zekât veriniz) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁵⁶ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı "*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*"¹⁵⁷ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵⁸ kurban¹⁵⁹ ve karz-ı hasen¹⁶⁰ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şeriatlerinde bulundu)u, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlı)ı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheymimli)inin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan etti)i önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

*"Şüphesiz ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı."*¹⁶¹

âyetinde Hız. İsâ'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti

147İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

148Hûd 11/87.

149Yûnus 10/87.

150Âl-i İmrân 3/39.

151Âl-i İmrân 3/43.

152el-Mâide 5/12.

153Meryem 19/31.

154Tâhâ 20/132.

155Lokmân 31/17.

156bk. Şa'râvî, *Havâtır*, 19/11658.

157el-Bakara 2/183.

158bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade etti)ini zikrederek bütün insanlara şamil oldu)unu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hız. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l- Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

159Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

160el-Mâide 5/12.

161Meryem 19/ 30-32.

kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil’de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekilde büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur’ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, di)er taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur’ân sayesinde birer temel vecibe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz¹⁶² eda edilirken Hz. Muhammed’in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk’ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur’ân’da *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁶³ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁶⁴

Muhkem hükümlerde ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülükler (fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁶⁵ Kur’ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü’l-kitâb* olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminli)iyle el-En’âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁶⁶

Kur’ân’ın ahlâk’ta müheyminli)ini Abdullah Draz şu sözleriyle açıklamıştır:

162bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru’l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya’kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru Ebî Hâtîm*, 1/305.

163 bk. Âl-i İmrân 3/7.

164 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

165 Ebü’l-A’lâ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

166 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur’ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁷ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur’ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹⁶⁸

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı oldu)u Kur’ân’daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed’le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”¹⁶⁹ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığını başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.”¹⁷⁰

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasa)ın, Hz. Âdem’in risâletinde Hâbil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁷¹ gerçekleştiği Kur’ân’ın murakıplı)ında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb’e gönderilen vahiylerde yasaklandığını Kur’ân’ın tanıklı)ında ö)renilmektedir.¹⁷²

167el-Mâide 5/48.

168Draz, *Kur’ân’a Giriş*, 85-86.

169Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-‘Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü’l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, ‘Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

170Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi’ü’s-sahîh*, thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi’ü’s-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

171el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara2/84.

172eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlı)ın¹⁷³ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandı)ı yine Kur'ân'ın muhafızlı)ında bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde fâizin,¹⁷⁴ kibrin¹⁷⁵ yasaklandı)ını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyili)in emredilip kötülü)ün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildi)i kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁷⁶

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁷ sıla-i rahim,¹⁷⁸ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷⁹ adaletli olmak,¹⁸⁰ isar ruhuna sahip olmak,¹⁸¹ ilâhî imtihanda sabırlı olmak,¹⁸² merhametli olmak,¹⁸³ temiz kalpli olmak,¹⁸⁴ kimsesizleri korumak,¹⁸⁵ halim ve bapışlayıcı olmak¹⁸⁶ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeri)i olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminli)i

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir.

173el-A'râf 7/80.

174el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

175bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

176el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

177el-Bakara 2/83.

178el-Bakara 2/83.

179el-Bakara 2/83.

180Sâd 38/26.

181el-Bakara 2/83.

182el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

183el-Bakara 2/83.

184 es-Sâffât 37/84.

185el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

186et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

3.1. Nâsih, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁸⁷ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâilo)ullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığını belirtmiştir:¹⁸⁸

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar hariçindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸⁹

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığını ve zulümleri sebebiyle şiddetli; di)er kavimlere ise hafif muamele ettiğini zikredilmiştir.¹⁹⁰ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâilo)ullarına haram kılınmıştır.¹⁹¹ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁹²; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁹³

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler,*

187Âl-i İmrân 3/50.

188Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

189el-En'âm 6/146.

190bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

191Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

192en-Nisâ 4/160.

193Âl-i İmrân 3/93.

Yahudilere haram kıldık... ”¹⁹⁴ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah’dır. Bu hal “*Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.*”¹⁹⁵ âyetiyle açıklı) kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül etti)ini belirtmiştir. Şartların de)işmesine ba)lı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin de)işce)i hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”¹⁹⁶

Hz. İsâ Tevrât’ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁷ zamanın ve şartların te)ayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât’ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.*”¹⁹⁸

Kur’ân’da da Hz. Muhammed’in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütününe haram kılmak ve sırtlarındaki a)ır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldi)i belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât’ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

194en-Nisâ 4/160-161.

195el-Bakara 2/106.

196Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

197es-Sâff 61/6.

198Âl-i İmrân 3/50.

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁹⁹

Bu âyetler incelendi)inde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildi) Kur'ân'ın murakıplı)ında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak işittik, karşı geldik'... derler...”²⁰⁰

Dili e)ip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kula)ına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen di)er harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” Ya da *ruûnet* kökünden türedi)i haliyle “bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini e)ip bükmüşlerdir.²⁰¹

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te'vîlini, ibaredeki manayı de)iştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰² *el-Kelime* ifadesinin Tevrât oldu)u,²⁰³ lâfzî tahrîfâtın olmadı)ı kötûte'vîl edildi)i zikredilmiştir.²⁰⁴

199el-A'râf 7/157.

200en-Nisâ 4/46.

201Ebü'l-Hasen el-Ahfeş, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964), 5/243; İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

202Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturidî, *Te'vîlât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

203Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

204İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı) bu sözlerden anlaşılmaktadır.²¹²

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül etti) görüşünü benimsemiştir.²¹³ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kayna) niteli)inde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz)'dır.*”²¹⁴

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulundu)unu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldı) varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da hıfzedildi)ini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildi)ini söylemiştir.²¹⁵

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz'da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebli) etti) ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebli) etti) ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyetti) sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, de)iştirilene de)iştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşlu)u, mananın ve yorumun sahihli)i önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdî yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzî sa)lam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz.

²¹²Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

²¹³Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

²¹⁴el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, >>; bk. Mekkî b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “*Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım*”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

²¹⁵Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/403; 9/102.

Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsâ'ya gönderilen lisanında oldu)una ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut de)ildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında muhafazası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta u)ramıştır. İşte Kur'ân'ın müheymimli)i burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen de)il manen korumuş, onlardaki nâsîh ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, de)iştirilene ve de)iştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleşti)i yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheymimli)in mana bazında gerçekleşti)inin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdi)i ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve di)er lisanlarda gönderdi)i bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheymimli)i ifade etmektedir.

Âyetteki (مدينا عليه) (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlı)ına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendi)inde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheymimli)inin peygamberlerin tamamına indirilen sahifeleri kapsadı)ı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (مدينا عليه) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılı)ına teşmil etti)i anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelli)inden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra

müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i tasdik etti)ji sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladı)ı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildi)ine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın nüzülü esnasında mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsâ'ya indirilen İncîl'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulundu)u yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Kur'ân, Tevrât ve İncîl'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendi)inde bu mefhumun daha isabetli oldu)u görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik etti)i mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminli)iyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminli)inde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekkaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik etti)i hükümleri müheyminli)iyle belirtip muhafaza etmiş ve korudu)u bu mütekaddim vahiyleri musaddıklı)ıyla do)rulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminli)iyle zamansal evrenselli)ini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan de)iştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.

Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

- Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010).
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Puzmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Ça)ıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İrşâdü'l-'akl's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsenâ. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçtak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fi ravâhi 'ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sırâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed

- Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- 'İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't- Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l- kitâbi'l- 'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- 'İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r- Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısırî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler". *Diyanet İlmî Dergi* 41/2 (2005).
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdi, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâli Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-'İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed

- Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid*. İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebü Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Mearrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

6. Değerlendirme

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Tam Metin

Başlık: Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiylere Korunmuşluğu Üzerine (Son Şekli).docx

Tarih:24-01-2022

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Bu çalışma, Prof. Dr. Ali AKPINAR danışmanlığında 2020 tarihinde tamamladığımız Kur'ân-ı Kerîm'de Dinin Birliği başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır./This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Unity of the Religion in the Qur'an", supervised by Prof. Dr. Ali AKPINAR (Ph. D. Dissertation, Necmettin Erbakan University, Konya/Turkey, 2020).

Aslan ÇITIR

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Konya İl Müftülüğü

Dr., Presidency of Religious Affairs, Konya Provincial Mufti Office

Konya, Turkey

aslancitir@gmail.com

orcid.org/0000 0002 5345 8512

**The preservation of divine revelations with the Qur'ân as the final standard
Abstract**

The word of *muhaymin* is mentioned in two places in the Qur'ân. In one place it is used as one of the names/attributes of Allah (swt); in the other, it is used as a characteristic of the Qur'ân. The concept of *muhaymin*, in the former case, means Allah's ability to preserve, observe and control everything and in the latter it means the characteristic of the Qur'ân that preserving the previous revelations. While Allah promised to protect the Qur'ân, He also protected all the previous divine books and manuscripts through it. The Qur'ân is therefore the preserver and guardian of the previous books and confirms the verses in them as the word of Allah. It reveals any distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a standard for which these manuscripts and books are the word of Allah, pointing out the distortions in them, and separating the truth from the falsehood. So if something is missing in the current Torah and Bible for example, but is found in the Quran, then it means it has been lost over time. Accordingly, the absoluteness of the message in the Torah and the Bible depends on their compatibility with the Qur'ân. The Qur'ân describes and elaborates the revelations in the previous divine books and manuscripts on issues such as creed, worship, morality, muamalat (legal, administrative, financial matters), on avoiding harm and etc. With these, the Qur'ân preserves the revelations of the previous prophets and separates the abrogation (*naskh*) from the non-abrogation. It therefore prevents these revelations from being exploited and thus preventing their misuse. The fact that previous revelations were forgotten and falsified due to lack of written record at the time of revelation enabled our Prophet (pbuh) to ensure to preserve and protect the Qur'ân. Allah protected the Qur'ân through Muhammad (saw) and his companions. The Qur'an has been preserved by precautionary measures such as writing and memorizing of the revealed verses of the Qur'ân and giving priority to their recitation with the method of presenting (*'arz*) and listening (*sima 'i*), compile/collect (*tedvin*) and making clear (*tebyin*) and etc. The fact that the Qur'ân being *muhaymin* for the previous books means that it accepts what is in accordance with the Qur'ân as truth and distinguishes the contrary as false. Qur'ân is considered as the last of the divine books, the most comprehensive. Furthermore it gathers the favors (*mahâsin*) in the previous books and increases perfections (*kamalât*), which they lack of Qur'ân has therefore been made witness, protection and reassurance to all of them. As the being *muhaymin* the Qur'ân is protected from being changed, it is a measure for the other books and bears witness to their accuracy and stability. The Qur'ân accepts the originality of the shari'a, determines the abrogated provisions and separates the eternal provisions of the shari'ah from the expired ones. Qur'ân is what distinguishes the fixed provisions revealed to the prophets since Adam (as) from the temporary provisions and it is the one that protects the provisions of the previous books from being altered (*taghyir*) and changed (*tabdil*). Qur'ân also contains the

unification of eternal shari'ahs that remained from previous divine books. For these reasons determination of whether the provisions in the divine books have been falsified is determined by the Qur'an, not by the existing Torah and the Bible. Even though there have been many studies on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the muhaymin of the Qur'an, which preserves the previous divine books. Accordingly, in our study, the muhaymin of the Qur'an is evaluated.

Keywords

Tafsir, Revelation, Qur'ân, Controls, Divine Revelations.

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, di)eri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *müheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten oldu)unu ifade eden müheymin kavramı, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri do)rulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin ve kitapların Allah'ın kelamı oldu)unu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncîl'de var oldu)unu söyledi)i hususlar, günümüzdeki nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncîl ile hükümün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına ba)lıdır. Kur'ân önceki kitaplarda ve sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât (yasal, idârî ve mâlî), mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; neshedilen, neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Bu vahiylerin yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur'ân'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sa)lamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur'ân'ı muhafaza etmiştir. İnen âyetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz ve sema metoduyla denetlenmesi, tebli) ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'ân korunmuştur. Kur'ân'ın önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Kur'ân'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtlı olarak ayırdı)ı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların sonucusu, en kapsamlısı olarak telakki edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) cemedin, di)erlerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Kur'ân'ın *müheymin* oluşu, tebdîl (de)iştirilmiş) olmaktan korunmuş; di)er kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların do)rululu)una ve sabitli)ine tanıklık edici olmasıdır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensûh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedî, bâkî hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdîl ve ta)yîrden (de)iştirme) koruyandır. Kur'ân, ilâhî kitaplardan bâkî olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sa)lama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmedi)inin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile de)il Kur'ân'la belirlenir. Bu ba)lamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına ra)men Kur'ân'dan önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın müheyminli)i konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda Kur'ân'ın müheyminli)i konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlâhî Vahiyler.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptı)ı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncîl ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek

Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve ta'yîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmedi)i, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldı)ı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da ba)lantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncîl ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde, unutmanın semâvî kitapların tamamında de)il önemli bir bölümünde gerçekleşti)i zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncîl'in metinleri lâfzen tahrifâta u)rasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelli)iyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta u)rayan ve u)ramayan metinler Kur'ân'ın müheyminli)inde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kayna)ı vahiy oldu)undan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım oldu)u anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden de)erlendirilmesi kâfi de)ildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebilece)inin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminli)inin anlaşılması için Kur'ân'ın korunmuşlu)undan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyaca)ını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashabı ve

1 bk. Salih Akdemir, “Müsteşriklerin Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

4 el-Hicr 15/9.

Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla do)ru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması ba)lamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ ilk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birço)u indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblî) ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblî) edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sa)lamıştır. E)er Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyetti)i kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına ra)men önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminli)i konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşılammış, sadece bir makalenin alt başlı)ında Kur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelli)i olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılı)ı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında

âyetteki **وَلْيَلْزِمُوا الْبِرَّ** (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) ifadesi önem

taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların ço)unda tahrif, tasdik, nesih,

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okudu)u zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman oldu)u dönemde kız kardeşi Hz. Fatma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi", *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldı)ına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri", çev. Durak Pasmaz, *Büttün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

8 Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.

şeriat farklı)ını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (ول ي الـوي) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, ça)daş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla ba)lantılı oldu)u düşünölen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı de)il bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, ça)daş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildi)gi gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, di)eri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu vezinde *hey-me-ne*, *sey-ta-ra*, *say-ta-ra*, *hem-ye-ra*, *key-ga-ra*, *bey-ga-ra*, *bey-ta-ra* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Da) adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹² Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹³

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyece)ine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁴ Kontrol

9 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdölbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

10 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Me'arrî (Beirut: Mektebetü'lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'küb el-Firüzâbâdî, *el-Kâmüsü'l-muhît* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

11 Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgin (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdölbârî 'Atiyye (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdî Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

12 Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

13 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab* (Beirut: Dâru Sâdir, 1410/1990), 13/436.

14 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmi' t-tenzîl ve 'uyûni'l-*

altında tutan manasına hâvi *müseyturan* (مسئطرا) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁵ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁶

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁷

1. Bu kelime, *hey-me-ne, yü-hey-mi-nü, hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁸ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne, yü'-mi-nü*’den müeyminün (مؤيمن) oldu)u,¹⁹ “varlıkların rızkını temin eden” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen oldu)u da nakledilmiş;²¹ *müheymin* ile *müeyminin* aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁷; di)erinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; bazıları ise “*sana da bu*

ekâvil fi vücûhi 't-te'vil (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

15 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

16 bk. Ebû Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/437.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

20 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Ebû Hafs Sırâcüddîn İbn 'Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

23 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

24 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

25 Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'an*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

26 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

27 Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi... ”²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulanı, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak oldu)unu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdîki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; İbn Abbâs, bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsna’sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırlan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³² âyetinde

kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şâhit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayetteki *الذي يمشي* (gözeten, koruyan, denetleyen, m

şâhit, hâkim) kelimesinin muhtevasının Mâide 5/48. âyetteki

والذي يمشي
بما عمل

(*müheymin*) kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki

شاهدوا
بما عملكم
(sizlere şahit)

ifadelerinin aynı oldu)u, Hz. Muhammed’e indirilen Kur’ân’ı tasdîki içerdi)j söylenmiştir.³⁴

²⁸ el-Mâide 5/48.

²⁹ Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 3/533; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7- 8.

³⁰ Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûğî’n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârika Mecmû’atü Resâili Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’-d-Dirâsâti’l-’Ulyâ ve’l-Bahsi’l-’İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârika Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’-d-Dirâsâti’l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-veciz fi tefsiri’l-kitâbi’l-’azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-’İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebü’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-’azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

³¹ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128. ³²

el-Haşr 59/23.

³³ bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t- Tûrâs, 1423/2002), 4/285.

³⁴ bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

Müheymîn kelimesi, Kur'ân'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁵ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'ân'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığını, ikinci *el-Kitâb*'ın ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığını ifade edilmiştir.³⁸

Müheymîn kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

1. Kur'ân, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'ân, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'ân üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'ân, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur'ân) indirdik...” ifadesindeki *مصداقاً* kelimesinin bazılarına göre *الكتاب* kelimesine *sıfat*, bazılarına göre ise *hâl*'dir. Allah'ın *مصداقاً* *لم يردده من الكتاب ومهيناً عليه* [(önceki kitapları tasdik edici ve denetleyici olarak (bu kitabı (Kur'ân'ı) hak olarak indirdik.)] kavlinde Hz. Muhammed'in kastedildiği, *müheymîn*'in (*مهيناً*) ileyke (*التي*) deki *kef'e* (ك) hal, *عليه* deki zamirin *el-Kitâb*'a raci oldu)u beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Kur'ân'ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed'in ise Kur'ân üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed'in önceki kitaplara *musaddık* ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak

35 el-Mâide 5/48.

36 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

37 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

38 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

39 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudî Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999), 4/1150; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/1766; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

bulundu)u için hatalı görülmüştür.⁴¹

Âyette zikredilen (مهيمنًا (عليه) (gözeten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül etti)i belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.”⁴³ âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymin, muhâfız anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu’temen, murâkıb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵ Kur’ân, Allah’ın vahyetti)i kitapların tamamına ba)lı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitli)iyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur’ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen di)er şariatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncîl’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına ba)lıdır, denilmiştir.⁴⁶ Kur’ân’ın tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildi)i; Tevrât ve İncîl’de Kur’ân’la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındı)ı beyan edilmiştir.⁴⁷

Kur’ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

42 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

43 el-Ahzâb 33/52.

44 bk. Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beirut; Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hereri, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhî ‘ulûmi’l-Kur’ân* (Beirut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

45 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

46 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

47 Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelamı oldu)unu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncil'de var oldu)unu açıkladı)ı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîlo)ullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Kur'ân'ı korumayı “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sa)lamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Ça)ıl “Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.’ dediler...”⁵¹ âyetindeki *tebdîl* (de)işirme) kelimesinin, de)işime u)rayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korundu)u anlamını taşıdı)ına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet etti)ini ifade etmiştir.⁵² Ça)ıl, *tebdîl* ve tahrif kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastetti)inden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen de)il yorum açısından gerçekleşti)ini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteli)ine, nasıllı)ına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korundu)una dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut de)ildir.

Dolayısıyla biz Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'ân'ın müheymin özelli)iyle korundu)u kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve di)er vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiylerle müheyminli)i, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sa)layanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttu)u anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise

48 en-Neml 27/76. “Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîlo)ullarına üzerinde anlayamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

49 el-Hicr 15/9.

50 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

51 Yûnus 10/15.

52 Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

53 Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

yanlış, mutabık ise do)rudur, denilmiştir.⁵⁴ Kur'ân, müheyminli)iyle kendisinden önce indirilen sa)ifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklı)ı hususunda bir sa)lama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine ra)men, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazlasevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları “*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'ân) inkâr ettiler...*”⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Kur'ân'ın müheyminli)i; tebdîlden (de)iştirilmiş), tahrîften (bozulmaktan) korunmuş olması; di)er kitapları denetleyen, o kitapların do)rule)una, sabitli)ine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdîlden ve ta)yîrden (de)iştirme) koruyan, ilâhî sa)ifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştiren-dir.⁵⁷

Hz. Muhammed'e hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Kesîr (öl. 774/1373) bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik etti)ini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz oldu)una işaret etmiştir. Bu ba)lamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh'a*

54 Muhammed Tâhir İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.
55 el-Bakara 2/89.

56 Kesler, “*Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*”, 34.

57 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'aklı's-selîm*, 3/45.

58 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret etti)ini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

59 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

60 bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik”⁶¹, “Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?”⁶² âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶³ Kur’ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüü ve en sa)lamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin “*tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶⁵ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur’ân’ın ve di)er sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Di)er sahifelerin Kur’ân’ın içerisinde, Kur’ân’ın da di)er sahifelerin içeri)inde mevcut oldu)u “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁶, “*İbrâhim ve Mûsâ’nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur’ân’ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sa)lamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur’ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁸, “*onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdı)ı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur’ân’da mevcuttur.⁷⁰ Kur’ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur ulemâ *müheymin* kelimesini, Kur’ân’ın, önceden indirilen kitapların sahih oldu)una şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması ba)lamında telakki etmiştir. Kur’ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Kur’ân’ın tahrîf edilmemiş olması

61 en-Nisâ 4/163.

62 Tâhâ 20/133.

63 Muhammed Mütevellâ eş-Şa’râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi’ü Ahbâri’l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

65 el-Beyyine 95/2.

66 eş-Şuarâ 26/196.

67 el-A’lâ 87/18-19.

68 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

69 el-Bakara 2/101.

70 Mâtürîdî, *Te’vîlât*, 10/588-592.

71 bk. Râgîb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgîb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi’atü Ümmi’l-Kurâ Külliyyetü’l-Da’veti ve Usûlü’l-Dîn, 1422/2001), 4/370.

72 Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 2/55.

müheyminli)inin devamlılı)ını sa)lamıştır.⁷³

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce “*usûlü'd-dîn*”in muhtevasından bahsetmek gerekmektedir. Usûl, asl kelimesinin ço)uludur. “Asl” ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildi)i temel anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷⁵

Kelam ilminde dinin aslından (usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi di)er unsurların kendi üzerine bina edildi)i temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak oldu)u ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlı)ından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Ba)dâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanife'nin (öl. 150/767) tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren “*el-Fikhü'l-Ekber*” adlı kitabı *usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslımı (usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (fûrûü'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu ba)lamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminli)i sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmilidir. Bu durum Kur'ân'ın müheyminli)inin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında ve ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminli)i ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların do)ularını da

73 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3179.

74 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/16-18; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

75 bk. Mevlüt Özler, “Kelam Tarihi”, *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

76 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

77 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

78 bk. Ebû'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyyât*, thk. 'Adnân Derviş, Muhammed el-Mısırî (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

79 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Kur'ân-ı Kerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi (ba)lamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki Hz. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸³ ve Hz. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığını Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfiyle söz konusu peygamberlere inen vahiy korumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrif edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrif edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfiyle önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrif edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

"(Ey Muhammed) de ki; 'Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah'a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah'ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazıları rab edinmesin.' Eğer tekrar yüz çevirirlerse, 'tanık olun ki, biz Müslümanlarız' deyin."⁸⁷

80 Kesler, "*Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 34.

81 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

82 el-A'râf/59.

83 el-A'râf/65.

84 el-A'râf/73.

85 bk. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

86 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

87 Âl-i İmrân 3/64.

Âyetteki لكمة سواء بيننا وبينكم (sizlerin ve bizim aramızdaki ortak kelime) ifadesi لكمة عدل بيننا وبينكم (sizlerin ve bizim aramızdaki daha adil (insafli) kelime) anlamında te'vil edilmiş,⁸⁸ adalet, adl ve insaf⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab'ın her iki grubu oldu)u zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹¹ ve “Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine⁹⁴ Kur'ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr, söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi oldu)unu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹⁵ ve “Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleşti)i bir kelime oldu)u beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz.”, “Hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmayız.”, “Onlar Allah'ın dışında birbirlerini rab edinmesinler.” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak etti)i ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret etti)ini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ'nın Tevrât'taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab'dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁹ ifadesi

88 Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te'vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8/252.

89 Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8/252.

90 Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

91 el-Enbiyâ 21/25.

92 en-Nahl 16/36.

93 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

94 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 2/48.

95 el-Enbiyâ 21/25.

96 en-Nahl 16/36.

97 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

98 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 2/48.

99 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa'adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı), 2018). 2/1610, 1612, 1614.

oluşturmuştur. İsrâilo)ullarının bütün nebileri Mesih'e kadar bu yolu takip etmiştir.¹⁰⁰

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatla bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.¹⁰¹

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı oldu)u ya da olmadı)ı şeyleri nebilerin lisanında bizlere ö)reten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın oldu)una inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd- dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildi)î nakledilmiştir.¹⁰²

Reşîd Rızâ "*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz.*" âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet etti)ini, "*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız.*" âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* destekledi)ini; "*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin.*" âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret etti)ini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birli)î, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldı)ı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has oldu)u, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadı)ı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "Onlar ahbârları ve ruhbânları rab edindiler."¹⁰³ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi."¹⁰⁴

Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen *tanrı* tasavvurunun yanlışlı)ına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı

100Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-menâr* (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-'Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

101Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

102Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

103et-Tevbe 9/31.

104Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip oldu)unu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadı)ı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmedi)ini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen oldu)unu ifade etti)ini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

dinlerdeki ilah algısını çarıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin de)il bütün âlemlerin rabbi oldu)u bildirilmektedir.¹⁰⁶

Di)er taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla ba)daşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildi)ini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandı)ını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştı)ı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle ba)daşmamaktadır:¹⁰⁷

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyece)i

*"Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder."*¹⁰⁸ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattı)ı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün de)ildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: *"Allah'ın her şeye gücü yeter."*¹⁰⁹

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördü)ü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu de)ildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki iste)inin kabul görmedi)ini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal oldu)unu bildirmektedir:

*"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince "seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi."*¹¹⁰

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldı)ı bu âyet, Yüce Allah hakkında

105 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 34.

106 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 35.

107 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 36.

108el-En'âm 6/103.

109el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

110el-A'râf 7/143.

Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler oldu)unu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *“Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”*¹¹¹

Kur'ân'ın İncil'den korudu)u itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'ân ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *“Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilah başka ilah yoktur.”*¹¹² Kur'ân, İncil'in aslında teslisin de)il tevhidin varlığını ilan ederek¹¹³ muharraf olmayan İncil'deki tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklı)a kavuşturmuş, bu mucizenin *“Allah'a çocuk isnadı”* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *“Şüphesiz ki (yaratılış itibariyle) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”*¹¹⁴

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunlulu)u gerektiren çocuk edinmekten münezze) oldu)unu bildirmektedir: *“O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”*¹¹⁵; *“Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.”*¹¹⁶

Di)er taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹⁷ ifadesi, Allah'a evlat atfedene)re dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere ra)men Allah hakkındaki sapırtıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

111eş-Şûrâ 42/51.

112el-Mâide 5/73.

113bk. el-Mâide 5/116-118.

114Âl-i İmrân 3/59.

115el-En'âm 6/101.

116el-Cin 72/3.

117bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”¹¹⁸

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.¹¹⁹ Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹²⁰

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashîh edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrif edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹²¹ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹²² ve Hz. Süleyman’ın¹²³ aynı zamanda peygamber oldu)u Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹²⁴

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹²⁵ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculu)una katıldı)ından, Harran’a geldi)inden bahsedilmiştir.¹²⁶ Yûsuf’un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindi)i¹²⁷; İbrâhîm’in o)lu İshâk’ın o)lu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldi)i ve Bünyamin isminde kardeşinin bulundu)u nakledilmiştir.¹²⁸ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²⁹

118et-Tevbe 9/30.

119 Kesler, “Kur’ân’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 33-46.

120Meryem 19/35.

1212. Samuel 2;2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

122el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

123en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

124Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

125Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

126Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

127Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

128Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

129William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvîn, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmedi)i için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

Kur'ân, bu isimlerin peygamber oldu)una işaret ederek Eski Ahit'teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyir¹³⁰ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyir'in peygamberli)ine ve kendisine kitap indirildi)ine dair kesin bir bilgi yoktur.

İncil'de Feraklît¹³¹ olarak zikredilen ismin Kur'ân'daki Ahmed ismine tekabül etti)i, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendi)i belirtilmiştir: *“Meryem oğlu İsâ, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.”*¹³² İsimler lisanlara göre de)işen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken di)er taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹³³ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta *“Mûsâ'nın kardeşi”*¹³⁴ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed oldu)unu açıklamıştır.¹³⁵

Kur'ân, İsrâilo)ullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir.”*¹³⁶ ve *“Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: ‘Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.’”*¹³⁷

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına iman¹³⁸ zikrederek bu kitaplardaki vahyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendi)inde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve

130Nevîim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi gelene)i Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildi)i gibi Yahudilerin Üzeyir Allah'ın o)lu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyir” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

131İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

132es-Sâff 61/6.

133es-Sâff 61/6.

134Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

135bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

136el-A'râf 7/157.

137 el-Mâide 5/12.

138 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda namaz ve zekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılıp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹³⁹

Hiz. İbrâhîm'in ve Hiz. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde birçok hakikatle birlikte 140 “فصللي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm ve Hiz. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹⁴¹ Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hiz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun Hiz. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da son nebinin (hâtemü'l-enbiyâ) şeriatinin gelmesinin etkili oldu)u söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebli) etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹⁴²

İbn Abbâs, *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildi)ini belirtmiştir.¹⁴³ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹⁴⁴ fitr günündeki bayram namazına delalet etti)i söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹⁴⁵

Kanaatimizce; Kur'ân di)er nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet di)er âyetlerle¹⁴⁶ beraber incelendi)inde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül etti)i anlaşılmaktadır. Kur'ân;

139el-A'lâ, 87/14-19.

140Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

141Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137.

142Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

143Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

144Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

145Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

146 bk. el-Mâide 5/12.

Hız. İbrâhîm ile Hız. İsmâ'îl'in,¹⁴⁷ Hız. Şuayb'in,¹⁴⁸ Hız. Mûsâ'nın,¹⁴⁹ Hız. Zekariyyâ'nın,¹⁵⁰ Hız. Meryem'in,¹⁵¹ İsrâîlo)ullarının,¹⁵² Hız. İsâ'nın¹⁵³ ve Hız. Muhammed'in¹⁵⁴ namazından bahsetmiş; Hız. Lokmân'ın o)luna namazı tavsiye etti)ini bildirmiştir.¹⁵⁵

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *الزكوة واقوموا الصلوة وانوا* (namaz kılınız ve zekât veriniz) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁵⁶ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı "*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*"¹⁵⁷ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵⁸ kurban¹⁵⁹ ve karz-ı hasen¹⁶⁰ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şeriatlerinde bulundu)u, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlı)ı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheymimli)inin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan etti)i önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

*"Şüphesiz ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı."*¹⁶¹

âyetinde Hız. İsâ'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti

147İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

148Hûd 11/87.

149Yûnus 10/87.

150Âl-i İmrân 3/39.

151Âl-i İmrân 3/43.

152el-Mâide 5/12.

153Meryem 19/31.

154Tâhâ 20/132.

155Lokmân 31/17.

156bk. Şa'râvî, *Havâtır*, 19/11658.

157el-Bakara 2/183.

158bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade etti)ini zikrederek bütün insanlara şamil oldu)unu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hız. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l- Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

159Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

160el-Mâide 5/12.

161Meryem 19/ 30-32.

kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil’de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekilde büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur’ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisaniyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, di)er taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur’ân sayesinde birer temel vecibe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz¹⁶² eda edilirken Hz. Muhammed’in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk’ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur’ân’da *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁶³ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁶⁴

Muhkem hükümlerde ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülükler (fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁶⁵ Kur’ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü’l-kitâb* olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminli)iyle el-En’âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁶⁶

Kur’ân’ın ahlâk’ta müheyminli)ini Abdullah Draz şu sözleriyle açıklamıştır:

162bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru’l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya’kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru Ebî Hâtîm*, 1/305.

163 bk. Âl-i İmrân 3/7.

164 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

165 Ebü’l-A’lâ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

166 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur’ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁷ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur’ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹⁶⁸

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı oldu)u Kur’ân’daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed’le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”¹⁶⁹ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığını başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.”¹⁷⁰

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasa)ın, Hz. Âdem’in risâletinde Hâbil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁷¹ gerçekleştiği Kur’ân’ın murakıplı)ında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb’e gönderilen vahiylerde yasaklandığını Kur’ân’ın tanıklı)ında ö)renilmektedir.¹⁷²

167el-Mâide 5/48.

168Draz, *Kur’ân’a Giriş*, 85-86.

169Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-‘Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü’l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, ‘Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

170Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi’ü’s-sahîh*, thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi’ü’s-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

171el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara2/84.

172eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlı)ın¹⁷³ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandı)ı yine Kur'ân'ın muhâfızlı)ında bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde fâizin,¹⁷⁴ kibrin¹⁷⁵ yasaklandı)ını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyili)in emredilip kötülü)ün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildi)i kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁷⁶

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁷ sıla-i rahim,¹⁷⁸ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷⁹ adaletli olmak,¹⁸⁰ isar ruhuna sahip olmak,¹⁸¹ ilâhî imtihanında sabırlı olmak,¹⁸² merhametli olmak,¹⁸³ temiz kalpli olmak,¹⁸⁴ kimsesizleri korumak,¹⁸⁵ halim ve bapışlayıcı olmak¹⁸⁶ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeri)i olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu methoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminli)i

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir.

173el-A'râf 7/80.

174el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

175bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

176el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

177el-Bakara 2/83.

178el-Bakara 2/83.

179el-Bakara 2/83.

180Sâd 38/26.

181el-Bakara 2/83.

182el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

183el-Bakara 2/83.

184 es-Sâffât 37/84.

185el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

186et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

3.1. Nâsih, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁸⁷ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâilo)ullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığını belirtmiştir:¹⁸⁸

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar hariçindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸⁹

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığını ve zulümleri sebebiyle şiddetli; di)er kavimlere ise hafif muamele ettiğini zikredilmiştir.¹⁹⁰ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâilo)ullarına haram kılınmıştır.¹⁹¹ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁹²; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâilo)ullarına helal idi.”*¹⁹³

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler,*

187Âl-i İmrân 3/50.

188Şa'râvî, *Havâtür*, 5/3181.

189el-En'âm 6/146.

190bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

191Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

192en-Nisâ 4/160.

193Âl-i İmrân 3/93.

Yahudilere haram kıldık... ”¹⁹⁴ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah’dır. Bu hal “*Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.*”¹⁹⁵ âyetiyle açıklı) kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül etti)ini belirtmiştir. Şartların de)işmesine ba)lı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin de)işce)i hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”¹⁹⁶

Hz. İsâ Tevrât’ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁷ zamanın ve şartların te)ayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât’ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.*”¹⁹⁸

Kur’ân’da da Hz. Muhammed’in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü)ü haram kılmak ve sırtlarındaki a)ır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldi)i belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât’ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

194en-Nisâ 4/160-161.

195el-Bakara 2/106.

196Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

197es-Sâff 61/6.

198Âl-i İmrân 3/50.

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁹⁹

Bu âyetler incelendi)inde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildi) Kur'ân'ın murakıplı)ında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak ‘işittik, karşı geldik’ ... derler...”²⁰⁰

Dili e)ip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kula)ına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen di)er harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” Ya da *ruûnet* kökünden türedi)i haliyle “bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini e)ip bükmüşlerdir.²⁰¹

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te'vîlini, ibaredeki manayı de)iştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰² *el-Kelime* ifadesinin Tevrât oldu)u,²⁰³ lâfzî tahrîfâtın olmadı)ı kötûte'vîl edildi)i zikredilmiştir.²⁰⁴

199el-A'râf 7/157.

200en-Nisâ 4/46.

201Ebü'l-Hasen el-Ahfeş, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964), 5/243; İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

202Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturidî, *Te'vîlât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

203Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

204İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın (olmadı)ını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldı)ında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur'ân sâbık vahiylerin tahrîf meselesini müheyminli)iyle denetlemektedir.

2. Lafzın bizzat kendisini, aslını de)işirme anlamı yüklenmiştir.²⁰⁵ Allah'ın koydu)u hükmü başka hükümle de)iştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler²⁰⁶ mefhumunda Yahudilerin Tevrât'ı de)işirmesi şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁷ Kur'ân müheyminli)iyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmedi)ine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs'a ya da Buhârî'ye (öl. 256/870) ait oldu)unda ihtilaf edilen²⁰⁸, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

بِئْسَ مَا كَفَرْنَا بِهِ لَئِن لَّا بَدَّلْنَاهُ بِمَنْعِهِ لَكُنَّا عَدُوًّا مُّحَرَّمًا
نُؤْمِنُ بِمَا كُنَّا نَعْبُدُ مِن دُونِ اللَّهِ
بِئْسَ مَا كَفَرْنَا بِهِ لَئِن لَّا بَدَّلْنَاهُ بِمَنْعِهِ لَكُنَّا عَدُوًّا مُّحَرَّمًا
نُؤْمِنُ بِمَا كُنَّا نَعْبُدُ مِن دُونِ اللَّهِ

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakikî anlamı dışında te'vil edebilir.”²⁰⁹ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrîfâtın de)il sadece yorum tahrîfâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.²¹⁰

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”²¹¹

205Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

206Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü'l-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

207Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

208Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk.Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beirut: Dâru'l- Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

209Buhârî, *Tevhid*, 55.

210İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

211Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı) bu sözlerden anlaşılmaktadır.²¹²

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül etti) görüşünü benimsemiştir.²¹³ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kayna) niteli)inde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz)'dır.*”²¹⁴

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulundu)unu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldı) varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da hıfzedildi)ini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildi)ini söylemiştir.²¹⁵

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz'da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebli) etti) ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebli) etti) ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyetti) sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, de)iştirilene de)iştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşlu)u, mananın ve yorumun sahihli)i önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdî yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzî sa)lam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz.

²¹²Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

²¹³Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

²¹⁴el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ;;; bk. Mekki b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “*Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım*”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

²¹⁵Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/403; 9/102.

Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsa'ya gönderilen lisanında oldu)una ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut de)ildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında muhafazası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta u)ramıştır. İşte Kur'an'ın müheyminli)i burada kendini göstermektedir.

Kur'an mütekaddim vahiyleri, lâfzen de)il manen korumuş, onlardaki nâsîh ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, de)iştirileni ve de)iştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleşti)i yönündedir. Kur'an'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheyminli)in mana bazında gerçekleşti)inin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdi)i ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'an-ı Kerim'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve di)er lisanlarda gönderdi)i bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheyminli)i ifade etmektedir.

Âyetteki (مهيمنًا عليه) (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) kelimesiyle Kur'an'ın önceki kitaplara muhafızlı)ına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendi)inde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'an'ın müheyminli)inin peygamberlerin tamamına indirilen sahifeleri kapsadı)ı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'an mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (مهيمنًا عليه) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılı)ına teşmil etti)i anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'an'ın musaddık (Tevrât ve İncil'e) özelli)inden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra

müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncil'i tasdik etti)ji sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladı)ı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncil nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildi)ine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın nüzülü esnasında mevcut Tevrât ve İncil nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsa'ya indirilen İncil'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulundu)u yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Kur'ân, Tevrât ve İncil'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendi)inde bu mefhumun daha isabetli oldu)u görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik etti)ji mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminli)iyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminli)inde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekkaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik etti)ji hükümleri müheyminli)iyle belirtip muhafaza etmiş ve korudu)u bu mütekaddim vahiyleri musaddıklı)ıyla do)rulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminli)iyle zamansal evrenselli)ini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan de)iştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.

Adam, Bâkî. "Üzeyir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012, 42/401-402.

- Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Müsteşriklerin Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/31* (Nisan 2010), 179-210.
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Puzmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. 4 Cilt. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994, 1/381-462.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Ça)ıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İrşâdü'l-'aklı's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsenâ. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fi ravâhî 'ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sırâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed

- Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- 'İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't- Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l- kitâbi'l- 'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- 'İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. 13 Cilt. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r- Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmî'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 35-50.
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısırî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmi Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmî' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverîdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmî'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmî'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-'İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmî'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed

- Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi 'u's-sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 21-40.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir. 4 Cilt. Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid*. İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebü Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi 'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 15-58.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Me'arrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

Yazardan Gelen Revizyon Dosyaları

Ek Dosya-1

Başlık: Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiylere Korunmuşluğu Üzerine (Son Şekli).docx

Tür: Ek Dosya

Tarih:15-12-2021

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Bu çalışma, Prof. Dr. Ali AKPINAR danışmanlığında 2020 tarihinde tamamladığımız Kur'ân-ı Kerîm'de Dinin Birliği başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır./This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Unity of the Religion in the Qur'an", supervised by Prof. Dr. Ali AKPINAR (Ph. D. Dissertation, Necmettin Erbakan University, Konya/Turkey, 2020).

Aslan ÇİTİR

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Konya İl Müftülüğü

Dr., Presidency of Religious Affairs, Konya Provincial Mufti Office

Konya, Turkey

aslancitir@gmail.com

orcid.org/0000 0002 5345 8512

On the Protection of Divine Revelations in the Controlling of the Qur'ân**Abstract**

The word of muhaymin is mentioned in two places in the Qur'ân. In one, the name of Allah; In the other, it was used as a characteristic of the Qur'ân. The concept of muhaymin, which means protecting, observing and managing about Allah, means protecting the previous revelations when used about the Qur'ân. While Allah promised to protect the Qur'ân, Allah also indirectly protected the heavenly books and pages through the Qur'ân. Accordingly, the Qur'ân is the protector and guardian of the books before it, and the confirmer of the verses in them. The Qur'ân has accepted them as the word of Allah. However, it is he who points out the distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'ân is a measure. If the things that the Qur'ân says exist in the Torah are not available today, it means they have been lost in time. According to the Torah and the Bible, the absoluteness of the judgment depends on its compatibility with the Qur'ân. The Qur'an has mentioned the revelations in the previous books and pages on issues such as creed, worship, morality, legal, administrative, financial and repel harm. With this, the Qur'an preserved the revelations of the previous prophets; separated the repealed, non-repealed provisions from each other. The Qur'an has prevented these revelations from being mistransfer, thus preventing their misuse. The fact that previous revelations were forgotten and falsified because they were not recorded at the time of revelation enabled our Prophet to take measures to protect the Qur'an. Allah protected the Qur'an with the hands of Muhammad and her companions. The Qur'an, the writing and memorization of the downloaded verses, giving priority to their reading, controlling them with the method of supply and sema; notification and explanation etc. protected by measures. The fact that the Qur'an preserves the previous books means that it accepts what is in accordance with the Qur'an as truth and distinguishes the contrary as false. The Qur'an has been considered as the last of the divine books, the most comprehensive, the greatest and the strongest. Since it is a book that gathers the favors (Mahâsin) in the previous books and increases the perfections (perfections) that are not found in the others, it has been made witness, protective and reassuring to all of them. The Qur'an's being Controlling is that it is protected from being changed, it is a controller over other books, and it bears witness to the accuracy and stability of those books. The Qur'an accepts the original of the shari'a, determines the abrogated provisions and separates the eternal provisions of the shari'ah from the expired provisions. The Qur'an is what distinguishes the fixed decrees revealed to the prophets since Adam from the temporary decrees. It is the Qur'an that protects the provisions of the previous books from alteration and distortion. The Qur'an contains the unification of eternal shari'ahs from divine books. The Qur'ân has the ability to confirm previous revelations. The determination of whether the provisions in the heavenly books have been

falsified or not is determined by the Qur'ân. It cannot be determined from the Torah and Bible that we have today. In this context, Although many researches have been made on the preservation of the Qur'ân, no study has been found on the Qur'ân's being Controlling which includes the preservation of the divine revelations before the Qur'ân. For this reason, in our study, the subject of the controlling of the Qur'an is reviewed.

Keywords

Tafsir, Revelation, Qur'an, Controlling, Divine Revelations.

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, di)eri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *müheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten oldu)unu ifade eden müheymin kavramı, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri do)rulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin ve kitapların Allah'ın kelamı oldu)unu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var oldu)unu söyledi)i hususlar, günümüzdeki mevcut nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükümün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına ba)lıdır. Kur'ân önceki kitaplarda ve sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât (yasal, idârî ve mâlî), mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; neshedilen, neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Bu vahiylerin yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur'ân'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sa)lamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur'ân'ı muhafaza etmiştir. İnen ayetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz ve sema metoduyla denetlenmesi, tebli) ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'ân korunmuştur. Kur'ân'ın önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Kur'ân'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtlı olarak ayırdı)ı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların sonuncusu, en kapsamlısı, en büyü)ü ve en sa)lamı olarak telakki edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) cemedin, di)erlerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Kur'ân'ın *müheymin* oluşu, tebdil (de)iştirilmiş) olmaktan korunmuş; di)er kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların do)rulu)una ve sabitli)ine tanıklık edici olmasıdır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensûh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedî, bâkî hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdil ve ta)yîrden (de)iştirme) koruyandır. Kur'ân, ilâhî kitaplardan bâkî olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sa)lama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmedi)inin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile de)il Kur'ân'la belirlenir. Bu ba)lamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına ra)men Kur'ân'dan önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın müheyminli)i konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılammıştır. Bu nedenle çalışmamızda Kur'ân'ın müheyminli)i konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlâhî Vahiyler.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptı)ı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek

Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve ta'yîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncîl ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncîl'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğuna anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için Kur'ân'ın korunmuş olduğundan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashabı ve

1 bk. Salih Akdemir, “Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çayı, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

2 el-Mâide 5/14.

3 bk. el-Mâide 5/48.

4 el-Hicr 15/9.

Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla do)ru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması ba)lamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ ilk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birço)u indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblî) ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblî) edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sa)lamıştır. E)er Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyetti)i kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına ra)men önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminli)i konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşılammış, sadece bir makalenin alt başlı)ında Kur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelli)i olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılı)ı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında

âyetteki **وَلْيَلْزِمُوا الْبِرَّ** (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) ifadesi önem

taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların ço)unda tahrif, tasdik, nesih,

5 Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okudu)u zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 67; Hz. Ömer'in Müslüman oldu)u dönemde kız kardeşi Hz. Fatma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi", *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

6 Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldı)ına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri", çev. Durak Pasmaz, *Büttün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

7 bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

8 Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.

şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (مُحْيِي) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, ça)daş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla bağlantılı oldu)u düşünölen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı de)il bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, ça)daş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildi)gi gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, di)eri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu vezinde *hey-me-ne*, *sey-ta-ra*, *say-ta-ra*, *hem-ye-ra*, *key-ga-ra*, *bey-ga-ra*, *bey-ta-ra* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Da) adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹² Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹³

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyece)ine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁴ Kontrol

9 el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdölbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

10 bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Mearrî (Beirut: Mektebetü'lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'küb el-Firüzâbâdî, *el-Kâmüsü'l-muhît* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

11 Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgin (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdölbârî 'Atiyye (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

12 Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

13 bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beirut: Dâru Sâdir, 1410/1990), 13/436.

14 Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmi'zî't-tenzîl ve 'uyûni'l-*

altında tutan manasına hâvi *müseyturan* (مسئطرا) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁵ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁶

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁷

1. Bu kelime, *hey-me-ne, yü-hey-mi-nü, hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁸ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne, yü'-mi-nü*’den müeyminün (مؤيمن) oldu)u,¹⁹ “varlıkların rızkını temin eden” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen oldu)u da nakledilmiş;²¹ *müheymin* ile *müeyminin* aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁷; di)erinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; bazıları ise “*sana da bu*

ekâvil fi vücûhi 't-te'vil (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

15 Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

16 bk. Ebû Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

17 Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

18 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/437.

19 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

20 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Ebû Hafis Sırâcüddîn İbn 'Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l- Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

21 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

22 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436.

23 İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

24 Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

25 Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'an*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

26 Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002), 7/56.

27 Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi... ”²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak oldu)unu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdîki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; İbn Abbâs, bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

1.1. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsna’sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırlan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³² âyetinde

kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şâhit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayetteki *الذي يمشي على* (gözeten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) kelimesinin muhtevasının Mâide 5/48. âyetteki

(müheymin) kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki *شاهدوا* (sizlere şahit)

ifadelerinin aynı oldu)u, Hz. Muhammed’e indirilen Kur’ân’ı tasdîki içerdi) i söylenmiştir.³⁴

28 el-Mâide 5/48.

29 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 3/533; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

30 Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûğî’n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârîka Mecmû’atü Resâili Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’d-Dirâsâti’l-’Ulyâ ve’l-Bahsi’l-’İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârîka Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’d-Dirâsâti’l-’İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-vecîz fî tefsîri’l-kitâbi’l-’azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-’İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebü’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-’azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t- Tayyib, 1414/1994), 2/55.

31 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128.

32 el-Haşr 59/23.

33 bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâs, 1423/2002), 4/285.

Müheymîn kelimesi, Kur'ân'ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma...”³⁵ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'ân'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci *el-Kitâb*'ın ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁸

Müheymîn kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

1. Kur'ân, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'ân, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'ân üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'ân, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur'ân) indirdik...” ifadesindeki *مصداقاً* kelimesinin bazılarına göre *الكتاب* kelimesine *sıfat*, bazılarına göre ise *hâl*'dir. Allah'ın *مصداقاً* [[(önceki kitapları tasdik edici ve denetleyici olarak (bu kitabı (Kur'ân'ı) hak olarak indirdik.)] kavlinde Hz. Muhammed'in kastedildiği, *müheymîn*'in (الهيمن) ileyke (ك) deki kef'e (ك) hal, *عليه* deki zamirin *el-Kitâb*'a raci oldu)u beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Kur'ân'ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed'in ise Kur'ân üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed'in önceki kitaplara *musaddık* ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak

35 el-Mâide 5/48.

36 bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

37 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

38 Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

39 İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudî Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999), 4/1150; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/1766; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

40 Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

bulundu)u için hatalı görülmüştür.⁴¹

Âyette zikredilen (مهيمنًا (عليه) (gözeten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül etti)i belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.”⁴³ âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymin, muhâfız anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu’temen, murâkıb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵ Kur’ân, Allah’ın vahyetti)i kitapların tamamına ba)lı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitli)iyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur’ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen di)er şariatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncîl’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına ba)lıdır, denilmiştir.⁴⁶ Kur’ân’ın tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildi)i; Tevrât ve İncîl’de Kur’ân’la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındı)ı beyan edilmiştir.⁴⁷

Kur’ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri

41 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/380-381.

42 Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

43 el-Ahzâb 33/52.

44 bk. Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beirut; Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hereri, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhî ‘ulûmi’l-Kur’ân* (Beirut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

45 bk. Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

46 Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

47 Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelamı oldu)unu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta ve İncil'de var oldu)unu açıkladı)ı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâîlo)ullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Kur'ân'ı korumayı “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sa)lamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Ça)ıl “Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.’ dediler...”⁵¹ âyetindeki *tebdîl* (de)işirme) kelimesinin, de)işime u)rayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korundu)u anlamını taşıdı)ına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet etti)ini ifade etmiştir.⁵² Ça)ıl, *tebdîl* ve tahrif kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastetti)inden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen de)il yorum açısından gerçekleşti)ini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteli)ine, nasıllı)ına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korundu)una dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut de)ildir.

Dolayısıyla biz Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'ân'ın müheymin özelli)iyle korundu)u kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve di)er vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiylerle müheyminli)i, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sa)layanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttu)u anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise

48 en-Neml 27/76. “Doğrusu bu Kur'ân, İsrâîloğullarına üzerinde anlayamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

49 el-Hicr 15/9.

50 bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

51 Yûnus 10/15.

52 Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

53 Ça)ıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

yanlış, mutabık ise do)rudur, denilmiştir.⁵⁴ Kur’ân, müheyminli)iyle kendisinden önce indirilen sa)ifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklı)ı hususunda bir sa)lama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine ra)men, Kur’ân’ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazlasevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları “*Ellerindeki (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur’ân) inkâr ettiler...*”⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Kur’ân’ın müheyminli)i; tebdîlden (de)iştirilmiş), tahrîften (bozulmaktan) korunmuş olması; di)er kitapları denetleyen, o kitapların do)rule)una, sabitli)ine tanıklık eden olmasındandır. Kur’ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem’den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdîlden ve ta)yîrden (de)iştirme) koruyan, ilâhî sa)ifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştiren-dir.⁵⁷

Hz. Muhammed’e hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Kesîr (öl. 774/1373) bu görüşüyle Kur’ân’ın Tevrât ve İncîl’in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik etti)ini, bu ayetlerin Kur’ân’da mahfûz oldu)una işaret etmiştir. Bu ba)lamda Ehl-i Kitap arasında Kur’ân’la hükmetmek, Tevrât ve İncîl’in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

Kur’ân’ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh’a*

54 Muhammed Tâhir İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru’t-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.
55 el-Bakara 2/89.

56 Kesler, “*Kur’ân-ı Kerim’i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*”, 34.

57 Ebüssuûd, *İrşâdü’l-’aklı’s-selîm*, 3/45.

58 bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *ümmyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret etti)ini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur’ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

59 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128.

60 bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1097.

vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik”⁶¹, “Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?”⁶² âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶³ Kur’ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüü ve en sa)lamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin “*tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶⁵ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur’ân’ın ve di)er sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Di)er sahifelerin Kur’ân’ın içerisinde, Kur’ân’ın da di)er sahifelerin içeri)inde mevcut oldu)u “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁶, “*İbrâhim ve Mûsâ’nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur’ân’ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sa)lamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur’ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁸, “*onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdı)ı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur’ân’da mevcuttur.⁷⁰ Kur’ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur ulemâ *müheymin* kelimesini, Kur’ân’ın, önceden indirilen kitapların sahih oldu)una şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması ba)lamında telakki etmiştir. Kur’ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Kur’ân’ın tahrîf edilmemiş olması

61 en-Nisâ 4/163.

62 Tâhâ 20/133.

63 Muhammed Mütevellâ eş-Şa’râvî, *Havâtur* (b.y.: Metâbi’ü Ahbâri’l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

64 İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

65 el-Beyyine 95/2.

66 eş-Şuarâ 26/196.

67 el-A’lâ 87/18-19.

68 Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

69 el-Bakara 2/101.

70 Mâtürîdî, *Te’vîlât*, 10/588-592.

71 bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi’atü Ümmi’l-Kurâ Külliyyetü’l-Da’veti ve Usûlü’l-Dîn, 1422/2001), 4/370.

72 Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 2/55.

müheyminli)inin devamlılı)ını sa)lamıştır.⁷³

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce “*usûlü'd-dîn*”in muhtevasından bahsetmek gerekmektedir. Usûl, asl kelimesinin ço)uludur. “Asl” ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildi)i temel anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷⁵

Kelam ilminde dinin aslından (usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi di)er unsurların kendi üzerine bina edildi)i temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak oldu)u ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlı)ından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Ba)dâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanife'nin (öl. 150/767) tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren “*el-Fikhü'l-Ekber*” adlı kitabı *usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslımı (usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (fûrûü'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu ba)lamda Kur'an'ın önceki vahiylere müheyminli)i sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmilidir. Bu durum Kur'ân'ın müheyminli)inin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında ve ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminli)i ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o vahiylere inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların do)ularını da

73 Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3179.

74 İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 11/16-18; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

75 bk. Mevlüt Özler, “Kelam Tarihi”, *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

76 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

77 Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

78 bk. Ebû'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyât*, thk. 'Adnân Derviş, Muhammed el-Mısırî (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

79 bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Kur'ân-ı Kerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi (ba)lamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki Hz. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavimim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*"⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸³ ve Hz. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığını Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahiy korumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

"(Ey Muhammed) de ki; 'Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah'a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah'ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazıları rab edinmesin.' Eğer tekrar yüz çevirirlerse, 'tanık olun ki, biz Müslümanlarız' deyin."⁸⁷

80 Kesler, "*Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 34.

81 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

82 el-A'râf/59.

83 el-A'râf/65.

84 el-A'râf/73.

85 bk. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

86 bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

87 Âl-i İmrân 3/64.

Âyetteki لكمة سواء بيننا وبينكم (sizlerin ve bizim aramızdaki ortak kelime) ifadesi لكمة عدل بيننا وبينكم (sizlerin ve bizim aramızdaki daha adil (insafli) kelime) anlamında te'vil edilmiş,⁸⁸ adalet, adl ve insaf⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitab'ın her iki grubu oldu)u zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹¹ ve “Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine⁹⁴ Kur'ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr, söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi oldu)unu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹⁵ ve “Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleşti)i bir kelime oldu)u beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz.”, “Hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmayız.”, “Onlar Allah'ın dışında birbirlerini rab edinmesinler.” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak etti)i ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret etti)ini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ'nın Tevrât'taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab'dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁹ ifadesi

88 Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te'vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8/252.

89 Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8/252.

90 Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

91 el-Enbiyâ 21/25.

92 en-Nahl 16/36.

93 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

94 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 2/48.

95 el-Enbiyâ 21/25.

96 en-Nahl 16/36.

97 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/400.

98 Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 2/48.

99 Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa'adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı), 2018). 2/1610, 1612, 1614.

oluşturmuştur. İsrâilo)ullarının bütün nebileri Mesih'e kadar bu yolu takip etmiştir.¹⁰⁰

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatla bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.¹⁰¹

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı oldu)u ya da olmadı)ı şeyleri nebilerin lisanında bizlere ö)reten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın oldu)una inanınız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd- dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildi)î nakledilmiştir.¹⁰²

Reşîd Rızâ "*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz.*" âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet etti)ini, "*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız.*" âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* destekledi)ini; "*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin.*" âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret etti)ini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birli)î, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldı)ı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has oldu)u, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadı)ı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "Onlar ahbârları ve ruhbânları rab edindiler."¹⁰³ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi."¹⁰⁴

Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen *tanrı* tasavvurunun yanlışlı)ına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı

100Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-menâr* (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-'Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

101Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

102Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

103et-Tevbe 9/31.

104Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip oldu)unu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadı)ı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmedi)ini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen oldu)unu ifade etti)ini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, 218; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

dinlerdeki ilah algısını çarıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin de)il bütün âlemlerin rabbi oldu)u bildirilmektedir.¹⁰⁶

Di)er taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla ba)daşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildi)ini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandı)ını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştı)ı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle ba)daşmamaktadır:¹⁰⁷

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyece)i

*"Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder."*¹⁰⁸ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattı)ı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün de)ildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: *"Allah'ın her şeye gücü yeter."*¹⁰⁹

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördü)ü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu de)ildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki iste)inin kabul görmedi)ini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal oldu)unu bildirmektedir:

*"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince "seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi."*¹¹⁰

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldı)ı bu âyet, Yüce Allah hakkında

105 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 34.

106 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 35.

107 Kesler, "Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", 36.

108el-En'âm 6/103.

109el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

110el-A'râf 7/143.

Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler oldu)unu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *“Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”*¹¹¹

Kur'ân'ın İncil'den korudu)u itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'ân ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *“Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilah başka ilah yoktur.”*¹¹² Kur'ân, İncil'in aslında teslisin de)il tevhidin varlığını ilan ederek¹¹³ muharraf olmayan İncil'deki tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklı)a kavuşturmuş, bu mucizenin *“Allah'a çocuk isnadı”* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *“Şüphesiz ki (yaratılış itibariyle) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”*¹¹⁴

Kur'ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunlulu)u gerektiren çocuk edinmekten münezze) oldu)unu bildirmektedir: *“O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”*¹¹⁵; *“Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.”*¹¹⁶

Di)er taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹⁷ ifadesi, Allah'a evlat atfedene)re dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere ra)men Allah hakkındaki sapı)ıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

111eş-Şûrâ 42/51.

112el-Mâide 5/73.

113bk. el-Mâide 5/116-118.

114Âl-i İmrân 3/59.

115el-En'âm 6/101.

116el-Cin 72/3.

117bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmran 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”¹¹⁸

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.¹¹⁹ Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehdir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹²⁰

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashîh edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrif edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹²¹ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹²² ve Hz. Süleyman’ın¹²³ aynı zamanda peygamber oldu)u Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹²⁴

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹²⁵ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculu)una katıldı)ından, Harran’a geldi)inden bahsedilmiştir.¹²⁶ Yûsuf’un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindi)i¹²⁷; İbrâhîm’in o)lu İshâk’ın o)lu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldi)i ve Bünyamin isminde kardeşinin bulundu)u nakledilmiştir.¹²⁸ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²⁹

118et-Tevbe 9/30.

119 Kesler, “Kur’ân’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 33-46.

120Meryem 19/35.

1212. Samuel 2;2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

122el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

123en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

124Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26. İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

125Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

126Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

127Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

128Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

129William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvîn, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmedi)i için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

Kur'ân, bu isimlerin peygamber oldu)una işaret ederek Eski Ahit'teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyr¹³⁰ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyr'in peygamberli)ine ve kendisine kitap indirildi)ine dair kesin bir bilgi yoktur.

İncil'de Feraklît¹³¹ olarak zikredilen ismin Kur'ân'daki Ahmed ismine tekabül etti)i, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendi)i belirtilmiştir: *“Meryem oğlu İsâ, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.”*¹³² İsimler lisanlara göre de)işen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken di)er taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrîf edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹³³ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta *“Mûsâ'nın kardeşi”*¹³⁴ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed oldu)unu açıklamıştır.¹³⁵

Kur'ân, İsrâilo)ullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir.”*¹³⁶ ve *“Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: ‘Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.’”*¹³⁷

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına iman¹³⁸ zikrederek bu kitaplardaki vahiyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendi)inde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve

130Nevîim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi gelene)i Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildi)i gibi Yahudilerin Üzeyr Allah'ın o)lu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyr” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

131İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

132es-Sâff 61/6.

133es-Sâff 61/6.

134Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

135bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

136el-A'râf 7/157.

137 el-Mâide 5/12.

138 bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda namaz ve zekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılıp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹³⁹

Hiz. İbrâhîm'in ve Hiz. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde birçok hakikatle birlikte 140 “فصللي” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hiz. İbrâhîm ve Hiz. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹⁴¹ Peygamberler arasında Hiz. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hiz. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun Hiz. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da son nebinin (hâtemü'l-enbiyâ) şeriatinin gelmesinin etkili oldu)u söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebli) etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.¹⁴²

İbn Abbâs, *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildi)ini belirtmiştir.¹⁴³ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹⁴⁴ fitr günündeki bayram namazına delalet etti)i söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹⁴⁵

Kanaatimizce; Kur'ân di)er nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet di)er âyetlerle¹⁴⁶ beraber incelendi)inde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül etti)i anlaşılmaktadır. Kur'ân;

139el-A'lâ, 87/14-19.

140Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

141Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137.

142Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

143Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

144Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

145Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

146 bk. el-Mâide 5/12.

Hız. İbrâhîm ile Hız. İsmâ'îl'in,¹⁴⁷ Hız. Şuayb'in,¹⁴⁸ Hız. Mûsâ'nın,¹⁴⁹ Hız. Zekariyyâ'nın,¹⁵⁰ Hız. Meryem'in,¹⁵¹ İsrâîlo)ullarının,¹⁵² Hız. İsâ'nın¹⁵³ ve Hız. Muhammed'in¹⁵⁴ namazından bahsetmiş; Hız. Lokmân'ın o)luna namazı tavsiye etti)ini bildirmiştir.¹⁵⁵

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti *الزكوة واقوموا الصلوة واتوا* (namaz kılınız ve zekât veriniz) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁵⁶ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı "*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*"¹⁵⁷ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵⁸ kurban¹⁵⁹ ve karz-ı hasen¹⁶⁰ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şeriatlerinde bulundu)u, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlı)ı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheymimli)inin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan etti)i önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

*"Şüphesiz ki ben Allahın kuluyum. (Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı."*¹⁶¹

âyetinde Hız. İsâ'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti

147İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

148Hûd 11/87.

149Yûnus 10/87.

150Âl-i İmrân 3/39.

151Âl-i İmrân 3/43.

152el-Mâide 5/12.

153Meryem 19/31.

154Tâhâ 20/132.

155Lokmân 31/17.

156bk. Şa'râvî, *Havâtır*, 19/11658.

157el-Bakara 2/183.

158bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade etti)ini zikrederek bütün insanlara şamil oldu)unu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hız. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l- Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

159Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

160el-Mâide 5/12.

161Meryem 19/ 30-32.

kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil’de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekilde büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur’ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisaniyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, di)er taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur’ân sayesinde birer temel vecibe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz¹⁶² eda edilirken Hz. Muhammed’in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk’ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur’ân’da *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁶³ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁶⁴

Muhkem hükümlerde ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülükler (fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁶⁵ Kur’ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü’l-kitâb* olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminli)iyle el-En’âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁶⁶

Kur’ân’ın ahlâk’ta müheyminli)ini Abdullah Draz şu sözleriyle açıklamıştır:

162bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru’l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya’kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru Ebî Hâtîm*, 1/305.

163 bk. Âl-i İmrân 3/7.

164 Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

165 Ebü’l-A’lâ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

166 bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur’ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁷ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur’ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹⁶⁸

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı oldu)u Kur’ân’daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed’le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”¹⁶⁹ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığını başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.”¹⁷⁰

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasa)ın, Hz. Âdem’in risâletinde Hâbil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁷¹ gerçekleştiği Kur’ân’ın murakıplı)ında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb’e gönderilen vahiylerde yasaklandığını Kur’ân’ın tanıklı)ında ö)renilmektedir.¹⁷²

167el-Mâide 5/48.

168Draz, *Kur’ân’a Giriş*, 85-86.

169Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-‘Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü’l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, ‘Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

170Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi’ü’s-sahîh*, thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi’ü’s-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

171el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara2/84.

172eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlı)ın¹⁷³ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandı)ı yine Kur'ân'ın muhâfızlı)ında bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde fâizin,¹⁷⁴ kibrin¹⁷⁵ yasaklandı)ını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyili)in emredilip kötülü)ün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildi)i kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁷⁶

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁷ sıla-i rahim,¹⁷⁸ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷⁹ adaletli olmak,¹⁸⁰ isar ruhuna sahip olmak,¹⁸¹ ilâhî imtihanda sabırlı olmak,¹⁸² merhametli olmak,¹⁸³ temiz kalpli olmak,¹⁸⁴ kimsesizleri korumak,¹⁸⁵ halim ve bapışlayıcı olmak¹⁸⁶ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeri)i olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminli)i

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir.

173el-A'râf 7/80.

174el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

175bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

176el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

177el-Bakara 2/83.

178el-Bakara 2/83.

179el-Bakara 2/83.

180Sâd 38/26.

181el-Bakara 2/83.

182el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

183el-Bakara 2/83.

184 es-Sâffât 37/84.

185el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

186et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

3.1. Nâsih, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını *“Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”*¹⁸⁷ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâilo)ullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığını belirtmiştir:¹⁸⁸

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar hariçindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸⁹

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığını ve zulümleri sebebiyle şiddetli; di)er kavimlere ise hafif muamele ettiğini zikredilmiştir.¹⁹⁰ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâilo)ullarına haram kılınmıştır.¹⁹¹ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: *“Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”*¹⁹²; *“İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”*¹⁹³

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak *“Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler,*

187Âl-i İmrân 3/50.

188Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3181.

189el-En'âm 6/146.

190bk. Ebû Zehre, *Zehretü't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

191Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

192en-Nisâ 4/160.

193Âl-i İmrân 3/93.

Yahudilere haram kıldık... ”¹⁹⁴ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah’dır. Bu hal “*Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.*”¹⁹⁵ âyetiyle açıklı) kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül etti)ini belirtmiştir. Şartların de)işmesine ba)lı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin de)işce)i hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”¹⁹⁶

Hz. İsâ Tevrât’ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁷ zamanın ve şartların te)ayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât’ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten kaçının ve bana itaat edin.*”¹⁹⁸

Kur’ân’da da Hz. Muhammed’in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü)ü haram kılmak ve sırtlarındaki a)ır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldi)i belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât’ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

194en-Nisâ 4/160-161.

195el-Bakara 2/106.

196Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

197es-Sâff 61/6.

198Âl-i İmrân 3/50.

“Onlar yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...”¹⁹⁹

Bu âyetler incelendi)inde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildi) Kur'ân'ın murakıplı)ında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak işittik, karşı geldik'... derler...”²⁰⁰

Dili e)ip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kula)ına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen di)er harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” Ya da *ruûnet* kökünden türedi)i haliyle “bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini e)ip bükmüşlerdir.²⁰¹

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te'vîlini, ibaredeki manayı de)iştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰² *el-Kelime* ifadesinin Tevrât oldu)u,²⁰³ lâfzî tahrîfâtın olmadı)ı kötûte'vîl edildi)i zikredilmiştir.²⁰⁴

199el-A'râf 7/157.

200en-Nisâ 4/46.

201Ebü'l-Hasen el-Ahfeş, *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964), 5/243; İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

202Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432; Mâturidî, *Te'vîlât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/323, 3/113.

203Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/432.

204İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın (olmadı)ını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldı)ında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur'ân sâbık vahiylerin tahrîf meselesini müheyminli)iyle denetlemektedir.

2. Lafzın bizzat kendisini, aslını de)işirme anlamı yüklenmiştir.²⁰⁵ Allah'ın koydu)u hükmü başka hükümle de)iştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler²⁰⁶ mefhumunda Yahudilerin Tevrât'ı de)işirmesi şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁷ Kur'ân müheyminli)iyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmedi)ine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs'a ya da Buhârî'ye (öl. 256/870) ait oldu)unda ihtilaf edilen²⁰⁸, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

نظن ان حدس في هل بيب كم م لك كه اللان ب نونك ن ه مم ه ع هون ه ح نونون ج ك نونن ان هونن نغ هون ام و بك ه

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrif edebilir, hakikî anlamı dışında te'vil edebilir.”²⁰⁹ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrîfâtın de)il sadece yorum tahrîfâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.²¹⁰

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirilmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrif ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”²¹¹

205Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

206Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

207Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 1/550.

208Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk.Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beirut: Dâru'l- Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

209Buhârî, *Tevhid*, 55.

210İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

211Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

ifadeleriyle lafzî tahrifâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı) bu sözlerden anlaşılmaktadır.²¹²

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül etti) görüşünü benimsemiştir.²¹³ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kayna) niteli)inde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz)'dır.*”²¹⁴

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulundu)unu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldı) varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da hıfzedildi)ini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildi)ini söylemiştir.²¹⁵

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz'da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebli) etti) ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebli) etti) ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyetti) sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, de)iştirilene de)iştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşlu)u, mananın ve yorumun sahihli)i önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdî yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzî sa)lam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz.

²¹²Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

²¹³Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

²¹⁴el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, >>; bk. Mekkî b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi' u'l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “*Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım*”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

²¹⁵Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/403; 9/102.

Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsâ'ya gönderilen lisanında oldu)una ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut de)ildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında muhafazası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta u)ramıştır. İşte Kur'ân'ın müheymimli)i burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen de)il manen korumuş, onlardaki nâsîh ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, de)iştirileni ve de)iştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleşti)i yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheymimli)in mana bazında gerçekleşti)inin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdi)i ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve di)er lisanlarda gönderdi)i bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheymimli)i ifade etmektedir.

Âyetteki (مدينا عليه) (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) kelimesiyle Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlı)ına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendi)inde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheymimli)inin peygamberlerin tamamına indirilen sahifeleri kapsadı)ı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (مدينا عليه) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılı)ına teşmil etti)i anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelli)inden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra

müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i tasdik etti)ji sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladı)ı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildi)ine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın nüzülü esnasında mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsâ'ya indirilen İncîl'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulundu)u yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Kur'ân, Tevrât ve İncîl'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendi)inde bu mefhumun daha isabetli oldu)u görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik etti)ji mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminli)iyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminli)inde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekkaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik etti)ji hükümleri müheyminli)iyle belirtip muhafaza etmiş ve korudu)u bu mütekaddim vahiyleri musaddıklı)ıyla do)rulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminli)iyle zamansal evrenselli)ini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan de)iştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.

Adam, Bâkî. "Üzeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

- Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.
- Akdemir, Salih. "Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010).
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Puzmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Ça)ıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'ân'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İrşâdü'l-'akl's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsenâ. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fî me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fî ravâhi 'ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sîrâcüddîn. *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed

- Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- 'İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't- Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l- kitâbi'l- 'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- 'İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r- Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdir, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2).
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısırî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler". *Diyanet İlmi Dergi* 41/2 (2005).
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdi, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-'İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed

- Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi 'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid*. İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebü Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi 'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vîl*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Mearrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

4. EDİTÖR SON KARARI

Editörlük Kararı

Ad Soyad: Abdullah Demir

Rol: Editör

E-posta: abdillahdemir@hotmail.com

Kurum: ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ, TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ, KELAM VE İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Karar Tarihi: 12-12-2021

Yazara Not: Sn. Yazar, Çalışmanızın 150 kelimelik "Öz" ile 150 kelimelik "Abstract" kısmını, her biri 350-400 kelime olacak şekilde genişleterek Dosyalar sekmesinden sisteme eklemenizi rica ederim. Öz/Abstract genişletileceği için ayrıca Summary ve Özet eklenmesine gerek yoktur. Word içeriğinin şu şekilde olması beklenmektedir: Başlık *Tezden, tebliğden vb. üretilmiş ise Türkçe ve İngilizce Etik Beyan (Bk. İSNAD) Yazar Adı Kurum Bilgisi Türkçe-İngilizce (Bk. İSNAD) ORCID İngilizce Başlık Abstract Keywords Öz Anahtar Kelimeler Metin Ek Kaynakça • Metinlerde yer alan Arapça özel isimler (din, mezhep, şahıs, sûre vb), kitap adları ve kavramların yazımında Encyclopaedia of Islam'ın 3. baskısının kullanımına uyulmalıdır: <https://referenceworks.brillonline.com/browse/encyclopaedia-of-islam-3> • Tercüme metni bir dil uzmanına kontrol ettirmeniz de önem taşımaktadır. • Kullanılan eserlerin DOI numaraları bulunup kaynakçaya eklenmelidir: <https://search.crossref.org/references> • Sayı Yayın Tarihi: 20 Mart 2022 • Son Metin Son Gönderim Tarihi: 25 Ocak 2022 Bilgilerinize sunarım. Abdullah Demir Eskiye Editörü 0 539 249 77 18

Karar: Kabul Edildi

Araştırma Makalesi/Research Article

Eskiyezi 46 (Mart/March 2022)

Kur'an'ın Müheyminliğinde İlahî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Bu çalışma, Prof. Dr. Ali AKPINAR danışmanlığında 2020 tarihinde tamamladığımız Kur'an-ı Kerim'de Dinin Birliği başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. / This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Unity of the Religion in the Qur'an", supervised by Prof. Dr. Ali AKPINAR (Ph. D. Dissertation, Necmettin Erbakan University, Konya/Turkey, 2020).

Aslan ÇITIR

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Konya İl Müftülüğü

Dr., Presidency of Religious Affairs, Konya Provincial Mufti Office

Konya, Turkey

aslancitir@gmail.com

orcid.org/0000 0002 5345 8512

The preservation of divine revelations with the Qur'an as the final standard
Abstract

The word of *muhaymin* is mentioned in two places in the Qur'an. In one place it is used as one of the names/attributes of Allah (swt); in the other, it is used as a characteristic of the Qur'an. The concept of *muhaymin*, in the former case, means Allah's ability to preserve, observe and control everything and in the latter it means the characteristic of the Qur'an that preserving the previous revelations. While Allah promised to protect the Qur'an, He also protected all the previous devine books and manuscripts through it. The Qur'an is therefore the preserver and guardian of the previous books, and confirms the verses in them as the word of Allah. It reveals any distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a standard for which these manuscripts and books are the word of Allah, pointing out the distortions in them, and separating the truth from the falsehood. So if something is missing in the current Torah and Bible for example, but is found in the Quran, then it means it has been lost over time. Accordingly, the absoluteness of the message in the Torah and the Bible depends on their compatibility with the Qur'an. İnen avetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öğrenilmesi, arz ve sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'an korunmuştur. The Qur'an describes and elaborates the revelations in the previous devine books and manuscripts on issues such as creed, worship, morality, muamalat (legal, administrative, financial matters), on avoiding harm and etc. With these, the Qur'an preserves the revelations of the previous prophets and separates the abrogation (naskh) from the non-abrogation. It therefore prevents these revelations from being exploited and thus preventing their misuse. The fact that previous revelations were forgotten and falsified due to lack of written record at the time of revelation enabled our Prophet (pbuh) to ensure to preserve and protect the Qur'an. Allah protected the Qur'an through Muhammad (saw) and his companions. The Qur'an has been preserved by precautionary measures such as writing and memorizing of the revealed verses of the Qur'an and giving priority to their recitation with the method of presenting ('arz) and listening (sima'i). (supply and sema; notification and explanation. The fact that the Qur'an being muhaymin for the previous books means that it accepts what is in accordance with the Qur'an as truth and distinguishes the contrary as false. Qur'an is considered as the last of the divine books, the most comprehensive, the greatest and the strongest. Furthermore it gathers the favours (mahasin) in the previous books and increases perfections (kamalat) which they lack of. Qur'an has therefore been made witness, protection and reassurance to all of them. As the being mahaymin the Qur'an is protected from being changed, it is a measure for the other books and bears witness to their accuracy and stability. The Qur'an accepts the originality of the shari'a, determines the abrogated provisions and separates the eternal provisions of the shari'ah from the expired ones. Qur'an is what

Sildi: ... u çalışma, Prof. Dr. Ali AKPINAR danışmanlığında 2020 tarihinde tamamladığımız Kur'an-ı Kerim'de Dinin Birliği başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. / This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Unity of the Religion in the Qur'an", supervised by Prof. Dr. Ali AKPINAR (Ph. D. Dissertation, ... [1]

Açıklamalı [A1]: hocam, kanaatimce bir kavramın ilk kullanımında italik ve küçük harflerle yazılması, kavramın önemini ön plana çıkarır. Sonraki kullanımlarda ise normal kullanılması yeterli olur. Nihai karar sizin...

Biçimlendirdi: Yazı tipi: İtalik, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: İtalik

Sildi: M

Sildi: I... the other, it is used as a characteristic of the Qur'an. The concept of m...haymin, in the former case, means Allah's ability to preserve, observe and control everything and in the latter it means the characteristic of the Qur'an that p...eserving the previous revelations. While Allah promised to protect the Qur'an, He also protected all the previous devine ... books and manuscripts ... through it. The Qur'an is therefore the preserver ... and guardian of the previous books before it... and confirms the verses in them as the word of Allah. It ... reveals any ... distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a standard for which these manuscripts and books are the word of Allah, pointing out the distortions in them, and separating the truth from the falsehood. Therefore, it is the standard for which the previous books are measured against. ...o if something is missing in the current Torah Bible for example, but is found in the Quran, then it means it has been lost over time. Accordingly, the absoluteness of the message in the Torah and the Bible depends on their compatibility with the Qur'an. İnen avetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öğrenilmesi, arz ve sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'an korunmuştur. The Qur'an describes and elaborates ... he revelations in the previous devine books and manuscripts ... n issues such as creed, worship, creed, ...orality, legal...uamalat (legal, ...dministrative, financial matters), and ...n avoiding harm and etc. With these, the Qur'an preserves the revelations of the previous prophets and separates the abrogation (naskh) repealed ...rom the non-abrogationrepealed provisions... It therefore prevents these revelations from being exploited and thus preventing their misuse. The fact that previous revelations were forgotten and falsified due to lack of written record at the time of... [2]

Açıklamalı [A2]: kanaatimce arz metodunu supply olarak tercüme etmek doğru mu emin değilim. İngilizce te'fsir literatüründe arz kelimesi nasıl tercüme ediliyor... 'presenting' daha uygun olmaz mı? ... [4]

Sildi:

Biçimlendirdi: Yazı tipi: İtalik, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: İtalik

Biçimlendirdi ... [3]

Biçimlendirdi ... [5]

Sildi: and protection by measures... Writing down the descendd verses, memorizing them, prioritizing the recitation, controlling them with the method of earth and sema, conveying and conveying them etc. The Qur'an has been preserved by precautionary measures... [6]

Açıklamalı [A4]: bu kavramlar Türkçede Kuran için kullanılırken makul gelebilir ama İngilizcede bunları kullanmak kulak tırmalayıcı ve müphem gelir. Kuranın greatest ve strongest ne demek, daha uygun kavramlarla tercüme edilmesi gerekir.

Sildi: I... gathers the favou [7]

Biçimlendirdi: Yazı tipi: İtalik, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: İtalik

Sildi: M... hâd...in) in the previous books and increases their...perfections (kamalat)Tahsin... which they lack of... Qur'an it has therefore been made witness, protection and reassurance to all of of them. As the standard ...eing mahaymin the Qur'an ...s protect[8]

Sildi: decrees**Sildi:** decrees**Biçimlendirdi:** Yazı tipi: İtaliik Değil, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: İtaliik Değil**Biçimlendirdi:** Yazı tipi: İtaliik, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: İtaliik**Sildi:** from**Sildi:** and confirms previous revelations**Sildi:** the Qur'an determines whether the provisions in the previous holy books have been falsified and cannot be determined from the Torah and Bible that we have today.**Sildi:** Many researches have looked into the preservation of the Qur'an, and no studies have been found looking into the Qur'an's preserving the previous divine revelations before it.**Sildi:** We therefore in our study look into and review the subject of how the Qur'an controls and preserves previous revelation. Kur'an, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensüh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedi, bâki hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdil ve tağyirden (değiştirme) koruyandır. Kur'an, ilâhî kitaplardan bâki olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder. Kur'an'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'an'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'an'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'an'dan önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'an'ın müheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda Kur'an'ın müheyminliği konusu ele alınmıştır.**Sildi:** günümüzdeki mevcut

distinguishes the fixed provisions revealed to the prophets since Adam (as) from the temporary provisions and it is the one that protects the provisions of the previous books from being altered (taghyir), and changed (tabdil). Qur'an also contains the unification of eternal shari'ahs that remained from previous divine books. For these reasons determination of whether the provisions in the divine books have been falsified is determined by the Qur'an, not by the existing Torah and the Bible. Even though there have been many studies on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the mahaymin of the Qur'an, which preserves the previous divine books. Accordingly, in our study, the muhaymin of the Qur'an is evaluated.

Keywords

Tafsir, Revelation, Qur'an, Controls, Divine Revelations.

Öz

Kur'an'da biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'an-ı Kerim'in vasfı olmak üzere iki yerde müheymin kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin kavramı, Kur'an'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'an'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'an, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'an, bu sahifelerin ve kitapların Allah'ın kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'an'ın Tevrat'ta, İncil'de var olduğunu söylediği hususlar, günümüzdeki nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrat ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'an'la mukayyed olmasına bağlıdır. Kur'an önceki kitaplarda ve sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât (yasal, idârî ve mâlî), mezâcîr (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; neshedilen, neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Bu vahiylerin yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur'an'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun aşabının eliyle Kur'an'ı muhafaza etmiştir. İnen âyetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz ve sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'an korunmuştur. Kur'an'ın önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Kur'an'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtil olarak ayırdığı anlamına gelmektedir. Kur'an, ilâhî kitapların sonucusu, en kapsamlısı, en büyüğü ve en sağlamı olarak telakkî edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) cemedan, diğerlerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Kur'an'ın müheymin oluşu, tebdil (değiştirilmiş) olmaktan korunmuş; diğer kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların doğruluğuna ve sabitliğine tanıklık edici olmasıdır. Kur'an, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensüh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedi, bâki hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdil ve tağyirden (değiştirme) koruyandır. Kur'an, ilâhî kitaplardan bâki olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder. Kur'an'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'an'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'an'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'an'dan önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'an'ın müheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda Kur'an'ın müheyminliği konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Vahiy, Kur'an, Müheymin, İlâhî Vahiyler.

Giriş

Astrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'an'da Ehl-i

Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'an âyetleriyle İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek Kur'an'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'an'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'an'da zikredilen tahrif, tebdil ve tağyir kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrif edilmediği, yorum açısından tahrifâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'an'ın Müheminliği* incelenmiştir.

Kur'an'ın, İncil ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'an'ın "*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*"² âyetinde, unutmamanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncil'in metinleri lâfzen tahrifâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrif edilmemiş olabilir.

Kur'an, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunana, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi mühemin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrifâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'an'ın müheminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrif edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'an'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'an'da mühemin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfiz, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'an'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'an'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheminliğinin anlaşılması için Kur'an'ın korunmuşluğundan söz etmek gerekir.

¹ bk. Salih Akdemir, "Müsteşriklerin Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

² el-Mâide 5/14.

³ bk. el-Mâide 5/48.

Allah Kur'ân-ı Kerim'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ ilk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri tebliğ ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak tebliğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrif edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşılamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrif edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheymînliği konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşılamamış, sadece bir makalenin alt başlığında Kur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelliği olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih,

⁴ el-Hicr 15/9.

⁵ Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 76; Hz. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi Hz. Fatıma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, “Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi”, *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

⁶ Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, “Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri”, çev. Durak Pasmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

⁷ bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

⁸ Muhammed Fatih Kesler, “Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.

şeriat farklılığı meselelerine Kur'an perspektifinin anlaşılmasında âyetteki **مُهَيَّمِينَ** (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) ifadesi önem taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (**مُهَيَّمِينَ**) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'an tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnotta ve kaynakçaya eserlerin tamamı değil bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'an'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu vezinde *hey-me-ne*, *sey-ta-ra*, *say-ta-ra*, *hem-ye-ra*, *key-ga-ra*, *bey-ga-ra*, *bey-ta-ra* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Dağ adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹² Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹³

⁹ el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerim* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

¹⁰ bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemaşşeri, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Me'arri (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhîr* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

¹¹ Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'an*, thk. Muhammed Fuâd Sezgîn (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'an*, thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

¹² Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'an*, 14/38.

¹³ bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908;

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁴ Kontrol altında tutan manasına hâvi *müseyturan* (يطرا) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁵ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁶

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁷

1. Bu kelime, *hey-me-ne, yü-hey-mi-nü, hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁸ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının "*â-me-ne, yü'-mi-nü*"den müeyminün (يمن) olduğu,¹⁹ "*varlıkların rızkını temin eden*" manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*'in aslının *müeymin*'den geldiğini; *müeymin*'in ise *emânetü* (emanet)'den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu'temen olduğu da nakledilmiş;²¹ müheymin ile müeyminin aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözeten), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde

Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436.

¹⁴ Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmi'î't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi yücihi't-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987), 4/509.

¹⁵ Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

¹⁶ bk. Ebü Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, thk. Mecdi Basellûm (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

¹⁷ Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 29/513.

¹⁸ bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/437.

¹⁹ bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436.

²⁰ bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Ebü Hafs Sıracüddîn İbn 'Âdil, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

²¹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhîd*, 1600.

²² İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436.

²³ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/254.

²⁴ Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

²⁵ Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'ân*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

²⁶ Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdi (Beyrut: Dâru'l-

şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁷; diğerinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emin* anlamı vermiş; bazıları ise “*sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi...*”²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulana, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirilene, ahirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdiki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfiz, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; İbn Abbâs, bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

1.2. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsnâ’sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahdır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüşünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³² âyetinde kullarının hayır

ve şer olan bütün amellerine tanık, şahit, görüp gözeten,

yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayette *مُؤْتَمِنًا* (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit,

hâkim) kelimesinin muhtevasının Mâide 5/48. ayetteki *مُؤْتَمِنًا* (müheymin) *مُؤْتَمِنًا*

kavliyle Müzzemmil 73/15. ayetteki *مُؤْتَمِنًا* (sizlere şahit) ifadelerinin aynı olduğu,

²⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

²⁸ el-Mâide 5/48.

²⁹ Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâtürîdî, *Te’vîlât*, ۳/۳۳۰; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

³⁰ Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûğî’n-nihâye*, thk. Câmi’atü Şârîka Mecmû’atü Resâilî Câmi’iyyeti bi Külliyyeti’d-Dirâsâti’l-’Ulyâ ve’l-Bahsi’l-’İlmiyyi (b.y.: Câmi’atü’ş-Şârîka Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’d-Dirâsâti’l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-vecîz fî tefsiri’l-kitâbi’l-’azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-’İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebû’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-’azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l-Kelimi’t-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

Türâs, 1423/2002),4/285.

Hız. Muhammed'e indirilen Kur'an'ı tasdik ettiği söylenmiştir.³⁴

Müheymîn kelimesi, Kur'an'ı niteleyen bir vasıf kapsamında "(*Resulüm!*) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma..."³⁵ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'an'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci *el-Kitâb*'in ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁸

Müheymîn kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

1. Kur'an, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'an, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hız. Muhammed, Kur'an üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'an, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözetlen, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette "*Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur'an) indirdik...*"

ifadesindeki *مصدق* kelimesinin bazılarına göre kelimesine *sıfat*, bazılarına göre *كاتب*

ise *hâl*'dir. Allah'ın *مصدقاً لما بين يديه من الكتاب ومهيمناً عليه* [(önceki kitapları tasdik ve denetleyici olarak (bu kitabı (Kur'an'ı) hak olarak indirdik.)] kavlinde Hız. Muhammed'in kastedildiği, *müheymînen*'in (يمناً) ileyke (ك) deki kef'e (ك) hal, *يه*

deki zamirin *el-Kitâb*'a raci olduğu beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Kur'an'ın önceki kitapları tasdik eden, Hız. Muhammed'in ise Kur'an üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hız. Muhammed'in önceki kitaplara *musaddık* ve *müheymîn* oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta

³⁴ bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 4/285-286.

³⁵ el-Mâide 5/48.

³⁶ bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

³⁷ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

³⁸ Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/1096.

³⁹ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafâ el-Bâz, 1419/1999), 4/1150; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/1766; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

⁴⁰ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴¹
Âyette zikredilen (يَوْمَئِذٍ) (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim)

kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen) dir.”⁴³ âyetindeki rakîben kelimesine müheymin, muhâfız anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu'temen, murâkib, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Kur'ân ıstılahında önceki kitaplara şahit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi', onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵ Kur'ân, Allah'ın vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur'ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahriften masun (dokunulmaz), bizzat Allah'ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncil'le hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁶ Kur'ân'ın tahriften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve İncil'de Kur'ân'la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁷

Kur'ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetten, onlardaki âyetleri tasdik

⁴¹ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/380-381.

⁴² Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te'vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

⁴³ el-Ahzâb 33/52.

⁴⁴ bk. Muhammed b.Mustafa el-'Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akli's- selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 4/338; Muhammedü'l-Emîn b. Abdullah el-Hererî, *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhânî fi ravâhi' ulûmi'l-Kur'ân* (Beirut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001), 23/87.

⁴⁵ bk. Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096-1097.

⁴⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

⁴⁷ Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096.

eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'an'ın Tevrât'ta ve İncil'de var olduğunu açıkladığı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Kur'an, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâiloğullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Kur'an'ı korumayı “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'an'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'an'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncil'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'an sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Çağıl “*Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler 'Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'an getir.' dediler...*”⁵¹ âyetindeki *tebdil* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vil tahrifâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵² Çağıl, tebdil ve tahrif kavramlarının te'vil tahrifâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

Dolayısıyla biz Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'an'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korunmanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'an âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'an'ın Tevrât, İncil, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'an'ın ilâhî vahiylerle müheyminliği, bu vahiylerin Kur'an'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'an âyetlerine muhâlif ise

⁴⁸ en-Neml 27/76. “*Doğrusu bu Kur'an, İsrâiloğullarına üzerinde anlaşılmadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.*” bk. Ateş, *Yüce Kur'an*, 3/7-8.

⁴⁹ el-Hicr 15/9.

⁵⁰ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

⁵¹ Yûnus 10/15.

⁵² Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

⁵³ Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵⁴ Kur'ân, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları "*Ellerindekini (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'ân) inkâr ettiler...*"⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Kur'ân'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden ve tağyirden (değiştirme) koruyan, ilâhî sahifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁷

Hz. Muhammed'e hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Kesîr (öl. 774/1373) bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncil'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik ettiğini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncil'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması "*Nûh'a*

⁵⁴ Muhammed Tâhir İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

⁵⁵ el-Bakara 2/89.

⁵⁶ Kesler, "*Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 34.

⁵⁷ Ebüssüüd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 3/45.

⁵⁸ bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

⁵⁹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

⁶⁰ bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik"⁶¹, "*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*"⁶² âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶³ Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin "*tertemiz sahifeleri okuyan*"⁶⁵ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifelerin Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içerisinde mevcut olduğu "*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*"⁶⁶, "*İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur.*"⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur'ân'ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr "*Kur'ân öncekileri tasdik edici*"⁶⁸, "*onların yanındakileri tasdik edici*"⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur'ân'da mevcuttur.⁷⁰ Kur'ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur ulemâ *müheymin* kelimesini, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatin aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Kur'ân'ın tahrif edilmemiş olması

⁶¹ en-Nisâ 4/163.

⁶² Tâhâ 20/133.

⁶³ Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtir* (b.y.: Metâbi'ü Ahbârî'l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

⁶⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096-1097.

⁶⁵ el-Beyyine 95/2.

⁶⁶ eş-Şuarâ 26/196.

⁶⁷ el-A'lâ 87/18-19.

⁶⁸ Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

⁶⁹ el-Bakara 2/101.

⁷⁰ Mâtürîdî, *Te'vîlât*, 10/588-592.

⁷¹ bk. Râgıb el-İsfahânî, *Tefsîru Râgıb*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmî'atü Ümmî'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

⁷² Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 2/55.

müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷³

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce “*usûlü'd-dîn*”in muhtevassından bahsetmek gerekmektedir. Usûl, asl kelimesinin çoğuludur. “Asl” ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildiği temel anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadî konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷⁵

Kelam ilminde dinin aslından (usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi diğer unsurların kendi üzerine bina edildiği temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak olduğu ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlığından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhîr Bağdâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî'nin (öl. 493/1099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanîfe'nin (öl. 150/767) tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren “*el-Fıkhü'l-Ekber*” adlı kitabı *usûlü'd-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslını (usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (fûrûü'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrûu, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcîrin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu bağlamda Kur'ân'ın önceki vahiylere müheyminliği sadece itikadî konulara has olmayıp dinin hem itikadî hem de ibadet, ahlâk gibi ameli konularına da şâmilidir. Bu durum Kur'ân'ın müheyminliğinin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadî konularda, ibadetin aslında ve ahlâkî konularda Kur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur'ân, önceki ilâhî vahiylere sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o

⁷³ Şa'râvî, *Havâtur*, 5/3179.

⁷⁴ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/16-18; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

⁷⁵ bk. Mevlüt Özler, “Kelam Tarihi”, *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

⁷⁶ Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

⁷⁷ Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

⁷⁸ bk. Ebü'l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyât*, thk. 'Adnân Derviş, Muhammed el-Mısırî (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/690.

⁷⁹ bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

vahiylere inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Kur'ân-ı Kerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki Hz. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği *“Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.”*⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸³ ve Hz. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylere varlığı Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahiy korumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrif edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrif edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrif edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

“(Ey Muhammed) de ki; 'Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah'a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah'ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazıları rab edinmesin.' Eğer tekrar yüz

⁸⁰ Kesler, *“Kur'ân'ı Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler”*, 34.

⁸¹ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

⁸² el-A'râf/59.

⁸³ el-A'râf/65.

⁸⁴ el-A'râf/73.

⁸⁵ bk. Ebü'l-Berekât Hâfîzüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelîmî't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

⁸⁶ bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

çevirirlerse, 'tanık olun ki, biz Müslümanlarız' deyin."⁸⁷

Âyetteki **لَبَيْنَا وَبَيْنَكُمْ** (sizlerin ve bizim aramızdaki ortak kelime) ifadesi **لَبَيْنَا وَبَيْنَكُمْ** (sizlerin ve bizim aramızdaki daha adil (insaf) kelime) anlamında tevil edilmiş,⁸⁸ adalet, adil ve insaf⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz "Allah haricinde başka ilah yoktur." kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitap'ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna "Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik."⁹¹ ve "Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik."⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcüdiyetine⁹⁴ Kur'ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr, söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akidesi olduğunu "Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik."⁹⁵ ve "Allah'a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik."⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşid Rızâ (öl. 1354/1935) "Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz.", "Hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmayız.", "Onlar Allah'ın dışında birbirlerini rab edinmesinler." âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ'nın Tevrât'taki şeriatinin ilk esasını "Senin ilahın bu Rab'dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme."⁹⁹ ifadesi

⁸⁷ Âl-i İmrân 3/64.

⁸⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te'vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8/252.

⁸⁹ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8/252.

⁹⁰ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

⁹¹ el-Enbiyâ 21/25.

⁹² en-Nahl 16/36.

⁹³ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 1/400.

⁹⁴ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 2/48.

⁹⁵ el-Enbiyâ 21/25.

⁹⁶ en-Nahl 16/36.

⁹⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 1/400.

⁹⁸ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'akl's-selîm*, 2/48.

⁹⁹ Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa'adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* "Tefsîru'l-Tevrât bi'l-'Arabîyye", haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih'e kadar bu yolu takip etmiştir.¹⁰⁰

Bu ifadeler Yuhanna İncili'nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatta bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.¹⁰¹

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu ya da olmadığı şeyleri nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vil edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd-dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.¹⁰²

Reşid Rızâ "*Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz.*" âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet ettiğini, "*Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız.*" âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* desteklediğini; "*Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin.*" âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

"Rivayete göre "Onlar ahbârları ve ruhbânları rab edindiler."¹⁰³ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi."¹⁰⁴

Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen *tanrı* tasavvurunun yanlışlığına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı

¹⁰⁰ Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîru'l-menâr* (b.y.: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990), 3/268.

¹⁰¹ Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

¹⁰² Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/268.

¹⁰³ et-Tevbe 9/31.

¹⁰⁴ Ebû İsa Muhammed et-Tirmizî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, ʌʌʌ; Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/269.

dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'an tarafından reddedilmekte ve Fatiha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir.¹⁰⁶

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır.¹⁰⁷

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği "*Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.*"¹⁰⁸ âyetiyle beyan edilmiştir.

2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güc yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: "*Allah'ın her şeye gücü yeter.*"¹⁰⁹

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

*"Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, "Rabbim! Bana görün, sana bakayım" dedi. Allah da "beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince "seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi."*¹¹⁰

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında

¹⁰⁵ Kesler, "*Kur'an'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 34.

¹⁰⁶ Kesler, "*Kur'an'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 35.

¹⁰⁷ Kesler, "*Kur'an'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*", 36.

¹⁰⁸ el-En'am 6/103.

¹⁰⁹ el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

¹¹⁰ el-A'râf 7/143.

Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsızdır: *"Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder."*¹¹¹

Kur'an'ın İncil'den koruduğu itikâdi konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncil'in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncil'e isnat etmiş, Kur'an ise teslis itikadının Hz. İsa'ya gönderilen İncil'in aslında olmadığını ibraz etmiştir: *"Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur."*¹¹² Kur'an, İncil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek¹¹³ muharraf olmayan İncil'deki tevhid akidesini korumuş; tahrif edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur'an-ı Kerim, babasız yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin *"Allah'a çocuk isnadı"* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *"Şüphesiz ki (yaratılış itibarıyla) İsa'nın Allah katındaki durumu, Âdem'in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi."*¹¹⁴

Kur'an-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzeh olduğunu bildirmektedir: *"O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O'nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir."*¹¹⁵; *"Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir."*¹¹⁶

Diğer taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹⁷ ifadesi, Allah'a evlat atfedenele dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

¹¹¹ eş-Şûrâ 42/51.

¹¹² el-Mâide 5/73.

¹¹³ bk. el-Mâide 5/116-118.

¹¹⁴ Âl-i İmrân 3/59.

¹¹⁵ el-En'âm 6/101.

¹¹⁶ el-Cin 72/3.

¹¹⁷ bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmrân 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsâ Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin. Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”¹¹⁸

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.¹¹⁹ Bütün bunlara Kur’ân müheymîn vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹²⁰

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp sonraki ilaveler ve tahrifler Kur’ân’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrif edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹²¹ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹²² ve Hz. Süleyman’ın¹²³ aynı zamanda peygamber olduğu Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹²⁴

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹²⁵ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmiştir.¹²⁶ Yûsuf’un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindiği¹²⁷; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.¹²⁸ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²⁹

¹¹⁸ et-Tevbe 9/30.

¹¹⁹ Kesler, “Kur’ân’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 33-46.

¹²⁰ Meryem 19/35.

¹²¹ 1. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

¹²² el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

¹²³ en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

¹²⁴ Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26.¹²⁴ İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Teşîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *İzhârü'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

¹²⁵ Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

¹²⁶ Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

¹²⁷ Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

¹²⁸ Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

¹²⁹ William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in

Kur'ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit'teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen Üzeyir¹³⁰ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyir'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

İncil'de Feraklît¹³¹ olarak zikredilen ismin Kur'ân'daki Ahmed ismine tekabül ettiği, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: *“Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.”*¹³² İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹³³ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta *“Mûsâ'nın kardeşi”*¹³⁴ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.¹³⁵

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

*“Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebiye ittiba eden kimselerdir.”*¹³⁶ ve *“Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: ‘Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.’”*¹³⁷

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına iman¹³⁸ zikrederek bu kitaplardaki vahiyi korumuştur. Bütün bu veriler

Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

¹³⁰ Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyir Allah'ın oğlu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyir” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

¹³¹ İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

¹³² es-Sâff61/6.

¹³³ es-Sâff61/6.

¹³⁴ Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

¹³⁵ bk. Râzî, *Meftâihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

¹³⁶ el-A'râf 7/157.

¹³⁷ el-Mâide 5/12.

¹³⁸ bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda namaz ve zekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kılp, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹³⁹

Hız. İbrâhîm'in ve Hız. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde birçok hakikatle birlikte 140 “*لي*” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hız. İbrâhîm ve Hız. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹⁴¹ Peygamberler arasında Hız. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hız. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun Hız. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da son nebinin (hâtemü'l-enbiyâ) şeriatinin gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatin nişanı kabul edilmiştir.¹⁴²

İbn Abbâs, *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildiğini belirtmiştir.¹⁴³ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹⁴⁴ fitr günündeki bayram namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sürenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹⁴⁵

Kanaatimizce; Kur'ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle¹⁴⁶ beraber incelendiğinde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilerin namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân; Hız.

¹³⁹ el-A'lâ, 87/14-19.

¹⁴⁰ Taberî, *Câmi 'u 'l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁴¹ Râzî, *Mefâtihu 'l-gayb*, 31/ 135-137.

¹⁴² Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru 'l-Kur'ânî li 'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru 'l-Fikri 'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

¹⁴³ Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

¹⁴⁴ Taberî, *Câmi 'u 'l-beyân*, 24/373-377.

¹⁴⁵ Râzî, *Mefâtihu 'l-gayb*, 31/135-137; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü 't-te'vil fi me'ânî 't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru 'l-Kütübî 'l-'İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

¹⁴⁶ bk. el-Mâide 5/12.

İbrâhîm ile Hz. İsmâ'îl'in,¹⁴⁷ Hz. Şuayb'in,¹⁴⁸ Hz. Mûsâ'nın,¹⁴⁹ Hz. Zekariyyâ'nın,¹⁵⁰ Hz. Meryem'in,¹⁵¹ İsrâiloğullarının,¹⁵² Hz. İsâ'nın¹⁵³ ve Hz. Muhammed'in¹⁵⁴ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiğini bildirmiştir.¹⁵⁵

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti قِيمَلِصُوْ تَلَزَكُوْة (namaz kılınız ve zekât veriniz) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁵⁶ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı "Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır..."¹⁵⁷ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵⁸ kurban¹⁵⁹ ve karz-ı hasen¹⁶⁰ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şeriatlerinde bulunduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlığı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

*"Şüphesiz ki ben Allahın kulu yüm.(Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı."*¹⁶¹

âyetinde Hz. İsâ'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti

¹⁴⁷ İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

¹⁴⁸ Hüd 11/87.

¹⁴⁹ Yûnus 10/87.

¹⁵⁰ Âl-i İmrân 3/39.

¹⁵¹ Âl-i İmrân 3/43.

¹⁵² el-Mâide 5/12.

¹⁵³ Meryem 19/31.

¹⁵⁴ Tâhâ 20/132.

¹⁵⁵ Lokmân 31/17.

¹⁵⁶ bk. Şa'râvî, *Havâtur*, 19/11658.

¹⁵⁷ el-Bakara 2/183.

¹⁵⁸ bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyeteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyeteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

¹⁵⁹ Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

¹⁶⁰ el-Mâide 5/12.

¹⁶¹ Meryem 19/ 30-32.

kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil’de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekilde büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur’ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur’ân sayesinde birer temel vacibe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûnu oluşturmakta olup namazın fûrûnunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahorsuz¹⁶² eda edilirken Hz. Muhammed’in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk’ta Mûheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur’ân’da *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁶³ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de *ümmü’l-kitâb* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁶⁴

Muhkem hükümlerde ana babaya iyilik, rûştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülükler (fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁶⁵ Kur’ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü’l-kitâb* olarak vasıflanan muhkem hükümleri mûheyminliğiyle el-En’âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁶⁶

¹⁶² bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru’l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya’kûb Firûzâbâdi (Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebi Hâtim, *Tefsîru Ebi Hâtim*, 1/305.

¹⁶³ bk. Âl-i İmrân 3/7.

¹⁶⁴ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

¹⁶⁵ Ebü’l-A’lâ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

¹⁶⁶ bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

Kur'ân'ın ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz şu sözleriyle açıklamıştır:

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁷ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir.”¹⁶⁸

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı olduğu Kur'ân'daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: *“Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”¹⁶⁹* Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyin etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.”¹⁷⁰

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasağın, Hz. Âdem'in risâletinde Hâbil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁷¹ gerçekleştiği Kur'ân'ın murakıplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevileşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Kur'ân'ın tanıklığında öğrenilmektedir.¹⁷²

¹⁶⁷ el-Mâide 5/48.

¹⁶⁸ Draz, *Kur'ân'a Giriş*, 85-86.

¹⁶⁹ Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsnü'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, 'Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

¹⁷⁰ Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahih*, thk. Muhammed Zehir b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkıb*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'ü's-sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâki (Beyrut: Dâru l-hyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

¹⁷¹ el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

¹⁷² eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın¹⁷³ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Kur'ân'ın muhafızlığında bilinmektedir. Kur'ân, önceki vahiylerde fâizin,¹⁷⁴ kibrin¹⁷⁵ yasaklandığını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁷⁶

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁷ sila-i rahim,¹⁷⁸ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷⁹ adaletli olmak,¹⁸⁰ isar ruhuna sahip olmak,¹⁸¹ ilâhî imtihanda sabırlı olmak,¹⁸² merhametli olmak,¹⁸³ temiz kalpli olmak,¹⁸⁴ kimsesizleri korumak,¹⁸⁵ halim ve bağışlayıcı olmak¹⁸⁶ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrif edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsîh, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir.

¹⁷³ el-A'râf 7/80.

¹⁷⁴ el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

¹⁷⁵ bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mû'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

¹⁷⁶ el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

¹⁷⁷ el-Bakara 2/83.

¹⁷⁸ el-Bakara 2/83.

¹⁷⁹ el-Bakara 2/83.

¹⁸⁰ Sâd 38/26.

¹⁸¹ el-Bakara 2/83.

¹⁸² el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hüd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Ğâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

¹⁸³ el-Bakara 2/83.

¹⁸⁴ es-Sâffât 37/84.

¹⁸⁵ el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

¹⁸⁶ et-Tevbe 9/113-114; Hüd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

3.1. Nâsîh, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncîl'de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. Îsâ'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını "*Ben benden önce indirilen Tevrât'ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.*"¹⁸⁷ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te'dîb için bazı hükümlerin Tevrât'ta haram kılındığı belirtilmiştir:¹⁸⁸

*"Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiz."*¹⁸⁹

Allah'ın bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği zikredilmiştir.¹⁹⁰ Temiz yiyecek ve içecekler bütünü nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁹¹ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: "*Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık*"¹⁹²; "*İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.*"¹⁹³

Kur'ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak "*Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram*

¹⁸⁷ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁸⁸ Şa'râvî, *Havâtır*, 5/3181.

¹⁸⁹ el-En'âm 6/146.

¹⁹⁰ bk. Ebû Zehre, *Zehretü 't-tefâsîr*, 4/2227-2228.

¹⁹¹ Râgîb, *Tefsîru Râgîb*, 1/30-31

¹⁹² en-Nisâ 4/160.

¹⁹³ Âl-i İmrân 3/93.

kıldık... ”¹⁹⁴ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah’dır. Bu hal “*Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.*”¹⁹⁵ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

*“Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur.”*¹⁹⁶

Hiz. İsa Tevrât’ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁷ zamanın ve şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “*Benden önce gönderilen Tevrât’ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten kaçınınız ve bana itaat edin.*”¹⁹⁸

Kur’ân’da da Hiz. Muhammed’in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât’ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

“Onlar yanlarındaki Tevrât’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resüle, o ümmî peygambere

¹⁹⁴ en-Nisâ 4/160-161.

¹⁹⁵ el-Bakara 2/106.

¹⁹⁶ Abdullâh Draz, *Kur’ân’a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

¹⁹⁷ es-Sâff 61/6.

¹⁹⁸ Âl-i İmrân 3/50.

*ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır...*¹⁹⁹

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Kur'an'ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur'an'da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: *"Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak 'işittik, karşı geldik'... derler..."*²⁰⁰

Dili eğip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, *"Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet."* manasına gelen *râinâ* sözüyle *"Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol."* Ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle *"bizim ahmağımız"* anlamını kastederek Hz. Peygamber'e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.²⁰¹

Bu âyetteki tahrif kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te'vilini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰² *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu,²⁰³ lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te'vil edildiği zikredilmiştir.²⁰⁴

¹⁹⁹ el-A'râf 7/157.

²⁰⁰ en-Nisâ 4/46.

²⁰¹ Ebü'l-Hasen el-Ahfeş, *Me'âni'l-Kur'an li'l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüda Mahmûd Karrâ'a (Kâhire: Mektebetü Hancı, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/119; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 1/493; Zemahşeri, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzi, *Mefâtihu'l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye, 1384/1964), 5/243; İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 3/291.

²⁰² Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an* 2/323, 3/113.

²⁰³ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 8/432.

²⁰⁴ İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/38.

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te'vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur'ân devre dışı bırakıldığında Tevrât ve İncil'in aslına ulaşmanın imkânsızlığı görülmektedir. Bu minvalde Kur'ân sâbık vahiylerin tahrîf meselesini müheymînliğiyle denetlemektedir.

2. Lafzın bizzat kendisini, aslını değiştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰⁵ Allah'ın koyduğu hükmü başka hükümle değiştirerek kelimeyi yerinden kaldırıp yok ederler²⁰⁶ mefhumunda Yahudilerin Tevrât'ı değiştirmesi şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁷ Kur'ân müheymînliğiyle önceki vahiylerde hangi hükmün tahrîf edilip edilmediğine şahitlik etmiştir.

İbn Abbâs'a ya da Buhârî'ye (öl. 256/870) ait olduğunda ihtilaf edilen²⁰⁸, Buhârî'nin Sahîhi'nin *Tevhid* bölümünde zikredilen

وَلَيْ يَذَّكَّرُ لَهُ فَمِمَّا كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَهُمْ فِي عَذَابٍ مُّهِينٍ
وَلَيْ يَذَّكَّرُ لَهُ فَمِمَّا كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَهُمْ فِي عَذَابٍ مُّهِينٍ

“Hiç kimse Allah'ın kitaplarından birini silip yok edemez, fakat onu tahrîf edebilir, hakikî anlamı dışında te'vil edebilir.”²⁰⁹ ibaresi, Buhârî tarafından semâvî kitaplarda lafzî tahrîfâtın değil sadece yorum tahrîfâtın mevcudiyetini dillendirmesine delil teşkil etmiştir.²¹⁰

İbn Abbâs ise

“Ey Müminler! Nasıl oluyor da Ehl-i Kitab'a soruyorsunuz? Allah'ın peygamberine indirilen kitabınız Allah hakkında en yeni bilgileri vermektedir. Siz onu değiştirmemiş haliyle okuyorsunuz. Allah size, Ehl-i Kitab'ın Allah'ın yazdıklarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle kitabı tahrîf ettiklerini ve “Bu Allah katındandır” diyerek az bir değere değiştirdiklerini haber vermiştir. Size gelen ilim onlardan bir şey sormayı yasaklamadı mı? Vallahi size indirilen hakkında size soru soran hiç kimseyi görmedik.”²¹¹

ifadeleriyle lafzî tahrîfâta dikkat çekmiştir. Söz konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait

²⁰⁵ Mâturîdî, *Te'vilât*, 3/198, 482, 521.

²⁰⁶ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997), 1/317.

²⁰⁷ Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî'l-Hadîse, 1410/1989), 1/282; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 1/550.

²⁰⁸ Bu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı ifade edilmiştir. bk. Ebü'l-Fazl Şihâbüddin İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*, Neşr. Muhibuddin el-Hatîb (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959), 13/523.

²⁰⁹ Buhârî, *Tevhîd*, 55.

²¹⁰ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 13/523-526; Mesut Kaya, “Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrîf Meselesine Yaklaşım Üzerine”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 8/36-48.

²¹¹ Buhârî, *Şehâdât*, 29; *İ'tisâm*, 25.

olmadığı bu sözlerden anlaşılmalıdır.²¹²

Reşid Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifatına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.²¹³ Levh-i mahfûz, başta Kur'ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzî levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) 'dır.*”²¹⁴

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz'da hıfzedildiğini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini söylemiştir.²¹⁵

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz'da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur'ân'la korunmuştur. Çünkü Kur'ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur'ân bazı hükümleri Hz. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur'ân Allah'ın vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit emiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifatı, bâtnî, ilhâdî yorumlarla Kur'ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzî sağlam Kur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah'ın Hz. Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsa'ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin

²¹² Kaya, “*Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine*”, 40.

²¹³ Reşid Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

²¹⁴ el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ٠٣٠٣; bk. Mekki b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi' u l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesir, *Tefsîru l-Kur'ân*, 8/373; 6/568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât'ta İsrâilîyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

²¹⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 6/403; 9/102.

metinleri günümüzde mevcut değildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında muhafazası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifata uğramıştır. İşte Kur'ân'ın müheyminliği burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen değil manen korumuş, onlardaki nâsîh ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, değiştirileni ve değiştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzi korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleştiği yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheyminliğin mana bazında gerçekleştiğinin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderdikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcîrde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerim'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheyminliği ifade etmektedir.

Âyetteki (مُهَيِّمًا) (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) kelimesiyle

Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcîr vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheyminliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sayfeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (مُهَيِّمًا) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılığına teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncil'e) özelliğinden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncil'i tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların,

metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncil nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın nüzülü esnasında mevcut Tevrât ve İncil nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsâ'ya indirilen İncil'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Kur'ân, Tevrât ve İncil'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminliğinde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiyleri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğiyle zamansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

Abdûlbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerim*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.

Adam, Bâkî. "Üzeyir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012, 42/401-402.

Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancı, 1411/1990.

- Akdemir, Salih. "Müsteşriklerin Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/31* (Nisan 2010), 179-210.
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'an*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Puzmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. 4 Cilt. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994, 1/381-462.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of Islamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil. *Câmi'ü's-sahih*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'an*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsenâ. *Mecâzü'l-Kur'an*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabîyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzil*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fi ravâhi 'ulûmi'l-Kur'an*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sırâcüddîn. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.

- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.
- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. 13 Cilt. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebû'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahihi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddîn el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgıb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 35-50.
- Kefevî, Ebû'l-Bekâ. *el-Külliyyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısrî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'an-ı Kerim'i Önceki Vahiylere Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısrıyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverîdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Mekki b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârîka Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahşi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü's-Şârîka Külliyyetü's-Şer'iati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebû'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'an*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebû'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev.

- Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi 'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 21-40.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir. 4 Cilt. Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısrıyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid*. İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebü Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi 'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 15-58.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Me'arrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

Sayfa 1: [2] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [2] Sildi Yazar

Sayfa 1: [2] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [2] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [2] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [2] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [2] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [2] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [3] Biçimlendirdi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [3] Biçimlendirdi Yazar
Yazı tipi: İtalik, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: İtalik

:imlendirdi

:imlendirdi

Sayfa 1: [4] Açıklamalı [A2] Yazar
kanaatimce arz metodunu supply olarak tercüme etmek doğru mu emin değilim. İngilizce tefsir literatüründe

:imlendirdi

arz kelimesi nasıl tercüme ediliyor.. 'presenting' daha uygun olmaz mı?

:imlendirdi

Aynı şekilde sema metodunu da 'listening' olarak tercüme etmek daha uygun olmaz mı?
Ayrıca arz kelimesi supply olarak tercüme edilirken sema kelimesi olduğu gibi yazılmış. Bunun yerine her iki

:imlendirdi

kelime ya tercüme edilip parantez içinde arapçaları yazılır ya da tercüme edilmeden yazılıp paranteziçinde
ingilizceleri yazılır.

:imlendirdi

Sayfa 1: [5] Biçimlendirdi Yazar

:imlendirdi

Yazı tipi: Kalın, Yazı tipi rengi: Kırmızı, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: Kalın

:imlendirdi

Sayfa 1: [5] Biçimlendirdi Yazar

Yazı tipi: Kalın, Yazı tipi rengi: Kırmızı, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: Kalın

:imlendirdi

Sayfa 1: [5] Biçimlendirdi Yazar

Yazı tipi: Kalın, Yazı tipi rengi: Kırmızı, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: Kalın

:imlendirdi

Sayfa 1: [5] Biçimlendirdi Yazar

Yazı tipi: Kalın, Yazı tipi rengi: Kırmızı, Karmaşık Yazı İçin Yazı Tipi: Kalın

:imlendirdi

Sayfa 1: [6] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [6] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [6] Sildi Yazar

:imlendirdi

Sayfa 1: [6] Sildi Yazar

:imlendirdi

:imlendirdi

Kur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine

Bu çalışma, Prof. Dr. Ali AKPINAR danışmanlığında 2020 tarihinde tamamladığımız Kur'ân-ı Kerîm'de Dinin Birliği başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır./This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Unity of the Religion in the Qur'an", supervised by Prof. Dr. Ali AKPINAR (Ph. D. Dissertation, Necmettin Erbakan University, Konya/Turkey, 2020).

Aslan ÇITIR

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Konya İl Müftülüğü

Dr., Presidency of Religious Affairs, Konya Provincial Mufti Office

Konya, Turkey

aslancitir@gmail.com

orcid.org/0000 0002 5345 8512

**The preservation of divine revelations with the Qur'ân as the final standard
Abstract**

The word of *muhaymin* is mentioned in two places in the Qur'ân. In one place it is used as one of the names/attributes of Allah (swt); in the other, it is used as a characteristic of the Qur'ân. The concept of *muhaymin*, in the former case, means Allah's ability to preserve, observe and control everything and in the latter it means the characteristic of the Qur'ân that preserving the previous revelations. While Allah promised to protect the Qur'ân, He also protected all the previous divine books and manuscripts through it. The Qur'ân is therefore the preserver and guardian of the previous books and confirms the verses in them as the word of Allah. It reveals any distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'an is a standard for which these manuscripts and books are the word of Allah, pointing out the distortions in them, and separating the truth from the falsehood. So if something is missing in the current Torah and Bible for example, but is found in the Quran, then it means it has been lost over time. Accordingly, the absoluteness of the message in the Torah and the Bible depends on their compatibility with the Qur'ân. The Qur'ân describes and elaborates the revelations in the previous divine books and manuscripts on issues such as creed, worship, morality, muamalat (legal, administrative, financial matters), on avoiding harm and etc. With these, the Qur'ân preserves the revelations of the previous prophets and separates the abrogation (*naskh*) from the non-abrogation. It therefore prevents these revelations from being exploited and thus preventing their misuse. The fact that previous revelations were forgotten and falsified due to lack of written record at the time of revelation enabled our Prophet (pbuh) to ensure to preserve and protect the Qur'ân. Allah protected the Qur'ân through Muhammad (saw) and his companions. The Qur'an has been preserved by precautionary measures such as writing and memorizing of the revealed verses of the Qur'ân and giving priority to their recitation with the method of presenting (*'arz*) and listening (*sima'i*), compile/collect (*tedvin*) and making clear (*tebyin*) and etc. The fact that the Qur'ân being *muhaymin* for the previous books means that it accepts what is in accordance with the Qur'ân as truth and distinguishes the contrary as false. Qur'ân is considered as the last of the divine books, the most comprehensive. Furthermore it gathers the favors (*mahâsin*) in the previous books and increases perfections (*kamalât*), which they lack of Qur'ân has therefore been made witness, protection and reassurance to all of them. As the being *muhaymin* the Qur'ân is protected from being changed, it is a measure for the other books and bears witness to their accuracy and stability. The Qur'ân accepts the originality of the shari'a, determines the abrogated provisions and separates the eternal provisions of the shari'ah from the expired ones. Qur'ân is what distinguishes the fixed provisions revealed to the prophets since Adam (as) from the temporary provisions and it is the one that protects the provisions of the previous books from being altered (*taghyir*) and changed (*tabdil*). Qur'ân also contains the

unification of eternal shari'ahs that remained from previous divine books. For these reasons determination of whether the provisions in the divine books have been falsified is determined by the Qur'an, not by the existing Torah and the Bible. Even though there have been many studies on the preservation of the Qur'an, no study has been found on the muhaymin of the Qur'an, which preserves the previous divine books. Accordingly, in our study, the muhaymin of the Qur'an is evaluated.

Keywords

Tafsir, Revelation, Qur'ân, Controls, Divine Revelations.

Öz

Kur'ân'da biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân-ı Kerîm'in vasfı olmak üzere iki yerde *müheymin* kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözeten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin kavramı, Kur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Kur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Kur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri doğrulayandır. Kur'ân, bu sahifelerin ve kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var olduğunu söylediği hususlar, günümüzdeki nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Kur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Kur'ân önceki kitaplarda ve sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât (yasal, idârî ve mâlî), mezâcir (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; neshedilen, neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Bu vahiylerin yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inzal esnasında yazılıp kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Kur'ân'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Kur'ân'ı muhafaza etmiştir. İnen ayetlerin yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, arz ve sema metoduyla denetlenmesi, tebliğ ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Kur'ân korunmuştur. Kur'ân'ın önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Kur'ân'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtil olarak ayırdığı anlamına gelmektedir. Kur'ân, ilâhî kitapların sonuncusu, en kapsamlısı olarak telakki edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) cemedin, diğelerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Kur'ân'ın *müheymin* oluşu, tebdîl (değiştirilmiş) olmaktan korunmuş; diğeri kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların doğruluğuna ve sabitliğine tanıklık edici olmasıdır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensûh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedî, bâkî hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. Hz. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdîl ve tağyîrden (değiştirme) koruyandır. Kur'ân, ilâhî kitaplardan bâkî olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder. Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama vazifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve İncil ile değil Kur'ân'la belirlenir. Bu bağlamda Kur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Kur'ân'dan önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın müheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda Kur'ân'ın müheyminliği konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Vahiy, Kur'ân, Müheymin, İlâhî Vahiyler.

Giriş

Asrımızda özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Kur'ân'da Ehl-i Kitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Kitap'la alakalı rivayetler, Kur'ân âyetleriyle İncil ve Tevrât metinlerindeki bazı anlam benzerlikleri delil gösterilerek

Kur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Kur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Kur'ân'da zikredilen tahrîf, tebdîl ve tağyîr kelimelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın lafzının tahrîf edilmediği, yorum açısından tahrîfâta maruz kaldığı iddialarına¹ ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Kur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Kur'ân'ın, İncîl ve Tevrât'ın aslının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında bazı anlam benzerliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Kur'ân'ın “*Onlar kendilerine zikredilenlerin (öğütlerin/kitabın) önemli bir kısmını unuttular.*”² âyetinde, unutmanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği zikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve İncîl'in metinleri lâfzen tahrîfâta uğrasa da bazı ifadeler mana bazında tahrîf edilmemiş olabilir.

Kur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta uğrayan ve uğramayan metinler Kur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mezkûr benzerliklerin Kur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylerle murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Kur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Kur'ân'ın sâbık vahiylerle ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için Kur'ân'ın korunmuşluğundan söz etmek gerekir.

Allah Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağını “*Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.*”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, Hz. Peygamber, ashabı ve

¹ bk. Salih Akdemir, “Müşteşriklerin Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (Nisan 1990), 179-210; Necdet Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrîf Edildi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

² el-Mâide 5/14.

³ bk. el-Mâide 5/48.

⁴ el-Hicr 15/9.

Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ ilk vahiyden itibaren ezberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabenin birçoğu indirilen her bir âyeti ezberlemiştir. Bu metotla Kur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Kur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîğ ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblîğ edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Kur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Kur'ân'ın korunması, Kur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, Hz. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

Kur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Kur'ân'ın Müheyminliği konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşılammış, sadece bir makalenin alt başlığında Kur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelliği olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığı meselelerine Kur'ân perspektifinin anlaşılmasında

âyetteki **يُمْنًا** (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) ifadesi önem

يُمْنًا
يُمْنًا

taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih,

⁵ Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri Hz. Muhammed'in okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Cezeri ve Tayyibetü'n-Neşr* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), v1; Hz. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi Hz. Fatıma'nın elinde Kur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi", *Tefsir (El Kitabı)*, Editör: Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

⁶ Kur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'Azamî, "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri", çev. Durak Pusmaz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 1/381-462; Kur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 15-188.

⁷ bk. Elik, *Kur'ân'ın Korunmuşluğu*, 15-188.

⁸ Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.

şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında *müheymin* (مَوْحِيْنَ ۙ لَآ اِۡنۡرَآءُ ۙ لَآ اِۡنۡرَآءُ ۙ لَآ اِۡنۡرَآءُ) kelimesinin konumu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Kur'ân tarzı tefsirler, günümüzdeki akademik çalışmalar, şamile programı gözden geçirilmiş, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı değil bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve ıstılâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildiği gözlemlenmiş ve bu anlamların tamamı zikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

1. Müheymin Kelimesi

1.1. Lügat Manası

Konumuzun muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, diğeri Kur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ zikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu vezinde *hey-me-ne*, *sey-ta-ra*, *say-ta-ra*, *hem-ye-ra*, *key-ga-ra*, *bey-ga-ra*, *bey-ta-ra* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Dağ adı olan *müceymir* de bu vezinden gelmektedir.¹² Müheymin kelimesi bazı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.¹³

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafız, hiçbir şeyin

⁹ el-Mâide 5/48; el-Haşr 59/23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984), 139.

¹⁰ bk. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâga*, thk. Dr. Şevkî Me'arrî (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987), 1600.

¹¹ Ebû 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuâd Sezgîn (Kâhire: Mektebetü'l-Hancî, 1381/1962), 2/256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 14/38; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.), 3/254.

¹² Âlûsî, *Me'âni'l-Kur'ân*, 14/38.

¹³ bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luga* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986), 908; Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1410/1990), 13/436.

kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.¹⁴ Kontrol altında tutan manasına *hâvi müseytiran* (يطرأ) kelimesiyle tefsir edilmiştir.¹⁵ Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.¹⁶

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:¹⁷

1. Bu kelime, *hey-me-ne, yü-hey-mi-nü, hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,¹⁸ denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Kelimenin aslının “*â-me-ne, yü'-mi-nü*’den müeyminün (يمن) olduğu,¹⁹ “*varlıkların rızkını temin eden*” manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *emânetü* (emanet)’den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen olduğu da nakledilmiş;²¹ müheymin ile müeyminin aynı anlamları taşıdığı zikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözetken), hafız (muhafaza eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

İbn Abbâs (öl. 68/687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde şahit, tanık, emin ve sözüne güvenilir manasında *şehîd*²⁷; diğerinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *el-Emîn* anlamı vermiş; bazıları ise “*sana da bu*

¹⁴ Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf ‘an hakâiki ğavâmizi t-tenzîl ve ‘uyûni l-ekâvil fi vücûhi t-te’vil* (Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî, 1407/1987), 4/509.

¹⁵ Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsîru l-Kur’âni l-kerîm* (Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969), 3/1096.

¹⁶ bk. Ebû Mansûr Muhammed el-Mâturîdî, *Te’vilâtü ehli’s-sünne*, thk. Mecdî Basellûm (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1426/2005), 3/533.

¹⁷ Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtihu l-gayb* (Beyrut: Dâru İhyâi t-Türâsi’l-‘Arabî, 1420/1999), 29/513.

¹⁸ bk. İbn Manzûr, *Lisânü l-‘arab*, 13/437.

¹⁹ bk. İbn Manzûr, *Lisânü l-‘arab*, 13/436.

²⁰ bk. İbn Manzûr, *Lisânü l-‘arab*, 13/436-437; Ebû Hafs Sırâcüddîn İbn ‘Âdil, *el-Lübâb fi ‘ulûmi l-kitâb*, thk. ‘Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1419/1998), 7/366.

²¹ İbn Manzûr, *Lisânü l-‘arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü l-muhît*, 1600.

²² İbn Manzûr, *Lisânü l-‘arab*, 13/436.

²³ İbn Manzûr, *Lisânü l-‘arab*, 13/436-437; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

²⁴ Abdurrahman eş-Şâyî, *el-Fürükü l-lugaviyye fi tefsîri l-Kur’âni l-kerîm* (Riyad: y.y., 1413/1993), 170.

²⁵ Muhammed b.Cerîret-Taberî, *Câmi ‘u l-beyân fi te’vili l-Kur’ân*, thk.Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü’r-Risâle, 1420/2000), 10/377-380.

²⁶ Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdü l-mesîr fi ‘ilmi t-tefsîr*, thk. Abdürrezzâk Mehdî (Beyrut: Dâru’l-Kitâbi’l-‘Arabî, 1422/2002), 7/56.

²⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254.

kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi...’’²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sahifeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *el-Musaddık* kelimesiyle açıklamıştır. Allah’ın her konuşulanı, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Kur’ân’ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdîki *el-Musaddık* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfız, mu’temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; İbn Abbâs, bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

1.2. Kur’ân’da Müheymin Kelimesinin Kullanımı

Allah’ın el-Esmâü’l-Hüsnâ’sından (en güzel isimlerinden) biri olan *el-Müheymin* kelimesi

“Allah, kendisinden başka tanrı olmayan ilahtır. Mutlak egemenlik sahibidir, noksanlıkların her türlüünden uzaktır, esenlik ve güven sağlayan, kendisi güven verendir, görendir (gözeten ve yöneten), üstündür, iradesine sınır yoktur, eşi benzeri olmayan büyüklük sahibidir. Allah yakıştırılan ortaklardan tamamen münezzehtir.”³²

âyetinde kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şahit, görüp gözeten, yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayetteki **وَيَمُنُّ** (gözeten, koruyan, denetleyen,

şâhit, hâkim) kelimesinin muhtevasının Mâide 5/48. âyetteki **وَالْمُحْسِنِينَ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ** (müheymin)

kavliyle Müzzemmil 73/15. âyetteki **أَشْهَادًا عَلَيْكُمْ** (sizlere şahit) ifadelerinin aynı

olduğu, Hz. Muhammed’e indirilen Kur’ân’ı tasdîki içerdiği söylenmiştir.³⁴

Müheymin kelimesi, Kur’ân’ı niteleyen bir vasıf kapsamında “(Resulüm!) sana da bu kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere hak ile

²⁸ el-Mâide 5/48.

²⁹ Taberî, *el-Câmi’u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 3/330; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 3/254; Süleyman Ateş, *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 3/7-8.

³⁰ Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûğî’n-nihâye*, thk. Câmî’atü Şârika Mecmû’atü Resâilî Câmî’iyyeti bi Külliyyeti’d-Dirâsâti’l-‘Ulyâ ve’l-Bahsi’l-‘İlmiyyi (b.y.: Câmî’atü’ş-Şârika Külliyyetü’ş-Şerî’ati ve’d-Dirâsâti’l-İslâmiyye, 1429/2008), 3/1766, 1768; Ebû Muhammed İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrerü’l-vecîz fî tefsîri’l-kitâbi’l-‘azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye, 1422/2002), 2/199-200; Ebü’l-Fidâ’ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999), 3/128; Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu’l-kadîr* (Beyrut: Dâru’l- Kelimi’t-Tayyib, 1414/1994), 2/55.

³¹ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128.

³² el-Hasr 59/23.

³³ bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi’t- Tûrâs, 1423/2002), 4/285.

kitabı, önceki kitapları tasdik edici ve onları korumak üzere indirdi...''²⁸ âyetinde

bk. Mukatıl b. Süleyman, *Tejsiru Mukatıl*, 4/285-286.

ESKİYENİ

indirdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu hakikati terk edip de onların arzularına uyma..."³⁵ âyetinde zikredilmiş, *musaddık* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, *musaddık* anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *el-Kitâb* kelimesiyle Kur'an'ın kastedildiği, *el* takısının ahd-i zihni için kullanıldığı, ikinci *el-Kitâb*'in ise Tevrât ve İncil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁸

Müheymîn kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

1. Kur'an, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.
2. Kur'an, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.
3. Hz. Muhammed, Kur'an üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.
4. Kur'an, hâfız (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözeten, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin münazaraları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette "Biz sana önceki kitapları tasdik eden bu kitabı (Kur'an) indirdik..."

ifadesindeki *مَدَّ* kelimesinin bazılarına göre *مَدَّ* kelimesine *sıfat*, bazılarına göre *كَلِمَاتٍ*

ise *hâl*'dir. Allah'ın *مَدَّ* *لَهُمَا* *بَيْنِيهِمَا* *مِنَ* *الْكِتَابِ* *وَمَهْمِ* *عَلَيْهِ* [(önceki kitapları tasdik ve denetleyici olarak (bu kitabı (Kur'an'ı) hak olarak indirdik.)] kavlinde Hz. Muhammed'in kastedildiği, *müheymîn*'in (يَمِينًا) ileyke (ك) deki kef'e (ك) hal, *يَه*

deki zamirin *el-Kitâb*'a raci olduğu beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Kur'an'ın önceki kitapları tasdik eden, Hz. Muhammed'in ise Kur'an üzerinde müheymîn ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber Hz. Muhammed'in önceki kitaplara *musaddık* ve müheymîn oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴¹

Âyette zikredilen (كَلِمَاتٍ) (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim)

kelimesindeki zamirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği

³⁵ el-Mâide 5/48.

³⁶ bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 13/436-437; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, 1600.

³⁷ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381.

³⁸ Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3/1096.

³⁹ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999), 4/1150; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/1766; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

⁴⁰ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/377-381; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 1/554-555.

⁴¹ Taberî, *el-Câmi'u'l-beyân*, 10/380-381.

belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Bazı müfessirler “Allah her şeyi gözetleyen (denetleyen)’dir.”⁴³ âyetindeki *rakîben* kelimesine müheymin, muhâfız anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu’temen, murâkîb, muhâfız, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Kur’ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfız, emîn, hâkim, rakîb, câmi’, onları gözetleyip denetleyen, muhafaza eden, neshedileni, tahrîf edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵ Kur’ân, Allah’ın vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirileni tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Kur’ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şeriatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bizzat Allah’ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve İncîl’le hükmün mutlak olması Kur’ân’la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁶ Kur’ân’ın tahrîften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve İncîl’de Kur’ân’la muvafık kalmayan her bir hükmün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁷

Kur’ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözetten, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah’ın kelamı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayr-i hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Kur’ân’ın Tevrât’ta ve İncîl’de var olduğunu açıkladığı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş

⁴² Taberî, *el-Câmi ‘u’l-beyân*, 10/377-381; Mâturîdî, *Te’vilât*, 6/605; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

⁴³ el-Ahzâb 33/52.

⁴⁴ bk. Muhammed b. Mustafa el-‘Amâdî Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘akli’s- selîm ilâ mezâyâ’l-kitâbi’l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.) 7/111; Âlûsî, *Me’âni’l-Kur’ân*, 15/307; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 4/338; Muhammedü’l-Emîn b. Abdullah el-Hererî, *Tefsîru hadâiku’r-ravhi ve’reyhân fî ravâhi ‘ulûmi’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru Tavki’n-Necât, 1421/2001), 23/87.

⁴⁵ bk. Taberî, *el-Câmi ‘u’l-beyân*, 10/377-381; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096-1097.

⁴⁶ Elmalılı, *Hak Dinî Kur’ân Dili*, 3/253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

⁴⁷ Şehâte, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/1096.

demektir. Kur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi İsrâiloğullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Kur'ân'ı korumayı “Şüphesiz biz Zikri (Kur'ân'ı) indirdik. Onun koruyucusu elbette biziz.”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Kur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Zebûr ve İncîl'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Kur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Çağıl “Apaçık birer delil olarak âyetlerimiz kendilerine okunduğunda, bize (öldükten sonra) kavuşmayı ümit etmeyenler ‘Bunu değiştir, bunun dışında başka bir Kur'ân getir.’ dediler...”⁵¹ âyetindeki *tebdîl* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrifâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵² Çağıl, *tebdîl* ve tahrîf kavramlarının te'vîl tahrifâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrifâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

Dolayısıyla biz Kitâb-ı Mukaddes'in aslının mana bazında ancak Kur'ân'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyiz. Çünkü lâfzî korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Kur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Kur'ân'ın Tevrât, İncîl, Zebûr ve diğer vahiyler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilâhî vahiyler müheyminliği, bu vahiylerin Kur'ân'la mutabakat sağlayanını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiylerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Kur'ân âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵⁴ Kur'ân, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin ve kitapların, ilâhî vahyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

⁴⁸ en-Neml 27/76. “Doğrusu bu Kur'ân, İsrâiloğullarına üzerinde anlaşamadıkları pek çok şeyi açıklamaktadır.” bk. Ateş, *Yüce Kur'ân*, 3/7-8.

⁴⁹ el-Hicr 15/9.

⁵⁰ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 12/371.

⁵¹ Yûnus 10/15.

⁵² Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 209.

⁵³ Çağıl, *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*, 179.

⁵⁴ Muhammed Tâhir İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984), 6/222.

Bu âyet (el-Mâide 5/48), önceki ilâhî vahiylerin mevcudiyetine rağmen, Kur'ân'ın indirilmesini sanki ezelde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiylerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları “*Ellerindekini (Tevrât) doğrulayan bir kitap, Allah katından onlara gelince, önceden kâfirlere karşı zafer arzularken, işte şimdi bilip tanıdıkları, kendilerine ulaşan kitabı (Kur'ân) inkâr ettiler...*”⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Kur'ân'ın müheymenliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahrîften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğer kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Kur'ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. Hz. Âdem'den itibaren nebilere, resullere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden ve tağyîrden (değiştirme) koruyan, ilâhî sahifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁷

Hız. Muhammed'e hitaben el-Mâide 5/48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Kitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Kesîr (öl. 774/1373) bu görüşüyle Kur'ân'ın Tevrât ve İncil'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik ettiğini, bu ayetlerin Kur'ân'da mahfûz olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Kitap arasında Kur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve İncil'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması “*Nûh'a vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik*”⁶¹, “*Rabbinizden bize bir mucize getirseydin ya? Peki, önceki sahifelerde bulunan açık kanıt onlara gelmiş değil mi?*”⁶² âyetleriyle de

⁵⁵ el-Bakara 2/89.

⁵⁶ Kesler, “*Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*”, 34.

⁵⁷ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-'aklı's-selîm*, 3/45.

⁵⁸ bk. Âl-i İmrân, 3/20. âyette *ümmiyyîn* şeklinde mezkûrdür. Râzî, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı (Meal-Tefsîr)*, çev. Câhit Koytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/92.

⁵⁹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128.

⁶⁰ bk. Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1097.

⁶¹ en-Nisâ 4/163.

⁶² Tâhâ 20/133.

delillendirilmiştir.⁶³ Kur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevası, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin “*tertemiz sahifeleri okuyan*”⁶⁵ âyetindeki *sahifeler* kelimesinden Kur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifelerin Kur'ân'ın içerisinde, Kur'ân'ın da diğer sahifelerin içerisinde mevcut olduğu “*Şüphesiz O, evvelkilerin kitaplarında mevcuttur.*”⁶⁶, “*İbrâhim ve Mûsâ'nın sahifelerinde mevcuttur.*”⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Kur'ân'ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr “*Kur'ân öncekileri tasdik edici*”⁶⁸, “*onların yanındakileri tasdik edici*”⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Kur'ân'da mevcuttur.⁷⁰ Kur'ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur ulemâ *müheymin* kelimesini, Kur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatin aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telakki etmiştir. Kur'ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Kur'ân'ın tahrîf edilmemiş olması müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷³

2. Kur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Konuyu detaylandırmadan önce “*usûlü'd-dîn*”in muhtevasından bahsetmek

⁶³ Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *Havâtır* (b.y.: Metâbi'ü Ahbârî'l-Yevm, 1417/1997), 15/9462.

⁶⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/128; Şehâte, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 3/1096-1097.

⁶⁵ el-Beyyine 95/2. ⁶⁶

eş-Şuarâ 26/196. ⁶⁷

el-A'lâ 87/18-19.

⁶⁸ Âl-i İmrân 3/3; el-Fâtır 35/31.

⁶⁹ el-Bakara 2/101.

⁷⁰ Mâtürîdî, *Te'vilât*, 10/588-592.

⁷¹ bk. Râgib el-İsfahânî, *Tefsîru Râgib*, thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001), 4/370.

⁷² Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 2/55.

⁷³ Şa'râvî, *Havâtır*, 5/3179.

gerekmektedir. Usûl, asl kelimesinin çoğuludur. “Asl” ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildiği temel anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü’-d-dîn denilmiştir.⁷⁵

Kelam ilminde dinin aslından (usûlü’-d-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü’-d-dîn, amel ve ahlâk gibi diğer unsurların kendi üzerine bina edildiği temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak olduğu ispatlanmadıkça İslâm’ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlığından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelam ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü’-d-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Bağdâdî (öl. 429/1038), Muhammed Pezdevî’nin (öl. 493/1099) usûlü’-d-dîn adında kaleme aldıkları kelam eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanife’nin (öl. 150/767) tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelam konusunu içeren “*el-Fikhü’l-Ekber*” adlı kitabı *usûlü’-d-dîn* ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ise dinin aslını (usûlü’-d-dîn) ve fûrûunu (fûrû’-d-dîn); ibadetin aslı ve fûrû, muâmelâtın aslı ve fûrû, mezâcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu bağlamda Kur’an’ın önceki vahiylerle müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi ameli konularına da şâmindir. Bu durum Kur’an’ın müheyminliğinin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında ve ahlâkî konularda Kur’an’ın müheyminliği ele alınmıştır.

2.1. İnanç Esaslarında Müheyminlik

Kur’an, önceki ilâhî vahiyleri sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o vahiylerle inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah’ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirkin iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin

⁷⁴ İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 11/16-18; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

⁷⁵ bk. Mevlüt Özler, “Kelam Tarihi”, *Kelam (El Kitabı)*, Editör: Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 27.

⁷⁶ Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

⁷⁷ Özler, “*Kelam Tarihi*”, 27.

⁷⁸ bk. Ebü’l-Bekâ el-Kefevî, *el-Külliyât*, thk. ‘Adnân Dervîş, Muhammed el-Mısrî (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, ts.), 1/690.

⁷⁹ bk. Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 4/372.

⁸⁰ Kesler, “*Kur’an’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler*”, 34.

tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Kur'ân-ı Kerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki Hz. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda Hz. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği “*Andolsun biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik. (Nûh) onlara: 'Ey kavmim! Allah'a ibadet edin. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu büyük bir azabın sizlere gelmesinden korkuyorum' dedi.*”⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve ikazın Hz. Hûd⁸³ ve Hz. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıklandığı Kur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmaktadır. Ahirete iman hususunda da Kur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığı Kur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmaktadır. Kur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahyi korumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Kur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edileni ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

“(Ey Muhammed) de ki; ‘Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan ortak bir söze gelin. İbadetimizi sadece Allah'a yapalım, hiçbir şeyi ona şirk koşmayalım. Allah'ı terk edip de aramızda bulunan bazıları diğer bazılarını rab edinmesin.’ Eğer tekrar yüz çevirirlerse, ‘tanık olun ki, biz Müslümanlarız’ deyin.”⁸⁷

Âyetteki **كُتُوبًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ** (sizlerin ve bizim aramızdaki ortak kelime) ifadesi **كُتُوبًا**

بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ (sizlerin ve bizim aramızdaki daha adil (insaf) kelime) anlamında te'vil

⁸¹ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

⁸² el-A'râf 7/59.

⁸³ el-A'râf 7/65.

⁸⁴ el-A'râf 7/73.

⁸⁵ bk. Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn en-Nesefî, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 1/576.

⁸⁶ bk. el-Mâide 5/72; Yûsuf 12/101; el-Ankebût 29/36; Sad 38/26, 45-46; el-Mü'min 40/27, 39-43.

⁸⁷ Âl-i İmrân 3/64.

edilmiş,⁸⁸ adalet, adl ve insaf⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz “Allah haricinde başka ilah yoktur.” kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Kitap’ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹¹ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine⁹⁴ Kur’ân şahitlik etmektedir.

İbn Kesîr, söz konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi olduğunu “Sizden önce gönderdiğimiz her bir nebiye benim haricimde başka bir ilah yok, sadece bana ibadet edin diye vahyettik.”⁹⁵ ve “Allah’a ibadet edin, tâğuttan uzak durun diye her ümmete resul gönderdik.”⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleştiği bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşîd Rızâ (öl. 1354/1935) “Allah’tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyiz.”, “Hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayız.”, “Onlar Allah’ın dışında birbirlerini rab edinmesinler.” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği ulûhiyet ve rubûbiyet birliğine işaret ettiğini ifade etmektedir. Hz. İbrâhim arı, saf bir müvahhid; Hz. Mûsâ’nın Tevrât’taki şeriatinin ilk esasını “Senin ilahın bu Rab’dir. Senin için başka ilah yoktur. Önümde oyma heykel yapma. Ne yerde ve suda yerin altındakilerin; ne de gökyüzünde, yukarıdakilerin resmi yoktur. Onlara secde etme, ibadet etme.”⁹⁹ ifadesi oluşturmuştur. İsrâiloğullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.¹⁰⁰

Bu ifadeler Yuhanna İncili’nde (17:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatta bazı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı

⁸⁸ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Mâturidî, *Te’vilât*, 2/294; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/611; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

⁸⁹ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 8/252.

⁹⁰ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/483; Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 2/612.

⁹¹ el-Enbiyâ 21/25.

⁹² en-Nahl 16/36.

⁹³ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55-56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

⁹⁴ Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘aklı’s-selîm*, 2/48.

⁹⁵ el-Enbiyâ 21/25.

⁹⁶ en-Nahl 16/36.

⁹⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 2/55, 56; Şevkânî, *Fethu’l-kadîr*, 1/400.

⁹⁸ Ebüssuûd, *İrşâdü’l-‘aklı’s-selîm*, 2/48.

⁹⁹ Tevrât, Tesniye, 4/35; Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri* “*Tefsîru’t-Tevrât bi’l-‘Arabîyye*”, haz. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018). 2/1610, 1612, 1614.

¹⁰⁰ Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîru’l-menâr* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-‘Âmme li’l-Kitâb, 1411/1990), 3/268.

şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maruz kalmamıştır.¹⁰¹

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbür eden, düzenleyen, amellerden razı olduğu ya da olmadığı şeyleri nebilerin lisanında bizlere öğreten anlamında te'vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Kitab'a hem bizler hem de sizler, âlemdeki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanırız, aklınızdaki şüpheleri izale etme, usûlü'd- dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhidi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiği nakledilmiştir.¹⁰²

Reşîd Rızâ “Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz.” âyetinin *ulûhiyyet birliğine* delâlet ettiğini, “Hiçbir şeyi ona şirk koşmayız.” âyetinin ise *ulûhiyyet birliğini* desteklediğini; “Allah'tan başka birbirlerinizi rabler edinmeyin.” âyetinin *rubûbiyyet birliğine* işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havi teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah'a has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

“Rivayete göre “Onlar ahbârları ve ruhbânları rab edindiler.”¹⁰³ âyeti inince, Adıyy b. Hâtim, Ey Resûlallah! Biz onlara ibadet edenlerden değiliz, dedi. Allah resulü, onlar haram, helal hükümler sizlere koyuyorlar, siz de onların sözlerini kabul ediyorsunuz değil mi? dedi. İbn Hâtim evet, dedi. Allah resulü işte o budur dedi.”¹⁰⁴

Kur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen *tanrı* tasavvurunun yanlışlığına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *İsrail'in tanrısı* (2. Samuel 12:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Kur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin değil bütün

¹⁰¹ Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

¹⁰² Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/268.

¹⁰³ et-Tevbe 9/31.

¹⁰⁴ Ebû İsa Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998), *Sûretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanınmadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini zikretmiştir.); Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 10/ 198; Ebül-Kâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 17/92, ٨١٧; Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/269.

¹⁰⁵ Kesler, “Kur'ân'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 34.

âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir.¹⁰⁶

Diğer taraftan müminler nezdinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın zatıyla bağdaşmayan bir tarzda Allah'a izafe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, bazen yeryüzüne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Kur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır:¹⁰⁷

1. Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği *“Gözler onu idrak edemez, o gözleri idrak eder.”*¹⁰⁸ âyetiyle beyan edilmiştir.
2. Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette zikredilmiştir: *“Allah'ın her şeye gücü yeter.”*¹⁰⁹

Tevrat'ta (Çıkış 33:12, Sayılar 12:7-8) zikredilen ibarelerin tevhid dininin ön gördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteğinin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

*“Musa tayin ettiğimiz zamanda (Tura) gelip rabbi de ona hitap edince, “Rabbim! Bana görün, sana bakayım” dedi. Allah da “beni (dünyada) asla göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince “seni noksan vasıflardan tenzih ederim, sana tövbe ederim, ben inananların ilkiyim, dedi.”*¹¹⁰

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadı izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları

¹⁰⁶ Kesler, “Kur'an'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 35.

¹⁰⁷ Kesler, “Kur'an'ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 36.

¹⁰⁸ el-En'âm 6/103.

¹⁰⁹ el-Bakara 2/20, 106, 109, 148, 259, 284; Âl-i İmrân 3/26, 29.

¹¹⁰ el-A'râf 7/143.

tarafından görülmesi imkânsızdır: “Allah bir insanla ancak vahiyle ya da perde arkasından konuşur. Yahut gönderdiği bir elçiye izniyle dilediğini vahyeder.”¹¹¹

Kur’ân’ın İncîl’den koruduğu itikâdî konularından biri tevhid inancıdır. Elimizdeki İncîl’in muhatabı Hıristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı Hz. İsa ve İncîl’e isnat etmiş, Kur’ân ise teslis itikadının Hz. İsa’ya gönderilen İncîl’in aslında olmadığını ibraz etmiştir: “Allah için üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir oldular. Oysa tek ilahtan başka ilah yoktur.”¹¹² Kur’ân, İncîl’in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek¹¹³ muharraf olmayan İncîl’deki tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem 19/35. âyetin anlamına paralel olarak Kur’ân-ı Kerim, babasız yaratılan İsa’nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucizenin “Allah’a çocuk isnadı” gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: “Şüphesiz ki (yaratılış itibariyle) İsa’nın Allah katındaki durumu, Âdem’in durumuyla aynıdır. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi. O da hemen oluverdi.”¹¹⁴

Kur’ân-ı Kerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah’ın eş edinmek gibi beşerî bir zorunluluğu gerektiren çocuk edinmekten münezzehe olduğunu bildirmektedir: “O, örnekleri yokken gökleri ve yeri yaratandır. O’nun bir eşi yokken nasıl bir evladı olabilir? Hâlbuki O, her şeyi yarattı ve hakkıyla bilendir.”¹¹⁵; “Doğrusu rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmiştir.”¹¹⁶

Diğer taraftan İsa’yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryemoğlu*¹¹⁷ ifadesi, Allah’a evlat atfedenele dâimi ve sabit bir reddiyedir. Kur’ân’dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah’ın oğludur dediler. Hıristiyanlar ise ‘İsa Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri (gerçek olmayan) sözleridir. Bu sözler, daha önceden inkâr etmiş olanların sözlerine benziyor. Allah onları yok etsin.

¹¹¹ eş-Şûrâ 42/51.

¹¹² el-Mâide 5/73.

¹¹³ bk. el-Mâide 5/116-118.

¹¹⁴ Âl-i İmrân 3/59.

¹¹⁵ el-En‘âm 6/101.

¹¹⁶ el-Cin 72/3.

¹¹⁷ bk. el-Bakara 2/87, 253; Âl-i İmrân 3/ 45,157, 171; el-Maide 5/17, 46 vd.

Nasıl da haktan yüz çeviriyorlar.”¹¹⁸

Kur’ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah’a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.¹¹⁹ Bütün bunlara Kur’ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Allah’ın evlat edinmesi olacak iş değildir. O bundan münezzehtir. O, bir işe karar verdiğinde ona sadece “ol” der ve o da olur.”¹²⁰

Bu başlık altında zikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil’in aslında olmayıp sonraki ilaveler ve tahrîfler Kur’ân’ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Kur’ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrîf edilmiş bazı hususları muhafaza etmiştir. Elimizdeki Tevrât’ta sadece kral¹²¹ olarak tanıtılan Hz. Dâvûd’un¹²² ve Hz. Süleyman’ın¹²³ aynı zamanda peygamber olduğu Kur’ân’da zikredilerek Tevrât’taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit’te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, özel isim olarak kullanılmıştır.¹²⁴

Nûh’un nesebi ise Âdem ile Şit’e isnat edilmiş,¹²⁵ Lût’un İbrâhîm’in Mısır yolculuğuna katıldığından, Harran’a geldiğinden bahsedilmiştir.¹²⁶ Yûsuf’un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindiği¹²⁷; İbrâhîm’in oğlu İshâk’ın oğlu Ya’kûb’un Rahel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.¹²⁸ Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (Patriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.¹²⁹

Kur’ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit’teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce Ezrâ olarak bilinen

¹¹⁸ et-Tevbe 9/30.

¹¹⁹ Kesler, “Kur’ân’ı Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler”, 33-46.

¹²⁰ Meryem 19/35.

¹²¹ 1. Samuel 2:2-3, 1. Krallar 3:5, 11:11.

¹²² el-Bakara 2/251; el-İsrâ 17/55; en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

¹²³ en-Neml 27/16, 19, 20, 27, 34.

¹²⁴ Tevrât, Tekvîn 5:1-5, 1:26-28, 2:4, 4:26.¹²⁴ İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru’l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Kâhire: Dâru’l-Harameyn, 1414/1994), 4/1187-1191.

¹²⁵ Tevrât, Tekvîn 5:1-32, 4:17-24.

¹²⁶ Tevrât, Tekvîn 11:27, 12:5, 13:1.

¹²⁷ Tevrât, Tekvîn 19:31, 30:1.

¹²⁸ Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:17-18.

¹²⁹ William Binner, “Studies of İslamic and Judaic Traditions II”, *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989, 65. Kürşat Demirci, *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvin, 4:1-5, 11:10-32, 12:1-35, 37:1-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Kitâb-ı Mukaddes’in Neviim (Peygamberler) bölümünde yer almamıştır.

Üzeyir¹³⁰ Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Kur'ân'da Üzeyir'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

İncil'de Feraklît¹³¹ olarak zikredilen ismin Kur'ân'daki Ahmed ismine tekabül ettiği, Hz. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: “*Meryem oğlu İsa, Ey İsrâiloğulları! Benden önce gönderilen Tevrat'ı tasdik eden, benden sonra risâletle görevlendirilen Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın bir elçisiyim.*”¹³² İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Kur'ân bir taraftan İncil'de Hz. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş Hz. Muhammed'in ismini Ahmed¹³³ olarak tashih etmiştir. Ayrıca Kur'ân, Tevrât'ta “*Mûsâ'nın kardeşi*”¹³⁴ olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin Hz. Muhammed olduğunu açıklamıştır.¹³⁵

Kur'ân, İsrâiloğullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) Hz. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

“*Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları ümmî bir nebîye ittiba eden kimselerdir.*”¹³⁶ ve “*Andolsun Allah İsrâiloğullarından sağlam bir söz almıştı. Allah onlardan on iki temsilci seçip şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun namazınızı kılar, zekâtınızı verir ve resullerime inanır ve onlara destek verirseniz... sizleri cennete koyarım.*”¹³⁷

Kur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına iman¹³⁸ zikrederek bu kitaplardaki vahyi korumuştur. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Kur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

¹³⁰ Neviim (Peygamberler), 2. Kısım/2. Gurup/15. Bab (Eski Yahudi geleneği Malaka ile Ezrâ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9/30. âyette zikredildiği gibi Yahudilerin Üzeyir Allah'ın oğlu demeleri Kur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Üzeyir” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/401-402.

¹³¹ İncil, Yuhanna, 14:26, 15:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, 4/316; bk. Rahmetullah Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1187-1191.

¹³² es-Sâff 61/6.

¹³³ es-Sâff 61/6.

¹³⁴ Tevrat, Tesniye 18:15,18-19.

¹³⁵ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3/38-39; Hindî, *Izhâru'l-hak*, 4/1134.

¹³⁶ el-A'râf 7/157.

¹³⁷ el-Mâide 5/12.

¹³⁸ bk. el-Bakara 2/136, 285; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/150.

2.2. İbadette Müheyminlik

Kur'ân önceki sahifelerde, kitaplarda namaz ve zekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: “*Rabbinin adını anıp namaz kıлып, zekât veren kurtuluşa ermiştir. Fakat siz dünya hayatını, daha kalıcı olan ahiret hayatına tercih ediyorsunuz. Bunlar ilk sahifelerde, İbrâhîm ve Mûsâ'nın sahifelerinde vardır.*”¹³⁹

Hız. İbrâhîm'in ve Hız. Mûsâ'nın sahifelerinde, ilk sahifelerde birçok hakikatle birlikte 140 “*لِي*” (namaz kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahifeler, başta Hız. İbrâhîm ve Hız. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahifeleri kapsamaktadır.¹⁴¹ Peygamberler arasında Hız. İbrâhîm'in tercih edilmesinde nebilere atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; Hız. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun Hız. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da son nebinin (hâtemü'l-enbiyâ) şeriatinin gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra namazı tebliğ etmiş, namaz, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişanı kabul edilmiştir.¹⁴²

İbn Abbâs, *fesallâ* kelimesiyle beş vakit namazın kastedildiğini belirtmiştir.¹⁴³ Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,¹⁴⁴ fitr günündeki bayram namazına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr zekâtı ve bayram namazının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş zayıf bulunmuştur.¹⁴⁵

Kanaatimizce; Kur'ân diğer nebilere gelen vahiylerde namaz ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle¹⁴⁶ beraber incelendiğinde *fesallâ* kelimesinin bütün nebilere namaz ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân; Hız. İbrâhîm ile Hız. İsmâ'îl'in,¹⁴⁷ Hız. Şuayb'in,¹⁴⁸ Hız. Mûsâ'nın,¹⁴⁹ Hız.

¹³⁹ el-A'lâ, 87/14-19.

¹⁴⁰ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/ 373-377.

¹⁴¹ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/ 135-137.

¹⁴² Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), 16/1534-1536.

¹⁴³ Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/665.

¹⁴⁴ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 24/373-377.

¹⁴⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 31/135-137; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl fi me'ânî't-tenzîl*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1415/1995), 4/418-419.

¹⁴⁶ bk. el-Mâide 5/12.

¹⁴⁷ İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/55.

¹⁴⁸ Hûd 11/87.

¹⁴⁹ Yûnus 10/87.

Zekariyyâ'nın,¹⁵⁰ Hz. Meryem'in,¹⁵¹ İsrâîloğullarının,¹⁵² Hz. İsâ'nın¹⁵³ ve Hz. Muhammed'in¹⁵⁴ namazından bahsetmiş; Hz. Lokmân'ın oğluna namazı tavsiye ettiğini bildirmiştir.¹⁵⁵

Kur'ân'daki er-Rûm 30/39. âyet hariç zekât ibadeti **قيم للصوة** **تولزكوة**

(namaz kılınız ve zekât veriniz) lafzıyla namaz ibadetinin hemen akabinde zikredilmiştir.¹⁵⁶ Orucun önceki vahiylerde farz kılınışı “*Ey İnananlar! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır...*”¹⁵⁷ âyetinde bildirilmiştir. Kâbe merkezli hac ibadetinin,¹⁵⁸ kurban¹⁵⁹ ve karz-ı hasen¹⁶⁰ gibi ibadetlerin önceki nebilerin şariatlerinde bulunduğu, bir kısmı günümüze ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edilerek günümüze gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda namaz, zekât, oruç, hac, kurban ve karz-ı hasen ibadetinin varlığı Kur'ân sayesinde bilinmektedir.

Kur'ân'ın önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususlarda cereyan ettiği önceden zikredilmiştir. Kur'ân'ın

*“Şüphesiz ki ben Allahın kuluyum.(Allah) beni risâletle görevlendirip peygamber kıldı, bana kitabı (İncil'i) indirdi. Nerede olursam olayım beni erdemli, kutlu kıldı ve bana hayatta olduğum müddetçe namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti, beni azgın bir zorba kılmadı, anneme saygılı kıldı.”*¹⁶¹

âyetinde Hz. İsâ'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan namaz ve zekât, elimizdeki muharref İncil'de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler üzerinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından vazedilmediği bir şekilde

¹⁵⁰ Âl-i İmrân 3/39.

¹⁵¹ Âl-i İmrân 3/43.

¹⁵² el-Mâide 5/12.

¹⁵³ Meryem 19/31.

¹⁵⁴ Tâhâ 20/132.

¹⁵⁵ Lokmân 31/17.

¹⁵⁶ bk. Şa'râvî, *Havâtur*, 19/11658.

¹⁵⁷ el-Bakara 2/183.

¹⁵⁸ bk. el-Bakara 2/125, 127; Âl-i İmrân 3/96-97; el-Hacc 22/27-29. Cessâs (öl. 370/981), el-Bakara 2/125. âyetteki *mesâbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar ziyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar ziyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *linnâs* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini zikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar Hz. Âdem'den itibaren Kâbe'yi ibadet maksatlı devamlı ziyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/87-88.

¹⁵⁹ Âl-i İmrân 3/183; el-Mâide 5/27; el-Hacc 22/27-29; es-Sâffât 37/102, 107.

¹⁶⁰ el-Mâide 5/12.

¹⁶¹ Meryem 19/ 30-32.

büründüğü gözlemlenmektedir. İşte Kur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğer taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrîf ve tebdîl edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Kur'ân sayesinde birer temel vecîbe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan namaz ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak namaz rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı namazın fûrûunu oluşturmakta olup namazın fûrûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti saursuz¹⁶² eda edilirken Hz. Muhammed'in şeriatında saur vardır.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Kur'ân'da *ümmü'l-kitâb* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri¹⁶³ içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak zikredilmiş hem de *ümmü'l-kitâb* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfûzda mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında yazılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.¹⁶⁴

Muhkem hükümlerde ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik endişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülükler (fevâhiş) yasaklanmıştır.¹⁶⁵ Kur'ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü'l-kitâb* olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminliğiyle el-En'âm 6/151-154. âyetlerde korumuştur.¹⁶⁶

Kur'ân'ın ahlâk'ta müheyminliğini Abdullah Draz şu sözleriyle açıklamıştır:

“Ne olursa olsun hem derin hem yüce bir söz kendini Dağdaki Vaaz da duyuracaktır. Gerçek bir ahlâk hazinesi olan bu vaaz paha biçilmez bir değere sahiptir. Bu hususta bütün mukaddes kitapların koruyuculuk görevini Kur'ân-ı Kerîm mükemmel bir

¹⁶² bk. Abdullâh İbn Abbâs, *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1/25; İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîru Ebî Hâtîm*, 1/305.

¹⁶³ bk. Âl-i İmrân 3/7.

¹⁶⁴ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

¹⁶⁵ Ebü'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997), 1/633-638.

¹⁶⁶ bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil*, 1/263-264, 597.

şekilde yerine getirmektedir.¹⁶⁷ Ancak gözde metoduna sadık kalan Kur'an-ı Kerim, bütün bu nasihatlerin hepsini bir yerde toplamak yerine, her birini yeri geldikçe vermeyi tercih etmiştir."¹⁶⁸

2.3.1. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı olduğu Kur'an'daki peygamber kıssalarından anlaşılmaktadır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: “Ben güzel ahlâkî tamamlamak için gönderildim.”¹⁶⁹ Güzel ahlâkın peygamberimizle tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer. Bir adam bir ev bina etmiş, evin köşesinde bir tuğla yeri boş bırakılmış, evi güzelce yapıp tezyîn etmiş, İnsanlar evin etrafında gezinmeye başlamışlar. Evin güzelliğine hayran kalmışlar. ‘Şu tuğla da keşke yerine konsaydı, demişler. İşte o son tuğla benim. Ben en son gönderilen peygamberim.’¹⁷⁰

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasağın, Hz. Âdem'in risâletinde Hâbil ve Kâbil arasında cereyan eden hadiseyle¹⁷¹ gerçekleştiği Kur'an'ın murakiplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevîleşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen Hz. Sâlih, Hz. Hûd ve Hz. Şuayb'e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Kur'an'ın tanıklığında öğrenilmektedir.¹⁷²

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkının¹⁷³ Hz. Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Kur'an'ın muhâfızlığında bilinmektedir. Kur'an, önceki vahiylerde

¹⁶⁷ el-Mâide 5/48.

¹⁶⁸ Draz, *Kur'an'a Giriş*, 85-86.

¹⁶⁹ Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî (b.y.: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), *Hüsni'l-huluk*, 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb Arnavût, 'Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 2/381.

¹⁷⁰ Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Câmi'ü's-sahîh*, thk. Muhammed Zehîr b. Nâsir (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), *Menâkib*, 18; Müslim b. Haccâc, *Câmi'u's-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *Fedâil*, 21(2286).

¹⁷¹ el-Mâide 5/27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2/84.

¹⁷² eş-Şuarâ 26/128, 151-152; Hûd 11/84

¹⁷³ el-A'râf 7/80.

fâizin,¹⁷⁴ kibrin¹⁷⁵ yasaklandığını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Kur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.¹⁷⁶

Ana-babaya iyilik,¹⁷⁷ sıla-i rahim,¹⁷⁸ insanlara güzel söz söylemek,¹⁷⁹ adaletli olmak,¹⁸⁰ isar ruhuna sahip olmak,¹⁸¹ ilâhî imtihanda sabırlı olmak,¹⁸² merhametli olmak,¹⁸³ temiz kalpli olmak,¹⁸⁴ kimsesizleri korumak,¹⁸⁵ halim ve bağışlayıcı olmak¹⁸⁶ önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Kanaatimizce Kur'ân'daki peygamber kıssalarında magazin denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Kur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Kur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsih, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Kur'ân'ın Müheyminliği

Kur'ân, semâvî kitaplarda ve sahifelerde neshe maruz kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrif edilen hükümlere de işaret etmiştir.

3.1. Nâsih, Mensûh Bağlamında Korunmuşluk

Kur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Kur'ân, Hz. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve Hz. İsa'ya

¹⁷⁴ el-Bakara 2/106; en-Nisâ 4/160-161.

¹⁷⁵ bk. el-Ankebût 29/39; el-Mâide 5/82; el-A'râf 7/75-76, 88, 130-133; Yûnus 10/75,83; el-Mü'minûn 23/46; eş-Şuarâ 26/111; en-Neml 27/14; el-Kasas 28/4,39, 76-84; ed-Duhân 44/31; Nûh 71/7.

¹⁷⁶ el-Mâide 5/63; el-A'râf 7/157.

¹⁷⁷ el-Bakara 2/83.

¹⁷⁸ el-Bakara 2/83.

¹⁷⁹ el-Bakara 2/83.

¹⁸⁰ Sâd 38/26.

¹⁸¹ el-Bakara 2/83.

¹⁸² el-En'âm 6/34; el-A'râf 7/103-128; Yûnus 10/109; Hûd 11/49; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/130; el-Enbiyâ 21/83-85; er-Rûm 30/60; Lokmân 31/17; el-Ahzâb 33/48; es-Sâffât 37/99; Sâd 38/17; el-Gâfir 40/55,77; el-Ahkâf 46/35; Kâf 50/39; el-Müzzemmil 73/10.

¹⁸³ el-Bakara 2/83.

¹⁸⁴ es-Sâffât 37/84.

¹⁸⁵ el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

¹⁸⁶ et-Tevbe 9/113-114; Hûd 11/75; Yûsuf 12/1-111; Tâhâ 20/43-44; es-Sâffât 37/100-108.

indirilen İncil’de bazı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. Hz. İsa’nın şeriatinin Tevrât’ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan bazı hükümlerin helal kılındığını “Ben benden önce indirilen Tevrât’ı tasdik etmek, size (önceden) haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim.”¹⁸⁷ âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâiloğullarını te’dib için bazı hükümlerin Tevrât’ta haram kılındığı belirtilmiştir.¹⁸⁸

*“Tırnaklı hayvanların tamamını Yahudilere haram kıldık. Sığırların, koyunların sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, kemiklerine karışanlar haricindeki iç yağlarını (yine) onlara haram kıldık. Azgınlıklarından dolayı onları işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğruyu söyleyiniz.”*¹⁸⁹

Allah’ın bazı kavimlere kalp katılığı ve zulümleri sebebiyle şiddetli; diğer kavimlere ise hafif muamele ettiği zikredilmiştir.¹⁹⁰ Temiz yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin bazıları aşırılıkları sebebiyle İsrâiloğullarına haram kılınmıştır.¹⁹¹ Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: “Zulümleri sebebiyle Yahudilerin kendilerine helal kılınan temiz yiyecekleri onlara haram kıldık”¹⁹²; “İsrailin kendisine haram kıldığı (yiyecekler) hariç, yiyeceklerin tamamı İsrâiloğullarına helal idi.”¹⁹³

Kur’ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâiz almalarına ilişkin zulümleri, zorbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen bazı temiz ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak “Yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, insanların mallarını haksız yemeleri, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fâiz almaları sebebiyle daha önce kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyler, Yahudilere haram kıldık...”¹⁹⁴ âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşrî edilmiş uzun ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten

¹⁸⁷ Âl-i İmrân 3/50.

¹⁸⁸ Şa’râvî, *Havâtür*, 5/3181.

¹⁸⁹ el-En’âm 6/146.

¹⁹⁰ bk. Ebû Zehre, *Zehretü’t-tefâsîr*, 4/2227-2228.

¹⁹¹ Râgıb, *Tefsîru Râgıb*, 1/30-31

¹⁹² en-Nisâ 4/160.

¹⁹³ Âl-i İmrân 3/93.

¹⁹⁴ en-Nisâ 4/160-161.

kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükmü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah'dır. Bu hal "*Bir âyeti nesheder veya unutturursak, onun benzerini ya da ondan daha iyisini getiririz.*"¹⁹⁵ âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Draz (öl. 1377/1958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden bazı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

*"Bu üç doktor hadisesine benzer. Bu doktorlardan biri, hayatının ilk aşamasında çocuğa sadece anne sütüyle beslenmesini öğütler. Diğeri, daha sonraki merhalesi için çocuğa yumuşak nişastalı ve hafif yiyecekleri tavsiye eder. Bir diğeri ise, çocuğun üçüncü merhalesinde ona tam ve kuvvetli gıdalarla beslenmesine müsaade eder. Burada doktorlardan her birinin, tedavi için önerilen konuda, tam bir başarı içinde bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdik olduğunu şüphe yoktur."*¹⁹⁶

Hiz. İsa Tevrât'ı tasdik etmekle beraber¹⁹⁷ zamanın ve şartların teğayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: "*Benden önce gönderilen Tevrât'ı tasdik edici olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak için gönderildim ve size rabbiniz tarafından indirilen bir mucize getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten kaçınınız ve bana itaat edin.*"¹⁹⁸

Kur'an'da da Hiz. Muhammed'in, insanlara temiz yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta uzun ve kısa süreli muvakkat bazı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

"Onları yanlarındaki Tevrât'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere ittiba eden kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar.

¹⁹⁵ el-Bakara 2/106.

¹⁹⁶ Abdullâh Draz, *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 2012), 61.

¹⁹⁷ es-Sâff 61/6.

¹⁹⁸ Âl-i İmrân 3/50.

Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır... ”¹⁹⁹

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maruz kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maruz kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Kur’ân’ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Korunmuşluk

Kur’ân’da Yahudilerin tahrife yatkın bir zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden ayırıp tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak ‘işittik, karşı geldik’ ... derler...”²⁰⁰

Dili eğip bükme anlamına hâvî *leyy* kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulağına yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sözümüzü dinle, sohbet edelim, bizi gözet.” manasına gelen *râinâ* sözüyle “Koyunlarımızı otlat, sözlerinle kulaklarımızı otlat, bizim çobanımız ol.” Ya da *ruûnet* kökünden türediği haliyle “bizim ahmağımız” anlamını kastederek Hz. Peygamber’e sövğu (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine *esselâmu aleyke* yerine ölüm sana gelsin manasında *essâmu aleyke*, başına taş düşsün anlamında *essilâmu aleyke* şeklinde Hz. Peygambere hakaret ederek dillerini eğip bükmüşlerdir.²⁰¹

Bu âyetteki tahrîf kavramı iki şekilde yorumlanmıştır:

1. Cehaletleri nispetinde lafzın te’vilini, ibaredeki manayı değiştirme anlamı yüklenmiştir.²⁰² *el-Kelime* ifadesinin Tevrât olduğu,²⁰³ lâfzî tahrîfâtın olmadığı kötü te’vil edildiği zikredilmiştir.²⁰⁴

Tahrîf kelimesinin anlamından hareketle lügavî tefsir ya da te’vil yapılmak suretiyle lâfzî tahrîfâtın olmadığını iddia edenler olsa da Kur’ân devre dışı

¹⁹⁹ el-A’râf 7/157.

²⁰⁰ en-Nisâ 4/46.

²⁰¹ Ebü’l-Hasen el-Ahfeş, *Me’âni’l-Kur’ân li’l-Ahfeş*, thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ’a (Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990), 1/448; Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 5/119; Ebü’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve’l-uyûn*, thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 1/493, Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/530-531; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 10/119; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi’ li’l-ahkâmi’l-Kur’ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm ‘Atfiş (Kâhire: Dâru’l-Kütübi’l-Mısriyye, 1384/1964), 5/243; İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 3/291.

²⁰² Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432; Mâturîdî, *Te’vilât*, 3/198, 482, 521; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 2/323, 3/113.

²⁰³ Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/432.

²⁰⁴ İbn ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*, 27/38.

Reşîd Rızâ (öl.1354/1935), âyetteki *leyy* kelimesinin hem lâfzî hem de yorum tahrifâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.²¹³ Levh-i mahfûz, başta Kur’ân olmak üzere ilâhî vahiylerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadır. Kur’ân’la birlikte tüm ilâhî vahiylerin lafzı levh-i mahfûzda korunmuştur: “*Hayır (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir kitaptır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz) ’dır.*”²¹⁴

Elmalılı (öl. 1361/1942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah’ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfûz’da) mevcudiyetini, yazıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfûz’da hıfzedildiğini, burada bozulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla zabtedildiğini söylemiştir.²¹⁵

Kanaatimize göre ilâhî vahiylerin lafzının tamamı, Levh-i Mahfûz’da hıfzedilmiş; bu vahiylerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana bazında Kur’ân’la korunmuştur. Çünkü Kur’ân, önceki nebilerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahiylerden bahsetmektedir.

Kur’ân bazı hükümleri Hz. Muhammed’in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine tebliğ ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Kısaca Kur’ân Allah’ın vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi *müheymin* vasfıyla tespit etmiş, onlardan düzeltilmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiylerin anlaşılmasında lafzın korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermez. Tevrât ve İncil’deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdi yorumlarla Kur’ân için de söz konusudur. Ancak bunlar lafzı sağlam Kur’ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, Zebûr ve İncil’in günümüzdeki mevcut nüshalarının, Allah’ın Hz. Mûsa, Hz. Dâvud ve Hz. İsa’ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. Peygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümüzde mevcut değildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının

²¹³ Reşîd Rızâ, *Menâr*, 3/283-284.

²¹⁴ el-Bürûc 85/21-22; Buhârî, *Şehâdât*, 29, ••••; bk. Mekkî b. Ebî Tâlip, *el-Hidâye*, 3/2016; Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 11/345-346; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 8/373; 6/568; bk. Mûsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât’ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Kaya, *Marife* 1 (2013), 211.

²¹⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 6/403; 9/102.

lafızları tahrif edilmiştir.

Bu kitapların bir bölümünün anlam bazında muhafazası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta uğramıştır. İşte Kur'ân'ın müheyminliği burada kendini göstermektedir.

Kur'ân mütekaddim vahiyleri, lâfzen değil manen korumuş, onlardaki nâsîh ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, değiştirilene ve değiştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Kanaatimiz, önceki vahiylerin lâfzî korunmasının sadece levh-i mahfûzda gerçekleştiği yönündedir. Kur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheyminliğin mana bazında gerçekleştiğinin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderildikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, mezâcirde (zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde Hz. Muhammed'in risâletinde Kur'ân-ı Kerîm'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah İbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği bazı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. Hz. Nûh'a isnat edilen Yûnus 10/72 ve Hz. Muhammed'e işaret eden en-Neml 27/91. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheyminliği ifade etmektedir.

Âyetteki (نَاذِرًا) (gözeten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) kelimesiyle

Kur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, mezâcir vb. hususların aslında Kur'ân'ın müheyminliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sayfeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Kur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (نَاذِرًا) ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsîh ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılığına teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Kur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelliğinden, Mâide 5/48. âyette ise önce musaddık sonra müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Kur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Kur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

1. Kur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncil nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Kur'ân'ın nüzulü esnasında mevcut Tevrât ve İncil nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Kur'ân Hz. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve Hz. İsa'ya indirilen İncil'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Kur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Kur'ân, Tevrât ve İncil'in âyetlerinin aslını anlam bazında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Kur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiylerin metinleriyle ilgili müphemlik Kur'ân'ın müheyminliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Kur'ân'ın müheyminliğinde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Kur'ân, hem mütekkaddim vahiylerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Kur'ân'da gayr-i mezkûr mütekaddim vahiylerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5/48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *musaddık* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Kur'ân mütekaddim vahiylerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiyleri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Kısaca lafzında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Kur'ân, önceki ilâhî vahiylerle müheyminliğiyle zamansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Kur'ân, başlangıçta bu vahiylerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiylerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Kaynakça

Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*.

İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1404/1984.

Adam, Bâkî. "Üzeyir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012, 42/401-402.

Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'l-Kur'ân li'l-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Karrâ'a. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü Hancî, 1411/1990.

Akdemir, Salih. "Müsteşriklerin Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e Yaklaşımları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/31 (Nisan 2010), 179-210.

- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'l-Kur'an*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- 'Azamî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Kâtipleri". çev. Dr. Durak Pasmaz. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz. 4 Cilt. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994, 1/381-462.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Brinner, William. "Studies of İslamic and Judaic Traditions II". *Scholars Press Atlanta Georgia*, 1989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Câmi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Zehîr b. Nâsır. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Çağıl, Necdet. *Kitâb-ı Mukaddes'in Neyi Tahrif Edildi*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'an*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Demirci, Kürşat. *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. İstanbul: y.y., 2000.
- Draz, Abdullâh. *Kur'an'a Giriş*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 2012.
- Ebû Zehre, Muhammed. *Zehretü't-tefâsîr*. 10 Cilt. b.y: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsennâ. *Mecâzü'l-Kur'an*. thk. Muhammed Fuâd Sezgîn. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381/1962.
- Elik, Hasan. *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*. çev. Câhit Koçak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhîd*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- Gaon, Sa'adya. *Tevrat (Tora) Tefsiri "Tefsîru't-Tevrât bi'l-'Arabiyye"*. haz. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'an*. 16 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâzin, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *Lübâbü't-te'vîl fî me'âni't-tenzîl*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâiku'r-ravhi ve'reyhân fî ravâhî 'ulûmi'l-Kur'an*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1421/2001.
- İbn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrûzâbâdî. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sırâcüddîn. *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-kitâb*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, 1404/1984.

- İbn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2002.
- İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. 13 Cilt. Suudi Arabistan: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419/1999.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn. *el-Fethu'l-bârî şerhu sahîhi'l-buhârî*. Neşr. Muhibüddin el-Hatîb. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, 1420/1999.
- İbn Manzûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'arap*. 15 Cilt. Kahire: Dâru Sâdır, 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1422/2002.
- İmam Mâlik, Enes b. Mâlik. *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Zâyd b. Sultân, 1425/2004.
- İsfahânî, Râgîb. *Tefsîru Râgîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Zâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ Külliyyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, 1422/2001.
- Kaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/17 (2017/2), 35-50.
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. *el-Külliyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Mısırî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'ân-ı Kerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Bazı Özellikler", *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007), 23-54.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vilâtü ehli's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid İbn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye*. thk. Câmi'atü Şârika Mecmû'atü Resâili Câmi'iyyeti bi Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-İlmiyyi. 13 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârika Külliyyetü'ş-Şerî'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1429/2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'ân*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, 1997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, 1410/1989.
- Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Kaya, *Marife* 1(2013), 199-213.
- Müslim, Müslim b. Haccâc. *Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt.

- Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfizüddîn. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998.
- Özler, Mevlüt. "Kelam Tarihi". *Kelam (El Kitabı)*. Editör: Şaban Ali Düzgün. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 21-40.
- Rahmetullah Hindî. *Izhâru'l-hak*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir. 4 Cilt. Halîl Melkâvî. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, 1414/1994.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.
- Reşîd Rîzâ, Muhammed. *Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-Âmme li'l Kitâb, 1411/1990.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1417/1997.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevârid*. İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *Havâtur*. 20 Cilt. b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, 1417/1997.
- Şâyî, Abdurrahman. *el-Fürükü'l-lugaviyye fi tefsîri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Riyad: y.y., 1413/1993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-kerîm*. 15 Cilt. Kâhire: Dâru Garîb, 1388/1969.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünya. *Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *el-Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1418/1998.
- Ünal, Mehmet. "Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (El Kitabı)*. Editör: Mehmet Akif Koç. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 15-58.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü'n-Neşr*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vîl*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1407/1987.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *Esâsü'l-belâga*. thk. Dr. Şevkî Me'arrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1418/1998.

19/03/2022

YAYIN KURULU KARARLARI

Karar-1

Eskiyeeni (1306-6218) dergisinin 20 Mart 2022 tarihli 46'ncı sayısında hakem değerlendirmesinde geçen aşağıda belirtilen makalelerin yayımlanmasına karar verilmiştir.

Üniversitelerdeki Bilimsel Yayıncılığın Kalite Süreçlerindeki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme	Araştırma Makalesi	Rifat TÜRKEL
Oryantalistlerin Mâtürîdîlik Algısı: Ulrich Rudolph ve Angelika Brodersen Örneği	Araştırma Makalesi	Mehmet Akif CEYHAN
Nidâ'dan Takiyye'ye: Nusayrî-Alevî İnançında Nidâ ve Takiyye Uygulaması	Araştırma Makalesi	Reyhan ERDOĞDU BAŞARAN
Şintoizm'deki Tanrı İnançının Japon Sosyal Yaşamına Etkisi	Araştırma Makalesi	Halil İbrahim ŞENAVCU
Değerlerin Doğasına Dair Üç Mesele: Güç, İrade Eylem	Araştırma Makalesi	Emrullah KILIÇ
Plotinos Felsefesinde Sudur ve Hipostaz Sisteminin Düzeni Üzerine	Araştırma Makalesi	Hüseyin AYDOĞAN
ELEŞTİRİNİN ELEŞTİRİSİ: BİLGİ TANIMI BAĞLAMINDA HÜSÂM ÇELEBİ'NİN HATİBZÂDE TENKİDİ	Araştırma Makalesi	Mustafa Bilal ÖZTÜRK
İBN KEMÂL'İN VÜCÛD RİSÂLESİ'NİN ALİ NİHAD TARLAN TARAFINDAN YAPILAN OSMANLICA TERCÜME EŞLİĞİNDE İNCELENMESİ	Araştırma Makalesi	Mustafa Salim GUVEN
el-Müsülû'l-Akliyyetü'l-Eflâtûniyye İsimli Eser Bağlamında Vücûd-Vâcib Özdeşliğinin Kanıtlarının İncelenmesi	Araştırma Makalesi	Muhammed BEDİRHAN
Mûsikî Nazariyatı Tarihinin Keşfedilmemiş Bir Siması: Allâme Kutbuddîn Şîrâzî	Araştırma Makalesi	Sema DİNÇ, Ahmet ÇAKIR

Siyasî İkbâl Uğruna Hadis Uydurma Teşebbüsü: Halife el-Mu‘tazid-Billâh Örneği	Araştırma Makalesi	Mustafa TANRIVERDİ
Kur’ân’ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Korunmuşluğu Üzerine	Araştırma Makalesi	Aslan ÇITIR
Besmelenin Sûre Muhtevasıyla Yorumu: Ömer Nesefî ve Bikâî’nin Yaklaşımı	Araştırma Makalesi	Ali KAYA
Âhirete Ait Ödül ve Cezanın Kur’ân’da İsim ve Fiil Cümlesiyle İfade Edilmesi	Araştırma Makalesi	Bekir YILDIRIM
Şeyh Hâmid-i Velî’ye (Somuncu Baba) Atfedilen ve Ondan Bahseden Eserlerdeki Tasavvufî Kavramlar	Araştırma Makalesi	Mahmut ULU
Religion in the Age of Digitalization: From New Media to Spiritual Machines	Kitap İncelemesi	Hesna Serra AKSEL

Karar-2

Hakem değerlendirmesinden geçen aşağıdaki belirtilen makalelerin ise 20 Eylül 2022 tarihli 47'nci sayıda yayımlanmasına karar verilmiştir.

Immanuel Kant Bir Faydacı Olabilir mi?: Kant’ın, Deneyci Ahlâk Teorilerine Yönelik Eleştirileri	Araştırma Makalesi	Hümeyra ÖZTURAN, Fatıma GÜNER
Muhammed Âbid el-Câbirî’nin ‘Üç Bilgi Sistemi Teorisi’ Üzerine Eğitimsel Bir Analiz	Araştırma Makalesi	Fatih İPEK
Ayrık Beyin Vakalarından Teslise Yol Çıkar mı?	Araştırma Makalesi	Aykut Alper YILMAZ
Osmanlı Hukukunun Afgan Hukukuna Etkisi: Ceza ve Medeni Kanunları Örneği	Araştırma Makalesi	Mehterhan FURKANI
The Meanings of the Preposition "Bel" in the Qur’ân and the Problem of Its Translation into Turkish	Araştırma Makalesi	Servet DEMİRBAŞ

Uur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Uorunmuşluğu Üzerine**Aslan Çıtır † Sorumlu Ya2arfCorresponding Author**

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı (ROR ID: 007x4cq57)

Uonya İİ Müftülüğü

Dr., 9residency of Religious Affairs, Uonya 9rovinsiaf Mufti Office, Uonya fTurkey

aslancitir@gmail.com | ORCID: 0000 0002 5345 85fi2

**The treservation of Divine Revelations With The Qur'ân As
The Final Standard****Abstract**

The word of *muHAYMin* is mentioned in two places in the Qur'ân. In one place it is used as one of the names/fattributes of Allah (swt); in the other, it is used as a characteristic of the Qur'ân. The concept of muhaymin, in the former case, means Allah's ability to preserve, observe and control everything and in the latter it means the characteristic of the Qur'ân that preserving the previous revelations. While Allah promised to protect the Qur'ân, He also protected all the previous devine books and manuscripts through it. The Qur'ân is therefore the preserver and guardian of the previous books and confirms the verses in them as the word of Allah. It reveals any distortions in these books and separates truth from falsehood. The Qur'ân is a standard for which these manuscripts and books are the word of Allah, pointing out the distortions in them, and separating the truth from the falsehood. So if something is missing in the current Torah and Bible for example, but is found in the Quran, then it means it has been lost over time. Accordingly, the absoluteness of the message in the Torah and the Bible depends on their compatibility with the Qur'ân. The Qur'ân describes and elaborates the revelations in the previous devine books and manuscripts on issues such as creed, worship, morality, muamalat (legal, administrative, financial matters), on avoiding harm and etc. With these, the Qur'ân preserves the revelations of the previous prophets and separates the abrogation (naskh) from the non-abrogation. It therefore prevents these revelations from being exploited and thus preventing their misuse. The fact that previous revelations were forgotten and falsified due to lack of written record at the time of revelation enabled our tprophet (pbuh) to ensure to preserve and protect the Qur'ân. Allah protected the Qur'ân through Muhammad (saw) and his companions. The Qur'ân has been preserved by precautionary

Bu çalışma, tprof. Dr. Ali Akpınar danışmanlığında 2020 tarihinde tamamladığım2 Uur'ân-ı Uerim'de Dinin Birliği başlıklı doktora te21 esas alınarak ha2ırlanmıştır.fThis Artİste is EXTRASTED from my DOSTORATE DISSERTATION entitled "Unity of the Religion in the Qur'ân", supervised by 9rof. Dr. Afİ Aİİptnar (th. D. Dissertation, Necmettin Erbakan University, Uonya fTurkey, 2020).

Yayın † tublished: 20 Mart fMarch 2022 **Uabul † Accepted:** fi2 Aralık fDecember 202fi

Geliş † Received: Ha2iran fJune 202fi **Degerlendirme † teer Review:** Dış Bagımsı2 † Externally teer-reviewed.

Hakem Raporları † teer Review Reports: ...

Atıf Cite as: Aslan Çıtır, "Uur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Uorunmuşluğu Üzerine = The 9RESERVATION Of Divine Revefations With The Qur'ân As The Final Standard", *Kıssiyeni* 46 (Mart fMarch 2022), 279-309.

<https://doi.org/10.37697/feskiyeni.957254>

© Aslan Çıtır † **CC BY-NC 4.0** Attribution-NonCommercial 4.0 International

measures such as writing and memoriZing of the revealed verses of the Qur'ân and giving priority to their recitation with the method of presenting ('ars) and listening (sıMA'î), compilefcollect (tedvin) and making clear (tebyin) and etc. The fact that the Qur'ân being muhaymin for the previous books means that it accepts what is in accordance with the Qur'ân as truth and distinguishes the contrary as false. Qur'ân is considered as the last of the divine books, the most comprehensive. Furthermore it gathers the favors (MAHĀSİN) in the previous books and increases perfections (İAMAFĀT), which they lack of Qur'ân, has therefore been made witness, protection and reassurance to all of them. As the being muhaymin the Qur'ân is protected from being changed, it is a measure for the other books and bears witness to their accuracy and stability. The Qur'ân accepts the originality of the shari'a, determines the abrogated provisions and separates the eternal provisions of the shari'ah from the expired ones. Qur'ân is what distinguishes the fixed provisions revealed to the prophets since Adam (as) from the temporary provisions and it is the one that protects the provisions of the previous books from being altered (TAGHYİF) and changed (TABDİF). Qur'ân also contains the unification of eternal shari'ahs that remained from previous divine books. For these reasons determination of whether the provisions in the divine books have been falsified is determined by the Qur'ân, not by the existing Torah and the Bible. Even though there have been many studies on the preservation of the Qur'ân, no study has been found on the muhaymin of the Qur'ân, which preserves the previous divine books. Accordingly, in our study, the muhaymin of the Qur'ân is evaluated.

Ueywords

Tafsir, Revelation, Qur'ân, Controls, Divine Revelations

Uur'ân'ın Müheyminliğinde İlâhî Vahiilerin Uurunmuşluğu Üzerine

Ö2

Uur'ân'da biri Allah'ın ismi, diğeri Uur'ân-ı Uerim'in vasfı olmak üzere iki yerde müheymin kelimesi zikredilmiştir. Allah'ın koruyan, gözetten, yöneten olduğunu ifade eden müheymin kavramı, Uur'ân'ın önceki vahiyleri koruma vasfına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Uur'ân'ı korumakla semâvî kitapları ve sahifeleri de dolaylı muhafaza altına almıştır. Buna göre Uur'ân, önceki kitapları muhafaza eden, gözetten, onlardaki âyetleri doğrulayan ve Uur'ân, bu sahifelerin ve kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahriflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat olanlar ile hakikat olmayanları birbirinden ayıran bir ölçüdür. Uur'ân'ın Tevrât'ta, İncil'de var olduğunu söylediği hususlar, günümüzdeki nüshalarda yoksa bunlar zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Tevrât ve İncil ile hükmün mutlak olması Uur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır. Uur'ân önceki kitaplarda ve sahifelerde mevcut olan itikat, ibadet, ahlak, muâmelât (yasal, idârî ve mâlî), meâcîr (zararı defetme) vb. konulara dair vahiylerden bahsetmiştir. Bununla önceki peygamberlere inen vahiyleri koruma altına almış; neshedilen, neshedilmeyen hükümleri birbirinden ayırmıştır. Bu vahiylerin yanlış intikalini önleyerek istismar edilmesini engellemiştir. Önceki vahiylerin inşaa esnasında yanlış kaydedilmemesi neticesinde unutulup tahrif edilmesi, peygamberimizin Uur'ân'ın muhafazasına yönelik tedbir almasını sağlamıştır. Allah Hz. Muhammed ve onun ashabının eliyle Uur'ân'ı muhafaza etmiştir. İnen ayetlerin yazıya geçirilmesi, eberlenmesi, kırâatın öncelenmesi, ar2 ve sema yoluyla denetlenmesi, teblig ve tebyin edilmesi vd. önlemlerle Uur'ân korunmuştur. Uur'ân'ın

önceki kitaplara müheymin oluşu, onların Uur'ân'a muvâfık olanını hak; muhâlif olanını bâtil olarak ayırdığı anlamına gelmektedir. Uur'ân, ilâhî kitapların sonuncusu, en kapsamlısı olarak telakki edilmiştir. Önceki kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) cemededen, diğerlerinde olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olmasından dolayı hepsine tanık, koruyucu ve güven verici kılınmıştır. Uur'ân'ın müheymin oluşu, tebdîl (değiştirilmiş) olmaktan korunmuş; diğer kitaplar üzerinde denetleyici, o kitapların doğruluğuna ve sabitliğine tanıklık edici olmasıdır. Uur'ân, şeriatlerin asıllarını kabul eder, mensûh hükümleri tayin eder, şeriat kılınan ebedî, bâkî hükümleri, şeriat kılınma vakti sona ermiş hükümlerden ayırt edendir. H2. Âdem'den beri peygamberlere vahyedilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt edendir. Önceki kitaplardaki hükümleri tebdîl ve tagyîrden (değiştirme) koruyandır. Uur'ân, ilâhî kitaplardan bâkî olan şeriatleri birleştirmeyi ihtivâ eder. Uur'ân'ın önceki ilâhî vahiyleri sağlama va2ifesi vardır. Semâvî kitaplardaki hükümlerin tahrif edilip edilmediğinin tespiti mevcut Tevrat ve Incil ile değil Uur'ân'la belirlenir. Bu bağlamda Uur'ân'ın korunmasına ilişkin birçok araştırma yapılmasına rağmen Uur'ân'dan önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Uur'ân'ın müheyminliği konusunda herhangi bir çalışmaya ulaşılammıştır. Bu nedenle çalışmamı2da Uur'ân'ın müheyminliği konusu ele alınmıştır.

Anahtar Uelimeler

Tefsir, Vahiy, Uur'ân, Müheymin, İlâhî Vahiyler

Giriş

Asrımmı2da özellikle oryantalistlerin yaptığı çalışmalarda Uur'ân'da Ehl-i Uitâb'a dair bilgiler, peygamber kıssaları, Ehl-i Uitap'la alakalı rivayetler, Uur'ân âyetleriyle Incîl ve Tevrât metinlerindeki ba2ı anlam ben2erlikleri delil gösterilerek Uur'ân'a kaynak aranmaktadır. Oryantalistlerin Uur'ân'a kaynak aramaya yönelik art niyetli çalışmalarını bertaraf etmek için İslam dünyasında yapılan ba2ı bilimsel çalışmalarda, hadis kaynaklarındaki kimi rivayetleri reddetme çabası görülmektedir. Ayrıca Uur'ân'da 2ikredilen tahrif, tebdîl ve tagyîr kelimelelerinin anlam içeriklerinden hareketle Tevrât'ın laf2ının tahrif edilmediği, yorum açısından tahrifâta maru2 kaldığı iddialarına^{fi} ilişkin yaklaşımlarla da bağlantılı olmasına istinaden bu çalışmada *Uur'ân'ın Müheyminliği* incelenmiştir.

Uur'ân'ın, Incîl ve Tevrât'ın aslıının, peygamberlere gönderilen tüm sahifelerin vahiy kaynaklı olmalarına binâen muhtevalarında ba2ı anlam ben2erliklerinin mevcudiyeti muhtemeldir. Uur'ân'ın “ONFAR Bendiferine siβrediferin (öğütferin)βitABTnf önemfi bir βtsmtnt unuttUFAR.”² âyetinde, unutmanın semâvî kitapların tamamında değil önemli bir bölümünde gerçekleştiği 2ikredilmiştir. Buna göre muharref Tevrât ve Incîl'in metinleri lâf2en tahrifâta ugrasa da ba2ı ifadeler mana ba2ında tahrif edilmemiş olabilir.

^{fi} bk. Salih Akdemir, “Müsteşriklerin Uur'ân-ı Uerim ve H2. Muhammed'e Yaklaşımları”, *AnβARA Üniversitesi İlahiyat FABüftesi Dergisi* 3fi4 (Nisan fi990), fi79-2fi0; Necdet Çağıl, *Uitâb-t Musaddes'in Neyi Tahrif Kdiifi* (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.).

² el-Mâide 5ffi4.

Uur'ân, ilâhî vahiylerdeki nâsihi ve mensûhu, muharref ve gayr-i muharrefi, önceki vahiylerin aslında bulunanı, insanlar tarafından sonradan ilave edilenleri ayırt etmeyi müheymin özelliğiyle açıklamıştır. Anlam açısından tahrîfâta ugrayan ve ugramayan metinler Uur'ân'ın müheyminliğinde tespit edilebilir.³ Bütün semâvî kitapların, sahifelerin lâfzen ve manen tahrîf edilmemiş metinlerinin kaynağı vahiy olduğundan mekûr benzerliklerin Uur'ân'a kaynak gösterilmesinin galat bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.

Uur'ân'da müheymin kelimesinin sadece iki ayet üzerinden değerlendirilmesi kâfi değildir. Önceki vahiylere murâkıp, muhâfız, müşâhit, mu'temen bu kelimenin bütüncül bir perspektifle Uur'ân'ın genelinde hangi ayetlere tekâbül edebileceğinin tespiti gereklidir. Uur'ân'ın sâbık vahiylere ilişkin müheyminliğinin anlaşılması için Uur'ân'ın korunmuşlğundan söz etmek gerekir.

Allah Uur'ân-ı Uerîm'i koruyacağını “(Üphesis bis Lißri (Uur'ÂN'tf indirdiB. Onun Boruyususu efbette bisis.”⁴ âyetiyle taahhüt etmiş, H2. teygamber, ashâbı ve Müslümanlar eliyle korumuştur. Bu koruma öncelikle kırâatın öncelenmesi, harflerin mahreçleriyle, sıfatlarıyla doğru telaffuz edilmesine istinaden lafzın korunması bağlamında teşekkül etmiştir. İkinci olarak gönderilen vahiy erken dönemden itibaren vahiy kâtipleri tarafından yazıya aktarılmış,⁵ ilk vahiyden itibaren eberlenmiş, başta peygamberimiz olmak üzere sahabeinin birçok indirilen her bir âyeti eberlemiştir. Bu metotla Uur'ân hem satırlarda hem de sadırlarda korunmuştur.

Uur'ân'ın korunmasının en etkili yöntemlerinden biri teblîg ve tebyîn edilmesidir. İnen vahiy, Müslümanlara ivedi olarak teblîg edilmiş, vahyin manası, maksadı, müphemî açıklanmış; umûmî ve husûsî olanı, mutlak ve mukayyedi tebyîn edilmiştir. Bunun haricinde de Uur'ân'ın korunmasına yönelik birçok tedbir alınmıştır.⁶

Uur'ân'ın korunması, Uur'ân öncesinde gönderilen semâvî kitapların ve sahifelerin korunmasını da sağlamıştır. Eger Uur'ân'ın aslı günümüze kadar ulaşmayıp, önceki semâvî kitaplar ve sahifeler gibi tahrîf edilseydi, H2. Âdem'den günümüze Allah'ın vahyettiği kitaplardan, sahifelerden haberdar olunamaz, bu kitapların, sahifelerin aslına ulaşılamaz, muhtevası bilinemezdi. Bugün elimizde sadece tahrîf edilmiş şekli bulunurdu.

³ bk. el-Mâide 5f48.

⁴ el-Hicr fi5f9.

⁵ Bir diba (ipek) sayfa üzerine yazılmış olarak Cibril tarafından kendisine sunulan ayetleri H2. Muhammed'in okuduğu zikredilmiştir. bk. Ali Osman Yüksel, *İbn Ceserî ve Tâyyibetü'n-Neçr* (İstanbul: İFAV Yayınları, fi996), 67; H2. Ömer'in Müslüman olduğu dönemde kız kardeşi H2. Fatıma'nın elinde Uur'ân sahifelerinin mevcudiyeti buna örnektir. bk. Mehmet Ünal, “Uur'ân'ın Metinleşme Tarihi”, *Tefsir (Kf U'İTABf)*, Editör: Mehmet Akif Uoç (Ankara: Grafiker Yayınları, 20fi2), 27.

⁶ Uur'ân'ın erken dönemden itibaren yazıldığına ilişkin bk. Mustafa 'A2amî, “Asr-ı Saadette Yazı ve Vahiy Uâtipleri”, çev. Durak tısma2, *Bütün Yönleriyle Asr-ı SAadette İslâm*, Editör: Vecdi Akyü2 (İstanbul: Beyan Yayınları, fi994), fi33fi-462; Uur'ân'ın korunmasına yönelik alınan tedbirlere ilişkin bk. Hasan Elik, *UUR'ÂN'ın Uorunmuşluğu Üzerine* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), fi5-fi88.

Uur'ân'ın korunmasına⁷ ilişkin birçok çalışma yapılmasına rağmen önceki ilâhî vahiylerin korunmasını ihtiva eden Uur'ân'ın Müheyminliği konusunda müstakil herhangi bir araştırmaya ulaşılamamış, sadece bir makalenin alt başlığında Uur'ân'ın önceki vahiylerden ayırt edilen özelliği olarak ele alınmıştır.⁸ Tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığı meselelerine Uur'ân perspektifinin anlaşılmasında âyetteki أَشَدُّ حَقًّا (gözeten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) desî önem taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunda tahrif, tasdik, nesih, şeriat farklılığını anlatan ayetler müstakil incelenmiş, bu kavramların mahiyetinin anlaşılmasında müheymin (أَشَدُّ حَقًّا) kelimesinin mu belirtilmemiştir.

Müheymin kelimesinin araştırılmasında ilk dönem eserler başta olmak üzere lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş, rivâyet, dirâyet, me'âni'l-Uur'ân tar2ı tefsirler, günümü2deki akademik çalışmalar, şamile programı gö2den geçirilmiş, konuyla bağlantılı olduğu düşünülen hadislerden yararlanılmış, *müheymin* kelimesinin semantik tahlillerine ilişkin bilgiler ve görüşler, istifade edilen bu eserlerin tamamı incelenerek ele alınmıştır. Ancak dipnotta ve kaynakçada kargaşanın engellenmesine istinaden dipnota ve kaynakçaya eserlerin tamamı değil bilinen lügatler, mu'cemler, klasik, çağdaş tefsirler ve akademik araştırmalar alınmıştır.

Ayrıca *müheymin* kelimesinin literal ve istilâhi olarak en kapsamlı muhtevası tefsirlerden elde edilmiş, incelenen kaynakların tamamında aynı anlamların verildiği gö2lemlenmiş ve bu anlamların tamamı 2ikredilmiştir. Âyet mealleri tefsirlerde mevcut verilere göre ele alınmış, belirli bir meal takip edilmemiştir.

fi. Müheymin Uelimesi

fi.fi. Lügat Manası

Unumu2un muhtevasını oluşturan *müheymin* kelimesi biri Allah'ın ismi, diğeri Uur'ân'ın vasfı olmak üzere iki âyette⁹ 2ikredilmiş; ismi fâil olarak *hey-me-ne* kökünden türemiştir.¹⁰ Bu ve2inde *hey-me-ne*, *SEY-TA-RA*, *SAY-TA-RA*, *hem-YE-RA*, *Bey-GA-RA*, *bEY-GA-RA*, *bey-tA-RA* haricinde başka bir kelime tespit edilememiştir.¹¹ Dag

⁷ bk. Elik, *Uur'ân'tn Uurunmuçfugu*, fi5-fi88.

⁸ Muhammed Fatih Uesler, "Uur'ân-ı Uerim'i Önceki Vahiylerden Ayırt Eden Ba2ı Ö2ellikler", *DiyAnet İfmi Dergi* 43f2 (Nisan-Mayıs-Ha2iran 2007), 23-54.

⁹ el-Mâide 5f48; el-Haşr 59f23; bk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *ef-Mu'SEMÜ'f-müfehres fi effÂSi'f-Uur'Âni'f-Berim* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmîyye, fi404ffi984), fi39.

¹⁰ bk. Ebü'l-Uâsım Mahmûd b.Ömer e2-Lemahşerî, *KsÂSÜ'f-beFÂGA*, thk. Dr. Şevkî Me'arrî (Beyrut: Mektebetü Lübnan, fi4fi8ffi998), 884; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrû2âbâdî, *ef-UÂMÜSü'f-muhîf* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, fi407ffi987), fi600.

¹¹ Ebü 'Ubeyde Muammer b. el-Müsennâ, *MESÂSü'f-UUR'ÂN*, thk. Muhammed Fuâd Se2gîn (Uâhire: Mektebetü'l-Hancî, fi38ffi962), 2f256; Şehâbeddîn Mahmûd Âlûsî, *ME'ÂNi'f-UUR'ÂN*, thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye (Beyrut: Dâru'l-Uütübi'l-İlmiyye, fi4fi5ffi995), fi4f38; Elmalılı Muhammed Hamdi Ya2ır, *HAB Dini Uur'ân Difi* (İstanbul: A2im Yayıncılık, ts.), 3f254.

adı olan *müSEYmir* de bu ve2inden gelmektedir.^{fi2} Müheymin kelimesi ba2ı lügatlerde *he-me-ne* fiili kapsamında ele alınmıştır.^{fi3}

Müheymin; her şeyi koruyan, kontrol eden, denetleyen, muhafı2, hiçbir şeyin kendisinden kaybedilemeyeceğine şahitlik eden anlamında kullanılmıştır.^{fi4} Uontrol altında tutan manasına hâvi *müseytTRAN* (بشرف kelimesiyle tefsir edilmiştir.^{fi5} Müheymin kelimesinin Arapça olmadığı, öncekilerin kitaplarından alınıp Arapçalaştırıldığı nakledilmiştir.^{fi6}

Müheymin kelimesinin aslına ilişkin iki görüş nakledilmiştir:^{fi7}

fi. Bu kelime, *hey-me-ne*, *yü-hey-mi-nü*, *hey-me-ne-ten* kalıbında gelir,^{fi8} denetlenen, gözetlenen her şey, *müheymin* kelimesiyle anlatılır, denilmiştir.

2. Uelimenin aslının “*Â-ME-ne*, *yü'-mi-nü*’den müeyminün (yâi9a) olduğu,^{fi9} “*VARfİŞFARTn rtsbtnt temin eden*“ manasına geldiği nakledilmiştir. Ebü'l-Bekâ *müheymin*’in aslının *müeymin*’den geldiğini; *müeymin*’in ise *EMÂNETÜ* (emanet)’den türediğini söylemiştir.²⁰ Bu kelimenin aslının emîn ve mu’temen olduğu da nakledilmiş,^{2fi} müheymin ile müeyminin aynı anlamları taşıdığı 2ikredilmiştir.²²

Lügatte; rakîb (gözeten), hafı2 (muhafa2a eden), şahit, şehid²³ yöneten,²⁴ denetim altında tutan²⁵ ve hiçbir şey kendisinden gi2li kalmayan²⁶ gibi anlamlara gelmektedir.

Ibn Abbâs (öl. 68f687-88) *müheymin* kelimesine iki mana vermiştir. Birinde şahit, tanık, emin ve sö2üne güvenilir manasında *çehid*²⁷; digerinde ise güvenli, vefalı, kefil, yönetici manasında *ef-Kmîn* anlamı vermiş; ba2ıları ise “*SANA DA BU BİTAB, ÖNSEBİ BİTAPFART TASDİŞ edİŞİ ve ONFART BORUMAB üsere indirdi...*”²⁸ âyetinde *müheymin* kelimesini sâbık sayfeleri ve kitapları tasdik eden anlamında *ef-MusAddtŞ* kelimesiy-

^{fi2} Âlûsî, *Me'Âni'f-Uur'ân*, fi4f38.

^{fi3} bk. Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *MÜSMEFÜ'f-fuga* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, fi406ffi986), 908; Ebü'l-Fa2l Ibn Man2ür, *Lisânü'f-'Arab*, (Beyrut: Dâru Sâdir, fi4fi0ffi990), fi3f436.

^{fi4} Ebü'l-Uâsım Mahmûd b.Ömer e2-Lemahşerî, *EF-UEÇÇAF 'AN HAŞÂİBİ GAVÂMİSİ't-tensif ve 'uyûnİ'f-EBÂVİF fi vİSÜHİ't-te'vİf*, (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, fi407ffi987), 4f509.

^{fi5} Abdullah Mahmûd Şehâte, *Tefsiru'f-Uur'Âni'f-Şerim*, (Uâhire: Dâru Garib, fi388ffi969), 3ffi096.

^{fi6} bk. Ebü Mansür Muhammed el-Mâturidî, *Te'vİfâtü ehfi's-sünne*, thk. Mecdî Basellüm (Beyrut: Dâru'l-Uütübî'l-'İlmiyye, fi426f2005), 3f533.

^{fi7} Fahrudîn er-Râ2i, *MefâTihu'f-gAYb*, (Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, fi420ffi999), 29f5fi3.

^{fi8} bk. Ibn Man2ür, *Lisânü'f-'Arab*, fi3f437.

^{fi9} bk. Ibn Man2ür, *Lisânü'f-'Arab*, fi3f436.

²⁰ bk. Ibn Man2ür, *Lisânü'f-'Arab*, fi3f436-437; Ebü Hafs Sırâcuddîn Ibn 'Âdil, *ef-LübAb fi 'ufümü'f-ŞitAb*, thk. 'Âdil Ahmed Abdülmevcüd, Ali Muhammed Muavvi2 (Beyrut: Dâru'l-Uütübî'l-'İlmiyye, fi4fi9ffi998), 7f366.

^{2fi} Ibn Man2ür, *Lisânü'f-'Arab*, fi3f436-437; Firü2âbâdî, *ef-UAmüsü'f-muhit*, fi600.

²² Ibn Man2ür, *Lisânü'f-'Arab*, fi3f436.

²³ Ibn Man2ür, *Lisânü'f-'Arab*, fi3f436-437; Elmalılı, *HAŞ Dini UUR'ÂN Difi*, 3f254.

²⁴ Abdurrahman eş-Şâyî, *ef-Fürüşü'f-fugAVİyye fi tefsiri'f-Uur'Âni'f-Şerim*, (Riyad: y.y., fi4fi3ffi993), fi70.

²⁵ Muhammed b.Cerîret-Taberî, *CÂMI'U'f-BEYÂN fi te'vİfİ'f-UUR'ÂN*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, fi420f2000), fi0f377-380.

²⁶ Ebü'l-Ferec Ibnü'l-Cev2i, *LÂdü'f-mesir fi 'ifmi't-tefsir*, thk. Abdürre22âk Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Uitâbi'l-'Arabî, fi422f2002), 7f56.

²⁷ Elmalılı, *HAŞ Dini UUR'ÂN Difi*, 3f254.

²⁸ el-Mâide 5f48.

le açıklamıştır. Allah'ın her konuşulunu, dünyada geçmişten günümüze olan biten, geçen kalan her bildirileni, ahirette olacakların hak olduğunu onaylaması; Uur'ân'ın ise önceki ilâhî vahiyleri tasdiki *ef-MusAddtB* kelimesiyle izah edilmiştir.²⁹

Özetle müfessirler genelde *müheymin* kelimesine rakib, şahit, tanık, hâfi2, mu'temen, emin, hâkim anlamlarını yüklerken³⁰; Ibn Abbâs, bu kelimelerdeki anlam birliğine atıfta bulunmuştur.³¹

fi.2. Uur'ân'da Müheymin Uelimesinin Uullanımı

Allah'ın el-Esmâü'l-Hüsnâ'sından (en güzel isimlerinden) biri olan el-*Müheymin* kelimesi

*"Affah, bendisinden başısa tanrı ofmayan ifahtr. MutfaB egemenfiB SAHİBİDİR, NOBSAN-ftBfARTn her türfüsünden usabtr, esenfiB ve güven SAGFAYAN, bendisi güven verendir, görendir (göseten ve yöneten), üstündür, iradesine stnr yoBtur, eçi benseri ofMAYAN büyüfüB SAHİBİDİR. AFFAH YAŞTİTRTFAN ORTAFARDAN TAMAMEN münesehtir."*³²

âyetinde kullarının hayır ve şer olan bütün amellerine tanık, şahit, görüp gözetten, yöneten anlamı taşımaktadır.³³ Bu ayetteki $\text{ع} \text{ق} \text{ش} \text{و} \text{ق} \text{و} \text{ق} \text{و} \text{ق}$ (gözetten, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) kelimesinin muhtevasının Mâide 5f48. âyetteki $\text{أ} \text{ش} \text{ه} \text{د} \text{ع} \text{ق} \text{و} \text{ق} \text{و} \text{ق} \text{و} \text{ق}$ (â

heymin) kavliyle Mü22emmil 73ffi5. âyetteki $\text{ق} \text{و} \text{ق} \text{و} \text{ق} \text{و} \text{ق}$ (si2lere şahit) kelimelerinin aynı olduğu, H2. Muhammed'e indirilen Uur'ân'ı tasdiki içerdiği söylenmiştir.³⁴

Müheymin kelimesi, Uur'ân'ı niteleyen bir vasıf kapsamında *"(Resufüm!f SANA DA bu bitAbt, önseBi bitAPfART tasdiB edisi ve onfART borumaB üsere haB ife indirdiB. ArttB ARAFArtnda Affah'tn indirdigi ife hüBmet. SANA gefen bu HABİSATİ terB edip de onfARTn ARSUFARTNA uyma..."*³⁵ âyetinde 2ikredilmiş, *MUSADDTB* kelimesine atfedilmiş, *mu'temenen*³⁶ kelimesiyle de izah edilmiş, müsaddık anlamının mevcudiyetine işaret edilmiştir.³⁷ Âyetteki ilk *ef-UitAb* kelimesiyle Uur'ân'ın kastedildiği, *ef* takısının ahd-i 2ihni için kullanıldığı, ikinci *EF-UITAB*'ın ise Tevrât ve Incil gibi semâvî kitapları kapsadığı ifade edilmiştir.³⁸

²⁹ Taberî, *ef-CÂMI'U'F-BEYÂN*, fi0f377-38fi; Mâturîdî, *Te'vîrât*, 3f533; Elmalılı, *HAB Dini Uur'An Difi*, 3f254; Süleyman Ateş, *YUSE Uur'An'tn ÇAGDAÇ Tefsirii*, (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, fi988), 3f7-8.

³⁰ Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib, *ef-HidAye IFÂ bufügi'n-niHÂye*, thk. Câmî'atü Şârîka Mecmû'atü Resâili Câmî'iyyeti bi Uülliyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-'İlmiyyi (b.y.: Câmî'atü's-Şârîka Uülliyetü's-Şer'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, fi429f2008), 3ffi766, fi768; Ebû Muhammed Ibn 'Atiyye el-Endülüsî, *ef-MUHARRERÜ'F-VESİS fi tefsiri'f-bitABI'f-Asis*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Uütübü'l-'İlmiyye, fi422f2002), 2ffi99-200; Ebü'l-Fidâ' Ibn Uesîr, *Tefsiru'f-UUR'ANI'f-Asim*, thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme (Beyrut: Dâru Taybe, fi420ffi999), 3ffi28; Ebû Abdillâh Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'f-BADİR*, (Beyrut: Dâru'l-Uelimi't-Tayyib, fi4fi4ffi994), 2f55.

³¹ Ibn Uesîr, *Tefsiru'f-Uur'AN*, 3ffi28.

³² el-Hasr 59f23.

³³ bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsiru MuBÂtif*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, fi423f2002), 4f285.

³⁴ bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsiru MuBÂTIF*, 4f285-286.

³⁵ el-Mâide 5f48.

³⁶ bk. Ibn Man2ûr, *LisAnü'f-'Arab*, fi3f436-437; Fîrû2âbâdî, *ef-UÂmüsü'f-muhit*, fi600.

³⁷ Taberî, *ef-CÂMI'U'F-BEYÂN*, fi0f377-38fi.

³⁸ Şehâte, *Tefsiru'f-Uur'AN*, 3ffi096.

Müheymin kelimesi dört şekilde anlaşılmıştır:³⁹

fi. Uur'ân, önceki ilâhî kitaplar üzerinde itimat (güvenli) edilen, emîn ve hâkimdir.

2. Uur'ân, önceki ilâhî kitaplarda haber verilenleri tasdik edendir.

3. H2. Muhammed, Uur'ân üzerinde itimat edilen bir peygamberdir.

4. Uur'ân, hâfi2 (koruyan) ve rakîb (koruyan, gözetten, gözetleyen, denetleyen)'dir.

Müfessirlerin müna2araları bu maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Âyette “*Bis SANA ÖNSEBİ BİTAPFART TASDİB eden bu BİTABT (Uur'Ânf indirdiB...*” ifadesindeki E>QA kelimesinin ba2ılarına göre çtZJİ kelimesine *stfAt*, ba2ılarına göre ise *HÂF'* dir. Allah'ın $\text{aŞTG tZQŞÇ9 çtZJİB ja a>şzşç İS E>QA}$ [(önceki kitapları tasdik edici ve denetleyici olarak (bu kitabı (Uur'ân'ı) hak olarak indirdik.)] kavlinde H2. Muhammed'in kastedildiği, *müheyminen*'in (tZQŞÇ) ileyke (İİŞİf deki kefe (“) hal, AŞTG deki 2amirin *ef-UitÂB'a* raci olduğu beyan edilmiştir.⁴⁰ Bu durum, Uur'ân'ın önceki kitapları tasdik eden, H2. Muhammed'in ise Uur'ân üzerinde müheymin ve mu'temen (itimat edilip güvenilen) kılındığına işaret etmekle beraber H2. Muhammed'in önceki kitaplara musaddık ve müheymin oluşuna da atıfta bulunulmuştur. Bu paragrafta anlatılanlar, Arap kelâmının mefhumundan uzak bulunduğu için hatalı görülmüştür.⁴¹

Âyette 2ikredilen (AŞTG) tZQŞÇ (gözetten, koruyan, denetleyen, şâhit, hâkim) kelimesindeki 2amirin sâbık semâvî kitapların ve sahifelerin her birine tekabül ettiği belirtilmiştir.⁴² Bu araştırmanın muhtelif paragraflarındaki müfessirlerin yorumları, bu görüşü daha isabetli kılmaktadır.

Ba2ı müfessirler “*AFFAH her çeyi gösetfeyen (denetfeyenf'dir.*”⁴³ âyetindeki *RABİben* kelimesine müheymin, muhâfi2 anlamı vermiştir.⁴⁴ Buna göre müheymin, musaddık, mu'temen, murâkîb, muhâfi2, müşâhid kelimeleri birbirleriyle bağlantılı kelimelerdir.

Müheymin kelimesi Uur'ân ıstılahında önceki kitaplara şâhit, hâfi2, emîn, hâkim, rakîb, câmi', onları gözetleyip denetleyen, muhafa2a eden, neshedileni, tahrif edileni, beyan eden, ifsad edileni tashih eden anlamlarını ifade etmektedir.⁴⁵

³⁹ Ibn Ebî Hâtim, *Tefsîru'f-Uur'Âni'f-'Asîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suudi Arabistan: Mektebetü Ne22âr Mustafa el-Bâ2, fi4fi9ffi999), 4ffi50; Mekkî b. Ebî Tâlib, *ef-HidâYE*, 3ffi766; İbnü'l-Cev2î, *LÂdü'f-mesîr*, fi554-555.

⁴⁰ Taberî, *EF-CÂmi'uf-BEYÂN*, fi0f377-38fi; İbnü'l-Cev2î, *LÂdü'f-mesîr*, fi554-555.

⁴¹ Taberî, *EF-CÂmi'uf-BEYÂN*, fi0f380-38fi.

⁴² Taberî, *EF-CÂmi'uf-BEYÂN*, fi0f377-38fi; Mâturîdî, *Te'vîfât*, 6f605; Şehâte, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3ffi096.

⁴³ el-An2âb 33f52.

⁴⁴ bk. Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî Ebüssuûd, *Irçâdü'f-'Alfi's- sefîm ifâ mesÂyâ'f-BitÂbi'f-Berîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.) 7ffi5fi; Âlûsî, *Me'Âni'f-Uur'ÂN*, fi5f307; Şevkânî, *Fethu'f-BAdîr*, 4f338; Muhammedü'l-Emîn b. Abdullah el-Hererî, *Tefsîru HADÂİBU'r-RAVHİ ve'REYHÂN fi RAVÂHİ 'ufümü'f-UUR'ÂN* (Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, fi42fi200fi), 23f87.

⁴⁵ bk. Taberî, *ef-CÂmi'uf-beyân*, fi0f377-38fi; İbn Uesîr, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3ffi28; Şehâte, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3ffi096-fi097.

Uur'ân, Allah'ın vahyettiği kitapların tamamına bağlı olarak önce indirilene tasdik edici, bu kitaplar üzerinde emin bir murakabeci, denetimci, muhafız ve hak ile indirilen kitap kapsamında telakki edilmiştir. Şahitliğiyle hakikatleri belirten, bozuk olanları iptal eden, önceki ilâhî kitapların amel edilmesi elzem olan hükümlerini kaybolmaktan, bozulmaktan kurtarandır.

Uur'ân, kendisine muhalif, onun tasdikinden geçmeyen diğer şariatlerle amel etmeyi nehyeden, onlar üzerinde tasdikine ve teyidine müracaat edilen, ifsad ve tahrîften masun (dokunulmaz), bi22at Allah'ın muhafazasında bulunan bir kitap olarak tanıtılmıştır. Tevrât ve Incîl'le hükümün mutlak olması Uur'ân'la mukayyed olmasına bağlıdır, denilmiştir.⁴⁶ Uur'ân'ın tahrîften korunmuş, sahih semâvî kaynak ve referans kabul edildiği; Tevrât ve Incîl'de Uur'ân'la muvafık kalmayan her bir hükümün, kendisiyle amel edilmesi haram ve mensûh hüküm olarak ele alındığı beyan edilmiştir.⁴⁷

Uur'ân, önceki ilâhî vahiyleri muhafaza eden, gözeten, onlardaki âyetleri tasdik eden, onlara sahip çıkan, bu sahifelerin, kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu ilan eden, onlarda var olan tahrîflere işaret eden, o kitaplardaki hakikat ile gayri hakikatı birbirinden ayıran bir ölçüdür. Uur'ân'ın Tevrât'ta ve Incîl'de var olduğunu açıkladığı hükümler, bugün yoksa bu hükümler zaman içerisinde kaybolmuş demektir. Uur'ân, ihtilaf ettikleri pek çok meseleyi Isrâîlogullarına açıklamaktadır.⁴⁸

Allah Uur'ân'ı korumayı “*(üphesis bis Liβri (UUR'ÂN'tı indirdiβ. Onun boruyususu efbette bisis.*”⁴⁹ âyetiyle kendine has kılmıştır. Uur'ân'ın korunması semâvî kitapların ve sahifelerin de muhafazasını sağlamıştır. Buna göre Tevrât, Lebûr ve Incîl'in hakikati (özü) müheymin vasfına sahip Uur'ân sayesinde ebediyen bilinecektir.⁵⁰

Çağıl “*APAÇTİB birer defif OFARAβ AYETFERİMİS Bendiferine oβundugunda, bise (öfdüβten sonRAF SAVUÇMAYT ümit etmeyenfer 'Bunu değıçtir, bunun dtçtnda BAÇSA bir Uur'ÂN getir.'dedifer...*”⁵¹ âyetindeki *tebdif* (değiştirme) kelimesinin, değişime uğrayan her şeyin aslının (orijinalinin) bir şekilde korunduğu anlamını taşıdığına işaret ederek te'vîl tahrîfâtına delalet ettiğini ifade etmiştir.⁵² Çağıl, tebdîl ve tahrîf kavramlarının te'vîl tahrîfâtını kastettiğinden hareketle Tevrât'ın tahrîfâtının lâfzen değil yorum açısından gerçekleştiğini iddia etmiş,⁵³ bu tarz korunmanın niteliğine, nasıllığına ilişkin her hangi bir cümle kurmamıştır. Tevrât'ın lâfzen korunduğuna dair elimizde kesin, net, açık bir bilgi de mevcut değildir.

⁴⁶ Elmalılı, *HAβ Dini UUR'ÂN Difi*, 3f253-254; bk. Şehâte, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3ffi096.

⁴⁷ Şehâte, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3ffi096.

⁴⁸ en-Neml 27 f76. “*Doğrusu bu Uur'ân, Isrâifoguffartna üzerinde AnfaÇAmAdtβfART peβ çoβ çeyi AçtβfAMAdtAdtr.*” bk. Ateş, *Yüse Uur'ân*, 3f7-8.

⁴⁹ el-Hicr fi5 f9.

⁵⁰ bk. Râzî, *Mefâtihu'f-gAYb*, fi2f37fi.

⁵¹ Yûnus fi0 ffi5.

⁵² Çağıl, *UitAb-t MuβAddes'in Neyi Tahrif Kdifdi*, 209.

⁵³ Çağıl, *UitAb-t MuβAddes'in Neyi Tahrif Kdifdi*, fi79.

Dolayısıyla bi2 Uitâb-ı Mukaddes'in aslının mana ba2ında ancak Uur'ân'ın müheymin özelliğiyle korunduğu kanaatindeyi2. Çünkü lâf2î korumanın mevcudiyetini savunanlar yine Uur'ân âyetlerindeki kavramların literal anlamından, Uur'ân'ın Tevrât, Incîl, Lebûr ve diğeri vahiyyeler hakkında söylediklerinden istidlal etmişlerdir.

Uur'ân'ın ilâhî vahiyyelere müheyminliği, bu vahiyyelerin Uur'ân'la mutabakat sağlayacağını hak; muhalefet edenini batıl ayırımına tabi tuttuğu anlamına gelmektedir. Önceki vahiyyelerin devamı olarak nitelendirilen metinler, Uur'ân âyetlerine muhâlif ise yanlış, mutabık ise doğrudur, denilmiştir.⁵⁴ Uur'ân, müheyminliğiyle kendisinden önce indirilen sahifelerin ve kitapların, ilâhî vahiyyin aslına mutabıklığı hususunda bir sağlama görevi üstlenmiştir.

Bu âyet (el-Mâide 5f48), önceki ilâhî vahiyyelerin mevcudiyetine rağmen, Uur'ân'ın indirilmesini sanki e2elde takdir edilmiş bir müjde, adeta bir vaat olarak takdim etmektedir. Önceki vahiyyelerin müntesiplerinin bu duruma daha fazla sevinmesi gerekir. Çünkü onların bu konuda beklenti içerisinde oldukları "Kfferrindeşini (Tevrâtıf DOGRUFAYAN bir BİTAP, AFFAH İATTINDAN ONFARA GEFİNSE, ÖNSEDEN BÂFİrfere BÂRÇT SAFER ARSUFARBEN, içte çimdi bifiç tantdtBfart, Bendiferine UFAÇAN BİTABT (Uur'ÂNİ inBÂR ettifer..."⁵⁵ âyetinde anlatılmıştır.⁵⁶

Uur'ân'ın müheyminliği; tebdilden (değiştirilmiş), tahriften (bozulmaktan) korunmuş olması; diğeri kitapları denetleyen, o kitapların doğruluğuna, sabitliğine tanıklık eden olmasındandır. Uur'ân, şeriatlerin asıllarını tasdik eden, neshedilmiş hükümleri açıklayandır. H2. Âdem'den itibaren nebilere, resulere indirilen sabit hükümleri, muvakkat hükümlerden ayırt eden, önceden indirilen kitaplardaki ilâhî hükümleri tebdilden ve tagyîrden (değiştirme) koruyan, ilâhî sahifelerde, kitaplarda baki ve sabit şeriatleri birleştirendir.⁵⁷

H2. Muhammed'e hitaben el-Mâide 5f48. âyetin son bölümünde, senden önceki nebilere senin şeriatinle neshedilmemiş şeriatleriyle, hükümleriyle Arap, Acem, Ümmî⁵⁸ ve Ehl-i Uitap arasında hükmet, denilmiştir.⁵⁹ İbn Uesîr (öl. 774 ffi373) bu görüşüyle Uur'ân'ın Tevrât ve Incîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetlerini tasdik ettiğini, bu ayetlerin Uur'ân'da mahfû2 olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda Ehl-i Uitap arasında Uur'ân'la hükmetmek, Tevrât ve Incîl'in mensûh ve muharref olmayan ayetleriyle hükmetmek demektir.⁶⁰

⁵⁴ Muhammed Tâhir İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, (Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusîyye, fi404 ffi984), 6f222.

⁵⁵ el-Bakara 2f89.

⁵⁶ Uesler, "Uur'ân-t Uerim'i ÖNSEBİ YAHİYYERDEN AYTRT KİDEN BAST ÖSEFFİİŞFER", 34.

⁵⁷ Ebüssuûd, *İrçâdü'f-'Abft's-sefim*, 3f45.

⁵⁸ bk. Âl-i İmrân, 3f20. âyette *ümmiyyin* şeklinde me2kûrdür. Râ2î, bu kavramın kendilerine vahyedilmiş belli bir kitabı olmayan toplumlara işaret ettiğini ifade etmiştir. bk. Muhammed Esed, *Uur'ân Mesâjî (MEAF-Tefsîrf, çev. Câhit Uoytak, Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, fi999), fi92.*

⁵⁹ İbn Uesîr, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3 ffi28.

⁶⁰ bk. Şehâte, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3 ffi097.

Uur'ân'ın önceki ilâhî vahiyler üzerinde gözetici ve birleştirici olması "NÛH'A VAHYETTİGİMİS GİBİ SANA DA VAHYETTİS"⁶¹, "RABBİNİSDEN BİSE BİR MUSİSE GETİRSEYDİN YA? 9E-Şİ, ÖNSEŞİ SAHİFEFERDE BUFUNAN AÇTİŞ İNTT ONFARA GEFMİŞ DEĞİF Mİ?"⁶² âyetleriyle de delillendirilmiştir.⁶³ Uur'ân, ilâhî kitapların hâtemi, en muhtevalısı, en büyüğü ve en sağlamı kabul edilmiştir. Önceki semâvî sahifelerde ve kitaplarda mevcut iyilikleri (mehâsin) birleştiren, onlarda olmayan kemâlâtı (mükemmellikleri) artıran kitap olması nedeniyle onların tamamına şahit, hafız ve emin kılınmıştır.⁶⁴

Beyyine sûresinin "tertemiş SAHİFEFERİ OBUVAN"⁶⁵ âyetindeki SAHİFEFER kelimesinden Uur'ân'ın ve diğer sahifelerin kastedilmesi muhtemeldir. Diğer sahifelerin Uur'ân'ın içerisinde, Uur'ân'ın da diğer sahifelerin içerisinde mevcut olduğu "üphesis O, evveşiferin İstApfArtnda mevsuttur."⁶⁶, "İBRÂHİM VE MÛSÂ'NİN SAHİFEFERİNDE MEVSUTTUR."⁶⁷ âyetleriyle desteklenmektedir. Buna göre Uur'ân'ın okunması önceki sahifelerin ve kitapların okunmasını da sağlamaktadır.

el-Bakara, Âl-i İmrân ve el-Fâtır sûrelerinde mezkûr "Uur'ân önseşiferi tasdiş edis"⁶⁸, "onfartn yantndaşiferi tasdiş edis"⁶⁹ âyetlerindeki tasdik kavramının müheymin manasını taşıdığı nakledilmiştir. Semâvî kitapların ilâhî mesajları Uur'ân'da mevcuttur.⁷⁰ Uur'ân ise bu semâvî kitaplara ve sahifelere muhafızlık, müheyminlik, şahitlik etmiştir.⁷¹

Özet olarak cumhur ulemâ müheymin kelimesini, Uur'ân'ın, önceden indirilen kitapların sahih olduğuna şahitlik etmesi, gayr-i mensûh hükümleri kabul etmesi, şeriatın aslına ait hükümleri denetlemesi, gözetlemesi ve koruması bağlamında telâkki etmiştir. Uur'ân muhkem ve mensûh hükümlerde müracaat edilen, kendisiyle amel edilen ve terk edilen hükümlere hâvî olmasına istinaden ilâhî vahiyler (sahifeler ve kitaplar) hususunda itimat edilendir.⁷² Uur'ân'ın tahrif edilmemiş olması müheyminliğinin devamlılığını sağlamıştır.⁷³

2. Uur'ân'ın Dinin Aslına İlişkin Hususlarda Önceki Vahiylere Müheyminliği

Unuyu detaylandırmadan önce "usûfü'd-dîn"ın muhtevalısından bahsetmek gerekmektedir. Usûl, asl kelimesinin çoğuludur. "Asl" ise kök, esas, temel, kaynak, başlangıç, gerçek, her şeyin en altı, bir şeyin üzerine bina edildiği temel an-

⁶¹ en-Nisâ 4 fî63.

⁶² Tâhâ 20 fî33.

⁶³ Muhammed Mütevellâ eş-Şa'râvî, *HAVÂTİR* (b.y.: Metâbi'ü Ahbâri'l-Yevm, fî4fî7ffî997), fî5f9462.

⁶⁴ İbn Uesîr, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3 fî28; Şehâte, *Tefsîru'f-Uur'ÂN*, 3 fî096-fî097.

⁶⁵ el-Beyyine 95 f2.

⁶⁶ eş-Şuarâ 26 fî96.

⁶⁷ el-A'lâ 87 fî8-fî9.

⁶⁸ Âl-i İmrân 3 f3; el-Fâtır 35 f3fî.

⁶⁹ el-Bakara 2 fî0fî.

⁷⁰ Mâtürîdî, *Te'vîfât*, fî0f588-592.

⁷¹ bk. Râğıb el-İsfahânî, *Tefsîru RÂĞİB*, thk. Hind binti Muhammed b. Lâhid Serdâr (b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Uurâ Uülliyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, fî422f200fî), 4 f370.

⁷² Şevkânî, *Fethu'f-İAdir*, 2 f55.

⁷³ Şa'râvî, *HAVÂTİR*, 5 f3fî79.

lamlarına gelmektedir.⁷⁴ İtikadi konulara ilişkin hükümlere ahkâm-ı asliyye, ahkâm-ı asliyyeyi konu edinen ilme usûlü'd-dîn denilmiştir.⁷⁵

Uelam ilminde dinin aslından (usûlü'd-dîn) kastedilen iman esaslarıdır. Usûlü'd-dîn, amel ve ahlâk gibi diğer unsurların kendi üzerine bina edildiği temel demektir. Tevhid, nübüvvet ve ahiret müesseselerinin hak olduğu ispatlanmadıkça İslâm'ın fikhî ve ahlâkî meselelerinin anlamsızlığından bahsedilmiştir.⁷⁶

Buradan hareketle kelim ilmi dalında yazılmış eserlerin bir kısmına usûlü'd-dîn ismi verilmiştir. Abdulkâhir Bağdâdî (öl. 429ff038), Muhammed te2devî'nin (öl. 493ff099) usûlü'd-dîn adında kaleme aldıkları kelim eserleri birer örnektir.⁷⁷ Ebû Hanife'nin (öl. 150f767) tevhid, nübüvvet, ahiret vb. kelim konusunu içeren "ef-FtBhü'f-KBber" adlı kitabı usûlü'd-dîn ilmine ilişkin bir eser olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Râgıb el-İsfahânî (öl. 502ff08) ise dinin aslını (usûlü'd-dîn) ve fûrûunu (fûrû'd-dîn); ibadetin aslı ve fûrû, muâmelâtın aslı ve fûrû, me2âcirin aslı ve fûrû vb. şekillerde tasnif etmiştir.⁷⁹

Bu bağlamda Uur'an'ın önceki vahiylerle müheyminliği sadece itikadi konulara has olmayıp dinin hem itikadi hem de ibadet, ahlak gibi amelî konularına da şâmilidir. Bu durum Uur'ân'ın müheyminliğinin başka bir yönünü göstermektedir. Bu bölümde itikadi konularda, ibadetin aslında ve ahlâkî konularda Uur'ân'ın müheyminliği ele alınmıştır.

2. fi. İnanc Esaslarında Müheyminlik

Uur'ân, önceki ilâhî vahiyleri sadece korumakla kalmamış aynı zamanda o vahiylerle inananların başka kaynaklardan edindikleri galat inançların doğrularını da belirtmiştir. Bu minvalde üzerinde en çok durulan konu Allah'ın varlığını ve birliğini içeren tevhid ilkesidir.⁸⁰ Şirk in iptali ise ilâhî şeriatin temel kuralı olarak nebilerin tamamının dininde mevcut muhkem hükümlerden biridir.⁸¹

Uur'ân-ı Uerim, muharref kitaplarda yer alan Allah tasavvurunu tevhid akidesi bağlamında temel bir sorun olarak açıklamıştır. Sahih tevhid akidesini teşekkül ettirecek Allah tasavvurunu bu kavimlerde tesis etmek için nebiler gönderilmiştir. Bu nebilerin ilki H2. Nûh'tur.

İlk şirk itikadının teşekkül etmesine istinaden itikadi konularda H2. Nûh'a indirilen ilk vahyin tevhidi içerdiği "Andofsun bis Nûh'u Bendî İAVMine gönderdiB.

⁷⁴ İbn Man2ür, *Lisânü'f-Arab*, fiffi6-fi8; Mevlüt Sarı, *ef-MevÂrid* (İstanbul: Bahar Yayınevi, t.s.), 35-36.

⁷⁵ bk. Mevlüt Ö2ler, "Uelam Tarihi", *UefAM (Kf UitAbt)*, Editör: Şaban Ali Dü2gün (Ankara: Grafiker Yayınları, 20fi2), 27.

⁷⁶ Ö2ler, "UefAM Tarihi", 27.

⁷⁷ Ö2ler, "UefAM Tarihi", 27.

⁷⁸ bk. Ebû'l-Bekâ el-Uefevî, *ef-UüffiyiYAT*, thk. 'Adnân Derviş, Muhammed el-Mısrî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), fiff690.

⁷⁹ bk. Râgıb, *Tefsîru RÂGtb*, 4f372.

⁸⁰ Uesler, "Uur'ân't ÖNseli YAhiyferden Aytrt Kden Bast ÖseffilBer", 34.

⁸¹ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru MuBÂTif*, fiff263-264, 597.

(Nûhî onFARA: 'Ky İAVMim! AfFAH'A İBADET edin. AFFAH'TAN BAÇBA İFAH yoİtur. Dogrusu bü-yüİ bir ASABTN sisfere gefmesinden İorİuyorum' dedi.⁸² âyetinde haber verilmiştir. Aynı ifade, üslup ve İka2ın H2. Hûd⁸³ ve H2. Sâlih⁸⁴ tarafından kavimlerine açıkladığı Uur'ân'ın muhafızlığında anlaşılmalıdır. Ahirete iman hususunda da Uur'ân'ın müheyminliğine bu âyet tanıklık etmektedir.⁸⁵

Buna göre H2. Nûh, H2. Hûd ve H2. Sâlih'e tevhid ve ahiret akidesini içeren vahiy indirilmiştir. Ahirete imanın bütün nebilere indirilen vahiylerde varlığı Uur'ân'ın şahitliğinde anlaşılmalıdır. Uur'ân bu vasfıyla söz konusu peygamberlere inen vahiykorumuştur.⁸⁶

Semâvî kitapların tahrîf edilmemiş aslında, tevhid inancına öncelik verildiği görülmekte; bu kitaplar tahrîf edildikten sonra tevhidi zedeleyen, şirk tehlikesi oluşturan rubûbiyet ve ulûhiyet sorununun teşekkül ettiğine şahit olunmaktadır. Uur'ân müheymin vasfıyla önceki kitaplarda, sahifelerde vahyedilen ile tahrîf edilene ayırt etmiştir. Allah'ın tevhide ilişkin vahyettiği ilahi mesajları şöyle açıklamıştır:

"(Ky Muhammedî de İİ; 'Ky Uııap Khfi! Aramtsda müçtereİ ofan ortaİ bir söse gefin. İbadetimiİi SADESE AfFAH'A YAPAFİM, hiçbir çeyi ona çirİ İOÇMAYAFİM. AFFAH't terİ edip de Aramtsda bufunan bastfart diger bastfartnt rab edinmesin.' Kger teİİrar yüs çevirirferse, 'tANTİ ofun İİ, bis Müsfümanfarts' deyin."⁸⁷

Âyetteki İzçç9 tzzçç , İİ9s äØ (si2lerin ve bi2im aramı2daki ortak kelime) ifadesi İzçç9 tzzçç İ>G äØ (si2lerin ve bi2im aramı2daki daha adil (insafılı) kelime) anlamında te'vil edilmiş,⁸⁸ adalet, adil ve insan⁸⁹ kelimeleriyle açıklanan ortak söz "AFFAH HARİSİNDE BAÇBA İFAH yoİtur." kapsamında tetkik edilmiştir.⁹⁰ Bu âyetin muhatabının Ehl-i Uııab'ın her iki grubu olduğu zikredilmiş; buna "Sisden ön-SE gönderdigimis her bir nebiye benim HARİSİMDE BAÇBA bir İFAH yoİ, sadece bana İBADET edin diye VAHYETTİİ."⁹¹ ve "AFFAH'A İBADET edin, TÂGUTTAN USAİ durun diye her ümmete resuf gönderdiİ."⁹² âyetleri delil gösterilmiştir.⁹³ Ortak kelimeye şâmil tevhidin; kitapların ve resullere indirilen vahiylerin tamamındaki mevcûdiyetine⁹⁴ Uur'ân şahitlik etmektedir.

⁸² el-A'râf 7f59.

⁸³ el-A'râf 7f65.

⁸⁴ el-A'râf 7f73.

⁸⁵ bk. Ebü'l-Berekât Hâfi2üddîn en-Neseî, Medâriku't-ten2il ve hakâiku't-te'vil, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Uelimi't-Tayyib, fi4fi9ffi998), fi576.

⁸⁶ bk. el-Mâide 5f72; Yûsuf fi2ffi0fi; el-Ankebût 29f36; Sad 38f26, 45-46; el-Mü'min 40f27, 39-43.

⁸⁷ Âl-i İmrân 3f64.

⁸⁸ Taberî, Câmî'u'f-beyân, 6f483; Mâturidî, Te'vifât, 2f294; Râgıb, Tefsîru RÂGİB, 2f6ffi; Râî, MeFâtihu'f-gayb, 8f252.

⁸⁹ Râî, MeFâtihu'f-gayb, 8f252.

⁹⁰ Taberî, Câmî'u'f-beyân, 6f483; Râgıb, Tefsîru RÂGİB, 2f6fi2.

⁹¹ el-Enbiyâ 2fi25.

⁹² en-Nahl fi6f36.

⁹³ İbn Uesîr, Tefsîru'f-Uur'ÂN, 2f55-56; Şevkânî, Fethu'f-BADİR, fi400.

⁹⁴ Ebüssüüd, İrçâdü'f-'Abft's-seffim, 2f48.

Ibn Uesîr, sö2 konusu ortak kelimenin nebilerin tamamının davetine hâvî tevhid akîdesi olduğunu “Sisden öNSE gönderdigimis her bir nebiye benim harisimde BAÇBA bir İFAH yoİ, SADESE BANA İBADet edin diye VAHYETTİİ.”⁹⁵ ve “AFFAH’A İBADet edin, TÂGUTTAN USAİ durun diye her ümmete resuf gönderdiİ.”⁹⁶ âyetleriyle açıklamıştır.⁹⁷ Ortak kelimenin, kitapların birleştiğı bir kelime olduğu beyan edilmiştir.⁹⁸

Reşid Rı2â (öl. fi354 ffi935) “AFFAH’TAN BAÇBA hiçbir çeye İBADet etmeyis.”, “Hiçbir çeyi AFFAH’A ORTAİ BOÇMAYts.”, “ONFAR AFFAH’tn dtçtnda birbirferini RAB edinmesinfer.” âyetlerinin nebilerin üzerinde ittifak ettiği ufûhiyyet ve rubûbiyyet birfigine işaret ettiğini ifade etmektedir. H2. İbrâhim arı, saf bir müvâhhid; H2. Mûsâ’nın Tevrât’taki şeriatinin ilk esasını “Senin İFAHtn bu RAB’Dir. Senin için BAÇBA İFAH yoİtur. Önümde oyma heyİef yapma. Ne yerde ve suda yerin Aftndaİİferin; ne de göİyüsünde, YUSArdtaİİferin resmi yoİtur. ONFARA SESde etme, İBADet etme.”⁹⁹ ifadesi oluşturmuştur. İsrâilougullarının bütün nebileri Mesih’e kadar bu yolu takip etmiştir.^{fi00}

Bu ifadeler Yuhanna İncili’nde (fi7:3) hala mevcuttur. Tevhid bu şeriatla ba2ı fenomen resimler, davranıştaki dayatma haricinde hala bulunmakta; on emrin başı şirki terk etmeyi içeren tevhiddir. Bu temel esasta hiçbir şey neshe maru2 kalmamıştır.^{fi0fi}

Âyetteki ortak kelime, kâinatı yaratan, tedebbüreden, dü2enleyen, amellerden ra2ı olduğu ya da olmadığı şeyleri nebilerin lisanında bi2lere öğreten anlamında te’vîl edilmiştir. Bu ifadeyle Ehl-i Uitab’a hem bi2ler hem de si2ler, âlemdaki tasarruf hakkının tek bir ilahın olduğuna inanır2, aklını2daki şüpheleri i2ale etme, usûlü’-d-dini ikame etme hususunda ittifak edelim, tevhibi tesis etmede gelin birlikte hareket edelim denildiğı nakledilmiştir.^{fi02}

Reşid Rı2â “AFFAH’TAN BAÇBASTNA İBADet etmeyis.” âyetinin ufûhiyyet birfigine delâlet ettiğini, “Hiçbir çeyi ONA çirİİ BOÇMAYts.” âyetinin ise ufûhiyyet birfigini desteklediğini; “AFFAH’TAN BAÇBA birbirferinisi RABFER edinmeyin.” âyetinin rubûbiyyet birfigine işaret ettiğini ifade etmiştir. Rubûbiyyet birliği, Adıyy b. Hâtim hadisinde anlatıldığı üzere haram ve helal hükme havî teşrî hakkını içermektedir. Teşrî hakkının sadece Allah’a has olduğu, ahbârların ve ruhbânların böyle bir hakkının bulunmadığı hadiste nakledilmiştir:

“Rıvayete göre “ONFAR AhbÂRFART ve RUHBÂNFART RAB edindifer.”^{fi03} Âyeti ininse, Adıyy b. HÂTİM, Kı ResÜFAFFAH! Bis ONFARA İBADet edenferden degifis, dedi. AFFAH resufü, ONFAR HARAM, HEFAF hüİümfer sisfere BOYUYORFAR, sis de ONFARTn sösferini

⁹⁵ el-Enbiyâ 2fi25.

⁹⁶ en-Nahl fi6f36.

⁹⁷ Ibn Uesîr, *Tefsîru’f-Uur’ÂN*, 2f55, 56; Şevkânî, *Fethu’f-İADİR*, fi400.

⁹⁸ Ebüssuûd, *İrçâdü’f-’Aİft’s-seffim*, 2f48.

⁹⁹ Tevrât, Tesniye, 4f35; Sa’adya Gaon, *Tevrât (Toraj Tefsiri “Tefsîru’t-Tevrât bi’f-Arabiyye”*, ha2. Nuh Arslantaş (İstanbul: Türkiye Ya2ma Eserler Uurumu Başkanlığı, 20fi8). 2 ffi6fi0, fi6fi2, fi6fi4.

^{fi00} Muhammed Reşid Rı2â, *Tefsîru’f-MENÂR* (b.y.: el-Hey’etü’l-Mısıriyyetü’l-’Âmme li’l Uitâb, fi4fifi ffi990), 3f268.

^{fi0fi} Reşid Rı2â, *MENÂR*, 3f268.

^{fi02} Reşid Rı2â, *MENÂR*, 3f268.

^{fi03} et-Tevbe 9f3fi.

BABUF ediyorsunus degif mi? dedi. Ibn HATİM evet, dedi. AFFAH resufü içte o budur dedi.^{fi04}

Uur'ân tahrif edilmiş Tevrât'ta dile getirilen TANRT tasavvurunun yanlışlığına dikkat çekmiş, tahrifle ilgili bölümü müheymin vasfıyla tashih etmiştir. Tevrât'ta, sadece bir millete olan aidiyet gibi Yüce Allah için öngörülen hususlar, çok tanrılı dinlerdeki ilah algısını çağrıştırmaktadır.¹⁰⁵ Bu minvalde Eski Ahit'te yer alan *ISRAlF'İN TANRTST* (2. Samuel fi2:7-9) şeklindeki ibareler ve iddialar Uur'ân tarafından reddedilmekte ve Fatıha suresinin ilk âyetinde Allah'ın sadece bir milletin değil bütün âlemlerin rabbi olduğu bildirilmektedir.^{fi06}

Diğer taraftan müminler ne2dinde aşkın bir kabullenışı ifade eden Allah inancı ve ona duyulan saygı, söz konusu muharref kitaplardaki tahriflerle basite indirgenmektedir. Bu noktada asıl itibariyle insanlara ait birtakım özelliklerin, Yüce Allah'ın 2atıyla bağdaşmayan bir tar2da Allah'a i2afe edildiğini ve böylece onun sıradan bir varlık olarak tanımlandığını görmekteyiz. Eski Ahit'e göre Cenabı Hak, ba2en yeryü2üne inerek orada karşılaştığı bir insan ile güreş yapabilmektedir. (bk. Tevrât, Tekvin 32:24-25, 27-30)

Eski Ahit'te mevcut güreşe ilişkin metinler Uur'an'da temel birer ilke kabul edilen iki ilâhî hakikatle bağdaşmamaktadır.^{fi07}

Yüce Allah'ın kullarından herhangi birine bu dünyada görünmeyeceği “Göster onu idRAB edemes, o gösferi idrAB eder.”^{fi08} âyetiyle beyan edilmiştir.

Allah'ın yarattığı kullarından hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'a galip gelip güç yetirmesi mümkün değildir. Bu temel ilke birçok âyette 2ikredilmiştir: “AFFAH'tn her çeye gÜSÜ yeter.”^{fi09}

Tevrat'ta (Çıkış 33:fi2, Sayılar fi2:7-8) 2ikredilen ibarelerin tevhid dininin öngördüğü Allah inancıyla uyuşması, vahiy olması söz konusu değildir. Çünkü Uur'an-ı Uerim H2. Mûsâ'nın Yüce Allah'ı görme yönündeki isteginin kabul görmediğini, asıl itibariyle böyle bir hadisenin de muhal olduğunu bildirmektedir:

“MUSA tayin ettiğimis SAMANDA (Turağ gefip RABBI de ONA hitAP edinSE, “RABBim! BANA görün, SANA baŞAYtm” dedi. Affah da “beni (dünyadağ asfa göremessin. FAŞAT (çuf dAGA BAŞ, eger o yerinde durAbifirse sen de beni görebifirsın” buyurdu. RABBI o DAGA teşeffi edinse onu PARAMPARÇA etti. MUSA DA BAYftıp düçtü. Uendine gefinse

^{fi04} Ebü İsâ Muhammed et-Tirmîzî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, fi4fi8ffi998), *Süretü't-Tevbe*, 3095. (Beşşâr, hadisin garip olduğunu, senedindeki Abdüsselâm b. Harb'in tanımadığı, Gatayf b. 'Ayân'ın bilinmediğini nakletmiştir. Albânî'nin Hasen olduğunu ifade ettiğini 2ikretmiştir.); Ebü Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Sünenü BÜBRÂ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Uütübî'l-İlmiyye, fi424f2003), fi0f fi98; Ebül-Uâsım Müsnidü'd-dünya et-Taberânî, *Mu'SEMÜ't-Şebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi (Uähire: Mektebetü Ibn Teymiyye, ts.), fi7f92, 2fi8; Reşîd Rı2â, *MENÂR*, 3f269.

^{fi05} Uesler, “Uur'ân't Önselî Yahiyferden Aytrt Kden Bast Öseffişfer”, 34.

^{fi06} Uesler, “Uur'ân't Önselî Yahiyferden Aytrt Kden Bast Öseffişfer”, 35.

^{fi07} Uesler, “Uur'ân't Önselî Yahiyferden Aytrt Kden Bast Öseffişfer”, 36.

^{fi08} el-En'âm 6ffi03.

^{fi09} el-Bakara 2f20, fi06, fi09, fi48, 259, 284; Âl-i İmrân 3f26, 29.

“seni noBSAN VASTffARDAN tensih ederim, SANA tövbe ederim, ben inananfartn ifsiyim, dedi.”^{ff10}

Musa kıssasının bir kısmının anlatıldığı bu âyet, Yüce Allah hakkında Yahudilerde öteden beri var olan yanlış itikadî izale etmeyi amaçlamış, Eski Ahit'te bu konuda var olan metinlerin gerçeği yansıtmayan bilgiler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü insanların, Allah'ı bu şekilde tasavvur etmeleri de muhal olup, O'nun kulları tarafından görülmesi imkânsıdır: *“AffAh bir İNSANFA ANSAB VAHIYfe YA da perde ArßASTNDAN Bonuçur. YAHut gönderdiği bir eçkiye isniyfe difedigini VAHYeder.”^{ff11}*

Uur'ân'ın Incil'den koruduğu itikadî konularından biri tevhid inancıdır. Elimi2deki Incil'in muhatabı Hristiyanların ekseriyeti, teslis itikadını benimsemiş; bu inancı H2. İsa ve Incil'e isnat etmiş, Uur'ân ise teslis itikadının H2. İsa'ya gönderilen Incil'in aslında olmadığını ibra2 etmiştir: *“AffAh için üçünsüsüdür diyenfer efbette BAFir ofdufar. Oysa teb İFAHTAN BAÇBA ifah yoßtur.”^{ff12}* Uur'ân, Incil'in aslında teslisin değil tevhidin varlığını ilan ederek^{ff13} muharraf olmayan Incil'deki tevhid akidesini korumuş; tahrîf edilen ile aslında mevcut olanı ayırıp tashih etmiştir.

Meryem fi9f35. âyetin anlamına paralel olarak Uur'ân-ı Uerim, babası2 yaratılan İsa'nın durumunu açıklığa kavuşturmuş, bu mucii2enin *“AffAh'a çosuß isnadt”* gibi sapık bir inanca evrilmesine engel olmuştur: *“(Üphesis İi (yarAttıç itibariyef İSÄ'ntn AffAh BATTNDABI durumu, Âdem'in durumuyFA AYntdtr. Onu TOPRAßTAN YARATT. SONRA ONA of dedi. O da hemen ofuverdi.”^{ff14}*

Uur'ân-ı Uerim, dile getirilen iftirayı yapanlara başka perspektiften seslenerek, Allah'ın eş edinmek gibi beşerî bir 2orunluluğu gerektiren çocuk edinmekten müne22eh olduğunu bildirmektedir: *“O, ömeßferi yoßßen gößferi ve yeri YARATANDtr. O'nun bir eçi yoßßen NASTF bir evfadt ofABifir? HÂFbußi O, her çeyi YARATT ve HAßßtyfa bifendir.”^{ff15};* *“Dogrusu rabbimisin ÇANT çoß yÜSEdir. Ne bir eç ne de bir çosuß edinmiçtir.”^{ff16}*

Diğer taraftan İsa'yı anlatan âyetlerde bu ismin başında bulunan *Meryem-ogfu*^{ff17} ifadesi, Allah'a evlat atfedenlere dâimi ve sabit bir reddiyedir. Uur'an'dan aktarılan ikna edici bütün bu delillere rağmen Allah hakkındaki saptırıcı inançlarında ısrarcı olanlara tevcih edilen şu âyet, aynı anda onlara yönelik çok açık bir tehdittir:

“Yahudifer, ‘Üseyir AffAh'tn ogfudur dedifer. HristiyanfAR ise ‘İsÄ Mesih AffAh'tn ogfudur’ dedifer. Bu onfARTn Agtsfartyfa gevefedilßferi (gerçeß ofmAYANf sösferidir. Bu sösfer, dAHA önseden İNBÄR etmiç OFANFARTn sösferine bensiyor. AffAh onfART yoß etsin. NASTF da HARTAN yüs çeviriyorFAR.”^{ff18}

^{ff10} el-A'râf 7 ff43.

^{ff11} eş-Şûrâ 42f5fi.

^{ff12} el-Mâide 5f73.

^{ff13} bk. el-Mâide 5ffifi6-fifi8.

^{ff14} Âl-i İmrân 3f59.

^{ff15} el-En'âm 6ffifi0fi.

^{ff16} el-Cin 72f3.

^{ff17} bk. el-Bakara 2f87, 253; Âl-i İmrân 3f 45,fi57, fi7fi; el-Maide 5ffifi7, 46 vd.

^{ff18} et-Tevbe 9f30.

Uur'ân eski ve yeni ahitte anlatılan Allah'a yönelik iftiralara öncelikli olarak çok yönlü cevap vermiş, bahsedilen cevaplardan birisi de yoktan var etme olgusudur.^{fi19} Bütün bunlara Uur'ân müheymin vasfıyla cevap vermiştir: “Affah'tn evfat edinmesi ofASAB iç degifdir. O bundan münessehtir. O, bir içe BARAR verdiginde ONA SADESE “of” der ve o DA OFUVERİR.”^{fi20}

Bu başlık altında 2ikredilen âyetler ve veriler incelendiğinde Tevrât ve İncil'in aslında olmayıp sonraki ilaveler ve tahrifler Uur'ân'ın gözetiminde tashih edilmiştir.

Uur'ân risâlet konusunda da önceki vahiylerde mevcut, sonradan tahrif edilmiş ba2ı hususları muhafa2a etmiştir. Elimi2deki Tevrât'ta sadece kral^{fi21} olarak tanıtılan H2. Dâvûd'un^{fi22} ve H2. Süleyman'ın^{fi23} aynı zamanda peygamber olduğu Uur'ân'da 2ikredilerek Tevrât'taki muharref vahiy tashih edilmiştir. Âdem, Eski Ahit'te ilk insan, insan türü kabul edilmiş, ö2el isim olarak kullanılmıştır.^{fi24}

Nûh'un nesebi ise Âdem ile Şit'e isnat edilmiş,^{fi25} Lût'un İbrâhîm'in Mısır yolculuguna katıldığından, Harran'a geldiginden bahsedilmiştir.^{fi26} Yûsuf'un, İbrânice de “Yosef” olarak bilindiği^{fi27}; İbrâhîm'in oğlu İshâk'ın oğlu Ya'kûb'un Rachel ismindeki eşinden dünyaya geldiği ve Bünyamin isminde kardeşinin bulunduğu nakledilmiştir.^{fi28} Bu isimler, göçebe kabul edilen kâbile reisi (tatriark) şeklinde vasıflanmış, peygamber kabul edilmemiştir.^{fi29}

Uur'ân, bu isimlerin peygamber olduğuna işaret ederek Eski Ahit'teki muharref ilâhî mesajları yeniden tashih etmiştir. Yahudilerce E2râ olarak bilinen Ü2eyir^{fi30} Ahd-i Atik'te kendine has bir kitabı bulunmasına rağmen peygamber kabul edilmemiştir. Uur'ân'da Ü2eyir'in peygamberliğine ve kendisine kitap indirildiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

^{fi19} Uesler, “Uur'ân't Önselbi Yahiyferden Aytrt Kden BAST Öseffilifer”, 33-46.

^{fi20} Meryem fi9f35.

^{fi21} 2. Samuel 2:2-3, fi. Urallar 3:5, fi:fi:fi.

^{fi22} el-Bakara 2f25fi; el-İsrâ fi7f55; en-Neml 27ffi6, fi9, 20, 27, 34.

^{fi23} en-Neml 27ffi6, fi9, 20, 27, 34.

^{fi24} Tevrât, Tekvîn 5:fi-5, fi:26-28, 2:4, 4:26.fi24 İncil, Yuhanna, fi4:26, fi5:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Muââtif*, 4f3fi6; bk. Rahmetullah Hindî, *İzhârü'l-hak*, thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir, Halîl Melkâvî (Uâhire: Dâru'l-Harameyn, fi4fi4ffi994), 4ffi87-fi9fi.

^{fi25} Tevrât, Tekvîn 5:fi-32, 4:fi7-24.

^{fi26} Tevrât, Tekvîn fi:27, fi2:5, fi3:fi.

^{fi27} Tevrât, Tekvîn fi9:3fi, 30:fi.

^{fi28} Tevrât, Tekvîn 30:24, 32:9, 35:fi7-fi8.

^{fi29} William Binner, “Studies of Islamic and Judaic Traditions II”, *SshofArs 9ress AttAnta Georgia*, fi989, 65. Uürşat Demirci, *Yahudifil ve Dini Çogufufufuf* (İstanbul: y.y., 2000), 34-35. bk. Tevrat, Tekvîn, 4:fi-5, fi:fi:fi-32, fi2:fi-35, 37:fi-45. Bu isimler peygamber kabul edilmediği için Uitâb-ı Mukaddes'in Neviim (teygamberler) bölümünde yer almamıştır.

^{fi30} Neviim (teygamberler), 2. Uısımfi2. Gurupfi5. Bab (Eski Yahudi gelenegi Malaka ile E2râ'yı aynı kişi kabul etmiştir. et-Tevbe 9f30. âyette 2ikredildiği gibi Yahudilerin Ü2eyir Allah'ın oğlu demeleri Uur'ân'da reddedilmiştir.) Bâki Adam, “Ü2eyir” *Türkiye DiyAnet YAsft İsfam Ansilfopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 20fi2), 42f40fi-402.

İncil'de Feraklît^{fi31} olarak 2ikredilen ismin Uur'ân'daki Ahmed ismine tekabül ettiği, H2. Muhammed'in Ahmed ismiyle müjdelendiği belirtilmiştir: *"Meryem ofu İSÂ, Ky İsrâifoguffart! Benden ÖNSE gönderifen Tevrat't tASdiß eden, benden SONRA RİSÂFETFE görevfendirifen Ahmed AdtnDA bir peygamberi müjdefeyen AfFAH'tn bir efçisiyim."*^{fi32} İsimler lisanlara göre değişen nesnelere olmayıp Uur'ân bir taraftan İncil'de H2. Muhammed'e yönelik müjdelemeyi onaylarken diğer taraftan bugün elimizdeki İncil'de Feraklît olarak tahrif edilmiş H2. Muhammed'in ismini Ahmed^{fi33} olarak tasahih etmiştir. Ayrıca Uur'ân, Tevrât'ta *"MÛSÂ'NTN İSRÂİFOGUFFART"*^{fi34} olarak müjdelenen ve adı müphem olan nebinin H2. Muhammed olduğunu açıklamıştır.^{fi35}

Uur'ân, İsrâilogullarına indirilen vahiylerde (Tevrât, İncil) H2. Muhammed'e ve tüm peygamberlere imanın mevcudiyetini haber vermiştir:

"ONFAR yanfartndaßi Tevrat'ta ve İnsif'de yastft bufdußfart ümmi bir nebiye ittiba eden İsimseferdir."^{fi36} ve *"Andofsun AfFAH İsrâifoguffartndan sagfAM bir sös Afmtçtt. AfFAH onfARDAN on İßi temsifsi seçip çöyfe demiçti: 'Sisife beraberim. Andofsun NAMASTNTST İtfAR, seßÄTntst verir ve resufferime inANtr ve onfARA desteß verirsenis... sisiferi Sennete İoyARTM."*^{fi37}

Uur'ân; Tevrât ve İncil'de bulunan, sonradan tahrif edilen, peygamberlerin tamamına imanı^{fi38} zikrederek bu kitaplardaki vahiy korumuştur. Bütün bu veriler incelendiğinde önceki vahiylerde bulunan, sonradan kaybolan tevhid, ahiret ve nübüvvet vb. inanç esaslarına ilişkin bazı itikadi hükümler Uur'ân'da kayda alınmış; yanlış anlatılan peygamber kıssaları düzeltilmiştir.

2.2. İbadette Müheyminlik

Uur'ân önceki sahipelerde, kitaplarda nama2 ve 2ekât ibadetinin varlığından bahsetmektedir: *"Rabbinin Adtn Antp nAMAs İtfft, seßÄT veren İurtuFuça ermiçtir. FAbAT sis dÛNYA HAYATTnt, DAHA İBÄFTST OFAN Ahiret HAYATTNA tersih ediyorsunus. BunfAR İfß sahipeferde, İBRÄHİM ve MÛSÂ'NTN SAHİFEferinde VARDtr."*^{fi39}

H2. İbrâhim'in ve H2. Mûsâ'nın sahipelerinde, ilk sahipelerde birçok hakikatle birlikte^{fi40} ")QE" (nama2 kılan kimse) kelimesi bulunmakta olup; ilk sahipeler, başta H2. İbrâhim ve H2. Mûsâ olmak üzere bütün peygamberlere gönderilen sahipeleri kapsamaktadır.^{fi41} Peygamberler arasında H2. İbrâhim'in tercih edilmesinde

^{fi31} İncil, Yuhanna, fi4:26, fi5:26; bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru MUGÂTİF*, 4f3fi6; bk. Rahmetullah Hindî, *İSHÂRU'F-HAB*, 4ffifi87-fifi9fi.

^{fi32} es-Sâff6fi6.

^{fi33} es-Sâff6fi6.

^{fi34} Tevrat, Tesniye fi8:fi5,fi8-fi9.

^{fi35} bk. Râ2î, *MefâTihu'f-gAYb*, 3f38-39; Hindî, *İSHÂRU'F-HAB*, 4ffifi34.

^{fi36} el-A'râf7ffifi57.

^{fi37} el-Mâide5ffifi2.

^{fi38} bk. el-Bakara 2ffifi36, 285; Âl-i İmrân 3f84; en-Nisâ 4ffifi50.

^{fi39} el-A'lâ, 87ffifi4-fi9.

^{fi40} Taberî, *CÂMİ'u'f-beYÂN*, 24f 373-377.

^{fi41} Râ2î, *MefâTihu'f-gAYb*, 3fif fi35-fi37.

nebilerin atası, ilk şeriatın peygamberi olmasının; H2. Mûsâ'nın tercih edilmesinde onun H2. İbrâhîm'in şeriatini izlemesi, sonra da son nebinin (hâtemü'l-enbiyâ) şeriatinin gelmesinin etkili olduğu söylenmiştir. Her resul, kavmine imandan sonra nama2ı teblig etmiş, nama2, her nebinin şeriatı, ibadetlerin başı, itaatın nişânı kabul edilmiştir.^{fi42}

Ibn Abbâs, *fesAFFÂ* kelimesiyle beş vakit nama2ın kastedildiğini belirtmiştir.^{fi43} Bu kelimenin dua manası vurgulanmış,^{fi44} fitr günündeki bayram nama2ına delalet ettiği söylenmiştir. Ancak, fitr 2ekâtı ve bayram nama2ının Mekke'de varit olmayışına, sûrenin ise Mekkî oluşuna istinaden bu görüş 2ayıf bulunmuştur.^{fi45}

Uanaatimi2ce; Uur'ân diğer nebilere gelen vahiylerde nama2 ibadetinin varlığından bahsetmektedir. Bu âyet diğer âyetlerle^{fi46} beraber incelendiğinde *FESAFFÂ* kelimesinin bütün nebilerin nama2 ibadetine tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Uur'ân; H2. İbrâhîm ile H2. İsmâ'il'in,^{fi47} H2. Şuayb'in,^{fi48} H2. Mûsâ'nın,^{fi49} H2. Ğekariyyâ'nın,^{fi50} H2. Meryem'in,^{fi51} İsrâîlogullarının,^{fi52} H2. İsâ'nın^{fi53} ve H2. Muhammed'in^{fi54} nama2ından bahsetmiş; H2. Lokmân'ın oğluna nama2ı tavsiye ettiğini bildirmiştir.^{fi55}

Uur'ân'daki er-Rûm 30f39. âyet hariç 2ekât ibadeti $\text{وَرَكْعَتَيْنِ} \text{وَرَكْعَتَيْنِ} \text{وَرَكْعَتَيْنِ}$ (nama2 kılını2 ve 2ekât verini2) laf2ıyla nama2 ibadetinin hemen akabinde 2ikredilmiştir.^{fi56} Orucun önceki vahiylerde far2 kılınışı "*Ky İNANANFAR! Sisden ÖNSEBİFERE FARS İt-ftndtgt gibi oruç sise de FARS İfttnmtçtr...*"^{fi57} âyetinde bildirilmiştir. Uâbe merke2li hac ibadetinin,^{fi58} kurban^{fi59} ve kar2-ı hasen^{fi60} gibi ibadetlerin önceki nebilerin şeriatlerinde bulunduğu, bir kısmı günümü2e ulaşmamış, bir kısmı tahrîf edile-

^{fi42} Abdülkerim Yunus el-Hatib, *Tefsiru'l-Uur'Âni fi'l-Uur'Ân*, (Uâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.), fi6ffi534-fi536.

^{fi43} Mukâtil, *Tefsiru Mußâtif*, 4f665.

^{fi44} Taberî, *CÂMi'u'l-beYÂN*, 24f373-377.

^{fi45} Râ2î, *MefâTihu'l-gayb*, 3ffi35-fi37; Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Hâ2in, *LübAbû't-te'vîf fi me'Âni't-tensif*, tsh. Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Uütübî'l-'İlmiyye, fi4fi5ffi995), 4f4fi8-4fi9.

^{fi46} bk. el-Mâide 5ffi2.

^{fi47} İbrâhîm fi4f37, 40; Meryem fi9f55.

^{fi48} Hûd fiifi87.

^{fi49} Yûnus fi0f87.

^{fi50} Â-i İmrân 3f39.

^{fi51} Â-i İmrân 3f43.

^{fi52} el-Mâide 5ffi2.

^{fi53} Meryem fi9f3fi.

^{fi54} Tâhâ 20ffi32.

^{fi55} Lokmân 3ffi7.

^{fi56} bk. Şa'râvî, *HAVÂTİR*, fi9ffi658.

^{fi57} el-Bakara 2ffi83.

^{fi58} bk. el-Bakara 2ffi25, fi27; Â-i İmrân 3f96-97; el-Hacc 22f27-29. Cessâs (öl. 370f98fi), el-Bakara 2ffi25. âyetteki *MESÂbeten* kelimesini devamlı gidip-gelme (insanlar 2iyaret ediyorlar, evlerine dönüyorlar, tekrar 2iyaret ediyorlar) olarak tefsir etmiştir. Âyetteki *fiMNÂS* kelimesinin umumiyet ifade ettiğini 2ikrederek bütün insanlara şamil olduğunu beyan etmiştir. Buna göre insanlar H2. Âdem'den itibaren Uâbe'yi ibadet maksatlı devamlı 2iyaret etmişlerdir. bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs, *AhâAmü'l-UUR'ÂN*, thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şahin (Beyrut: Dâru'l-Uütübî'l-'İlmiyye, fi4fi5ffi994), fi87-88.

^{fi59} Â-i İmrân 3ffi83; el-Mâide 5f27; el-Hacc 22f27-29; es-Sâffât 37ffi02, fi07.

^{fi60} el-Mâide 5ffi2.

rek günümü2e gelmiş, sahifelerde ve semâvi kitaplarda nama2, 2ekât, oruç, hac, kurban ve kar2-ı hasen ibadetinin varlığı Uur'ân sayesinde bilinmektedir.

Uur'ân'ın önceki ilâhî vahiyelere müheyminliğinin, itikât, ibadet, ahlâk, muâmelât, me2âcir vb. hususlarda cereyan ettiği önceden 2ikredilmiştir. Uur'ân'ın;

“(üphesis *bi ben Afahñ* *İufuyum*.(Affahñ *beni risâfette görevlendirip peygamber İtfdt, bANA İtAbt* (İnsif'ij *indirdi. Nerede ofursam ofaytm beni erdemfi, İutfu İtfdt ve bANA HAYATTA OFDUğum müddetçe NAMAS İtfmayt ve seİAT vermeyi emretti, beni ASğtn bir sorba İtfmADT, ANNeme sayğft İtfdt.*“^{fi6fi}

âyetinde H2. İsâ'ya isnat edilen iki temel ibadet görülmektedir. Bu iki temel ibadeti kapsayan nama2 ve 2ekât, elimi2deki muharref İncîl'de bulunmamaktadır.

Bu vahiyler ü2erinde icra edilen tahrifâtlar neticesinde bu iki ibadetin ya yok edildiği ya da böyle bir vahyin ilâhî irade tarafından va2edilmediği bir şekilde büründüğü gö2lemlenmektedir. İşte Uur'ân, bir taraftan risâletle görevlendirilen peygamberin lisanıyla bu ibadetlerin önceki ilâhî vahiylerdeki gayr-i inkârını haber vermekte, diğere taraftan da aynı ibadetleri ilâhî formatlarına mutabık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece önceki ilâhî vahiyleri tahrif ve tebdil edenler eliyle müminlerin gündeminden çıkarılıp unutturulmak istenen bu ibadetler, Uur'ân sayesinde birer temel vecibe şeklinde tekrar ortaya konularak hatırlatılmıştır.

Sonuç olarak dinin aslından olan nama2 ibadeti tüm peygamberlerin dininde kıyam, kıraat, rükû, secde vb. erkânıyla mevcuttur. Ancak nama2 rekâtlarının ve vakitlerinin sayısı nama2ın fürûunu oluşturmakta olup nama2ın fürûunun peygamberlerin şeriatında farklı olması muhtemeldir. Önceki şeriatlarda oruç ibadeti sahur^{fi62} eda edilirken H2. Muhammed'in şeriatında sahur vardır.

2.3. Ahlâk'ta Müheyminlik

İlâhî şeriatlerin temel kurallar olarak kabul ettiği, Uur'ân'da *ümmü'f-İtAB* olarak isimlendirilen muhkem ayetleri^{fi63} içeren ahlaka ilişkin hükümler vardır. Bu hükümler nebilerin tamamının kitaplarında hem muhkem ayetler olarak 2ikredilmiş hem de *ümmü'f-İtAB* olarak isimlendirilmiş, levh-i mahfû2da mevcut, bütün nebilere indirilen kitapların tamamında ya2ılı hükümlerdir. Bu minvalde bu muhkem ayetler, peygamberlerin tamamının dininde mevcuttur.^{fi64}

Muhkem hükümlerde ana babaya iyilik, rüştüne ermemiş yetim çocukların mallarına iyilikle yaklaşma, ölçü ve tartıda adaletli olma emredilmiş; fakirlik en-

^{fi6fi} Meryem fi9f30-32.

^{fi62} bk. Abdullah İbn Abbâs, *Tenviru'f-miİbâs min tefsiri İbn Abbâs*, thk. Mecdüddin Muhammed b. Ya'küb Fîrû2âbâdî (Beyrût: Dâru'l-Uütübi'l-İlmiyye, ts.), fi f25; İbn Ebî Hâtim, *Tefsiru Kbi Hâtim*, fi f305.

^{fi63} bk. Al-i İmrân 3f7.

^{fi64} Mukâtil b. Süleyman, *Tefsiru Muİâtif*, fi f263-264, 597.

dişesiyle çocukların öldürülmesi, haksız olarak cana kıyılması, homoseksüellik, çıplaklık, yalan, iftira vb. gibi açık ve gizli kötülükler (fevâhiş) yasaklanmıştır.^{fi65} Uur'ân, mütekaddim vahiylerde mevcut *ümmü'f-İTÂB* olarak vasıflanan muhkem hükümleri müheyminliğiyle el-En'âm 6 f fi5fi-fi54. âyetlerde korumuştur.^{fi66}

Uur'ân'ın ahlâk'tamüheyminliğini Abdullah Dra2şu sözleriyle açıklamıştır:

"Ne ofursa ofsun hem derin hem YÜSE bir söz bendini DağdaBi YAAS da duyurasaB-ttr. GerçeB bir AhfâB hasinesi ofan bu VAAS paHA biçimes bir degere SAHIptir. Bu hususta bütün muBaddes İTAPfartn İoruyusufuB görevini Uur'ân-t Uerîm mü-Bemmef bir çeBifde yerine getirmeBtedir."^{fi67} Ansab gösde metoduna SAdtİS İBafan Uur'ÂN-t Uerîm, bütün bu NASIHATferin hepsini bir yerde topfamaB yerine, her birini yeri gefdiİçe vermeyi tersih etmiştir."^{fi68}

2.3.fi. Yasaklanan Fiillere İlişkin Müheyminlik

İtikat ve ibadetlerin, gönderilen her nebinin şeriatinde aynı olduğu Uur'ân'daki peygamber kıssalarından anlaşılmalıdır. Ahlâkî hükümler ise peygamberlerin gönderildiği kavimlerin ihtiyaçları, kusurları, maslahatları nispetinde her bir nebiye inzal edilmiş; vahiy süreci H2. Muhammed'le tamamlanmıştır.

Bu hususu o şöyle açıklamıştır: *"Ben güsef AhfâB TAMAMFAMAB için gönderdim."^{fi69} Güzel ahlâkın peygamberimi2le tamamlandığı başka bir hadiste de müşahede edilmiştir:*

"Benim ve benden önceİ peygamberlerin durumu çuna benser. Bir ADAM bir ev bina etmiş, evin İöçesinde bir tugfa yeri boş btraİftmiş, evi gÜSEFSE YAptı tesyîn etmiş, İnsANfAR evin etrafında gesinmeye baçfamtçfAR. Kvin güseffigine HAYRAN İAftmçfAR. '(u tugfa da Beçse yerine İonsaydt, demiçfer. İçte o son tugfa benim. Ben en son gönderifen peygAMberim."^{fi70}

Haksız yere adam öldürmeye dair ilk yasagın, H2. Âdem'in risâletinde Hâbil ve Uâbil arasında cereyan eden hadiseyle^{fi71} gerçekleştiği Uur'ân'ın murakıplığında bilinmektedir. Özellikle dünyevileşme neticesinde yeryüzünde fitne, fesat, helal ve harama riayet etmeden bir takım kaba kuvvet ve ticârî hilelerle başka insanların malını gasbetmenin, kavimlerinin kusurları olmasına binaen H2. Sâlih, H2. Hüd ve H2. Şuayb'e gönderilen vahiylerde yasaklandığı Uur'ân'ın tanıklığında öğrenilmektedir.^{fi72}

^{fi65} Ebü'l-A'lâ Mevdüdi, *Tefhimü'f-Uur'ÂN*, çev. Dr. Ahmed Asrar (İstanbul: Bengisu Yayınları, fi997), fi f633-638.

^{fi66} bk. Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Musâtîf*, fi f263-264, 597.

^{fi67} el-Mâide 5 f48.

^{fi68} Dra2, *UUR'ÂN'A Giriç*, 85-86.

^{fi69} Enes b. Mâlik, *Muvattâ*, thk. Muhammed Mustafa el-'A2amî (b.y.: Müessesetü İâyid b. Sultân, fi425f2004), *Hüsnü'f-huİuB*, 8; Ahmed b. Hanbel, *ef-Müsned*, thk. Şuayb Arnavüt, 'Âdil Mürşid vd. (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, fi42fi200fi), 2 f38fi.

^{fi70} Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *CÂmi'ü's-sAHİh*, thk. Muhammed İehîr b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, fi422f200fi), *Menâİbt*, fi8; Müslim b. Haccâc, *CÂmi'u's-sAHİh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), *FeDÂİf*, 2fi(2286).

^{fi71} el-Mâide 5 f27-30; Adam öldürmenin yasaklanması ile ilgili bk. el-Bakara 2 f84.

^{fi72} eş-Şuarâ 26 f fi28, fi5fi-fi52; Hüd fi fi84.

Livâta olarak isimlendirilen cinsel sapkınlığın^{fi73} H2. Lût'tan itibaren yasaklandığı yine Uur'ân'ın muhâfîliğinde bilinmektedir. Uur'ân, önceki vahiylerde fâi2in,^{fi74} kibrin^{fi75} yasaklandığını haber vermiştir.

2.3.2. Emredilen Fiillere İlişkin Müheyminlik

İyiliğin emredilip kötülüğün yasaklanması, nebilere indirilen bütün vahiylerde görülmektedir. Uur'ân'da yasaklanan ve emredilen hükümlerin bir kısmı önceki nebilere gönderildiği kavimlerin iyilikleri, kusurları üzerinden anlatılmıştır.^{fi76}

Ana-babaya iyilik,^{fi77} sıla-i rahim,^{fi78} insanlara güzel söz söylemek,^{fi79} adaletli olmak,^{fi80} isar ruhuna sahip olmak,^{fi81} ilâhî imtihanında sabırlı olmak,^{fi82} merhametli olmak,^{fi83} temi2 kalpli olmak,^{fi84} kimsesi2leri korumak,^{fi85} halim ve bağışlayıcı olmak^{fi86} önceki vahiylerde emredilen fiillerdir.

Uanaatimi2ce Uur'ân'daki peygamber kıssalarında maga2in denilebilecek detaylı bilgi verilmemekte, sadece dinin aslına ve fûrûna yönelik esaslardan bahsedilmekte; bu kıssaların önemli bir kısmı peygamberlerin kendilerine indirilen vahiylerin içeriği olan itikat, ibadet ve ahlâkî hususları kapsamaktadır. Uur'ân bu metoduyla önceki nebilere indirilen vahiyleri muhafaza etmiştir. Tahrîf edilmiş ya da yok olmuş olan bu vahiyler Uur'ân'ın gözetiminde korunmuştur.

3. Nâsih, Mensûh ve Tahrîf Bağlamında Uur'ân'ın Müheyminliği

Uur'ân, semâvî kitaplarda ve sahafelerde neshe maru2 kalan kalmayan hükümleri açıklamış, tahrîf edilen hükümlere de işaret etmiştir.

3.fi. Nâsih, Mensûh Bağlamında Uorunmuşluk

Uur'ân'daki müheymin kelimesi nâsihi, mensûhu ve gayr-i mensûhu ayırma anlamı da taşımaktadır. Uur'ân, H2. Mûsâ'ya gönderilen Tevrât'ta ve H2. İsa'ya indirilen İncîl'de ba2ı haram ve helal hükümlerin neshedildiğini haber vermektedir. H2. İsa'nın şeriatinin Tevrât'ı tasdik etmekle beraber onda haram olarak yer alan

^{fi73} el-A'râf 7 f80.

^{fi74} el-Bakara 2 ffi06; en-Nisâ 4 ffi60-fi6fi.

^{fi75} bk. el-Ankebût 29 f39; el-Mâide 5 f82; el-A'râf 7 f75-76, 88, fi30-fi33; Yûnus fi0 f75,83; el-Mü'minûn 23 f46; eş-Şuarâ 26 fffifi; en-Neml 27 ffi4; el-Uasas 28 f4,39, 76-84; ed-Duhân 44 f3fi; Nûh 7 fi f7.

^{fi76} el-Mâide 5 f63; el-A'râf 7 ffi57.

^{fi77} el-Bakara 2 f83.

^{fi78} el-Bakara 2 f83.

^{fi79} el-Bakara 2 f83.

^{fi80} Sâd 38 f26.

^{fi81} el-Bakara 2 f83.

^{fi82} el-En'âm 6 f34; el-A'râf 7 ffi03-fi28; Yûnus fi0 ffi09; Hüd fi fi f49; Yûsuffi2 ffi-fifi; Tâhâ 20 ffi30; el-Enbiyâ 2 fi f83-85; er-Rûm 30 f60; Lokmân 3 fi ffi7; el-Ah2âb 33 f48; es-Sâffât 37 f99; Sâd 38 ffi7; el-Sâfir 40 f55,77; el-Ahkâf 46 f35; Uâf 50 f39; el-Mü22emmil 73 ffi0.

^{fi83} el-Bakara 2 f83.

^{fi84} es-Sâffât 37 f84.

^{fi85} el-Bakara 2 f83; el-Mâide 5 ffi2.

^{fi86} et-Tevbe 9 fffifi3-fifi4; Hüd fi fi f75; Yûsuf fi2 ffi-fifi; Tâhâ 20 f43-44; es-Sâffât 37 ffi00-fi08.

ba2ı hükümlerin helal kılındığını “Ben benden ÖNSE indirifen Tevrât’t tasdið etmeð, sise (ÖNSEDEN) HARAM İFTNAN BAST çeyferi hefaf İtfmað için gönderifdim.”^{fi87} âyeti açıklamıştır.

Önceki vahiylerde helal olmakla beraber İsrâilogullarını te’dib için ba2ı hükümlerin Tevrât’ta haram kılındığı belirtilmiştir.^{fi88}

“Ttmaðft hayvanfartn tamamnt Yahudifere haram İftdtð. Stgtrfartn, Boyunfartn strtfartnda veya bagtrsaðfartnda bufunanfar, ßemißferine ßartçanfart harisindeði iç Yagfartnt (yine) onfara haram İftdtð. Asgntftßfartndan dofayt onfart içte böyfe sesafandrdtð. Bis efbette dogruyu söyfeyenis.”^{fi89}

Allah’ın ba2ı kavimlere kalp katılığı ve Zulümleri sebebiyle şiddetli; diger kavimlere ise hafif muamele ettiği zikredilmiştir.^{fi90} Temi2 yiyecek ve içecekler bütün nebilerin ümmetlerine helal kılınmışken, bu yiyeceklerin ba2ıları aşırılıkları sebebiyle İsrâilogullarına haram kılınmıştır.^{fi91} Bu durum şu âyetlerde anlatılmıştır: “Lufümferi sebebiye Yahudiferin ßendiferine HEFAF İfttnan temis yiyeseßferi onfara haram İftdtð”^{fi92}; “İsrâifin ßendisine haram İftdtgt (yiyeseßferf hariç, yiyeseßferin tamam İsrâifoguffartna hefaf idi.”^{fi93}

Uur’ân, insanların mallarını batıl yolla yemelerine, fâi2 almalarına ilişkin Zulümleri, 2orbalıkları sebebiyle kendilerinden önceki ve sonraki nebilerin şeriatlerinde helal kabul edilen ba2ı temi2 ve hoş şeylerin Yahudilere yasaklandığını haber vermiştir. Bu yasak “Yapttßfart sufüm ve birçoß ßimseyi Affah yofundan Aftboymafart, insanfartn mafartnt habsts yemeferi, ßendiferine yasafanmtç ofduğu hafde Fâis Afmafart sebebiye daha ÖNSE ßendiferine HEFAF İfttnmtç temis ve hoş çeyfer, Yahudifere haram İftdtð...”^{fi94} âyetiyle açıklanmıştır.

Bunlar, muvakkat bir zaman dilimi için teşri edilmiş u2un ve kısa süreli hükümler olup bu zaman süreci tamamlanınca bu tür hükümler yürürlükten kaldırılarak neshedilmiştir. Ancak bu hükümlerin yerine bir sonraki şeriat, yeni teşekkül eden ihtiyaçlara, şartlara, maslahatlara ve ortama daha uygun olan hükümü getirmiştir. Bu keyfiyeti en iyi bilen Allah’dır. Bu hal “Bir âyeti nesheder veya unutturursa, onun benserini ya da ondan daha iyisini getiriris.”^{fi95} âyetiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Dra2 (öl. fi377 ffi958), sonraki ilâhî vahiylerin önceki ilâhî vahiylerden ba2ı hükümleri haram ya da helal kılması, zamana ve şartlara göre muvakkat bir zaman diliminde teşekkül ettiğini belirtmiştir. Şartların değişmesine bağlı muvakkat sürenin tamamlanmasına binaen hükümlerin değişeceği hususuna şöyle bir temsilde bulunmuştur:

^{fi87} Âl-i İmrân 3f50.

^{fi88} Şa’râvî, HAVÂTr, 5f3fi8fi.

^{fi89} el-En’âm 6ffi46.

^{fi90} bk. Ebû Lehre, Lehretü’t-TEFÂSîr, 4f2227-2228.

^{fi91} Râgıb, Tefsîru RÂGtb, fi30-3fi.

^{fi92} en-Nisâ 4ffi60.

^{fi93} Âl-i İmrân 3f93.

^{fi94} en-Nisâ 4ffi60-fi6fi.

^{fi95} el-Bakara 2ffi06.

“Bu üç doğtor HADİSESİNE benser. Bu doğtorFARDAN biri, hayattntn ifß AÇAMASTNDA ÇOSUGA SADESE ANNE SÜTÜYİFE BESFENMESİNİ ÖGÜTFER. DİGERİ, DAHA SONRABI MERHAFESİ İÇİN ÇOSUGA YUMUÇAR NIÇASTAFT VE HAFİF YİYESEİŞFERİ TAVSİYE EDER. BİR DİGERİ İSE, ÇOSUGUN ÜÇÜNSÜ MERHAFESİNDE ONA TAM VE İSUVVETFİ GTDAFARFA BESFENMESİNE MÜSAADE EDER. BURADA DOĞTORFARDAN HER BİRİNİN, TEDAVİ İÇİN ÖNERİFEN İSONUDA, TAM BİR BAÇART İÇİNDE BUFUNDUGU HABİTNDAN ARİBADAÇART İÇİN STMNİ BİR TADİİŞİN OFDUGUNDA ÇÜPHE YOLSTUR.”^{f196}

H2. İsa Tevrât'ı tasdik etmekle beraber^{f197} Zamanın ve şartların tegayyürüne müteallik muvakkat hükümleri tebdil etmiştir: “Benden önse gönderifen Tevrât't tasdiß EDİSİ OFARAB SİSE HARAM İTFTNAN BAST ÇEYFERİ HEFAF İTFMAB İÇİN GÖNDERİFDİM VE SİSE RABBİNİS TARAFTNDAN İNDİRİFEN BİR MUSİSE GETİRDİM. ARTTİB AFFAH'A BAÇRT GEFMEİŞTEN İBAÇTNTN VE BANA İTAAT EDİN.”^{f198}

Uur'ân'da da H2. Muhammed'in, insanlara temi2 yiyeceklerin tamamını helal; pis yiyeceklerin bütünü haram kılmak ve sırtlarındaki ağır yükümlülükleri, mükellef tutuldukları güç emirleri, yasakları onlardan kaldırmak için geldiği belirtilmiştir. O, İncil ve Tevrât'ta u2un ve kısa süreli muvakkat ba2ı hükümleri tebeddül ederek gelmiştir:

“ONFAR YANFARTNDABI Tevrât'ta ve İNSİF'DE YASTTİ BUFDUİŞFART RESÜFE, O ÜMMİ PEYGAMBERE İTTİBA EDEN İMSEFERDİR. O, ONFARA İYİFİĞİ EMREDER, ONFART İBÖTÜFÜŞTEN AİTİBOYAR. ONFARA İYİ VE TEMİŞ ÇEYFERİ HEFAF, İBÖTÜ VE PİŞ ÇEYFERİ HARAM İTFAR. ÜSERİNDEİŞİ AGR YÜİŞFERİ VE SİNSİRFERİ İBAFDTRTR...”^{f199}

Bu âyetler incelendiğinde önceki vahiylerde hangi hükümlerin neshe maru2 kalıp muvakkat hükümler, hangi hükümlerin neshe maru2 kalmadan sabit hükümler olarak indirildiği Uur'ân'ın murakıplığında anlaşılmaktadır.

3.2. Tahrif Bağlamında Uorunmuşluk

Uur'ân'da Yahudilerin tahrife yatkın bir Zihniyeti taşıdıkları haber verilmiştir: “YAHUDİFERDEN ÖYFEFERİ VARDTR İŞİ BEFİMEFERİ YERFERİNDEN AYTRTİP TAHRİF EDEREİŞ ONFART ANFAMFARTNDAN USARİBAÇTTRTRFAR. DİFERİNİ EGİP BÜİBEREİŞ VE DİNE SAFDTRARAB 'İÇİTTİİŞ, İBAÇRT GEDİİŞ'... DERFER...”^{f200}

Dili egip bükme anlamına hâvî feyy kelimesi, başka bir kelimenin tınısını işitenin kulagina yansıtmak için dili, alfabe harflerinden birinin kendisine yakın düşen diğer harfe meylettirmek anlamını taşımaktadır. Yahudiler, “Sösümüsü dinfe, sohbet edefim, bisi göset.” manasına gelen RÂNÂ sözünüyle “UoyunfARTmtst ofAT, söşferinfe İBUBAFARTmtst ofAT, bisim ÇOBANTMTS of.” Ya da ruünet kökünden türedigi haliyle “bisim AhMAGTMTS” anlamını kastederek H2. teygamber'e sövgü (sebbetme) olarak kullanmışlardır. Yine ESSEFÂMU Afeyİşe yerine ölüm sana gelsin manasında

^{f196} Abdullâh Dra2, Uur'ân'a Giriş, çev. Salih Akdemir (Ankara: Otto Yayınları, 20fi2), 6fi.

^{f197} es-Sâff 6fi6.

^{f198} Âl-i İmrân 3f50.

^{f199} el-A'râf 7ffi57.

²⁰⁰ en-Nisâ 4f46.

değiştirdiİsferini haber vermiİtir. Sise gefen ifim onfardan bir çey sormayt yASAİFAMAdt mt? YAFFAHİ sise indirifen HABİTNDİ SİSE soru SORAN hiç İimseyi görmediİ.^{2fi1}

ifadeleriyle laf2î tahrifâta dikkat çekmiştir. Sö2 konusu ibarenin İbn Abbâs'a ait olmadığı bu sö2lerden anlaşılmaktadır.^{2fi2}

Reşid Rı2â (öl.fi354ffi935), âyetteki feyy kelimesinin hem lâf2î hem de yorum tahrifâtına tekâbül ettiği görüşünü benimsemiştir.^{2fi3} Levh-i mahfû2, başta Uur'ân olmak üzere ilâhî vahiilerin tamamının kaynağı niteliğinde bir levhadir. Uur'ân'la birlikte tüm ilâhî vahiilerin laf2î levh-i mahfû2da korunmuştur: “HAYTR (YAFANFAMAİSTA OFDUBFART İİTApf ÇANT yüSE bir İİTApTtr. O İorunmuş bir fevhADA (Levh-i MAHFûsf'dtr.”^{2fi4}

Elmalılı (öl. fi36fi ffi942), her şeyin varlık sahnesine çıkışından önce, Allah'ın ilminde bulunduğunu, ana kitapta (Levh-i Mahfû2'da) mevcudiyetini, ya2ıldığı varlık sahifesinin Levh-i Mahfû2'da hıf2edildiğini, burada bo2ulmaktan ve yanlışlıktan korunup tamamıyla 2abtedildiğini söylemiştir.^{2fi5}

Uanaatimi2e göre ilâhî vahiilerin laf2î tamamı, Levh-i Mahfû2'da hıf2edilmiş; bu vahiilerin dinin aslına ilişkin asıl hükümleri de mana ba2ında Uur'ân'la korunmuştur. Çünkü Uur'ân, önceki nebilerin kavimlerine teblig ettiği ilâhî vahiilerden bahsetmektedir.

Uur'ân ba2ı hükümleri H2. Muhammed'in risâletinde onun ümmetine, peygamberlerin kavimlerine teblig ettiği ilâhî vahye yönelik kıssalardan örnekler vererek emretmiş veya yasaklamıştır. Uısaca Uur'ân Allah'ın vahyettiği sahifelerin, kitapların hükümlerinden mensûhu, gayr-i mensûhu, muhkem, muvakkat ve sabit hükümleri, değiştirilene değiştirilmeyeni, muharrefi, gayr-i muharrefi müheymin vasfıyla tespit etmiş, onlardan dü2eltmesi gerekeni tashih etmiştir.

Sonuç

İlâhî vahiilerin anlaşılmasında laf2î korunmuşluğu, mananın ve yorumun sahihliği önemlidir. Mana ve yorum kelimeleri ise aynı anlamları içermektedir. Tevrât ve İncil'deki yorum tahrifâtı, bâtinî, ilhâdî yorumlarla Uur'ân için de sö2 konusudur. Ancak bunlar laf2î sağlam Uur'ân açısından tahrif tehlikesi oluşturmamıştır.

Tevrât, İbûr ve İncil'in günümü2deki mevcut nüshalarının, Allah'ın H2. Mûsa, H2. Dâvud ve H2. İsâ'ya gönderilen lisanda olduğuna ilişkin kesin kanıt yoktur. Bu kitapların farklı dillerde versiyonları vardır. teygamberlere indirilen sahifelerin metinleri günümü2de mevcut değildir. Bu açıdan bu kitapların tamamının laf2î tahrif edilmiştir.

^{2fi1} Buhârî, (eHAdAt, 29; İ'tisAm, 25.

^{2fi2} Uaya, “Buhârî'nin TAHRİF Mesefesine YAİFAÇTm Üserine”, 40.

^{2fi3} Reşid Rı2â, Menâr, 3f283-284.

^{2fi4} el-Bürüc 85f2fi-22; Buhârî, (eHAdAt, 29, 304304; bk. Mekkî b. Ebî Tâlip, ef-HidAye, 3f20fi6; Taberî, Çami'u'f-beYÂN, fi fi345-346; İbn Uesîr, Tefsîru'f-Uur'ÂN, 8f373; 6f568; bk. Müsâid b. Süleyman et-Tayyâr, “Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım”, çev. Mesut Uaya, Marife fi (20fi3), 2fi fi.

^{2fi5} Elmalılı, HAB Dini UUR'ÂN Difi, 6f403; 9ffi02.

Bu kitapların bir bölümünün anlam ba2ında muhafaza2ası muhtemel olup yorum açısından da bu kitaplar tahrifâta uğramıştır. İşte Uur'ân'ın müheyminliği burada kendini göstermektedir.

Uur'ân mütekaddim vahiyleri, lâf2en değil manen korumuş, onlardaki nâsih ile mensûhu, sabit ve muvakkat hükümleri belirlemiş, değiştirilene ve değiştirilmeyeni tespit etmiş, onlara şahitlik, murakıplık ve gözeticilik, muhafızlık, mu'temenlik etmiş, vahyin aslını sonradan ilave edilenlerden ayırt etmiş, yorum açısından tahrifatı da tashih etmiştir. Uanaatimi2, önceki vahiylerin lâf2î korunmasının sadece levh-i mahfû2da gerçekleştiği yönündedir. Uur'ân'ın Arapça indirilmesi, mütekaddim vahiylerin her bir peygamberin ümmetinin kendi lisanında gönderilmesi, müheyminliğin mana ba2ında gerçekleştiğinin işaretidir.

Allah, risâletle görevlendirilen peygamberlere gönderdikleri kavimlerinin lisanıyla itikatta ve ibadet, muâmelât, ahlâk, me2âcirde (Zararı cehd ile defetme) dinin aslına ilişkin indirdiği ilâhî vahiylerin tamamını Arap dilinde H2. Muhammed'in risâletinde Uur'ân-ı Uerim'de korumuştur. Lisanları yaratan Allah lbrânice ve diğer lisanlarda gönderdiği ba2ı vahiylerin aynısını Arapça vahyetmiştir. H2. Nûh'a isnat edilen Yûnus fi0f72 ve H2. Muhammed'e işaret eden en-Neml27f9fi. âyetler buna bir örnektir. Bu durum mana açısından müheyminliği ifade etmektedir.

Âyetteki (AŞTG) tZQŞÇ (gözetken, koruyan, denetleyen, şahit, hâkim) kelimesiyle Uur'ân'ın önceki kitaplara muhafızlığına atıfta bulunulsa da peygamberlerin risâlet mücadelesinin tamamı incelendiğinde, dinin aslından olan itikatta ve ibadet, ahlâk, muâmelât, me2âcir vb. hususların aslında Uur'ân'ın müheyminliğinin peygamberlerin tamamına indirilen sayfeleri kapsadığı gözlemlenmektedir. Buna göre Uur'ân mütekaddim vahiylerin itikada ve ibadet, ahlâk, muâmelat vb. konuların aslına hâvî hakikatlerin özünü korumuştur. Ayrıca âyetteki (AŞTG) tZQŞÇ ifadesinin, mütekaddim vahiylerdeki muvakkat ve sabit, nâsih ve mensûh, muharref ve gayr-ı muharref, muhkem hükümlere, şeriat farklılığına teşmil ettiği anlaşılmaktadır.

Bu makalenin muhtelif yerlerinde âyetlere istinâden Uur'ân'ın musaddık (Tevrât ve İncîl'e) özelliğinden, Mâide 5f48. âyette ise önce musaddık sonra müheymin vasfından bahsedilmiştir. Bu bağlamda Uur'ân'ın hangi Tevrât ve İncîl'i tasdik ettiği sorusu akla gelmektedir. Uur'ân'ın onayladığı önceki vahiylerin orijinal nüshaların, metinlerin, âyetlerin lafızları nerededir?

fi. Uur'ân, el-ân mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını mı tasdik etmektedir. Bu kitapların tahrif edildiğine dair tartışmaların devam etmesine istinâden Uur'ân'ın nü2ulü esnasında mevcut Tevrât ve İncîl nüshalarını tasdik etmesi isabetli bulunmamaktadır.

2. Uur'ân H2. Mûsa'ya gönderilen Tevrât'ın ve H2. İsa'ya indirilen Incil'in asıl nüshasını tasdik etmektedir. Bu Uur'ân'ın ruhuna muvafıktır. Ancak bu nüshaların bu dünyada bulunduğu yer kesin ve net olarak bilinmemektedir.

3. Uur'ân, Tevrât ve Incil'in âyetlerinin aslını anlam ba2ında muhafaza ve tasdik etmiştir. Bu kitaplara ilişkin âyetler, peygamber kıssaları incelendiğinde bu mefhumun daha isabetli olduğu görülmektedir.

Bu minvalde Uur'ân'ın tasdik ettiği mütekaddim vahiilerin metinleriyle ilgili müphemlik Uur'ân'ın müheyminliğiyle ortadan kaldırılmıştır. Bu ilâhî mesajlar, Uur'ân'ın müheyminliğinde korunarak somutlaştırılmıştır. Buna göre Uur'ân, hem mütekkaddim vahiilerin dinin aslına yönelik gayr-ı muharref, gayr-ı mensûh hükümlerine hem de Uur'ân'da gayr-i me2kûr mütekaddim vahiilerin dinin fûruna ilişkin mensûh, gayr-i muharref hükümlerine iman edip tasdik etmeyi itikadi esas olarak tayin etmiştir.

Mâide 5f48. âyetteki *müheymin* kelimesinin, kendinden önceki *MUSADDİTİS* kelimesine atfedilmesi önceki paragraftakileri desteklemektedir. Uur'ân mütekaddim vahiilerden tasdik ettiği hükümleri müheyminliğiyle belirtip muhafaza etmiş ve koruduğu bu mütekaddim vahiileri musaddıklığıyla doğrulamıştır.

Uısaca laf2ında beşerî müdahaleye müsaade etmeyen Uur'ân, önceki ilâhî vahiilere müheyminliğiyle 2amansal evrenselliğini ortaya koymuştur. Uur'ân, başlangıçta bu vahiilerin içerisinde olup sonradan değiştirilen, vahiy kapsamında olmadığı halde mukaddes kitaplarda yer alan, onlara ilâve edilen pek çok metni denetlemiş, vahiilerin aslını tebdilden ve ilaveden korumuştur.

Intihal Taraması

Plagiarism Detection

Bu makale intihal taramasından geçirildiğ This paper was checked for plagiarism

Etik Beyan

Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. † It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Finansman

Grant Support

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. † The authors declared that this study has received no financial support.

Açık Erişim Lisansı

Open Access License

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır. † This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Telif Hakkı

Copyright

Yazar(lar) † Author(s): Aslan Çıtır

Uaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *ef-Mu'semü'f-müfehres fi effâsi'f-Uur'âni'f-Berim*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, fi404ffi984.
- Adam, Bâkî. "Üzeyir". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 20fi2, 42 f40fi-402.
- Ahfeş, Ebü'l-Hasen. *Me'âni'f-Uur'ân fi'f-Ahfeş*. thk. Dr. Hüdâ Mahmûd Uarrâ'a. 2 Cilt. Uâhire: Mektebetü Hancî, fi4fifi990.

- Akdemir, Salih. "Müsteşriklerin Uur'ân-ı Uerim ve H2. Muhammed'e Yaklaşımları". *AnİA-RA Üniversitesi İFAHİYAT FABÜFTESİ Dergisi* 1f31 (Nisan 20fı0), fi79-2fı0.
- Âlûsî, Şehâbeddîn Mahmûd. *Me'âni'f-Uur'ân*. thk. Ali Abdülbârî 'Atiyye. fi6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uütübi'l-'Ilmiyye, fi4fi5ffi995.
- Ateş, Süleyman. *YÜSE UUR'ÂN'ın ÇAGDAÇ Tefsiri*. fi2 Cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, fi988.
- 'A2amî, Mustafa. "Asr-ı Saadette Ya2ı ve Vahiy Uâtipleri". çev. Dr. Durak İusma2. *Bütün Yönferiye Asr-t SAADette İstAm*, Editör: Vecdi Akyü2. 4 Cilt. İstanbul: Beyan Yayınları, fi994, fi f38fi-462.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Sünenü BÜBRÂ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uütübi'l-'Ilmiyye, fi424f2003.
- Brinner, William. "Studies of Islamic and Judaic Traditions II". *Sshofars 9ress Atfanta Georgia*, fi989.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil. *CÂMi'ü's-SAHİH*. thk. Muhammed Lehîr b. Nâsir. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, fi422f200fi.
- Çağıl, Necdet. *UITÂB-t MUBADDES'in Neyi TAHRIK KİFDİ*. İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *AHBÂMÜ'F-UUR'ÂN*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uütübi'l-'Ilmiyye, fi4fi5ffi994.
- Demirci, Uürşat. *YAHUDİFİB ve Dini ÇOGUFSUFUŞ*. İstanbul: y.y., 2000.
- Dra2, Abdullâh. *Uur'ÂN'A Giriç*. çev. Salih Akdemir. Ankara: OTTO Yayınları, 20fi2.
- Ebû Lehre, Muhammed. *Lehretü't-TEFÂSİR*. fi0 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Ebüssuûd, Muhammed b. Mustafa el-'Amâdî. *İRÇADÜ'F-'ABET'S-sefim İFÂ MESÂYA'F-İSİTÂBİ'F-İBERİM*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ebû 'Ubeyde, Muammer b. el-Müsenhâ. *MESÂSÜ'F-UUR'ÂN*. thk. Muhammed Fuâd Se2gîn. 2 Cilt. Uâhire: Mektebetü'l-Hâncî, fi38fi ffi962.
- Elik, Hasan. *Uur'ÂN'ın Uorunmuçufuğu Üserine*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2008.
- Elmallı, Muhammed Hamdi Ya2ır. *HAB Dini UUR'ÂN Difi*. fi0 Cilt. İstanbul: A2im Yayıncılık, ts.
- Esed, Muhammed. *Uur'ÂN Mesa2t (MeAf-Tefsirç*. çev. Câhit Uoytak-Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, fi999.
- Fîrû2âbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *ef-UÂMÛSÜ'F-muhîT*. Beyrüt: Müessesetü'r-Risâle, fi407ffi987.
- Gaon, Sa'adya. *TEVRAT (TORA) Tefsiri "Tefsîru't-TEVRÂT bi'f-'Arabiyye"*. ha2. Nuh Arslantaş. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Ya2ma Eserler Uurumu Başkanlığı, 20fi8.
- Hatîb, Abdülkerîm Yûnus. *Tefsîru'f-Uur'ÂNİ fi'f-Uur'ÂN*. fi6 Cilt. Uâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.
- Hâ2în, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed. *LübÂbü't-te'vîf fi me'Âni't-tensîf*. tsh. Muhammed Ali Şâhin. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uütübi'l-'Ilmiyye, fi4fi5 ffi995.
- Hererî, Muhammedü'l-Emîn. *Tefsîru hadâİsü'r-ravhi ve'reyhân fi ravâhî 'ufûmi'f-Uur'ÂN*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, fi42fi f200fi.
- Ibn Abbâs, Abdullâh. *Tenvîru'f-miİbâs min tefsîri Ibn Abbâs*. thk. Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb Fîrû2âbâdî. Beyrüt: Dâru'l-Uütübi'l-'Ilmiyye, ts.
- Ibn 'Âdil, Ebû Hafs Sîrâcüddîn. *ef-LÜBÂB fi 'ufûmi'f-İSİTÂB*, thk. 'Adil Ahmed Abdülmevcüd, Ali Muhammed Muavvı2. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uütübi'l-'Ilmiyye, fi4fi9 ffi998.
- Ibn 'Âşûr, Muhammed Tâhir. *ET-TAHRİR ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tûnus: ed-Dâru't-Tûnusiyye, fi404 ffi984.

- Ibn 'Atiyye, Ebû Muhammed el-Endülüsî. *el-Muharrerü'l-vecî2 fi tefsîri'l-kitâbi'l-'a2î2*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uütübî'l-'Ilmiyye, fi422f2002.
- Ibn Ebî Hâtim, *Tefsîru'f-Uur'Âni'f-'Asîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. fi3 Cilt. Suudi Arabistan: Mektebetü Ne22âr Mustafa el-Bâ2, fi4fi9ffi999.
- Ibn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed. *Müsmefü'f-fuga*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, fi406ffi986.
- Ibn Hacer el-'Askalânî, Ebü'l-Fa2l Şihâbüddîn. *ef-Fethu'f-BÂri çerhu sahihi'f-buhÂri*. Neşr. Muhibüddin el-Hatîb. fi3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, fi379ffi959.
- Ibn Hanbel, Ahmed. *ef-Müsned*. thk. Şuayb Arnavût-'Âdil Mürşid vd. 45 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, fi42fi200fi.
- Ibn Uesîr, Ebü'l-Fidâ'. *Tefsîru'f-Uur'Âni'f-'Asîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Taybe, fi420ffi999.
- Ibn Man2ûr, Cemâlüddîn. *Lisânü'f-'ARAP*. fi5 Cilt. Uahire: Dâru Sâdir, fi4fi0ffi990.
- Ibnü'l-Cev2î, Ebü'l-Ferec. *LÂdü'f-mesîr fi 'ifmi't-efsîr*. thk. Abdurre22âk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uitâbi'l-'Arabî, fi422f2002.
- Imam Mâlik, Enes b. Mâlik. *MUVATTÂ*, thk. Muhammed Mustafa el-'A2amî. 8 Cilt. b.y.: Müessesetü Lâyid b. Sultân, fi425f2004.
- Ishâhânî, Râgîb. *Tefsîru RAGîb*. thk. Hind binti Muhammed b. Lâhid Serdâr. 5 Cilt. b.y.: Câmi'atü Ümmi'l-Uurâ Uülliyetü'd-Da'veti ve Usûlü'd-Dîn, fi422f200fi.
- Uaya, Mesut. "Metnin mi Yorumun mu Tahrîfi?- Buhârî'nin Tahrif Meselesine Yaklaşım Üzerine". (*trab Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 fi7 (20fi7f2), 35-50.
- Uefevî, Ebü'l-Bekâ. *ef-Uüffiyât*. thk. 'Adnan Dervîş, Muhammed el-Misrî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.
- Uesler, Muhammed Fatih. "Uur'ân-ı Uerim'i Önceki Vahiyyelerden Ayırt Eden Ba2ı Özellikler", *Diyanet İfmi Dergi* 43f2 (Nisan-Mayıs-Ha2iran 2007), 23-54.
- Uurtubî, Muhammed b. Ahmed. *ef-CÂMi' fi Ahbâmi'f-Uur'Ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî, İbrâhîm 'Atfîş. 20 Cilt. Uâhire: Dâru'l-Uütübî'l-Misriyye, fi384ffi964.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vîfâtü ehfi's-sünne*. thk. Mecdî Basellûm. fi0 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uütübî'l-'Ilmiyye, fi426f2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed. *en-NüBet ve'f-'uyûn*. thk. es-Seyyid Ibn Maksûd b. Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uütübî'l-'Ilmiyye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebü Muhammed. *ef-HidAye ifâ bufûgi'n-nihAye*. thk. Câmi'atü Şârîka Mecmû'atü Resâlii Câmi'iyyeti bi Uülliyeti'd-Dirâsâti'l-'Ulyâ ve'l-Bahsi'l-'Ilmiyyi. fi3 Cilt. b.y.: Câmi'atü'ş-Şârîka Uülliyetü'ş-Şer'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, fi429f2008.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'f-UUR'Ân*. çev. Dr. Ahmed Asrar. 7 Cilt. İstanbul: Bengisu Yayınları, fi997.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru MuBAtif*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, fi423f2002.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Câbir. *Tefsîru MüSâhid*. thk. Dr. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-Fikri'l-İslâmi'l-Hadîse, fi4fi0ffi989.
- Müsâid b. Süleymân et-Tayyâr. "Tevrât'ta İsrâiliyyata Farklı Bir Yaklaşım". çev. Mesut Uaya, *MARife* fi(20fi3), fi99-2fi3.

- Müslim, Müslim b. Haccâc. *CÂMi'ü's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Neseî, Ebü'l-Berekât HâfiZüddîn. *MedâriBu't-tensif ve habâiBu't-te'vif*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uelimi't-Tayyib, fi4fi9ffi998.
- Özler, Mevlüt. "Uelam Tarihi". *Uefam (Kf Uitabtf*. Editör: Şaban Ali Dü2gün. Ankara: Grafiker Yayınları, 20fi2, 2fi-40.
- Rahmetullah Hindî. *IshâRU'f-hab*. thk. Dr. Muhammed Abdülkâdir. 4 Cilt. Halil Melkâvî. Uâhire: Dâru'l-Harameyn, fi4fi4ffi994.
- Râ2î, Fahrüddîn. *MEFÂTIHU'f-GAYB*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, fi420ffi999.
- Reşid Rı2â, Muhammed. *Tefsîru'f-MENÂR*. fi2 Cilt. b.y.: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-Âmme li'l Uitâb, fi4fifi ffi990.
- Sâbünî, Muhammed Ali. *SAFvetü't-TEFÂSİR*. Uâhire: Dâru's-Sâbünî, fi4fi7 ffi997.
- Sarı, Mevlüt. *ef-MevÂrid*. Istanbul: Bahar Yayınevi, t.s.
- Şa'râvî, Muhammed Mütevellâ. *HAVÂTr*. 20 Cilt. b.y.: Metâbî'ü Ahbâri'l-Yevm, fi4fi7 ffi997.
- Şâyî, Abdurrahman. *ef-Fürulbü'f-fugaviyye fi tefsiri'f-Uur'Âni'f-Berîm*. Riyad: y.y., fi4fi3 ffi993.
- Şehâte, Abdullah Mahmûd. *Tefsîru'f-Uur'Âni'f-Berîm*. fi5 Cilt. Uâhire: Dâru Garîb, fi388 ffi969.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed. *Fethu'f-İadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Uelimi't-Tayyib, fi4fi4 ffi994.
- Taberânî, Ebü'l-Uâsım Müsnidü'd-dünya. *MU'SEMÜ'f-Bebîr*. thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi. 25 Cilt. Uâhire: Mektebetü Ibn Teymiyye, ts.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *ef-CÂMi'ü'f-beyân fi te'vifi'f-Uur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, fi420f2000.
- Tirmi2î, Ebû İ2sâ Muhammed. *Sünen*. thk. Beşşâr Avâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, fi4fi8 ffi998.
- Ünal, Mehmet. "Uur'ân'ın Metinleşme Tarihi". *Tefsir (Kf Uitabtf*. Editör: Mehmet Akif Uoç. Ankara: Grafiker Yayınları, 20fi2, fi5-58.
- Yüksel, Ali Osman. *Ibn Ceserî ve TAYYIBETÜ'n-Neçr*. Istanbul: IFAY Yayınları, fi996.
- İemaşerî, Ebü'l-Uâsım Mahmûd b. Ömer. *ef-Ueççâf 'An HABÂİBİ GAVÂMİSİ't-tensif ve 'uyûni'f-EBÂVİF fi VÜSÜHİ't-te'vif*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, fi407 ffi987.
- İemaşerî, Ebü'l-Uâsım Mahmûd b. Ömer. *KSÂSÜ'f-BEFÂGA*. thk. Dr. Şevkî Me'arrî. Beyrut: Mektebetü Lübnan, fi4fi8 ffi998.